

การศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา
สถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

ปริญญานิพนธ์
ของ
อรพินทร์ ล้นติชัยอนันต์

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการอุดมศึกษา
กันยายน 2549

การศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา
สถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

บทคัดย่อ
ของ
อรพินทร์ ล้นดิชัยอนันต์

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการอุดมศึกษา
กันยายน 2549

อรพินทร์ ลันตัยอนันต์. (2549). การศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาศาสนาในเขต กรุงเทพมหานครและปริมณฑล. ปรินญาณพนธ์ กศ.ม. (การอุดมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการควบคุม: ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัจฉรา วัฒนางรงค์ อาจารย์ ดร.สุพร ตั้งสมรพงษ์

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาและเปรียบเทียบคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชนในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยรวมและเป็นรายด้าน 6 ด้าน ได้แก่ ด้านความใฝ่รู้ ความมีวินัยและรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์สุจริต ความอดทนอดกลั้น ความประหยัด และความกตัญญูทวดเทที่ จำแนกตามเพศ ภูมิภาคหนา ประนาทของสถาบันอุดมศึกษา กลุ่มสาขาวิชาที่ศึกษา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สถานภาพของครอบครัว ระดับการศึกษาของบิดามารดาหรือผู้ปกครอง และฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นิสิตนักศึกษาที่กำลังศึกษาในระดับปริญญาตรีในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชนในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2548 จำนวนทั้งสิ้น 1,492 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าคะแนนเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และการทดสอบความแตกต่างของค่าคะแนนเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยวิธีของเชฟเฟ

ผลการวิจัยพบว่า

1. นิสิตนักศึกษาศาสนาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลมีคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวมอยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นิสิตนักศึกษามีคุณธรรมและจริยธรรมด้านความมีวินัยและรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์สุจริต ความอดทนอดกลั้น ความประหยัด และความกตัญญูทวดเทที่ อยู่ในระดับสูงและมีคุณธรรมและจริยธรรมด้านความใฝ่รู้ อยู่ในระดับปานกลาง
2. นิสิตนักศึกษาชายและนิสิตนักศึกษาหญิง มีคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นิสิตนักศึกษามีคุณธรรมและจริยธรรมด้านความมีวินัยและรับผิดชอบ ด้านความซื่อสัตย์สุจริต และด้านความกตัญญูทวดเทที่ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
3. นิสิตนักศึกษาที่มีภูมิลำเนาต่างกัน มีคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นิสิตนักศึกษามีคุณธรรมและจริยธรรมด้านความใฝ่รู้ ด้านความอดทนอดกลั้น ด้านความประหยัด และด้านความกตัญญูทวดเทที่ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. นิสิตนักศึกษาที่ศึกษาอยู่ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและสถาบันอุดมศึกษาของเอกชน มีคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นิสิตนักศึกษามีคุณธรรมและจริยธรรมด้านความประหยัด แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5. นิสิตนักศึกษาที่ศึกษาในกลุ่มสาขาวิชาที่ต่างกัน มีคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นิสิตนักศึกษามีคุณธรรมและจริยธรรมด้านความใฝ่รู้ ด้านความมีวินัยและรับผิดชอบ ด้านความซื่อสัตย์สุจริต ด้านความอดทนอดกลั้น ด้านความประหยัด และด้านความกตัญญูกตเวที แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

6. นิสิตนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน มีคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นิสิตนักศึกษามีคุณธรรมและจริยธรรมด้านความใฝ่รู้ ด้านความมีวินัยและรับผิดชอบ ด้านความซื่อสัตย์สุจริต ด้านความอดทนอดกลั้น ด้านความประหยัด และด้านความกตัญญูกตเวที แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

7. นิสิตนักศึกษาที่มีสถานภาพของครอบครัวต่างกัน มีคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวมและเป็นรายด้านไม่แตกต่างกัน

8. นิสิตนักศึกษาที่ระดับการศึกษาของบิดามารดาหรือผู้ปกครองต่างกัน มีคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นิสิตนักศึกษามีคุณธรรมและจริยธรรมด้านความกตัญญูกตเวที แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

9. นิสิตนักศึกษาที่มีฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวต่างกัน มีคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นิสิตนักศึกษามีคุณธรรมและจริยธรรมด้านความมีวินัยและรับผิดชอบ ด้านความประหยัด และด้านความกตัญญูกตเวที แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

A STUDY OF VIRTUE AND MORALITY OF UNIVERSITY STUDENTS
IN BANGKOK AND ITS VICINITY.

AN ABSTRACT
BY
ORAPIN SANTICHAIANANT

Presented in Partial Fulfillment of the Requirements for the
Master of Education Degree in Higher Education
at Srinakharinwirot University.

September 2006

Orapin Santichaianant. (2006). *A Study of Virtue and Morality of University Students in Bangkok and its Vicinity*. Master Thesis, M.Ed. (Higher Education). Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor Committee : Asst.Prof. Dr.Achara Wattananarong, Dr.Suwaporn Tungsomvorrapong.

The purposes of this study were to investigate and compare the levels of virtue and morality of university students in Bangkok and its vicinity, regarding curiosity, discipline and responsibility, honesty, endurance, moderation, and gratitude in overall and each aspect classified by gender, domicile, university type, major field of study, grade point average (GPA), family's status, guardians' education, and guardians' income. The samples were 1,492 students, studying in public and private universities in the second semester of the academic year 2005. The instrument used for data collection was a five-rating scale questionnaire. Data were analyzed by frequency, percentage, arithmetic mean, standard deviation, t-test, a one-way Analysis of Variance, and Scheffe' paired test.

The findings were as follow:

1. The virtue and morality of university students in overall was at a high level. When each aspect was considered, it was found that the virtue and morality of university students in discipline and responsibility, honesty, endurance, moderation, and gratitude were at a high level but in the aspect of curiosity was at a moderate level.
2. There was a significant difference between the virtue and morality of male and female students in overall and the aspects of discipline and responsibility, honesty, and gratitude at the level of .05.
3. There was a significant difference between the virtue and morality of the students whose domicile were different in overall and the aspects of curiosity, endurance, moderation, and gratitude at the level of .05.
4. There was no significant difference between the virtue and morality of the students studying in public universities and the ones studying in private universities in overall. When each aspect was considered, it was found that there was a significant difference between the students studying in public universities and the ones studying in private universities in moderation at the level of .05.

5. There was a significant difference between the students whose major field of study were different in overall and the aspects of curiosity, discipline and responsibility, honesty, and endurance, moderation, and gratitude at the level of .05.

6. There was a significant difference between the students whose grade point average were different in overall and the aspects of curiosity, discipline and responsibility, honesty, endurance, moderation, and gratitude at the level of .05.

7. There was no significant difference between the virtue and morality of the students whose family's status were different in overall and each aspect.

8. There was no significant difference between the virtue and morality of the students whose guardians' education were different in overall. When each aspect was considered, it was found that there was a significant difference between the students whose guardians' education were different in gratitude at the level of .05.

9. There was a significant difference between the students whose guardians' income were different in overall and the aspects of discipline and responsibility, moderation, and gratitude at the level of .05.

การศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา
สถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

ปริญญานิพนธ์
ของ
อรพินทร์ ล้นติชัยอนันต์

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการอุดมศึกษา
กันยายน 2549
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ปริญญานิพนธ์

เรื่อง

การศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา
สถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

ของ

อรพินทร์ ล้นติชัยอนันต์

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการอุดมศึกษา

ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญสิริ จีระเดชากุล)

วันที่ เดือน พ.ศ. 2549

..... ประธานควบคุมปริญญานิพนธ์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัจฉรา วัฒนางรงค์)

..... กรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์

(อาจารย์ ดร.สุวพร ตั้งสมวรพงษ์)

..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม

(รองศาสตราจารย์ ดร.ศักดิ์ชัย นิรัญทวิ)

..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม

(อาจารย์ ดร.ราชันย์ บุญธิมา)

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดีเป็นเพราะผู้วิจัยได้รับความกรุณาอย่างยิ่งจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัจฉรา วัฒนาณรงค์ ประธานกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ และ ดร.สุวพร ตั้งสมวรพงษ์ กรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ ซึ่งท่านทั้งสองได้กรุณาเสียสละเวลาอันมีค่า เพื่อให้คำปรึกษาแนะนำในการทำงานวิจัยนี้ทุกขั้นตอน อีกทั้งทำให้ผู้วิจัยได้รับประสบการณ์ในการทำงานวิจัยและรู้ถึงคุณค่าของงานวิจัยที่จะช่วยให้การทำงานในด้านการพัฒนานิสิตนักศึกษาเป็นไปอย่างมีคุณค่ามากขึ้น และท่านทั้งสองยังเป็นแบบอย่างของอาจารย์ที่ทุ่มเทให้กับศิษย์และงานวิชาการอย่างไม่เหน็ดเหนื่อย ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ศักดิ์ชัย นิธิวุฒิวี และ ดร.ราชันย์ บุญธิมา กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม ซึ่งกรุณาให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์และทำให้ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น และท่านทั้งสองยังได้กรุณาเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือสำหรับการวิจัยในครั้งนี้อีกด้วย

ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์แสงเดือน ทวีสิน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กุลธิดา ธรรมภักษ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิทธิชัย แก้วเกื้อกุล ที่กรุณาให้ข้อเสนอแนะอันเป็นประโยชน์และทรงคุณค่ายิ่ง ในฐานะผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือสำหรับการวิจัยในครั้งนี้

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่านในสาขาวิชาการอุดมศึกษาที่ได้ให้ความอนุเคราะห์และประสิทธิประสาทวิชาความรู้แก่ผู้วิจัย ตลอดช่วงระยะเวลาที่ได้ศึกษาในสถาบันแห่งนี้

ขอขอบคุณนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชนทั้ง 10 แห่ง ที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามเป็นอย่างดี และนักศึกษาภาควิชาครุศาสตร์โยธา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ที่ช่วยในการรวบรวมข้อมูลและกรอกข้อมูลลงในคอมพิวเตอร์ รวมทั้งทุกท่านที่เป็นส่วนช่วยเหลือให้การสนับสนุนผู้วิจัยในด้านต่างๆ และเป็นกำลังใจเสมอมา

คุณค่าและประโยชน์ที่พึงได้จากปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นการบูชาพระคุณบิดามารดา ครูบาอาจารย์ทั้งทางโลกและทางธรรมที่ได้ประสิทธิประสาทวิชาความรู้และสติปัญญาแก่ผู้วิจัย รวมทั้งผู้มีพระคุณทุกท่าน ผู้วิจัยขอขอบพระคุณทุกท่านมา ณ ที่นี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสามี ลูกสาว และเพื่อนๆ ทุกคนที่คอยเป็นแรงผลักดันและกำลังใจที่ดีเยี่ยม ตลอดระยะเวลาที่ศึกษาและทำงานวิจัย ทำให้ผู้วิจัยทำปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

อรพินทร์ สันติชัยอนันต์

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ภูมิหลัง	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย	8
ความสำคัญของการวิจัย	8
ขอบเขตของการวิจัย	9
สมมติฐานในการวิจัย	12
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	14
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรม	14
การศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม	40
องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม	46
การศึกษาระดับอุดมศึกษากับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม	48
คุณธรรมและจริยธรรมที่พึงประสงค์ของนิสิตนักศึกษา	53
3 วิธีดำเนินการวิจัย	76
การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง	76
การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	78
การเก็บรวบรวมข้อมูลและการจัดกระทำข้อมูล	79
การวิเคราะห์ข้อมูล	80
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	82
การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล	82
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	83
5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	121
ความมุ่งหมายของการวิจัย	121
วิธีดำเนินการวิจัย	121
การวิเคราะห์ข้อมูล	122

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
5 (ต่อ)	
สรุปผลการวิจัย	122
การอภิปรายผล	125
ข้อเสนอแนะ	145
บรรณานุกรม	149
ภาคผนวก	163
ภาคผนวก ก รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพแบบสอบถาม	164
ภาคผนวก ข หนังสือเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพแบบสอบถาม	166
ภาคผนวก ค หนังสือขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย	171
ภาคผนวก ง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	182
ภาคผนวก จ ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับและค่าอำนาจจำแนกรายข้อ	189
ประวัติย่อผู้วิจัย	192

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Kohlberg).....	25
2 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างของนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ และเอกชนในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลจำแนกตามประเภทของสถาบันอุดมศึกษา.....	77
3 จำนวนและค่าร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามตัวแปรที่ศึกษา	83
4 ค่าคะแนนเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา สถาบันอุดมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยรวมและเป็นรายด้าน	85
5 ค่าคะแนนเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา สถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ด้านความใฝ่รู้ เป็นรายข้อ	86
6 ค่าคะแนนเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา สถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ด้านความมีวินัยและรับผิดชอบ เป็นรายข้อ	87
7 ค่าคะแนนเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา สถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ด้านความซื่อสัตย์สุจริต เป็นรายข้อ.....	88
8 ค่าคะแนนเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา สถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ด้านความอดทนอดกลั้น เป็นรายข้อ.....	89
9 ค่าคะแนนเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา สถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ด้านความประหยัด เป็นรายข้อ	90
10 ค่าคะแนนเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา สถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ด้านความกตัญญูกตเวที เป็นรายข้อ.....	91
11 ค่าคะแนนเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา สถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยรวมและเป็นรายด้าน จำแนกตามเพศ	92
12 ค่าคะแนนเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา สถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยรวมและเป็นรายด้าน จำแนกตามภูมิภาคนา	93
13 ค่าคะแนนเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา สถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยรวมและเป็นรายด้าน จำแนกตามประเภทของสถาบันอุดมศึกษา	94

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตาราง	หน้า
14 ค่าคะแนนเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา สถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยรวมและเป็นรายด้าน จำแนกตามกลุ่มสาขาวิชาที่ศึกษา	95
15 ค่าคะแนนเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา สถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยรวมและเป็นรายด้าน จำแนกตามผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	96
16 ค่าคะแนนเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา สถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยรวมและเป็นรายด้าน จำแนกตามสถานภาพของครอบครัว	97
17 ค่าคะแนนเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา สถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยรวมและเป็นรายด้าน จำแนกตามระดับการศึกษาของบิดามารดาหรือผู้ปกครอง	98
18 ค่าคะแนนเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา สถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยรวมและเป็นรายด้าน จำแนกตามฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว	99
19 การเปรียบเทียบคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาในเขต กรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยรวมและเป็นรายด้าน จำแนกตามเพศ	100
20 การเปรียบเทียบคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาในเขต กรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยรวมและเป็นรายด้าน จำแนกตามภูมิลำเนา	101
21 การทดสอบความแตกต่างของคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ด้านความใฝ่รู้ จำแนกตามภูมิลำเนา เป็นรายคู่	102
22 การทดสอบความแตกต่างของคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ด้านความอดทนอดกลั้น จำแนกตามภูมิลำเนา เป็นรายคู่	103
23 การทดสอบความแตกต่างของคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ด้านความประหยัด จำแนกตามภูมิลำเนา เป็นรายคู่	103
24 การทดสอบความแตกต่างของคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ด้านความกตัญญูกตเวที จำแนกตามภูมิลำเนา เป็นรายคู่	104

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตาราง	หน้า
25 การทดสอบความแตกต่างของคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยรวม จำแนกตามภูมิภาค เป็นรายคู่	104
26 การเปรียบเทียบคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาในเขต กรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยรวมและเป็นรายด้าน จำแนกตามประเภทของ สถาบันอุดมศึกษา	105
27 การเปรียบเทียบคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาในเขต กรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยรวมและเป็นรายด้าน จำแนกตามกลุ่มสาขาวิชาที่ศึกษา	106
28 การทดสอบความแตกต่างของคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ด้านความใฝ่รู้ จำแนกตามกลุ่มสาขาวิชาที่ศึกษา เป็นรายคู่	107
29 การทดสอบความแตกต่างของคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ด้านความมีวินัยและรับผิดชอบ จำแนกตาม กลุ่มสาขาวิชาที่ศึกษา เป็นรายคู่	107
30 การทดสอบความแตกต่างของคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ด้านความซื่อสัตย์สุจริต จำแนกตามกลุ่มสาขาวิชาที่ศึกษา เป็นรายคู่	108
31 การทดสอบความแตกต่างของคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ด้านความอดทนอดกลั้น จำแนกตามกลุ่มสาขาวิชาที่ศึกษา เป็นรายคู่	108
32 การทดสอบความแตกต่างของคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ด้านความประหยัด จำแนกตามกลุ่มสาขาวิชาที่ศึกษา เป็นรายคู่	109
33 การทดสอบความแตกต่างของคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ด้านความกตัญญูกตเวที จำแนกตามกลุ่มสาขาวิชา ที่ศึกษา เป็นรายคู่	109
34 การทดสอบความแตกต่างของคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยรวม จำแนกตามกลุ่มสาขาวิชาที่ศึกษา เป็นรายคู่	110

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตาราง	หน้า
35 การเปรียบเทียบคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาในเขต กรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยรวมและเป็นรายด้าน จำแนกตามผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	111
36 การทดสอบความแตกต่างของคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ด้านความใฝ่รู้ จำแนกตามผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นรายคู่	112
37 การทดสอบความแตกต่างของคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ด้านความมีวินัยและรับผิดชอบ จำแนกตามผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียน เป็นรายคู่	112
38 การทดสอบความแตกต่างของคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ด้านความซื่อสัตย์สุจริต จำแนกตามผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียน เป็นรายคู่	113
39 การทดสอบความแตกต่างของคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ด้านความอดทนอดกลั้น จำแนกตามผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียน เป็นรายคู่	113
40 การทดสอบความแตกต่างของคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ด้านความประหยัด จำแนกตามผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นรายคู่	114
41 การทดสอบความแตกต่างของคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ด้านความกตัญญูกตเวที จำแนกตามผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียน เป็นรายคู่	114
42 การทดสอบความแตกต่างของคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยรวม จำแนกตามผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นรายคู่	115
43 การเปรียบเทียบคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาในเขต กรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยรวมและเป็นรายด้าน จำแนกตามสถานภาพของครอบครัว	116
44 การเปรียบเทียบคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาในเขต กรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยรวมและเป็นรายด้าน จำแนกตามระดับการศึกษาของ บิดามารดาหรือผู้ปกครอง	117

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตาราง	หน้า
45 การเปรียบเทียบคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาในเขต กรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยรวมและเป็นรายด้าน จำแนกตามฐานะทางเศรษฐกิจ ของครอบครัว	118
46 การทดสอบความแตกต่างของคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ด้านความมีวินัยและรับผิดชอบ จำแนกตามฐานะทาง เศรษฐกิจของครอบครัว เป็นรายคู่	119
47 การทดสอบความแตกต่างของคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ด้านความประหยัด จำแนกตามฐานะทางเศรษฐกิจ ของครอบครัว เป็นรายคู่	119
48 การทดสอบความแตกต่างของคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ด้านความกตัญญูต่เวที จำแนกตามฐานะทางเศรษฐกิจ ของครอบครัว เป็นรายคู่	120
49 การทดสอบความแตกต่างของคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยรวม จำแนกตามฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว เป็นรายคู่	120

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 พัฒนาการทางบุคลิกภาพของมาสโลว์	28
2 การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมตามทฤษฎีทางจิตวิทยา	29
3 ทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรมแสดงลักษณะพื้นฐานและองค์ประกอบทางจิตใจที่จะนำไปสู่พฤติกรรม ที่พึงปรารถนา	31
4 บั้วสี่เหล่าทางพุทธศาสนา	31

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ในการพัฒนาชาติบ้านเมืองนั้น การพัฒนาคนถือเป็นภารกิจอันสำคัญยิ่ง จะต้องพัฒนาคนให้ดีและมีคุณธรรมเสียก่อน จึงค่อยหันไปพัฒนาคนให้เก่งและมีคุณภาพ คุณธรรมจริยธรรมจึงต้องถูกปลูกฝังและหล่อหลอมตั้งแต่เบื้องต้น โดยมุ่งไปที่เด็กที่กำลังเจริญเติบโตเป็นกำลังสำคัญของชาติบ้านเมืองในอนาคต (พระมหาอุเทน ปัญญาปริทัศน์. 2546: 1) ดังจะเห็นได้จากแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ทรงพระราชทานไปยังเจ้าพระยาพระเสด็จสุเรนทราธิบดี (ม.ร.ว.เปีย มาลากุล) ผู้ที่ทำหน้าที่รับผิดชอบกระทรวงธรรมการในยุคนั้น ความตอนหนึ่งว่า

ข้าไม่ต้องการนักเรียนตัวอย่างที่สอบไล่ได้เกียรตินิยมทุกๆ ครั้ง ข้าไม่ต้องการตำราเรียนที่เดินได้ ข้าอยากได้เยาวชนที่เป็นสุภาพบุรุษ ซื่อสัตย์สุจริต มีนิสัยใจคอดี ข้าจะไม่โศกเศร้าเลยถ้าเจ้ามารายงานข้าว่า เด็กคนหนึ่งเขียนหนังสือไม่คล่อง คิดเลขซ้อนไม่เป็นและไม่รู้จักเรขาคณิต ถ้าข้ารู้ว่าเด็กคนนั้นได้ศึกษาพอที่จะรู้ว่าเป็นบุญผู้ชายคืออะไร และชี้แจงคืออะไร

ข้าไม่อยากได้ยิน “คนฉลาด” บ่นอีกว่า “ปัญญาท่วมหัวเอาตัวไม่รอด” สิ่งที่ข้าต้องการในโรงเรียนมหาดเล็กหลวง คือ ให้การศึกษาเป็นเครื่องทำให้เด็กเยาวชนที่น่ารักเป็นพลเมืองดี ไม่ใช่ทำลายบุคลิกเสียหมดโดยบรรทุกระบบต่างๆ ลงไป

พระราชดำรัสข้างต้นแสดงให้เห็นถึงหลักคิดเรื่องการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองดีว่า การมีบุคลิกภาพ มีความเป็นสุภาพบุรุษ และมีคุณธรรมจริยธรรม มีความสำคัญสำหรับการเป็นพลเมืองของชาวสยามสมัยนั้นยิ่งกว่าการเป็นคนที่มีความรู้วิชาการ โดยขาดการมีบุคลิกภาพและคุณธรรมจริยธรรมอันดีงาม (ศักดิ์ชัย นิรัญทวี. 2548: 1-2)

คุณธรรมนั้นก่อให้เกิดจริยธรรม ค่านิยมที่เหมาะสม ตลอดจนความสุข ความพอใจ คุณธรรมนั้นสร้างคนดี ก่อให้เกิดคุณธรรมอื่นๆ และเป็นส่วนหนึ่งของบุคลิกภาพ นับเป็นคุณลักษณะสำคัญของคนประการหนึ่งที่ต้องปลูกฝัง สร้างสม และดำรงรักษาเอาไว้ให้มีอยู่ในตัว (สมพร เทพสิทธา. 2542: 3; อ้างอิงจาก โกสินทร์ รังสยัพพันธ์. 2530: 20) ดังพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ได้พระราชทานไว้ว่า “การทำงานให้สัมฤทธิ์ผลที่พึงปรารถนา คือ ที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรมด้วยนั้น จะอาศัยความรู้เพียงอย่างเดียวไม่ได้ จำเป็นต้องอาศัยความซื่อสัตย์สุจริต ความบริสุทธิ์ใจ และความถูกต้องเป็นธรรมประกอบด้วย เพราะเหตุว่าความรู้นั้นเป็นเหมือนเครื่องยนต์ที่ทำให้รถยนต์เคลื่อนที่ได้ไปประการเดียว ส่วนคุณธรรมนั้นเป็นเสมือนพวงมาลัยหรือหางเสือ ซึ่งเป็นปัจจัยที่นำพาให้รถยนต์ดำเนินไปด้วยความปลอดภัยจนบรรลุถึงจุดหมายที่พึงประสงค์ ดังนั้นในการที่จะประกอบการทำงานเพื่อตนเองหรือส่วนรวมต่อไป ขอให้ทุกคนสำนึกไว้เป็นนิยัตยโดยตระหนักว่า การงาน สังคม และบ้านเมืองนั้น ถ้าขาดผู้มีความรู้เป็นผู้บริหารก็ย่อมจะเจริญก้าวหน้าไปได้โดยยาก แต่ถ้างานและ

บ้านเมืองได้ก็ตามขาดบุคคลผู้มีคุณธรรม ความสุจริตแล้วจะดำรงอยู่ไม่ได้เลย” (สำนักงานพัฒนาคุณธรรม กระทรวงศึกษาธิการ. 2532: 1)

จากพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทของทั้งสองพระองค์ที่ได้ัญเชิญมาข้างต้นนี้ แสดงให้เห็นว่า องค์พระประมุขของไทยทรงตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของคุณธรรมและจริยธรรมที่มีต่อความสำเร็จของชีวิต และความเจริญมั่นคงของประเทศชาติมาโดยตลอด และทรงห่วงใยถึงอนาคตของพสกนิกร โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กและเยาวชนซึ่งจะเป็นผู้สืบทอดมรดกและอนาคตของประเทศชาติต่อไป ทรงพระราชดำริอย่างลึกซึ้งถึงสิ่งอันเป็นรากเหง้าของชีวิต และรากฐานของความเจริญทั้งในส่วนบุคคล และส่วนรวมคือประเทศชาติ ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า คุณธรรมและจริยธรรมเป็นคุณลักษณะที่สำคัญ และจำเป็นต่อการดำรงชีวิตร่วมกันเป็นสังคมของมนุษย์ รวมถึงสิ่งมีชีวิตอื่นๆ และสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกันของโลกและจักรวาล เพื่อให้มนุษย์ และสรรพสิ่งที่มีความเกี่ยวข้องกัน สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข เรียบง่าย และมีความยั่งยืน เพราะการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุขนั้น บุคคลในสังคมต้องได้รับการชี้นำให้มีคุณธรรมและจริยธรรม (สำนักงานมาตรฐานอุดมศึกษา. 2543: 1)

สังคมโลกยุคปัจจุบันเป็นสังคมยุคโลกาภิวัตน์ (Globalization) ซึ่งเป็นสังคมที่มืองค์ประกอบซับซ้อน เชื่อมโยงต่อกันอย่างกว้างขวาง และมีความสัมพันธ์ส่งผลกระทบซึ่งกันและกันอย่างรวดเร็ว จึงเป็นสังคมที่เอื้อต่อการช่วงชิงผลประโยชน์ข้ามชาติ ที่อาจส่งผลให้สังคมที่ด้อยกว่าสูญเสียผลประโยชน์อย่างมหาศาลในช่วงเวลาอันสั้น (สำนักงานมาตรฐานอุดมศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัย. 2543: 2) ความมุ่งมาดปรารถนาการดำเนินชีวิตที่ดีงามในสังคมไทยและสังคมโลกถูกบดบังด้วยแรงผลักดันของการแสวงหาเงินตรา ชื่อเสียง เกียรติยศอำนาจ และความปรารถนาอื่นๆ ที่สามารถกลบเกลื่อนความถูกต้องและความดีงามได้ จนก่อให้เกิดความแคะแสร้งทางคุณธรรม จริยธรรมของคนในสังคมไม่ว่าจะมีระดับการศึกษาใด (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. 2541: 101) การเปลี่ยนแปลงต่างๆ จากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสื่อสารในโลกยุคโลกาภิวัตน์ได้นำมาทั้งสิ่งที่มี “คุณค่า” และ “ปฏิคุณ” สู่มجتمعโลกและสังคมไทย ทำให้วิถีชีวิตของบุคคลและสังคมเปลี่ยนแปลงไป ก่อให้เกิดปัญหาชีวิตและสังคมที่สลับซับซ้อนยิ่งขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2539: 13)

การได้รับกระแสอิทธิพลต่างชาติที่ผ่านเข้ามาทางสื่อมวลชน และเทคโนโลยีสารสนเทศในรูปแบบต่างๆ และการนำวิทยาการและเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการผลิตและดำรงชีวิต โดยขาดการกลั่นกรองและเลือกใช้ประโยชน์อย่างมีเหตุผล อีกทั้งคนไทยเองยังไม่สามารถสร้างเทคโนโลยีเองได้ ทำให้คนไทยตกอยู่ภายใต้การครอบงำของวัฒนธรรมต่างชาติ และสังคมไทยเบี่ยงเบนออกจากเอกลักษณ์วัฒนธรรมที่ดีงามและคุณค่าชีวิตแบบไทยดั้งเดิม มายึดติดกับกระแสวัตถุนิยมและบริโภคนิยม ทำให้เกิดความขัดแย้งและสับสนทั้งในเรื่องของความคิด ความเชื่อ ค่านิยม บทบาทหน้าที่ มีการเอาเปรียบผู้อื่นเพื่อการเป็นผู้ชนะ แข่งขันชิงดีชิงเด่นอย่างขาดการประนีประนอมและเกื้อกูลต่อกัน จนทำให้ระเบียบวินัยและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของคนในชาติถูกกลืนและเริ่มออกห่างจากศาสนา มีความหย่อนยานในศีลธรรมและจริยธรรม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2545ข: 22) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสมพร เทพสิทธา (2542: 15-16) ที่ได้กล่าวไว้ว่า สภาพสังคมไทยในปัจจุบันมีความสับสนยุ่งยากวุ่นวาย ไม่สงบสุขเท่าที่ควร ซึ่งปัญหาเกิดจากการขาดคุณธรรม จริยธรรม เช่น ขาดระเบียบวินัย เห็นแก่ตัว ขาดความซื่อสัตย์ ขาดความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน ไม่รู้จัก

ประมาณตน เป็นต้น นอกจากนั้นแล้วประชาชนและเยาวชนจำนวนมากไม่เห็นความสำคัญของคุณธรรมจริยธรรมเท่าที่ควร ไม่ยึดมั่นในคุณธรรม และไม่ประพฤติปฏิบัติตามจริยธรรม ทำให้สังคมมีปัญหา มีแต่ความเจริญทางด้านวัตถุ แต่มีความเสื่อมโทรมทางด้านจิตใจ ในสมัยก่อนสังคมยกย่องคนที่มีคุณธรรม คนที่ประพฤติผิดศีลธรรมก็จะถูกประณาม ไม่มีใครอยากคบหา แต่ในปัจจุบันสังคมกลับยกย่องคนที่มีเงิน คนที่มีตำแหน่งสูง และคนที่มีชื่อเสียง ถึงแม้ว่าคนเหล่านั้นจะประพฤติผิดศีลธรรมก็ตาม คนส่วนใหญ่มุ่งแสวงหาแต่ความสุขทางวัตถุ มีความเห็นแก่ตัวมากยิ่งขึ้น ขาดความเอื้ออาทร ขาดความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่เห็นความสำคัญของศาสนา ขาดคุณธรรมจริยธรรม และไม่เชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรม ดังนั้นจึงส่งผลให้สภาพของสังคมไทยโดยรวมมีการเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย โดยมีความเป็นวัตถุนิยมมากขึ้น ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาด้านพฤติกรรมของคนในสังคมตามมา กล่าวคือ การหย่อนในศีลธรรม จริยธรรม ขาดระเบียบวินัย ขาดความรับผิดชอบ เกิดการเอาตัวเอียงเปรียบกันของคนในสังคม ส่งผลให้วิถีชีวิตและค่านิยมดั้งเดิมที่ดีงามของคนไทยเริ่มจางหายไปพร้อมกับ การล่มสลายของสถาบันครอบครัว ชุมชน และวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งจากสภาพปัญหาต่างๆ เหล่านี้เกิดจากการขาดสมดุลในการพัฒนา คือมุ่งเน้นแต่การรับเอาความเจริญทางวัตถุโดยมิได้เน้นจริยธรรมควบคู่ไปด้วย (ประภาศรี สีหอำไพ. 2540: 17)

ปัจจุบันเด็กและเยาวชนไทยกำลังอยู่ท่ามกลางสภาพสังคมดังกล่าว และนับวันนับจะทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น จะเห็นได้จากการทำการสำรวจของเอแบคโพลล์ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการเสริมสร้างสุขภาพ (สสส.) ระหว่างวันที่ 7 เมษายน - 17 พฤษภาคม พ.ศ. 2548 โดยกลุ่มเป้าหมายในการสำรวจ คือ นักเรียนระดับมัธยมศึกษา และนักศึกษาระดับปริญญาตรีจากพื้นที่เป้าหมาย 25 จังหวัดทั่วประเทศ จำนวน 4,645 คน พบว่า เยาวชนไทยในปัจจุบันมีพฤติกรรมนิยมสื่อบุหรี่ ดื่มของมีเมา เที่ยวสถานบันเทิง เล่นการพนัน เสพยาเสพติด ใช้ยาเสพติด มีเพศสัมพันธ์ ทะเลาะวิวาท ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่น่าเป็นห่วงอย่างยิ่งของเด็กและเยาวชนไทยใน พ.ศ.นี้ (ผู้จัดการออนไลน์. 2548: ออนไลน์) ปัญหาของเด็กและเยาวชนไทยในหลายๆ ด้าน ทั้งทางด้านปัญหาค่านิยมผิดๆ เกี่ยวกับการมีเพศสัมพันธ์ การแลกเปลี่ยนคู่นอน การมั่วสุมยาเสพติด การเล่นพนันบอล แก๊งค์รถซิ่ง ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้ เด็กและเยาวชนมองว่าเป็นแฟชั่น และเป็นปัญหาที่ซึ่มลึกและขยายวงกว้างออกไป การเกิดภาวะวิกฤตดังกล่าวทำให้หลายฝ่ายมีความเห็นว่า สังคมปัจจุบันเกิดการหย่อนยานในการอบรมบ่มนิสัยให้เยาวชนของชาติมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเองและรับผิดชอบต่อส่วนรวม มีคุณธรรม จริยธรรมที่ดีงาม มีความซื่อสัตย์สุจริต มีระเบียบวินัย ขยัน อดทน ประหยัด ลดค่านิยมเชิงวัตถุ มุ่งมั่นพัฒนาคนให้มีชีวิตที่พอเพียง (จิราพร หัสเนตร. 2548: 119; อ้างอิงจาก กระทรวงศึกษาธิการ. 2544: 1)

นอกจากนั้นแล้วยังจะพบเห็นข่าวสารต่างๆ เป็นประจำจากรายงานข่าวของสื่อมวลชน เช่น คนที่เรียนแพทย์กลายเป็นฆาตกรที่โหดเหี้ยมที่สุด คนที่เคยสอบได้ที่หนึ่งของประเทศถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดคดีโกงผู้อื่น และบางคนกล่าวว่าภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นเป็นผลพวงจากนักธุรกิจการเงินที่ขาดคุณธรรมบางคนแสวงหาประโยชน์ใส่ตนโดยอาศัยช่องว่างทางกฎหมาย โดยไม่คำนึงถึงความเสียหายที่เกิดขึ้น บางคนหนีไปอยู่ต่างประเทศ พร้อมความร่ำรวยส่วนตัวบนความยากจนของชาติ คนฉลาดอย่างนี้หรือที่ประเทศชาติปรารถนา คงไม่ใช่อย่างแน่นอน หลายคนกล่าวโทษว่าเป็นเพราะการศึกษาของเราไม่ดี เน้นสร้างคนฉลาดมากกว่าสร้างคนดี เป็นผลให้ได้

คนเก่งแต่ไม่ดี กลายเป็นคนเก่งที่เป็นพิษภัยต่อผู้อื่น คงไม่มีใครปฏิเสธว่าการศึกษาต้องสร้างคนดี คือ ทำคนให้เป็นคนดีด้วย ไม่ใช่สร้างแต่คนเก่งอย่างเดียว ประเทศชาติต้องการทั้งคนเก่งและคนดี (พนม พงษ์ไพบูลย์. 2543: ออนไลน์)

จากสภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้น ทำให้หน่วยงานต่างๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งภาครัฐบาลและภาคเอกชนต่างหันมาให้ความสนใจในเรื่องนี้อย่างจริงจัง เพราะต่างเล็งเห็นว่าอนาคตของประเทศไทยขึ้นอยู่กับเด็กและเยาวชนในวันนี้ เพราะในโลกยุคใหม่ การแข่งขันขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถของคนในชาติ โดยเฉพาะในระบบเศรษฐกิจที่ใช้ความรู้เป็นฐาน ประเทศไทยจึงต้องปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างศักยภาพของเยาวชนให้สามารถคิดเป็น ทำเป็น มีทักษะในการจัดการ มีคุณธรรม และค่านิยมที่ดีงาม และรักการแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่อง (สมพร พงษ์เสถียรศักดิ์. 2546: 1; อ้างอิงจาก รุ่ง แก้วแดง. 2543: ปกหลัง) ด้วยเหตุนี้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 หมวด 5 แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ในมาตรา 81 จึงได้ระบุว่า “รัฐต้องจัดการศึกษาอบรม ... ให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม จัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ ปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม สร้างเสริมความรู้และปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้อง ...” (นภมณฑล สิบหมื่นเปี่ยม และวลัยพร ศิริภิรมย์. 2545: 2) อีกทั้งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545) มาตรา 6 ได้กำหนดไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2545ก: 5)

แผนพัฒนาเด็กและเยาวชน ในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กและเยาวชนอย่างสมศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์โดยให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ 6 ประการ (จิราพร หัสเนตร. 2548: 121) คือ

1. มีความผูกพันในครอบครัว ภาคภูมิใจในความเป็นไทย มีทักษะในอาชีพและดำรงชีวิตที่รู้จักเคารพสิทธิของผู้อื่น
2. มีสุขภาพและพลานามัยที่แข็งแรง และรู้จักการป้องกันตนเองจากโรคและสิ่งเสพติด
3. มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ คุณธรรมจริยธรรม และมีพฤติกรรมด้านความรับผิดชอบตามวัย
4. มีเจตคติที่ดีต่อการทำงาน มีศักดิ์ศรีและความภาคภูมิใจในการทำงานสุจริต
5. รู้จักคิดอย่างมีเหตุผลรอบด้าน และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง
6. รู้จักช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสและมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาชุมชนและประเทศชาติ

นอกจากนั้นแล้วแผนพัฒนาการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมแห่งชาติ (พ.ศ. 2545-2559) ซึ่งเป็นแผนยุทธศาสตร์ 15 ปี ยังได้นำเอาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงมีพระราชดำรัสไว้มาเป็นปรัชญาหลักในการกำหนดแผน โดยมีการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมแห่งชาติ มาบูรณาการเชื่อมโยงเป็นกระบวนการเดียวกัน โดยมี “คน” เป็นศูนย์กลางของการพัฒนา ซึ่งจะเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน มีดุลยภาพทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสิ่งแวดล้อม และมุ่งไปสู่การอยู่ดีมีสุขของคนไทยทั้งปวง โดยของแผนฯ จึงมุ่ง (1) พัฒนาชีวิตให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม

มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และ (2) พัฒนาสังคมไทย ให้เป็นสังคมที่เข้มแข็งและมีคุณภาพทั้งสามด้าน คือ สังคมคุณภาพ สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ และ สังคมสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2545: 4)

สำหรับการศึกษาในระดับอุดมศึกษาเป็นการศึกษาระดับสูง และมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ เป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) จึงได้กำหนดจุดมุ่งหมาย สูงสุดของการพัฒนาอุดมศึกษาไว้ว่า เพื่อทำให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทย เป็นการ พัฒนาแบบองค์รวมที่ยึดคนและชุมชนเป็นศูนย์กลาง มีคุณภาพทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และ สิ่งแวดล้อมให้คนไทยรู้เท่าทันโลก สามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยที่ยังคงอนุรักษ์วัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของ ความเป็นไทย (สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย. 2543: 5)

อย่างไรก็ตามท่ามกลางกระแสของความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของวิทยาการ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และศิลปวัฒนธรรม ที่หลั่งไหลเข้ามาตามกระแสโลกาภิวัตน์ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น ได้ก่อให้เกิดอิทธิพล ครอบงำความคิดและวิถีชีวิตของนิสิตนักศึกษาเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะคลื่นวัฒนธรรมใหม่ที่ทับถมมากับสื่อ สารสนเทศและสื่อบันเทิงได้เข้ามาลบล้างเอกลักษณ์และวิถีชีวิตที่มีคุณค่าอันมีลักษณะพึงพาอาศัย สงเคราะห์ ซึ่งกันและกันมาตั้งแต่ดั้งเดิมของสังคมไทย ทำให้นิสิตนักศึกษามีวัฒนธรรมต่างคนต่างอยู่มากขึ้น มีวิถีชีวิตที่เป็น อิสระในด้านต่างๆ มากขึ้น ใช้ชีวิตสนุกสนานตามสถานเริงรมย์ ศูนย์การค้า มีวัฒนธรรมบริโภคนิยม ใช้ง่าย พุ่มพวย และสนใจพัฒนาตนเองเพื่อแสวงหาโอกาสและทางเลือกที่ดีที่สุดให้แก่ตนเอง เพื่อความมั่นคงโดยไม่ คำนึงถึงสิ่งใด ดังนั้นสถาบันอุดมศึกษาในฐานะแหล่งรวมของภูมิปัญญาในระดับสูง ย่อมมีหน้าที่ต้องนำพาสังคมให้ ก้าวไปพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ได้อย่างมั่นคง มีเอกลักษณ์ มีจริยธรรม เข้มแข็งและมีศักดิ์ศรี (สุพร ตั้งสมรพงษ์. 2545: 1)

สถาบันอุดมศึกษาในฐานะที่เป็นสถาบันที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในการจัดการศึกษาเพื่อมุ่งพัฒนาความเจริญ อกงามทางด้านสติปัญญาและความคิด เพื่อความก้าวหน้าทางวิชาการและผลิตบุคลากรในระดับวิชาการและ วิชาชีพชั้นสูง เพื่อเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ ดังนั้นผู้ที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องในสถาบันอุดมศึกษาควร ตระหนักและเน้นให้นิสิตนักศึกษาเห็นความสำคัญของคุณธรรมและจริยธรรมอย่างกระจ่างชัดเจน ดังแผนพัฒนา การศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ที่ได้กำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตไว้อย่าง ชัดเจนว่า

1. เป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบ มีคุณธรรม จริยธรรม มีวินัย ภาคภูมิใจในวิชาชีพ มีจิตสำนึกของการเป็น ผู้ประกอบการ มีความเป็นผู้นำ และสามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมที่แปรเปลี่ยนได้
2. เป็นผู้ที่มีความรู้ด้านวิชาชีพ สามารถประกอบอาชีพในสถานประกอบการ มีความรอบรู้ มีความคิด ด้านวิเคราะห์ สังเคราะห์ สร้างสรรค์ สามารถพัฒนาประยุกต์แนวทางใหม่ เพื่อพัฒนาตนเองและสังคมอย่าง ต่อเนื่อง โดยสามารถใช้เทคโนโลยีพื้นฐานได้เป็นอย่างดี มีทักษะในการสื่อสารโดยใช้ภาษาต่างประเทศอย่างน้อย 2 ภาษา ตลอดจนสามารถสร้างงานที่สอดคล้องกับความต้องการของตนเอง และทำงานในสภาพการทำงานที่เป็น สากได้

3. เป็นผู้ที่มีบุคลิกภาพที่ดี มีมนุษยสัมพันธ์กับผู้อื่น สามารถทำงานเป็นทีม มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง สมบูรณ์ ไม่เสพยาเสพติดและมั่วสุมทางเพศ และอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข

นอกจากนั้น สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (ทบวงมหาวิทยาลัย) ได้จัดให้มีการดำเนินกิจกรรม โครงการพัฒนาบัณฑิตอุดมคติไทย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเร่งรัดและพัฒนากระบวนการถ่ายทอดการเรียนรู้ด้าน คุณธรรมจริยธรรมในสถาบันอุดมศึกษาให้ทั่วถึง และมีประสิทธิภาพ เน้นการพัฒนาศักยภาพของนิสิตนักศึกษา โดยการพัฒนารายวิชา หลักสูตร และกิจกรรมต่างๆ ของสถาบันอุดมศึกษา เพื่อเสริมสร้างให้เป็นคนดีของสังคม ทั้งในภาวะผู้นำและผู้ตามที่ดียิ่ง มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพบัณฑิตให้มีความรู้ในสาขาวิชาและวิชาชีพควบคู่กับการ พัฒนาคุณธรรมจริยธรรม กิจกรรมที่ปลูกฝังเสริมสร้างและพัฒนาทักษะด้านคุณธรรมจริยธรรมได้อย่างเหมาะสม เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ 3 รูปแบบด้วยกัน คือ (1) การจัดกิจกรรมเฉพาะที่เน้นคุณธรรมจริยธรรมหรือสอดแทรก คุณธรรมจริยธรรมในกิจกรรมต่างๆ (2) การสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในทุกกระบวนการวิชา (3) การสร้างรายวิชา เฉพาะ หรือหลักสูตรเฉพาะด้านคุณธรรมจริยธรรม (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2547: ออนไลน์)

จะเห็นได้ว่า หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทางการศึกษาและการพัฒนามนุษย์ได้ให้ความสำคัญอย่างมาก ในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมแก่ครูอาจารย์ นักเรียน และนิสิตนักศึกษา จึงได้กำหนดไว้เป็นคุณลักษณะ ที่สำคัญข้อหนึ่งในแต่ละแผนพัฒนาต่างๆ เพราะต่างฝ่ายต่างมีความเห็นพ้องต้องกันว่าคุณธรรมและจริยธรรมเป็น รากฐานแห่งความเจริญรุ่งเรือง ความมั่นคง และความสงบสุขของบุคคล สังคม และประเทศชาติ ดังนั้น สถาบันอุดมศึกษาในฐานะที่เป็นตัวแทนของการอบรมทางสังคม ย่อมมีอิทธิพลและสามารถที่จะจัดกระบวนการ ต่างๆ เพื่อการเรียนรู้ ปลูกฝังทัศนคติ คุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงามให้บังเกิดแก่นิสิตนักศึกษา

จากการศึกษาเกี่ยวกับตัวบ่งชี้คุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา สรุปได้ว่า คุณธรรมและ จริยธรรมที่พึงประสงค์ของนิสิตนักศึกษาที่ได้จากการศึกษางานวิจัยของนักวิชาการ อาทิเช่น เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2541: 101-109) ปราณี วิฑูรวานิชย์ (2542: 269) ไสว มาลาทอง (2542: 1-2) จากการศึกษากฎเกณฑ์มาตรฐานด้านผู้เรียนของสำนักงานรับรองมาตรฐานการศึกษา (สมศ.) (สำนักงานรับรองมาตรฐานการศึกษา, 2547: 5) และจากแบบสำรวจคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2548: 3-4) สรุปได้ว่า คุณธรรมและจริยธรรมที่พึงประสงค์ของนิสิตนักศึกษา สถาบันอุดมศึกษา ควรประกอบไปด้วย คุณธรรมและจริยธรรมในด้านความใฝ่รู้ ด้านความมีวินัยและรับผิดชอบ ด้านความซื่อสัตย์สุจริต ด้านความอดทนอดกลั้น ด้านความประหยัด และด้านความกตัญญูตเวที

จากการสัมภาษณ์นิสิตนักศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล เกี่ยวกับ คุณธรรมและจริยธรรมในด้านต่างๆ ดังกล่าวข้างต้น พบว่า

ด้านความใฝ่รู้ นิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่ขาดความสนใจที่จะเฝ้าหาความรู้ใหม่ๆ และขาดการเอาใจใส่ ต่อการเรียนรู้ทุกวิชา จะสนใจในบางวิชาที่ตนเองชอบเรียนเท่านั้น ไม่ชอบแสดงความคิดเห็นเมื่อมีการอภิปรายใน ชั้นเรียน ขาดความกระตือรือร้นในการศึกษาเล่าเรียน ไม่ชอบซักถามในเรื่องที่ไม่เข้าใจชัดเจน สนใจติดตามข่าวสาร บ้านเมืองบ้างเป็นบางโอกาส และหลังจากเลิกเรียนแล้วก็ได้ใช้เวลาว่างที่จะทำการบ้านหรือเข้าห้องสมุดเพื่อค้นคว้า

หาความรู้เพิ่มเติม แต่จะใช้การค้นคว้าข้อมูลต่างๆ ทั้งที่เกี่ยวกับด้านการเรียนและทั่วไป ผ่านทางอินเทอร์เน็ต แทนการเข้าห้องสมุด นอกจากนั้นแล้วยังชอบจับกลุ่มคุยกัน หรือไม่ก็กลับไปนอนพักผ่อน ดูโทรทัศน์ หรือเล่นอินเทอร์เน็ตที่บ้านหรือหอพัก แต่ก็มีนักศึกษาบางส่วนที่ใช้เวลาหลังเลิกเรียนในการออกกำลังกาย (นิพนธ์ ชัยมัตติโกมล พิศดาร และพนิดา เขียวรัมย์. 2548: สัมภาษณ์)

ด้านความมีวินัยและรับผิดชอบ ในด้านการศึกษาเล่าเรียน นิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่ไม่ค่อยมีวินัยในตนเอง และขาดความรับผิดชอบ มักจะเข้าเรียนสายในชั่วโมงเรียนที่เรียนตอนเช้า แบ่งเวลาไม่เป็น ขาดความเอาใจใส่การเรียน ชอบคุยในชั้นเรียนและมักจะลอกการบ้านเพื่อนในเวลาเรียน ชอบผลัดวันประกันพรุ่ง และไม่เคยตระหนักว่าการเข้าชั้นเรียนสายเป็นความผิด แต่ส่วนใหญ่แล้วจะแต่งกายถูกต้องตามกฎระเบียบของสถาบัน (เบญญาภา สุพอ. 2548: สัมภาษณ์)

ด้านความซื่อสัตย์สุจริต นิสิตนักศึกษาบางส่วนมักจะทุจริตในการสอบ โดยการลอกเพื่อน แลกเปลี่ยนเอกสารข้อสอบ หรือแอบนำเอกสารเข้าไปให้ห้องสอบ ชอบหยิบยืมของของเพื่อนโดยไม่ได้รับอนุญาต และมักจะโกหกพ่อแม่เวลาที่กลับบ้านดีกว่าต้องอยู่ทำกิจกรรมที่มหาวิทยาลัย นอกจากนี้นิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่จะมีการคบหาเพื่อนต่างเพศ และนอกใจโดยการมีกิ๊ก หมายถึง การที่มีบุคคลอื่นนอกเหนือจากคนที่ตนเองกำลังคบหาอยู่ (ณัฐพล ปุณณสร้างเกียรติ และวิรินทร์ บัวเผื่อน. 2548: สัมภาษณ์)

ด้านความอดทนอดกลั้น นิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่ขาดความมานะบากบั่น ขาดความวิริยะอุตสาหะในการที่จะทำการงานให้สำเร็จลุล่วง มีความอดทนค่อนข้างต่ำ มีความพยายามที่จะฝ่าฟันอุปสรรคต่างๆ น้อย และไม่ค่อยกล้าที่จะยอมรับในสิ่งที่ผิดพลาด นอกจากนั้นแล้ว ยังขาดความรอบคอบในการคิด และขาดทักษะในการวิเคราะห์วิจารณ์อย่างมีเหตุผล (ทศวรรษ พิลาก และวราวัธน์ จิรพรจรัส. 2548: สัมภาษณ์)

ด้านความประหยัด นิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่มีการใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือย นิสิตนักศึกษาบางส่วนได้กู้เงินจากกองทุนยืมเพื่อการศึกษาเพื่อนำไปซื้อโทรศัพท์มือถือและสิ่งฟุ่มเฟือยอื่นๆ มีส่วนน้อยที่มีการเก็บออมเงิน นอกจากนั้นแล้วยังพบว่า นิสิตนักศึกษาไม่ค่อยตระหนักในการช่วยสถาบันอุดมศึกษาที่ตนเองศึกษาอยู่ในการประหยัดพลังงาน เช่น ไฟฟ้า น้ำประปา มักใช้เวลาในช่วงคืนวันหยุดสุดสัปดาห์ในการไปเที่ยวตามสถานบันเทิงต่างๆ หรือไม่ก็จับกลุ่มดื่มสุรา หรือเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในที่พัก แต่ก็มีนิสิตนักศึกษาบางส่วนที่ใช้เวลาว่างในการทำงานหารายได้พิเศษระหว่างเรียน (สุดสิริ หอมกลิ่น. 2548: สัมภาษณ์)

ด้านความกตัญญูกตเวที นิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่ขาดความตระหนักในความยากลำบากของพ่อแม่ ช่วยเหลืองานบ้านบ้าง มีความสุภาพและสัมาคารวะต่อครูอาจารย์ จะช่วยเหลืออาจารย์ในการทำงานต่างๆ บ้างตามโอกาสอันควร ให้ความช่วยเหลืองานของหมู่คณะ และเข้าร่วมในกิจกรรมของทางสถาบันและภาควิชาอยู่เสมอ (ปัทมา ปัญญาคุณ และวิชาญ พรหมมาร์ตน์. 2548: สัมภาษณ์)

จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และสภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ในด้านความใฝ่รู้ ความมีวินัยและรับผิดชอบ ความอดทนอดกลั้น ความซื่อสัตย์สุจริต ความประหยัด และความกตัญญูกตเวที และคาดหวังว่าข้อมูลที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหาร คณาจารย์ บุคลากรฝ่ายกิจการนิสิต และผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องใน

สถาบันอุดมศึกษา เพื่อใช้เป็นแนวทางในการเสริมสร้างและพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาให้ดียิ่งขึ้น ด้วยเหตุดังกล่าวข้างต้นทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา

ความมุ่งหมายของการวิจัย

ในการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ตั้งความมุ่งหมายไว้ดังนี้

1. ศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ใน 6 ด้าน ได้แก่ ด้านความใฝ่รู้ ด้านความมีวินัยและรับผิดชอบ ด้านความซื่อสัตย์สุจริต ด้านความอดทนอดกลั้น ด้านความประหยัด และด้านความกตัญญูกตเวทิต์
2. เปรียบเทียบคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยรวมและเป็นรายด้าน จำแนกตามตัวแปรเพศ ภูมิภาค สถาบันอุดมศึกษา กลุ่มสาขาวิชาที่ศึกษา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สถานภาพของครอบครัว ระดับการศึกษาของบิดามารดาหรือผู้ปกครอง และฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว

ความสำคัญของการวิจัย

ผลการศึกษาวิจัยในครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหาร คณาจารย์ และบุคลากรฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคลากรในหน่วยงานกิจการนิสิตนักศึกษา และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนานิสิตนักศึกษา สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมส่งเสริมและปลูกจิตสำนึกทางด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงามแก่นิสิตนักศึกษา เพื่อให้เป็นบุคคลที่มีความพร้อมทั้งทางด้านสติปัญญา ด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และจิตใจ ตามคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ของสังคม และเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศไทย นอกจากนั้นแล้วผลของการวิจัยนี้ยังเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์สำหรับผู้บริหารและคณาจารย์ในการจัดหลักสูตร การปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอน การจัดสภาพแวดล้อมในการเรียน และการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนานิสิตนักศึกษา ให้สามารถส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมได้อย่างเหมาะสมตามวัตถุประสงค์ของสถาบันอุดมศึกษาและประเทศไทยต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือ นิสิตนักศึกษาที่กำลังศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2548 จำนวนทั้งสิ้น 35 สถาบัน รวมจำนวนนิสิตนักศึกษาทั้งสิ้น 398,467 คน (สารสนเทศอุดมศึกษา. 2548: ออนไลน์) จำแนกได้ดังนี้

1. นิสิตนักศึกษาที่กำลังศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ประกอบด้วย มหาวิทยาลัยของรัฐ 8 แห่ง มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ 1 แห่ง มหาวิทยาลัยราชภัฏ 7 แห่ง และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล 3 แห่ง จำนวนทั้งสิ้น 19 สถาบัน รวมจำนวนนิสิตนักศึกษาทั้งสิ้น 199,871 คน
2. นิสิตนักศึกษาที่กำลังศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน จำแนกตามประเภทของผู้รับใบอนุญาตจัดตั้ง ได้แก่ นิติบุคคล 8 แห่ง บุคคลธรรมดา 3 แห่ง มูลนิธิ 4 แห่ง และสมาคม 1 แห่ง จำนวนทั้งสิ้น 16 สถาบัน รวมจำนวนนิสิตนักศึกษาทั้งสิ้น 198,596 คน

ตัวแปรที่ศึกษา

1. ตัวแปรอิสระ ได้แก่
 - 1.1 เพศ แบ่งเป็น
 - 1.1.1 ชาย
 - 1.1.2 หญิง
 - 1.2 ภูมิภาค แบ่งเป็น
 - 1.2.1 ภาคกลาง
 - 1.2.2 ภาคเหนือ
 - 1.2.3 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
 - 1.2.4 ภาคใต้
 - 1.2.5 กรุงเทพมหานคร
 - 1.3 ประเภทของสถาบันอุดมศึกษา แบ่งเป็น
 - 1.3.1 สถาบันอุดมศึกษาของรัฐ
 - 1.3.2 สถาบันอุดมศึกษาของเอกชน
 - 1.4 กลุ่มสาขาวิชาที่ศึกษา แบ่งเป็น
 - 1.4.1 กลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
 - 1.4.2 กลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ
 - 1.4.3 กลุ่มสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

1.5 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบ่งเป็น

1.5.1 สูง

1.5.2 ปานกลาง

1.5.3 ต่ำ

1.6 สถานภาพของครอบครัว แบ่งเป็น

1.6.1 บิดามารดาอยู่ร่วมกัน

1.6.2 บิดามารดาแยกกันอยู่หรือหย่าร้าง

1.6.3 บิดาหรือมารดาถึงแก่กรรม

1.6.4 บิดาและมารดาถึงแก่กรรม

1.7 ระดับการศึกษาของบิดามารดาหรือผู้ปกครอง แบ่งเป็น

1.7.1 ต่ำกว่าระดับปริญญาตรี

1.7.2 ปริญญาตรีหรือสูงกว่า

1.8 ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว แบ่งเป็น

1.8.1 สูง

1.8.2 ปานกลาง

1.8.3 ต่ำ

2. ตัวแปรตาม ได้แก่ คุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาในด้านความใฝ่รู้ ด้านความมีวินัยและรับผิดชอบ ด้านความซื่อสัตย์สุจริต ด้านความอดทนอดกลั้น ด้านความประหยัด และด้านความกตัญญู กตเวทิต์

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. คุณธรรมและจริยธรรม หมายถึง สภาพความดีงามทั้งหลายที่ฝังอยู่ในจิตสำนึกของบุคคล และส่งผลให้บุคคลประพฤติตนเป็นคนดี เพื่อประโยชน์ของตนเองและส่วนรวม ในงานวิจัยนี้หมายถึง คุณลักษณะที่ดีงามและถูกต้องที่มีอยู่ในจิตใจของนิสิตนักศึกษา อันส่งผลให้นิสิตนักศึกษายึดถือและปฏิบัติแต่สิ่งที่ดีงามที่ประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม ดังต่อไปนี้

1.1 ความใฝ่รู้ หมายถึง ความสนใจและเพียรพยายามในการแสวงหาความรู้และประสบการณ์ใหม่ๆ อยู่เสมอ โดยมีพฤติกรรมการแสดงออก ดังนี้ มีความกระตือรือร้น กล้าแสดงความคิดเห็น มีนิสัยรักการอ่าน ชอบศึกษาค้นคว้า แสวงหาความรู้ใหม่เสมอ รวมทั้งสนใจติดตามข่าวสารที่เป็นประโยชน์

1.2 ความมีวินัยและรับผิดชอบ หมายถึง การรู้จักหน้าที่ และสามารถควบคุมตนเองในการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนด้วยความมุ่งมั่นและเพียรพยายามจนงานนั้นๆ ประสบผลสำเร็จทันเวลา โดยมีพฤติกรรมแสดงออกดังนี้ มีความตรงต่อเวลา มีวินัยในตนเอง เคารพต่อระเบียบกฎเกณฑ์ กล้าเผชิญต่อ

ความจริงและยอมรับในผลของการกระทำของตนเอง ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี รู้จักบทบาทและหน้าที่ของตน ทำงานเสร็จและทันเวลาที่กำหนดโดยไม่มีการควบคุม ชัยชนะแข็งแกร่ง และไม่ผลัดวันประกันพรุ่ง

1.3 ความซื่อสัตย์สุจริต หมายถึง การประพฤติปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมและตรงต่อความเป็นจริง ประพฤติปฏิบัติอย่างตรงไปตรงมาทั้งกาย วาจา ใจ ต่อตนเองและผู้อื่น โดยมีพฤติกรรมการแสดงออกดังนี้ ไม่ลับปลับกลับกลอก พูดความจริง ไม่คดโกง ไม่หยิบบอกผู้อื่นก่อนได้รับอนุญาต ไม่ทุจริตในการสอบ ยอมรับเมื่อทำผิด ไม่ถือเอาของของผู้อื่นมาเป็นของตน ไม่ประพฤติตนเป็นคนหน้าไหว้หลังหลอก ไม่ปลอมแปลงเอกสาร และไม่นำสิ่งของส่วนรวมไปใช้เพื่อประโยชน์ส่วนตน

1.4 ความอดทนอดกลั้น หมายถึง การมีความเข้มแข็ง มั่นคง และความหนักแน่นของจิตใจ เมื่อมีทั้งสิ่งที่ดีและไม่ดีมากระทบต่อร่างกายและจิตใจ ยังคงสามารถรักษาสภาพความสงบของจิตใจเอาไว้ได้ เพื่อนำตนเองให้ผ่านพ้นปัญหาและอุปสรรคต่างๆ แล้วนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายของความสำเร็จในหน้าที่การทำงาน ที่ตนรับผิดชอบ ตลอดจนบรรลุถึงความดีงามได้ด้วยความอดทน โดยมีพฤติกรรมการแสดงออกดังนี้ มีความอดทนต่อความยากลำบากทั้งทางกายและทางใจ ชัยชนะหมั่นเพียร ไม่หลีกเลี่ยงการทำงาน ทำงานที่ยากลำบากด้วยความตั้งใจ ค้นหาวิธีการแก้ปัญหา กล้ายอมรับในสิ่งที่ผิดพลาด รู้จักให้อภัยผู้อื่น ไม่แสดงอารมณ์เมื่อถูกยั่วเย้า ไม่แสดงความเสียใจเมื่อถูกตำหนิ และรับฟังคำวิพากษ์วิจารณ์ด้วยจิตใจหนักแน่น

1.5 ความประหยัด หมายถึง การรู้จักวางแผนการใช้จ่ายเงิน เวลา สิ่งของเครื่องใช้ส่วนตน และส่วนรวมให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยมีพฤติกรรมการแสดงออกดังนี้ มีการใช้จ่ายเงินอย่างประหยัด ไม่ใช้จ่ายอย่างฟุ้งเฟ้อให้หมดเปลืองโดยเปล่าประโยชน์ มีการเก็บสะสมเงินไว้ใช้ในยามจำเป็น มีการวางแผนการใช้จ่ายเงินอย่างรอบคอบ รักษาซ่อมแซมสิ่งของเครื่องใช้ให้ใช้งานได้อยู่เสมอ ช่วยดูแลและประหยัดการใช้พลังงาน เช่น ไฟฟ้า น้ำประปาทั้งที่บ้าน สถาบันการศึกษา และในที่สาธารณะ

1.6 ความกตัญญูกตเวที หมายถึง การมีความรู้สึกสำนึกหรือการกระทำสิ่งที่ดีหรือเป็นประโยชน์ เพื่อตอบแทนในพระคุณของบิดามารดา ครูอาจารย์ และผู้มีพระคุณอื่นๆ ด้วยการกระทำ วาจา หรือสิ่งของ โดยมีพฤติกรรมการแสดงออกดังนี้ แสดงความเคารพนับถือ ให้การดูแลและไม่ละทิ้งผู้มีพระคุณในยามที่ท้อลำบากหรือเดือดร้อน ไม่ทำตนให้เป็นที่เสื่อมเสียชื่อเสียงแก่ผู้มีพระคุณและวงศ์ตระกูล ทำให้ผู้มีพระคุณมีความสุข ปฏิบัติต่อผู้มีพระคุณด้วยความซื่อตรง ช่วยดูแลและรักษาสาธารณะสมบัติและทรัพยากรธรรมชาติ มีจิตสำนึกในหน้าที่และกตัญญูต่อแผ่นดินเกิด รักษาเกียรติยศและนำชื่อเสียงมาสู่ครอบครัว สถาบันการศึกษา และประเทศชาติ และมีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

2. นิสิตนักศึกษา ในงานวิจัยนี้หมายถึง ผู้ที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1- ชั้นปีที่ 4 หรือสูงกว่า ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชน ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

3. สถาบันอุดมศึกษา ในงานวิจัยนี้หมายถึง สถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ที่ตั้งอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ได้แก่ จังหวัดปทุมธานี นนทบุรี และสมุทรปราการ

3.1 สถาบันอุดมศึกษาของรัฐ หมายถึง มหาวิทยาลัยของรัฐ มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ มหาวิทยาลัยราชภัฏ และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล

3.2 สถาบันอุดมศึกษาเอกชน หมายถึง สถานศึกษาของเอกชนที่ให้การศึกษาระดับอุดมศึกษาที่ดำเนินการโดยนิติบุคคล บุคคลธรรมดา มูลนิธิ และสมาคม ที่มีฐานะเป็นมหาวิทยาลัย

4. กลุ่มสาขาวิชาที่ศึกษา ในงานวิจัยนี้หมายถึง กลุ่มสาขาวิชาที่นิสิตนักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มสาขาวิชา ได้แก่

4.1 กลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ประกอบด้วย คณะเกษตรศาสตร์ คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมและเทคโนโลยี คณะเทคโนโลยีสารสนเทศ คณะวนศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และคณะวิศวกรรมศาสตร์

4.2 กลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ ประกอบด้วย คณะกายภาพบำบัด คณะเทคนิคการแพทย์ คณะทันตแพทยศาสตร์ คณะพยาบาลศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ คณะเภสัชศาสตร์ คณะสหเวชศาสตร์ คณะสาธารณสุขศาสตร์ และคณะสัตวแพทยศาสตร์

4.3 กลุ่มสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ประกอบด้วย คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ คณะนาฏศิลป์ คณะนิเทศศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ คณะบริหารธุรกิจ คณะพลศึกษา คณะมนุษยศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ คณะเศรษฐศาสตร์ คณะศิลปกรรม คณะศิลปกรรมศาสตร์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ และคณะสังคมศาสตร์

5. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ในงานวิจัยนี้หมายถึง คะแนนเฉลี่ยสะสมของนักศึกษา แบ่งเป็น 3 ระดับ ได้แก่

5.1 ระดับสูง หมายถึง คะแนนเฉลี่ยสะสมมากกว่า 3.25 ขึ้นไป

5.2 ระดับปานกลาง หมายถึง คะแนนเฉลี่ยสะสมระหว่าง 2.50-3.25

5.3 ระดับต่ำ หมายถึง คะแนนเฉลี่ยสะสมต่ำกว่า 2.50

6. ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว ในงานวิจัยนี้หมายถึง รายได้ของบิดามารดาหรือผู้ปกครองต่อเดือน แบ่งออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่

6.1 ระดับสูง หมายถึง รายได้ต่อเดือนสูงกว่า 30,000 บาท

6.2 ระดับปานกลาง หมายถึง รายได้ต่อเดือนระหว่าง 15,000-30,000 บาท

6.3 ระดับต่ำ หมายถึง รายได้ต่อเดือนต่ำกว่า 15,000 บาท

สมมติฐานในการวิจัย

1. นิสิตนักศึกษาชายและหญิง มีคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวมและเป็นรายด้านแตกต่างกัน
2. นิสิตนักศึกษาที่มีภูมิลำเนาต่างกัน มีคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวมและเป็นรายด้านแตกต่างกัน
3. นิสิตนักศึกษาที่ศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชน มีคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวมและเป็นรายด้านแตกต่างกัน

4. นิสิตนักศึกษาที่ศึกษาในกลุ่มสาขาวิชาต่างกัน มีคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวมและเป็นรายด้านแตกต่างกัน
5. นิสิตนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน มีคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวมและเป็นรายด้านแตกต่างกัน
6. นิสิตนักศึกษาที่มีสถานภาพทางครอบครัวต่างกัน มีคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวมและเป็นรายด้านแตกต่างกัน
7. นิสิตนักศึกษาที่ปิตามารดามีระดับการศึกษาต่างกัน มีคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวมและเป็นรายด้านแตกต่างกัน
8. นิสิตนักศึกษาที่ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวต่างกัน มีคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวมและเป็นรายด้านแตกต่างกัน

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและได้นำเสนอหัวข้อตามลำดับดังนี้ คือ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรม การศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม การศึกษาระดับอุดมศึกษากับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม คุณธรรมและจริยธรรมที่พึงประสงค์ของนิสิตนักศึกษา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรม

แนวคิดเป็นกระบวนการที่ผ่านการสังเคราะห์จากสังคมแล้ว ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอเนื้อหาของแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมไว้ดังต่อไปนี้ คือ ความหมายของคุณธรรมและจริยธรรม ความสำคัญของคุณธรรมและจริยธรรม ทฤษฎีทางจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม โครงสร้างของจริยธรรม ลักษณะและแหล่งกำเนิดของจริยธรรม องค์ประกอบทางจริยธรรม และการวัดและประเมินคุณธรรมจริยธรรม

ความหมายของคุณธรรมและจริยธรรม

คุณธรรมและจริยธรรมเป็นคำที่มีความหมายใกล้เคียงกัน มีความเกี่ยวเนื่องและซ้อนทับกันอยู่ และมักจะใช้ควบคู่กันไป จนทำให้เกิดความเข้าใจโดยทั่วไปว่าเป็นคำที่มีความหมายเดียวกัน ในความหมายแล้วความแตกต่างของคำ 2 คำนี้ อยู่ที่คุณธรรมจะค่อนข้างนามธรรม เป็นความรู้สึกนึกคิดที่อยู่ในจิตใจ และเน้นคุณประโยชน์ที่เกิดขึ้น เช่น ความโอบอ้อมอารีอยากช่วยเหลือผู้อื่น ความใจเย็น เป็นต้น ส่วนจริยธรรมมองเห็นเป็นรูปธรรมชัดเจนกว่า เป็นพฤติกรรมที่สามารถมองเห็นได้ด้วยตา และเน้นในสิ่งที่เหนือกว่าคุณประโยชน์ เช่น การเป็นสุภาพชน การมีสัมมาคารวะต่อผู้สูงกว่า ความรู้สึกและการแสดงออกของการกระทำจึงเป็นตัวกำหนดว่าเป็นคุณธรรมหรือจริยธรรม ซึ่งขึ้นอยู่กับเจตนาของผู้กระทำ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2544ก: 7-8)

คำว่า “คุณธรรม” ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า “Virtue” ส่วนคำว่า “จริยธรรม” ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า “Morality” ดังนั้นคำสองคำนี้จึงใช้แทนกันไม่ได้ นักปรัชญา นักจิตวิทยา นักการศึกษา ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องได้ให้ความหมายของคำสองคำนี้ไว้ดังต่อไปนี้

คุณธรรม (Virtue)

“คุณธรรม” เป็นคำประสมของคำว่า “คุณ” และ “ธรรม” คำว่า “คุณ” หมายถึง ประโยชน์ต่อตนเองและประโยชน์ต่อผู้อื่น และคำว่า “ธรรม” หมายถึง สิ่งที่ควรปฏิบัติ ดังนั้น “คุณธรรม” จึงหมายถึง สิ่งปฏิบัติแล้วเกิด (คุณ) ประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2544ก: 7-8)

พระราชธรรม (2527: 37) กล่าวว่า คุณธรรม หมายถึง ธรรมที่เป็นคุณงามความดี สภาพที่เกื้อกูล และ กรรมวิชาการ (2539: 1) ได้ให้ความหมายที่ใกล้เคียงกันว่า คุณธรรมเป็นคุณงามความดีด้านกาย วาจา ใจ ซึ่งจะทำให้ผู้ปฏิบัติและสังคมเกิดความสงบสุข อันได้แก่ หลักธรรมในศาสนาต่างๆ ซึ่งสอดคล้องกับความหมายที่บัญญัติไว้ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 (2542: 253) ที่ได้ให้ความหมายของคำว่า “คุณธรรม” ไว้ว่าเป็น สภาพคุณงามความดี

กรีติ บุญเจือ (2534: 67) กล่าวว่า คุณธรรม หมายถึง ความเคยชินในการประพฤติดีอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งมีความสอดคล้องกับความหมายที่ลัดดา เสนาวงษ์ (2532: 59) และ ชัยพร วงศ์วรรณ (2540: 29) ได้ให้ไว้ว่า คุณธรรม หมายถึง ลักษณะที่สั่งมาที่ได้ประพฤติปฏิบัติจนเคยชิน เป็นประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม สำหรับ สงวน สุทธิเลิศอรุณ (2526: 9) และมลิวลย์ บำรุงการ (2531: 11) ได้อธิบายความหมายของคำว่าคุณธรรมไว้ ใกล้เคียงกัน โดยสรุปได้ว่าหมายถึง คุณงามความดีที่สั่งสมอยู่ในจิตใจมาเป็นเวลานาน โดยอาศัยประสบการณ์ การเรียนรู้ และความเคยชิน ซึ่งแสดงออกมาจากการกระทำทางกาย วาจา และใจของแต่ละบุคคล เป็นลักษณะที่ดี และเป็นประโยชน์ต่อตนเอง และผู้อื่น

เจริญ ไวรวัจนกุล (2531: 144) ได้อธิบายความหมายของคุณธรรมไว้ว่า คือ มโนธรรมอันเป็นสำนักแห่งความดี หรือความดีต่างๆ ที่มีอยู่ในจิตใจของแต่ละคน เกิดจากการไตร่ตรองด้วยเหตุผล จนสามารถตัดสินใจได้ว่า สิ่งใดดีสิ่งใดงามแล้วมุ่งมั่นอยู่กับสิ่งที่ดีงามจนเคยชิน เป็นคนที่มีคุณธรรมเป็นกิจนิสัยและลักษณะนิสัย มีความสอดคล้องกับแนวความคิดของสุวรรณา วชิรปราการสกุล (2533: 9) ที่ได้สรุปความหมายของคุณธรรมไว้ว่า หมายถึง คุณสมบัติเกี่ยวกับคุณงามความดีที่เกิดจากการกระทำของบุคคล ที่กระทำด้วยความสำนึกในจิตใจ โดยมีเป้าหมายว่า เป็นการทำความดีและเป็นพฤติกรรมที่ยอมรับของสังคม

ประกาศรี สิทำไพ (2540: 21) ได้อธิบายความหมายของคุณธรรมว่า หมายถึง หลักธรรมที่สร้างความรู้สึกผิดชอบชั่วดีในทางศีลธรรม มีคุณงามความดีภายในจิตใจอยู่ในขั้นสมบูรณ์ อันเต็มเปี่ยมไปด้วยความสุข ยินดี การกระทำที่ดีย่อมมีผลผลิตของความดี คือ ความชื่นชมยกย่อง การเป็นผู้มีคุณธรรม คือ การปฏิบัติตนอยู่ในกรอบที่ดีงาม

ติตัส (กนกวรรณ วิวัฒน์ธนศิษฐ์, 2545: 9; อ้างอิงจาก Titus, 1936: 200) กล่าวว่า คุณธรรมเป็น ลักษณะนิสัยที่ดีของอุปนิสัย เป็นคุณภาพหรือนิสัยของมนุษย์ซึ่งคนทั่วไปชมเชยและเห็นคุณค่า เป็นการจัดระเบียบของแรงกระตุ้นทางจิตใจ เป็นเจตคติหรือรูปแบบการแสดงออกซึ่งคุณค่า ความดีทางศีลธรรม ส่วนวอลเตอร์และคนอื่นๆ (Walter; & et al. 1966: 801) กู๊ด (Good, 1973: 641) และพจนานุกรมของลองแมน (Longman, 2004: 829) ได้ให้ความหมายของคำว่าคุณธรรมไว้ 2 ประการที่มีความสอดคล้องกัน ดังนี้

- 1) คุณธรรม หมายถึง ความดีงามของลักษณะนิสัย หรือพฤติกรรมที่ทำจนเคยชิน
- 2) คุณธรรม หมายถึง คุณภาพที่บุคคลได้กระทำตามความคิดและมาตรฐานของสังคม ซึ่งเกี่ยวข้องกับ ความประพฤติและศีลธรรม

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า คุณธรรม หมายถึง สภาพคุณงามความดีที่มีอยู่ในจิตใจของแต่ละบุคคล หรือ ความรู้สึกนึกคิดที่จะประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ดีที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม

จริยธรรม (Morality)

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2542: 291) ได้ให้ความหมายของคำว่า “จริยธรรม” ไว้ว่าหมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม กฎศีลธรรม ซึ่งตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า “Ethic” ซึ่งมีรากศัพท์มาจากคำว่า “Ethos” ในภาษากรีก ซึ่งหมายถึง ข้อกำหนดหรือหลักการประพฤติปฏิบัติอย่างถูกต้อง และตรงกับคำในภาษาละตินว่า “Mores” ซึ่งต่อมากลายเป็นคำว่า “Morality” ในภาษาอังกฤษ และมีความหมายคล้ายคลึงกับคำว่า “จริยศาสตร์” (Ethics) ในปรัชญา ซึ่งเป็นเรื่องของการค้นหาความจริงเกี่ยวกับคุณค่าของความประพฤติในสังคม ซึ่งถือว่าถูกต้องหรือดี และสิ่งซึ่งถือว่าผิดหรือชั่วไม่ควรประพฤติ แล้วกำหนดเป็นมาตรฐานไว้ (ขวัญฤดี ข้าซอ่อนลัตย์. 2542: 14; อ้างอิงจาก พระยาอุमानาทรชน. 2516: 409) และพจนานุกรมของลองแมน (Longman. 2004: 478) ได้อธิบายความหมายของคำว่าจริยธรรมไว้ว่า เป็นความถูกต้องหรือความบริสุทธิ์ของพฤติกรรมของการกระทำสิ่งหนึ่ง

จริยธรรม เป็นคำสมาสมาจากคำว่า “จริยะ” หรือ “จริยา” กับคำว่า “ธรรม” คำว่า “จริยะ” หมายถึง ความประพฤติหรือกิจที่ควรประพฤติ ส่วนคำว่า “ธรรม” มีความหมายหลายอย่าง เช่น คุณความดี, หลักคำสอนของศาสนา หลักปฏิบัติ เมื่อนำคำทั้งสองมารวมกันเป็น “จริยธรรม” จึงได้ความหมายตามตัวอักษรว่า “หลักแห่งความประพฤติ” หรือ “แนวทางการประพฤติ” (พระเมธีธรรมาภรณ์. 2534: 74) ซึ่งมีความหมายสอดคล้องกับที่ วิทย์ วิศวเวทย์ และเสฐียรพงษ์ วรรณปก (2537: ก) ได้อธิบายไว้ว่า จริยธรรม หมายถึง หลักคำสอนด้วยความประพฤติเป็นหลักสำหรับให้บุคคลยึดถือและปฏิบัติตาม นอกจากนี้พระราชวรมนี (ประยูรช ปรยุตโต) (คมกฤษ ใจคำปัน. 2544: 11; อ้างอิงจาก พระราชวรมนี. 2528: 7) ได้อธิบายว่า จริยธรรม มาจากคำว่า พรหมจรรย์ ซึ่งในพุทธศาสนาหมายถึง มรรค คือ วิธีการปฏิบัติสายกลาง ประกอบองค์ประกอบ 8 ประการ บางครั้งก็เรียกว่า ไตรสิกขา คือ การศึกษา 3 ประการ อันได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นทางปฏิบัติเพื่อนำมนุษย์ไปสู่จุดมุ่งหมายในชีวิต และพระเมธีธรรมาภรณ์ (2534: 77) ได้เสนอทรรศนะว่า จริยธรรมไม่ควรแยกเด็ดขาดจากศีลธรรมแต่ก็มีความหมายกว้างกว่าศีลธรรม ศีลธรรมเป็นหลักคำสอนศาสนาที่วัดด้วยความประพฤติชอบ อันวางรากฐานอยู่บนหลักคำสอนของศาสนาปรัชญาและขนบธรรมเนียมประเพณี จริยธรรมจึงเป็นระบบอันมีศีลธรรมเป็นส่วนประกอบสำคัญ บางครั้งมีผู้แย้งว่าจริยธรรมหรือศีลธรรมมุ่งควบคุมความประพฤติทางกายและวาจาไม่รวมไปถึงทางใจ ศีลธรรมไม่ใช่ศีลและธรรม แต่เป็นธรรมขั้นศีล หมายถึง ความสำรวมกาย วาจาให้เรียบร้อย โดยนัยนี้จริยธรรมทั่วไปจึงมีความหมายแคบกว่าพุทธจริยธรรม ดังที่พระราชวรมนี (ประยูรช ปรยุตโต) (2529: 12-14) กล่าวว่าคำว่า “จริยะ” “จริยา” ตลอดจน “จริยธรรม” มีความหมายกว้างกว่านั้นคือหมายถึง การดำเนินชีวิตความเป็นอยู่ การยังชีวิตให้เป็นไป การครองชีวิต การใช้ชีวิต การเคลื่อนไหวของชีวิต ในทุกแง่ทุกด้าน ทุกระดับ ทั้งทางกาย วาจา และใจ แม้แต่การปฏิบัติกรรมฐาน เจริญสมาธิ บำเพ็ญสมณะ และเจริญวิปัสสนา ก็รวมอยู่ในคำว่าจริยธรรม

ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจักษ์จันท์ (2520: 3-4) ได้อธิบายความหมายของจริยธรรมว่า หมายถึง ลักษณะทางสังคมหลายลักษณะของมนุษย์ รวมทั้งพฤติกรรมทางสังคมประเภทต่างๆ มีลักษณะ คือ ลักษณะที่สังคมต้องการให้สมาชิกในสังคมนั้นมีอยู่ คือเป็นพฤติกรรมที่สังคมนิยมชมชอบในการสนับสนุน และ

ผู้กระทำส่วนมากเกิดความพอใจว่าการกระทำนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม อีกลักษณะหนึ่ง คือ ลักษณะที่สังคมไม่ต้องการให้มืออยู่ในสมาชิกของสังคม เป็นการกระทำที่สังคมลงโทษ พยายามกำจัด และผู้กระทำพฤติกรรมนั้นส่วนมากรู้สึกว่าเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง ไม่สมควร ดังนั้นผู้ที่มีจริยธรรมสูง คือ ผู้ที่มีลักษณะและพฤติกรรมประเภทแรกมากและประเภทหลังน้อย และสุวรรณา วชิรปราการสกุล (2533: 11) ได้สรุปความหมายของจริยธรรมไว้อย่างสอดคล้องกันว่า เป็นแนวทางในการปฏิบัติอันเป็นลักษณะที่สังคมต้องการ และประเมินแล้วว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม รวมทั้งผู้กระทำก็จะได้รับความพึงพอใจว่าการกระทำนั้นเป็นที่ยอมรับของผู้อื่น

โกศล มีคุณ (2533: 5) ได้จำแนกความหมายของจริยธรรมไว้ 2 แนวทาง คือ แนวหนึ่งพิจารณาว่าจริยธรรมเป็นคุณลักษณะที่อยู่กับตัวบุคคล เป็นลักษณะทางจิตหรือพฤติกรรมอันแสดงออก เป็นเหตุของการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมดี ละเว้นชั่ว ส่วนอีกแนวหนึ่งพิจารณาว่าจริยธรรมเป็นระเบียบ กฎเกณฑ์ กติกาหรือเงื่อนไขจากภายนอกที่ทำให้มนุษย์มีพฤติกรรมอันพึงปรารถนา สำหรับประกาศรี สี่ห้าไพ (2540: 25) ได้ให้ความหมายของจริยธรรมว่าหมายถึง หลักความประพฤติที่อบรมกิริยาและปลูกฝังลักษณะนิสัยให้อยู่ในครรลองของคุณธรรมหรือศีลธรรม คุณค่าทางจริยธรรมชี้ให้เห็นความเจริญงอกงามในการดำรงชีวิตอย่างมีระเบียบแบบแผน ตามวัฒนธรรมของบุคคลที่มีลักษณะทางจิตใจที่ดีงาม อยู่ในสภาพแวดล้อมที่โน้มนำให้บุคคลมุ่งกระทำ ความดี ละเว้นความชั่ว มีแนวทางความประพฤติอยู่ในเรื่องของความดี ความถูกต้อง ควรในการประพฤติตนเพื่ออยู่ในสังคมได้อย่างสงบเรียบร้อยและเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น มีคุณธรรมและเมโนธรรมที่จะสร้างความสัมพันธ์อันดีโดยมีสำนึกที่จะใช้สิทธิและหน้าที่ของตนตามคำนิยมที่พึงประสงค์

บุญมี แท่นแก้ว (2539: 7-8) ได้กล่าวถึงจริยธรรมว่า เป็นคุณธรรมที่แสดงออกทางร่างกายในลักษณะที่ดีงาม ถูกต้อง อันเป็นสิ่งที่ประสงค์ของสังคม และจริยธรรมจะมีได้ต้องปลูกฝัง ผักกาด โดยเริ่มจากการปลูกฝังคุณธรรมลงในใจก่อน ซึ่งการปลูกฝังคุณธรรมจำต้องอาศัยหลักคำสอนทางศาสนา ได้แก่ ศีล อันหมายถึง หลักหรือกฎเกณฑ์การประพฤติปฏิบัติ เพื่อฝึกหัดกาย วาจา ให้เรียบร้อยเป็นปกติ กล่าวคือ จะพูดหรือทำอะไร ให้เป็นไปตามปกติ ส่วนสุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2539: 2-4) ได้กล่าวถึงจริยธรรมในมุมมองของนักวิชาการหรือนักวิจัยว่า จริยธรรมสามารถแบ่งออกได้ 2 ส่วน คือ “จริย” และ “ธรรม” คำว่า “จริย” แปลว่า ดีงาม ส่วนคำว่า “ธรรม” แปลว่า ความถูกต้อง โดยสรุป จริยธรรม จึงหมายถึง ความถูกต้องที่ดีงาม ซึ่งสังคมทุกสังคมจะกำหนดกฎเกณฑ์ กติกา บรรทัดฐานของตนว่าอะไรคือสิ่งที่ดีงาม และอะไรคือความถูกต้อง

เพียเจต์ (สมพร พงษ์เสถียรศักดิ์. 2546: 8; อ้างอิงจาก Piaget. 1960: 1) ได้อธิบายไว้ว่า จริยธรรมเป็นลักษณะประสบการณ์ของมนุษย์และหน้าที่เกี่ยวกับกฎเกณฑ์ในการให้ความร่วมมือกับการจัดเตรียมทางสังคมในเรื่องความสนใจ อนามัยบุคคล และความสัมพันธ์ร่วมกันในรูปของสิ่งที่ควรกระทำและสิทธิ ส่วนกู๊ด (Good. 1973: 2) กล่าวถึงจริยธรรมว่าเป็นการปรับพฤติกรรมให้เข้ากับกฎเกณฑ์หรือมาตรฐานของความประพฤติที่ถูกต้องหรือดีงาม และแอตคินสัน (Atkinson. 1969: 10) กล่าวว่า จริยธรรมเป็นเขตของความเชื่อของแต่ละในสังคมหนึ่งๆ เกี่ยวกับอุปนิสัยและความประพฤติ ว่าอะไรเป็นสิ่งที่คนทั้งหลายพยายามจะประพฤติปฏิบัติ สำหรับโคลเบอร์ก (Kohlberg. 1984: 518-522) ได้ให้ความหมายของจริยธรรมไว้ 2 ประการ คือ

1) จริยธรรมหรือความรับผิดชอบต่อส่วนบุคคล หมายถึง การที่บุคคลตัดสินใจว่าการกระทำอันไหนถูกต้อง มีจริยธรรม ก็จะตัดสินใจกระทำสิ่งนั้นหรือการกระทำนั้น เพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีแก่บุคคลอื่น เช่น ความซื่อสัตย์ สุจริต ความขยัน ความอดทน เป็นต้น

2) จริยธรรมสากล หมายถึง สิ่งใดที่สังคมส่วนใหญ่เห็นว่าถูกต้องดีงาม ก็เอาเกณฑ์นั้นมาใช้เป็น จริยธรรมสากล เป็นการกระทำที่ทาลงไปแล้วบุคคลอื่นๆ เห็นพ้องต้องกันว่าเป็นความดี เช่น การมีจิตใจเอื้ออารี การเสียสละ เป็นต้น

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า จริยธรรม คือ การกระทำที่ดีงามที่เกิดจากการมีคุณธรรมในเรื่องนั้น ที่ก่อให้เกิด ประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม

จากการศึกษาความหมายของ “คุณธรรม” และ “จริยธรรม” ดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าคำสองคำนี้มีความหมายที่มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด กล่าวคือ คุณธรรมเป็นสภาพความดีงามที่มีอยู่ในจิตใจของแต่ละบุคคล เป็นความรู้สึกรู้สึกนึกคิดที่จะประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ดี ส่วนจริยธรรมเป็นความประพฤติที่ดีงามแสดงออกมาให้เห็นเป็นรูปธรรม และเป็นไปตามบรรทัดฐานของสังคม อีกทั้งยังเป็นตามความสำนึกที่ดีในจิตใจ กระทำเพราะเป็นสิ่งที่ดีงามถูกต้อง ไม่ใช่กระทำเพราะมีกฎระเบียบหรือสถานการณ์บีบบังคับ คุณธรรมและจริยธรรมจะมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน แต่จะมีขอบเขตไม่เท่ากัน คุณธรรมนั้นมีขอบเขตรวมสิ่งที่ดีงามถูกต้องที่ทุกสังคมยอมรับ แต่จริยธรรมจะเป็นสิ่งที่บุคคลควรประพฤติโดยคำนึงถึงประโยชน์ต่อส่วนรวม และเมื่อนำมาคำสองคำนี้มารวมกันแล้ว สรุปได้ว่า “คุณธรรมและจริยธรรม” หมายถึง คุณลักษณะที่ดีงามและถูกต้องที่มีอยู่ในจิตสำนึกของบุคคล และส่งผลให้บุคคลประพฤติตนเป็นคนดี มีความประพฤติที่ดีงาม แสดงออกมาให้เห็นเป็นรูปธรรม และเป็นไปตามบรรทัดฐานของสังคม เพื่อประโยชน์ของตนเองและส่วนรวม

ความสำคัญของคุณธรรมและจริยธรรม

สภาพสังคมไทยในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคมอย่างรวดเร็ว พร้อมทั้งความเจริญทางด้านเทคโนโลยีการสื่อสารที่สามารถสื่อสารถึงกันทั่วทั้งโลกภายในระยะเวลาอันสั้น ส่งผลให้ประชาชนและเยาวชนเกิดการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ศิลปวัฒนธรรม รูปแบบการดำรงชีวิตของเพื่อนร่วมโลก และถือเป็นตัวแบบในการดำรงชีวิตของตนโดยขาดการคิดวิเคราะห์ถึงความเป็นมาและเหตุผลที่แท้จริงอย่างถูกต้อง ซึ่งปรากฏอยู่ในสังคมปัจจุบัน และส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในที่สุด (กรมวิชาการ, 2539: 1) ดังจะเห็นได้จากข่าวการฉ้อฉลของผู้มีอำนาจทางการเมือง การประพฤติผิดทางเพศ การทุจริตคอร์รัปชันในวงราชการ การทุจริตในการสอบเข้าศึกษาต่อในสถาบันการศึกษาต่างๆ โดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเป็นเครื่องมือ รวมทั้งปัญหาการขายบริการทางเพศของนิสิตนักศึกษา เป็นต้น ซึ่งปัญหาต่างๆ เหล่านี้แสดงให้เห็นถึงการหย่อนยานทางด้านคุณธรรม จริยธรรมของประชาชนในชาติเป็นอย่างมาก และควรที่จะได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน

โสเครตีส (Socrates) และเพลโต (Plato) มีความเชื่อว่า คุณธรรม คือ ตัวนำไปสู่การมีชีวิตที่ดีและการประพฤติที่ถูกต้อง และเชื่อว่าถ้าบุคคลรู้ว่าชีวิตที่ดีคืออะไร มนุษย์จะไม่ทำในสิ่งที่ผิด การกระทำผิดเกิดจากการขาดความรู้ ถ้ามนุษย์สามารถรู้ว่าอะไรคือความถูกต้อง เขาจะไม่กระทำความผิด (พระมหาจุลลัม ชูเลื่อน.

2546: ออนไลน์; อ้างอิงจาก Stroll; & Popkink. 1993: 3) ดังนั้นการสอนให้คนรู้จักคิดหรือคิดเป็นจึงเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการนำไปสู่ความเป็นผู้มีคุณธรรม และคุณธรรมหลักที่ถือว่าเป็นคุณธรรมพื้นฐาน 4 ประการ คือ ความยุติธรรม (Justice) ความรอบคอบ (Prudence) ความกล้าหาญอดทน (Fortitude) และความรู้จักประมาณตน (Temperance) คุณธรรมเหล่านี้เป็นตัวนำไปสู่บุคคลมีชีวิตที่ดีและมีการกระทำที่ถูกต้อง (พระมหาจุลลัม ชูเลื่อน. 2546: ออนไลน์)

ส่วนอริสโตเติล (Aristotle) ได้อธิบายเรื่องชีวิตมนุษย์และคุณธรรมไว้ในผลงานสำคัญชื่อ *Nicomachean ethics* ไว้ว่า การที่บุคคลจะเป็นผู้มีคุณธรรมได้ไม่ได้หมายถึงการที่บุคคลนั้นมีความรู้เรื่องของคุณธรรม เช่น ความกล้าหาญ ความยุติธรรมแล้วประพฤติปฏิบัติตามหลักการนั้นอย่างมั่นคง อริสโตเติลถือว่าการที่บุคคลมีความรู้เรื่องความกล้าหาญ ความยุติธรรมแล้วสามารถตัดสินใจเลือกปฏิบัติได้โดยใช้เหตุผลเป็นพื้นฐานอย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ เวลา และตัวบุคคล บุคคลเช่นนี้ได้ชื่อว่าเป็นผู้มีคุณธรรม หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า อริสโตเติลเน้นลักษณะที่การแสดงออกถึงคุณธรรมมากกว่าการมีความรู้เรื่องคุณธรรม เพราะบางคนรู้ว่าคุณธรรมคืออะไร แต่ก็อาจไม่ปฏิบัติตามนั้น ตามทฤษฎีของอริสโตเติลผู้มีคุณธรรมจะต้องเป็นผู้ที่มีการกระทำที่แสดงออกถึงลักษณะของคุณธรรม เช่น ความกล้าหาญ ความรู้จักประมาณตน ความเป็นผู้มีปัญญา และความยุติธรรม อย่างสม่ำเสมอ (พระมหาจุลลัม ชูเลื่อน. 2546: ออนไลน์; อ้างอิงจาก Edge; & Groves. 1999: 30)

อริสโตเติล (Aristotle) อธิบายไว้ว่า คุณธรรมมีสองชนิด คือ คุณธรรมทางปัญญา (Intellectual virtue) และคุณธรรมทางศีลธรรม (Moral virtue) คุณธรรมทางปัญญาเกิดจากการพัฒนาและการอบรมสั่งสอน ซึ่งต้องใช้ประสบการณ์และเวลา ส่วนคุณธรรมทางศีลธรรมเป็นผลจากการประพฤติปฏิบัติ (ซึ่งมาจากคำในภาษากรีกว่า "Etos" ที่แปลว่านิสัย) ด้วยเหตุนี้ จึงเป็นที่ปรากฏชัดว่า ไม่มีคุณธรรมทางลักษณะนิสัยอันใดที่จะเกิดแก่มนุษย์โดยธรรมชาติ หมายความว่า มนุษย์ไม่ได้เกิดมามีคุณธรรมโดยกำเนิดและไม่มีสิ่งที่เกิดในธรรมชาติอันใดจะก่อให้เกิดลักษณะที่ตรงกันข้ามกับธรรมชาติของสิ่งนั้นได้ คุณธรรมเกี่ยวเนื่องอยู่กับความรู้สึกและการกระทำ ถ้ามามากหรือน้อยเกินไปก็จัดได้ว่าผิดเป้าหมาย ในขณะที่ถ้าอยู่ในความพอดีก็จัดได้ว่าถูกต้อง ดังนั้นคุณธรรมก็คือวิถีที่กลาง บุคคลอาจจะผิดพลาดต่อการมุ่งไปสู่เป้าหมายในหลายๆ วิธี แต่เขาสามารถกระทำถูกต้องต่อสิ่งเหล่านั้นเพียงวิธีเดียว และความมีเหตุผลก็อยู่ในฐานะเป็นสิ่งที่ดี ความมากและน้อยเกินไปเป็นลักษณะของความไม่ดี ขณะที่ความพอดีเป็นลักษณะของคุณธรรม ดังนั้นคุณธรรมจึงเป็นสภาวะที่เกี่ยวข้องอยู่กับการเลือกที่เกี่ยวข้องอยู่ในความพอดีที่สัมพันธ์อยู่กับตัวบุคคลและถูกกำหนดด้วยความมีเหตุผล ซึ่งหมายถึงบุคคลผู้มีปัญญาหรือเหตุผลทางการปฏิบัติจะกำหนดได้ซึ่งความพอดีระหว่างความสุดโต่งทั้งสอง กล่าวคือ ความมากและน้อยเกินไป ดังนั้นคุณธรรมจึงเป็นความพอดีที่อยู่ในความรู้สึกและการกระทำ (พระมหาจุลลัม ชูเลื่อน. 2546: ออนไลน์; อ้างอิงจาก Aristotle: Ethics and the virtues. 2000: online)

โกสินทร์ รัชสยาพันธ์ (ปราณี ตั้งใจดี. 2540: 9; อ้างอิงจาก โกสินทร์ รัชสยาพันธ์. ม.ป.ป.) ได้รวบรวมข้อความที่ผู้รู้ได้กล่าวถึงความสำคัญของคุณธรรม สรุปได้ดังนี้ คุณธรรมเป็นพื้นฐานการแสดงออกของการกระทำที่เป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น ทั้งคุณธรรมที่เป็นบ่อเกิดของจริยธรรมและเป็นแก่นของค่านิยม คุณธรรม

เป็นสิ่งที่พึงามที่ควรปลูกฝังและดำรงรักษา คุณธรรมนั้นผูกพันอยู่กับความสุข คือเป็นเหตุให้พบความสุข และเป็นวิธีการที่ดีที่สุดในการดำเนินกิจกรรมทุกอย่าง จึงควรสร้างสมคุณธรรมเพื่อนำมาซึ่งความเป็นอยู่ที่ดี และความเต็มสมบูรณ์ในชีวิต คุณธรรมเป็นสิ่งที่ผูกพันอยู่กับคนดีและความดี และเป็นสิ่งที่อยู่ในความควบคุมของเรา เกี่ยวพันอยู่กับความเคยชินของการประพฤติดี และก่อให้เกิดคุณธรรมอื่นๆ คือ เมื่อฝึกคุณธรรมด้านหนึ่งแล้ว จะเกิดคุณธรรมด้านอื่นๆ ไปด้วย

สำหรับจริยธรรมเป็นคุณลักษณะที่จำเป็นมากในการอยู่ร่วมกันในสังคม สังคมใดประกอบด้วยบุคคล ที่มีจริยธรรมสูงจำนวนมาก ย่อมเต็มไปด้วยความสงบสุขและเอื้อต่อการพัฒนา ในทางตรงกันข้ามสังคมใด ประกอบด้วยผู้ที่มีจริยธรรมต่ำจำนวนมาก สังคมนั้นจะยุ่งเหยิง รุนแรง และอาจนำไปสู่ความวิบัติได้ สำหรับสภาพสังคมไทยในศตวรรษที่ 21 กล่าวได้ว่าอยู่ในภาวะวิกฤตทางจริยธรรม ทั้งนี้เนื่องมาจากความล้มเหลวทางเศรษฐกิจขั้นรุนแรงอย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา ความซับซ้อนของปัญหาเหล่านี้จะยังคงอยู่ ถ้าหากไม่มีการพัฒนาคุณภาพทางด้านจริยธรรมของบุคคล (ดวงเดือน พันธุมนาวิน. 2543: 1)

โดยทั่วไปจริยธรรมมักอิงอยู่กับศาสนา ทั้งนี้เพราะคำสอนทางศาสนามีส่วนสร้างระบบจริยธรรมให้สังคม ดังคำกล่าวของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ที่ว่า จริยธรรมของสังคมไทยขึ้นอยู่กับระบบศีลธรรมของพุทธศาสนา ศาสนาพุทธกำหนดหลักในการปฏิบัติในชีวิตประจำวันไว้อย่างไร นั้นหมายความว่า ได้กำหนดหลักจริยธรรมไว้ให้ปฏิบัติเช่นนั้น แต่ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่าจริยธรรมอิงอยู่กับหลักคำสอนทางศาสนาเพียงอย่างเดียว แท้ที่จริงนั้น จริยธรรมหยั่งรากอยู่บนขนบธรรมเนียมประเพณี โดยนัยนี้ บางคนเรียกหลักแห่งความประพฤติอันเนื่องมาจากคำสอนทางศาสนาว่า "ศีลธรรม" และเรียกหลักแห่งความประพฤติอันพัฒนามาจากแหล่งอื่นๆ ว่า "จริยธรรม" ศีลธรรมกับจริยธรรมจึงเป็นอันเดียวกันในทระณะของนักวิชาการกลุ่มนี้ ความแตกต่างอยู่ตรงแหล่งที่มา

ถ้าแหล่งที่มาแห่งความประพฤตินั้นมาจากศาสนาหรือเป็นข้อบัญญัติของศาสนานั้นเป็น "ศีลธรรม" แต่ถ้าเป็นหลักทั่วไป ไม่เกี่ยวกับศาสนา คือ อาจเป็นคำสอนของนักปรัชญาก็ได้ นั่นเป็น "จริยธรรม" อีกทั้งจริยธรรมมิใช่กฎหมาย ทั้งนี้เพราะกฎหมายเป็นสิ่งบังคับให้คนทำตาม และมีบทลงโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืน ดังนั้นสาเหตุที่คนเคารพเชื่อฟังกฎหมายเพราะกลัวถูกลงโทษ ในขณะที่จริยธรรมไม่มีบทลงโทษ ดังนั้นคนจึงมีจริยธรรมเพราะมีแรงจูงใจ แต่อย่างไรก็ตาม กฎหมายก็มีส่วนเกี่ยวข้องกับจริยธรรมในฐานะเป็นแรงหนุนจากภายนอก เพื่อให้คนมีจริยธรรม (ดวงเด่น นุธรรมรัมย์. 2547: ออนไลน์)

จริยธรรมถือได้ว่ามีความสำคัญมากไม่ว่าจะมองในลักษณะใด กล่าวคือ ถ้าเรามองว่าจริยธรรมว่าหมายถึง คุณสมบัติของจิตใจคนซึ่งจะกำกับหรือบันดลพฤติกรรมของบุคคล ก็ย่อมอธิบายได้ว่าพฤติกรรมของบุคคลย่อมเป็นไปตามแนวคิดเชิงจริยธรรมของเขา หรือถ้ามองว่าจริยธรรมหมายถึงกฎเกณฑ์หรือมาตรฐานของสังคม ก็สามารถอธิบายได้ว่าพฤติกรรมของบุคคลย่อมเป็นไปตามจริยธรรมของสังคมอยู่นั่นเอง ดังนั้นจึงควรให้ความสำคัญแก่จริยธรรมเสมอ เมื่อพิจารณาถึงความสงบสุขของสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสภาพของสังคมปัจจุบันซึ่งสภาวะแวดล้อมของสังคมก่อให้เกิดความกดดันแก่มนุษย์เป็นอย่างมาก (ชาญชัย อินทรประวัติ. 2535: 10) และจากการที่ประเทศไทยมีความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการใหม่ๆ และมีการพัฒนามากขึ้น รูปแบบของสังคมมีการเปลี่ยนแปลงไป จากที่เคยเป็นสังคมที่เคยพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน กลายเป็นสังคมที่ต่างคนต่างอยู่ ผู้คน

หาเข้ากันค่า มีปฏิสัมพันธ์กันน้อยลงระหว่างเพื่อนบ้านใกล้เคียงกัน หรือแม้แต่ในครอบครัว สังคมมีแต่ความ
 แข่งแย้งชิงดีกัน เพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ที่ตนเองต้องการ โดยไม่คำนึงถึงความเดือดร้อนของผู้อื่น ทำให้เกิด
 ปัญหาทางจริยธรรมมากขึ้น เช่น ปัญหาความเครียดอันเกิดเนื่องมาจากความสัมพันธ์ในครอบครัว ปัญหาความ
 ไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ปัญหายาเสพติด ปัญหาอาชญากรรมทางเพศ เป็นต้น ซึ่งปัญหาต่างๆ เหล่านี้
 เกิดขึ้นเนื่องมาจากการขาดจริยธรรมของบุคคลในสังคม ดังที่ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2541: 103) ได้กล่าว
 ไว้ว่า “คุณธรรมและจริยธรรมในสังคมเป็นรากฐานของความเจริญรุ่งเรืองของสังคม” คุณธรรมและจริยธรรมจึง
 เป็นสิ่งที่กำหนดความเจริญและความล่มสลายของสังคมและประเทศชาติ เมื่อใดก็ตามที่บุคคลในสังคมละเลยมิติ
 แห่งคุณธรรมและจริยธรรมในสังคมแล้ว ก็เท่ากับเป็นการทำลายโครงสร้างสังคมให้พังทลายลงทีเดียว ซึ่งมีความ
 สอดคล้องกับความเห็นของดวงเดือน พันธุมนาวิน (2547: 171) ที่ได้กล่าวไว้ว่า จริยธรรมของบุคคลเป็นจุดสูงสุด
 ของความเป็นมนุษย์ สังคมและโลกจะอยู่ได้อย่างร่มเย็นเป็นสุขและมั่นคง หรือในทางตรงข้าม อยู่กันอย่าง
 หวาดกลัวภัย เพราะมีการเอาเปรียบกัน เบียดเบียนกัน จนเกิดการทำลายล้างเผ่าพันธุ์ที่อยู่ที่ยจริยธรรมของมนุษย์
 ในปัจจุบันและอนาคตนั่นเอง ดังนั้นจริยธรรมจึงเป็นเรื่องที่ควรมีการปลูกฝังและเสริมในคนรุ่นใหม่ โดยไม่มี
 ข้อยกเว้นใดๆ ดังที่สาโรช บัวศรี (ชาญชัย อินทรประวัติ. 2535: 10; อ้างอิงจาก สาโรช บัวศรี. 2527: 30) ได้
 แสดงทรรศนะไว้ว่า การพัฒนามนุษย์ให้เกิดความเฉลียวฉลาดในเชิงวิทยาศาสตร์ (Scientific intelligence)
 แต่เพียงอย่างเดียว อาจทำให้สังคมมนุษย์เจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและทางวัตถุ แต่ไม่สามารถทำให้มนุษย์
 อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขได้ จึงจำเป็นที่จะต้องสร้างหรือพัฒนาความฉลาดที่จะอยู่ร่วมกัน (Social intelligence)
 เพื่อก่อให้เกิดสันติสุขโดยอาศัยจริยธรรมมากขึ้น

จากความสำคัญของคุณธรรมและจริยธรรมที่ได้กล่าวมาข้างต้น สามารถกล่าวได้ว่า คุณธรรมและ
 จริยธรรมมีความสำคัญมาก เพราะเป็นรากฐานของความเจริญรุ่งเรืองของสังคม และเป็นสิ่งที่กำหนดความเจริญ
 และความล่มสลายของสังคม ดังนั้นผู้บริหารประเทศ นักวิชาการด้านการศึกษา และผู้ที่เกี่ยวข้องต้องตระหนัก
 และเล็งเห็นความสำคัญในการที่จะแก้ปัญหา เร่งพัฒนาจิตใจและพฤติกรรมของบุคคลในทุกๆระดับชั้น ร่วมกันหา
 แนวทางในการแก้ไขปัญหาคุณธรรมและจริยธรรมในสังคม และหาทางปลูกฝังให้บุคคลในสังคมมีคุณธรรม
 จริยธรรม เพื่อให้บุคคลสามารถที่จะดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข และช่วยกันทำประโยชน์ให้แก่สังคม
 โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถาบันอุดมศึกษา จะต้องทำหน้าที่เป็นแหล่งเพาะคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดแก่นิสิตนักศึกษา
 เพื่อให้สามารถนำความรู้ที่ได้มาใช้ในการที่ถูกต้องและเกิดประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ คือ เป็นทั้งคนดีและ
 คนเก่ง อันส่งผลให้สังคมและประเทศชาติเจริญก้าวหน้าอย่างสงบสุข

ทฤษฎีทางจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม

ในวงการจิตวิทยา ได้มีนักจิตวิทยาหลายกลุ่มได้สร้างทฤษฎีจริยธรรมขึ้นมา เพื่อมุ่งหวังจะอธิบายและ
 ทำนายจริยธรรมของมนุษย์ในด้านต่างๆ และในด้านจิตวิทยาการศึกษาได้กล่าวถึงความจำเป็นที่ผู้สอนจะต้องมี
 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการของมนุษย์ในด้านคุณธรรมจริยธรรมของเด็กรายต่างๆ รวมทั้งองค์ประกอบ
 สำคัญเกี่ยวกับพัฒนาการทางจริยธรรม เพื่อจะได้ช่วยในการจัดการเรียนการสอน และการอบรมผู้เรียนให้เป็นคนดี

ประพัตติตนตามมาตรฐานทางคุณธรรมจริยธรรม หรือเป็นคนดีมีศีลธรรม (สุรางค์ โค้วตระกูล. 2544: 65-72) ในงานวิจัยนี้จะนำเสนอทฤษฎีที่สามารถปรับใช้และมีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรมจริยธรรม ได้แก่ ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ (Piaget) ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบิร์ก (Kohlberg) ทฤษฎีความต้องการของมาสโลว์ (Maslow) และทฤษฎีขั้นบันไดจริยธรรมของดวงเดือน พันธุมนาวิน (2543: 1)

ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ (Piaget)

เพียเจต์ (กรมวิชาการ. 2541: 38 - 39; อ้างอิงจาก Piaget. 1965: unpagged) เป็นผู้ริเริ่มทางความคิดที่ว่าพัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์นั้นขึ้นอยู่กับพัฒนาการทางสติปัญญา และได้แบ่งพัฒนาการทางสติปัญญาออกเป็น 4 ระดับ คือ

1. ขั้นการรับรู้จากประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหว (Sensorimotor operation)
2. ขั้นเริ่มคิดด้วยญาณ (Pre-operational thinking)
3. ขั้นคิดด้วยรูปธรรม (Concrete-operational thinking)
4. ขั้นคิดตามแบบแผนของตรรกวิทยา (Formal operational thinking)

จากพัฒนาการทางสติปัญญาทั้ง 4 ขั้น เพียเจต์ได้นำมาเป็นหลักเกณฑ์ในการแบ่งขั้นพัฒนาการทางจริยธรรม เป็น 3 ขั้น คือ

1. ขั้นก่อนจริยธรรม เริ่มตั้งแต่แรกเกิดจนถึงอายุ 2 ขวบ เป็นขั้นที่ยังไม่มีความสามารถในการรับรู้สิ่งแวดล้อมได้อย่างละเอียด มีแต่ความต้องการทางร่างกาย เด็กเหล่านี้จะมีพัฒนาการทางสติปัญญาในขั้นรับรู้จากประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหว (Sensorimotor operation)
2. ขั้นฝึกคำสั่ง อยู่ในช่วงอายุระหว่าง 2 - 8 ปี ในขั้นนี้เด็กจะสามารถรับรู้สภาพแวดล้อมและบทบาทของตนเองต่อผู้อื่น รู้จักเกรงกลัวผู้ใหญ่ เห็นว่าคำสั่งหรือกฎเกณฑ์ต่างๆ เป็นสิ่งที่ต้องปฏิบัติตาม ซึ่งเด็กวัยนี้จะมีพัฒนาการทางสติปัญญาในขั้นเริ่มคิดด้วยญาณ (Pre-operational thinking)
3. ขั้นยึดหลักแห่งตน พัฒนาการในขั้นนี้จะมีตั้งแต่เด็กอายุ 8 ปีขึ้นไป เด็กวัยนี้จะมีพัฒนาการทางสติปัญญาในขั้นคิดด้วยรูปธรรม (Concrete-operational thinking) และขั้นคิดตามแบบแผนของตรรกวิทยา (Formal operational thinking) ซึ่งเด็กสามารถใช้ความคิดอย่างมีเหตุผลประกอบการตัดสินใจ และตั้งเกณฑ์ ที่เป็นตัวของตัวเองได้

ผลจากการวิจัยในระยะเวลาต่อมา เพียเจต์ได้ตั้งเกณฑ์การให้เหตุผลเชิงจริยธรรมไว้ 6 เกณฑ์ คือ

1. การตัดสินจากเจตนาของการกระทำ (Intentional in judgement) เด็กเล็กจะตัดสินการกระทำจากปริมาณสิ่งของ ส่วนเด็กโตจะตัดสินจากเจตนาของการกระทำ
2. การตัดสินที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์จากผู้อื่น (Relativism in judgement) เด็กเล็กจะตัดสินการกระทำโดยยึดเอาความเชื่อ ความเห็นชอบของผู้ใหญ่ว่าถูกต้อง ในขณะที่เด็กโตจะยึดเอาเหตุผลและสถานการณ์ประกอบการตัดสิน

3. ไม่เกี่ยวข้องกับการลงโทษ (Independence of sanction) เด็กเล็กจะตัดสินว่าดีหรือไม่ดี เพราะถูกลงโทษ แต่เด็กโตจะตัดสินการกระทำดีหรือไม่ดี เพราะสิ่งนั้นไปขัดกับเกณฑ์และเป็นอันตรายกับบุคคลอื่น
4. ใช้ระบบการแก้แค้น (Use of reciprocity) เด็กเล็กใช้น้อยกว่าเด็กโต
5. ใช้การลงโทษเพื่อตัดสินภัย (Use of punishment as restitution and reform) เด็กเล็กจะสนับสนุนการลงโทษอย่างหนักเพื่อแก้แค้นภัย แต่เด็กโตไม่ค่อยเห็นด้วย
6. หลักธรรมชาติของความโชคร้าย (Nation's views of misfortune) เด็กเล็กจะถือว่าการทำผิดจะต้องได้รับการลงโทษจากพระเจ้า

จากแนวคิดและทฤษฎีของเพียเจต์ จะทำให้ผู้สอนมีความเข้าใจในพัฒนาการและสามารถส่งเสริมผู้เรียนได้ถูกต้อง เช่น การคิดโดยรูปธรรม และขั้นคิดตามแบบแผน ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนสามารถใช้ความคิดอย่างมีเหตุผลประกอบการตัดสินใจ และตั้งเกณฑ์ที่เป็นของตนเองได้

ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Kohlberg)

โคลเบอร์ก (Kohlberg) เชื่อว่าการพัฒนาการทางสติปัญญาและอารมณ์เป็นรากฐานของการพัฒนาการทางจริยธรรม นอกจากนี้โคลเบอร์กยังได้พบความสัมพันธ์ระหว่างจริยธรรมกับลักษณะอื่นๆ ของมนุษย์ในการศึกษาผลงานของนักวิจัยต่างๆ ที่สำคัญคือ ความสัมพันธ์ระหว่างจริยธรรมกับระดับสติปัญญาทั่วไป และความสัมพันธ์ของจริยธรรมกับความสามารถที่จะรวบผลที่ดีกว่าในอนาคต แทนที่จะรับเอาผลที่เล็กลงกว่าในปัจจุบัน ซึ่งลักษณะแบบนี้เรียกว่า ลักษณะมุ่งอนาคต ผู้ที่มีจริยธรรมสูงยังเป็นผู้ที่มีสมมติ มีความสามารถควบคุมอารมณ์ของตน และมีความภาคภูมิใจในตนเองและสภาพแวดล้อมสูงกว่าผู้ที่มีจริยธรรมต่ำ นอกจากนี้โคลเบอร์ก (Kohlberg) ยังได้นำแนวความคิดของเพียเจต์ (Piaget) มาทำการศึกษาต่อ และพบว่าพัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์นั้นมิได้บรรลุจุดสมบูรณ์ในบุคคลอายุ 10 ปีเป็นส่วนมาก แต่มนุษย์ในสภาพปกติจะมีพัฒนาการทางจริยธรรมอีกหลายขั้นตอน จากอายุ 11-25 ปี และการใช้เหตุผลเพื่อการตัดสินใจที่จะเลือกกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งในสถานการณ์ต่างๆ ย่อมแสดงให้เห็นถึงความเจริญทางจิตใจของบุคคลได้อย่างมีแบบแผน และยังอาจทำให้เข้าใจพฤติกรรม ของบุคคลในสถานการณ์ต่างๆ (กรมวิชาการ. 2541: 39; อ้างอิงจาก Kohlberg. 1979: unpagged)

โคลเบอร์ก (Kohlberg) ได้ทำการศึกษาพัฒนาการทางจริยธรรม โดยการวิเคราะห์คำตอบของเยาวชนอเมริกัน อายุระหว่าง 10-16 ปี เกี่ยวกับเหตุผลในการเลือกทำพฤติกรรมอย่างหนึ่งในสถานการณ์ที่ขัดแย้งระหว่างความต้องการส่วนบุคคลและกฎเกณฑ์ของกลุ่มหรือสังคม และได้แบ่งพัฒนาการทางจริยธรรมออกเป็น 3 ระดับ แต่ละระดับแบ่งออกเป็น 2 ขั้น รวมเป็นทั้งหมด 6 ขั้น (สุรางค์ โค้วตระกูล. 2544: 65-72; อ้างอิงจาก Kohlberg. 1979: unpagged) ดังนี้

ระดับที่ 1 ระดับก่อนกฎเกณฑ์สังคม (Pre-conventional level) ในระดับนี้เด็กจะได้รับกฎเกณฑ์และข้อกำหนดของพฤติกรรมที่ “ดี” “ไม่ดี” จากผู้มีอำนาจเหนือตน เช่น บิดามารดา ครูอาจารย์ หรือเด็กโต และมักจะคิดถึงผลตามที่จะนำรางวัลหรือการลงโทษมาให้ ในระดับนี้แบ่งออกเป็น 2 ขั้น คือ

ขั้นที่ 1 ขั้นการลงโทษและการเชื่อฟัง (Punishment and obedience orientation) ขั้นนี้เป็นขั้นที่เด็กจะใช้ผลตามของพฤติกรรมเป็นเครื่องมือชี้ว่าอะไรถูกอะไรผิด เด็กจะหลีกเลี่ยงการกระทำที่ทำให้ตนถูกลงโทษ และพยายามแสดงพฤติกรรมที่ได้รับผลดีหรือได้รับรางวัลซ้ำบ่อยๆ (อายุ 2-7 ปี)

ขั้นที่ 2 ขั้นการทำตามกฎเกณฑ์เพื่อประโยชน์ของตน (Instrumental relativist orientation) ในขั้นนี้เด็กสนใจที่จะทำตามกฎเกณฑ์ข้อบังคับทั้งหลาย เพื่อให้ได้รางวัลหรือสิ่งตอบแทนที่ตนพอใจ (อายุ 7-10 ปี)

ระดับที่ 2 ระดับจริยธรรมตามกฎเกณฑ์สังคม (Conventional level) พัฒนาการจริยธรรมในระดับนี้ ผู้กระทำถือว่าเป็นการประพฤติตนตามความคาดหวังของผู้ปกครอง บิดามารดา กลุ่มที่ตนเป็นสมาชิก เป็นสิ่งที่ควรจะทำหรือทำความผิดเพราะกลัวว่าตนจะไม่เป็นที่ยอมรับของผู้อื่น ผู้แสดงพฤติกรรมจะไม่คำนึงถึงผลที่ตามมาที่จะเกิดขึ้นกับตนเอง ถือว่าความซื่อสัตย์ ความจงรักภักดีเป็นสิ่งสำคัญ ทุกคนมีหน้าที่จะรักษามาตรฐานทางจริยธรรม ในระดับนี้แบ่งออกเป็น 2 ขั้น คือ

ขั้นที่ 3 ขั้นทำตามความคาดหวังและการยอมรับของสังคม (Interpersonal concordance of "good boy, nice girl" orientation) เพื่อให้ผู้อื่นชื่นชมและยอมรับตน (อายุ 10-13 ปี)

ขั้นที่ 4 ขั้นทำตามกฎระเบียบ ("Law-and-order" orientation) เป็นขั้นที่เด็กเข้าใจว่ากฎเกณฑ์เป็นสิ่งที่ทุกคนต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด ไม่มีการยืดหยุ่น (อายุ 13-16 ปี)

ระดับที่ 3 ระดับจริยธรรมตามหลักการด้วยวิจารณญาณ หรือระดับเหนือกฎเกณฑ์สังคม (Post-conventional level) เป็นหลักจริยธรรมของผู้ที่มีอายุ 16 ปีขึ้นไป ผู้กระทำแสดงพฤติกรรมได้พยายามที่จะตีความหมายของหลักการและมาตรฐานทางจริยธรรมด้วยวิจารณญาณ ก่อนที่จะยึดถือเป็นหลักของความประพฤติที่จะปฏิบัติ การตัดสินใจจะมาจากวิจารณญาณของตนเอง ปราศจากอิทธิพลของผู้อื่น กฎเกณฑ์-กฎหมาย ควรตั้งอยู่บนหลักความยุติธรรม และเป็นที่ยอมรับของสังคม ในระดับนี้แบ่งออกเป็น 2 ขั้น คือ

ขั้นที่ 5 ขั้นทำตามสัญญาสังคมหรือหลักการทำตามคำมั่นสัญญา (Social contract orientation) เป็นขั้นที่บุคคลยึดมั่นในสิ่งที่ถูกต้องตามกฎหมาย เน้นการเป็นประโยชน์ต่อสังคม (อายุ 16 ปีขึ้นไป)

ขั้นที่ 6 ขั้นทำตามหลักคุณธรรมสากล (Universal ethical principle orientation) ซึ่งเป็นหลักการเพื่อมนุษยธรรม เพื่อความเสมอภาคในสิทธิมนุษยชนและเพื่อความยุติธรรมของมนุษย์ทุกคน สิ่งที่ "ถูก-ผิด" เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นกับมโนธรรม (วัยผู้ใหญ่)

ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบิร์กที่แสดงระดับคุณธรรมจริยธรรมกับการแสดงพฤติกรรม สามารถสรุปได้ดังตาราง 1

ตาราง 1 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Kohlberg)

ระดับคุณธรรม จริยธรรม	การแสดงพฤติกรรม
ระดับที่ 1 ระดับก่อนกฎเกณฑ์สังคม (Pre-conventional level) (ระดับต่ำ) (อายุ 2-10 ปี)	ขั้นที่ 1 ขั้นการลงโทษและการเชื่อฟัง (Punishment and obedience orientation) (อายุ 2-7 ปี) ขั้นที่ 2 ขั้นการทำตามกฎเกณฑ์เพื่อประโยชน์ของตน (Instrumental relativist orientation) (อายุ 7-10 ปี)
ระดับที่ 2 ระดับจริยธรรมตามกฎเกณฑ์สังคม (Conventional level) (ระดับกลาง) (อายุ 10-16 ปี)	ขั้นที่ 3 ขั้นทำตามความคาดหวังและการยอมรับของสังคม (Interpersonal concordance of “good boy, nice girl” orientation) (อายุ 10-13 ปี) ขั้นที่ 4 ขั้นทำตามกฎระเบียบ (“Law-and-order” orientation) (อายุ 13-16 ปี)
ระดับที่ 3 ระดับจริยธรรมตามหลักการด้วยวิจารณญาณ หรือระดับเหนือกฎเกณฑ์สังคม (Post-conventional level) (ระดับสูง) (อายุ 16 ปีขึ้นไป)	ขั้นที่ 5 ขั้นทำตามสัญญาสังคมหรือหลักการทำตามคำมั่นสัญญา (Social contract orientation) (อายุ 16 ปีขึ้นไป) ขั้นที่ 6 ขั้นทำตามหลักคุณธรรมสากล (Universal ethical principle orientation) (วัยผู้ใหญ่)

(ที่มา: สรุจาร์ โคว์ตระกูล. 2544: 65-72; อ้างอิงจาก Kohlberg. 1979: unpagged)

จะเห็นได้ว่า ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของเพียเจต์ (Piaget) และโคลเบอร์ก (Kohlberg) มีแนวคิดเชิงสัมพัทธนิยม (Relativism) ซึ่งเชื่อว่า จริยธรรมมีความสัมพันธ์กับสภาวะการณ์และองค์ประกอบอื่นๆ พัฒนาการทางจริยธรรมจึงเน้นสติปัญญา เพียเจต์ (Piaget) เชื่อว่า การเรียนรู้ของมนุษย์เกิดจากการปรับตัวและเพื่อสร้างความสมดุลระหว่างสติปัญญาและสภาวะแวดล้อมที่จะทำให้มนุษย์ดำรงชีวิตอยู่ ส่วนพัฒนาการมีความต่อเนื่องและเจริญขึ้นตามวุฒิภาวะ และโคลเบอร์ก (Kohlberg) เชื่อว่า จริยธรรมของมนุษย์มีพัฒนาการตามระดับวุฒิภาวะ เพราะเกิดจากกระบวนการทางปัญญาที่มีการเรียนรู้มากขึ้น เนื่องจากการพัฒนาจริยธรรมแต่ละขั้นไม่สามารถเกิดจากการท่องบ่นสั่งสอน แต่เป็นผลจากการใช้ปัญญาไตร่ตรอง (กรมวิชาการ. 2541: 39)

ทฤษฎีความต้องการของมาสโลว์ (Maslow)

มาสโลว์ (กรมวิชาการ. 2541: 44-48; อ้างอิงจาก Maslow. 1943: unpagged) กล่าวว่า ตามแนวคิดจิตวิทยามนุษยนิยม (Humanistic theory) เป็นแนวคิดที่ใช้กันมากในการพัฒนามนุษย์ โดยมีความเชื่อพื้นฐานว่ามนุษย์มีความดีและมีคุณค่าต่อการยอมรับ ถ้าสิ่งแวดล้อมนั้นเอื้ออำนวย แรงจูงใจของมนุษย์และกระบวนการพัฒนามุ่งไปสู่สัจการแห่งตนนั้นส่วนใหญ่เป็นลำดับขั้น ซึ่งได้รับการตอบสนองความต้องการพื้นฐานเพื่อเกิดความอิสระในการเติมเต็มในลำดับขั้นต่อไป

มาสโลว์ (Maslow) ได้แบ่งลำดับขั้นความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ออกเป็น 5 ขั้น ดังนี้

1. ความต้องการทางด้านร่างกาย (Physiological needs) เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานที่มีอำนาจมากที่สุดและเห็นได้ชัดที่สุดจากความต้องการทั้งหมด เป็นความต้องการที่ช่วยในการดำรงชีวิต ได้แก่ ความต้องการอาหาร น้ำดื่ม อากาศ การพักผ่อนนอนหลับ ความต้องการทางเพศ ความต้องการความอบอุ่น แรงขับของร่างกายเหล่านี้จะเกี่ยวข้องโดยตรงกับความอยู่รอดของร่างกาย ความพึงพอใจที่ได้รับในขั้นนี้ จะกระตุ้นให้เกิดความต้องการในขั้นที่สูงกว่า และถ้าบุคคลใดประสบความล้มเหลวที่จะสนองความต้องการพื้นฐานนี้ ก็จะไม่ได้รับการกระตุ้นให้เกิดความต้องการในระดับที่สูงขึ้นไป

2. ความต้องการความปลอดภัย (Safety needs) เมื่อความต้องการทางด้านร่างกายได้รับความพึงพอใจแล้ว บุคคลก็จะพัฒนาการไปสู่ขั้นใหม่ต่อไป ซึ่งขั้นนี้เรียกว่า ความต้องการความปลอดภัยหรือความรูสึกมั่นคง (Safety and security) มาสโลว์กล่าวว่า ความต้องการความปลอดภัยนี้จะสังเกตได้ง่ายในทารกและเด็กเล็กๆ เนื่องจากทารกและเด็กเล็กๆ ต้องการความช่วยเหลือและพึ่งพาอาศัยจากคนอื่น

3. ความต้องการความรักและความเป็นเจ้าของ (Belongingness and love needs) ความต้องการนี้จะเกิดขึ้นเมื่อความต้องการทางด้านร่างกายและความต้องการความปลอดภัยได้รับการตอบสนองแล้ว บุคคลต้องการได้รับความรักและความเป็นเจ้าของ โดยการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น เช่น ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวหรือกับผู้อื่น สมาชิกภายในกลุ่มจะเป็นเป้าหมายสำคัญสำหรับบุคคล กล่าวคือ บุคคลจะรู้สึกเจ็บปวดมากเมื่อถูกทอดทิ้ง ไม่มีใครยอมรับ หรือถูกตัดออกจากสังคม ความรักที่แท้จริงจะเกี่ยวข้องกับความรู้สึกที่ดี ความสัมพันธ์ของความรักระหว่างคนสองคน จะรวมถึงความรู้สึกนับถือซึ่งกันและกัน การยกย่อง และความไว้วางใจแก่กัน นอกจากนี้มาสโลว์ยังย้ำว่า ความต้องการความรักของคนจะเป็นไปในลักษณะทั้งการรู้จักให้ความรักต่อผู้อื่นและรู้จักที่จะรับความรักจากผู้อื่น การได้รับความรักและได้รับการยอมรับจากผู้อื่นเป็นสิ่งที่ทำให้บุคคลเกิดความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า บุคคลที่ขาดความรักก็จะรู้สึกว้าเหว่ไร้ค่า มีความรู้สึกอ้างว้างและเคียดแค้น

4. ความต้องการได้รับความนับถือยกย่อง (Self-esteem needs) เมื่อความต้องการได้รับความรักและการให้ความรักแก่ผู้อื่นเป็นไปอย่างมีเหตุผล และทำให้บุคคลเกิดความพึงพอใจแล้ว แรงผลักดันในขั้นที่ 3 ก็จะลดลง และมีความต้องการในขั้นต่อไปมาแทนที่ กล่าวคือ มนุษย์ต้องการที่จะได้รับความนับถือยกย่องเป็นลำดับต่อไป ความต้องการได้รับความนับถือยกย่อง แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

4.1 ความต้องการนับถือตนเอง (Self-respect) คือ ความต้องการมีอำนาจ มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความแข็งแรง มีความสามารถในตนเอง ไม่ต้องพึ่งพาอาศัยผู้อื่น และมีความเป็นอิสระ ทุกคนต้องการที่จะรู้สึกว่ามีคุณค่า และมีความสามารถที่จะประสบความสำเร็จในงาน ภารกิจต่างๆ และมีชีวิตที่เด่นดัง

4.2 ความต้องการที่จะได้รับการยกย่องนับถือจากผู้อื่น (Esteem from other) คือ ความต้องการมีเกียรติยศ การได้รับการยกย่อง ได้รับการยอมรับ ได้รับความสนใจ มีสถานภาพและชื่อเสียงเป็นที่กล่าวขานและเป็นที่ยอมรับชมยินดี มีความต้องการที่จะได้รับการยกย่องชมเชยในสิ่งที่ตนกระทำ ซึ่งทำให้รู้สึกว่ามีคุณค่าว่าความสามารถของตนได้รับการยอมรับจากผู้อื่น

5. บุคคลครองคุณธรรม (Self-actualization) คือ ค่านิยมสูงสุดของมนุษย์ ที่มีความรักและศรัทธาในตน มีวินัย มีจริยธรรม และมีประสิทธิผลในการดำเนินชีวิตและอาชีพ

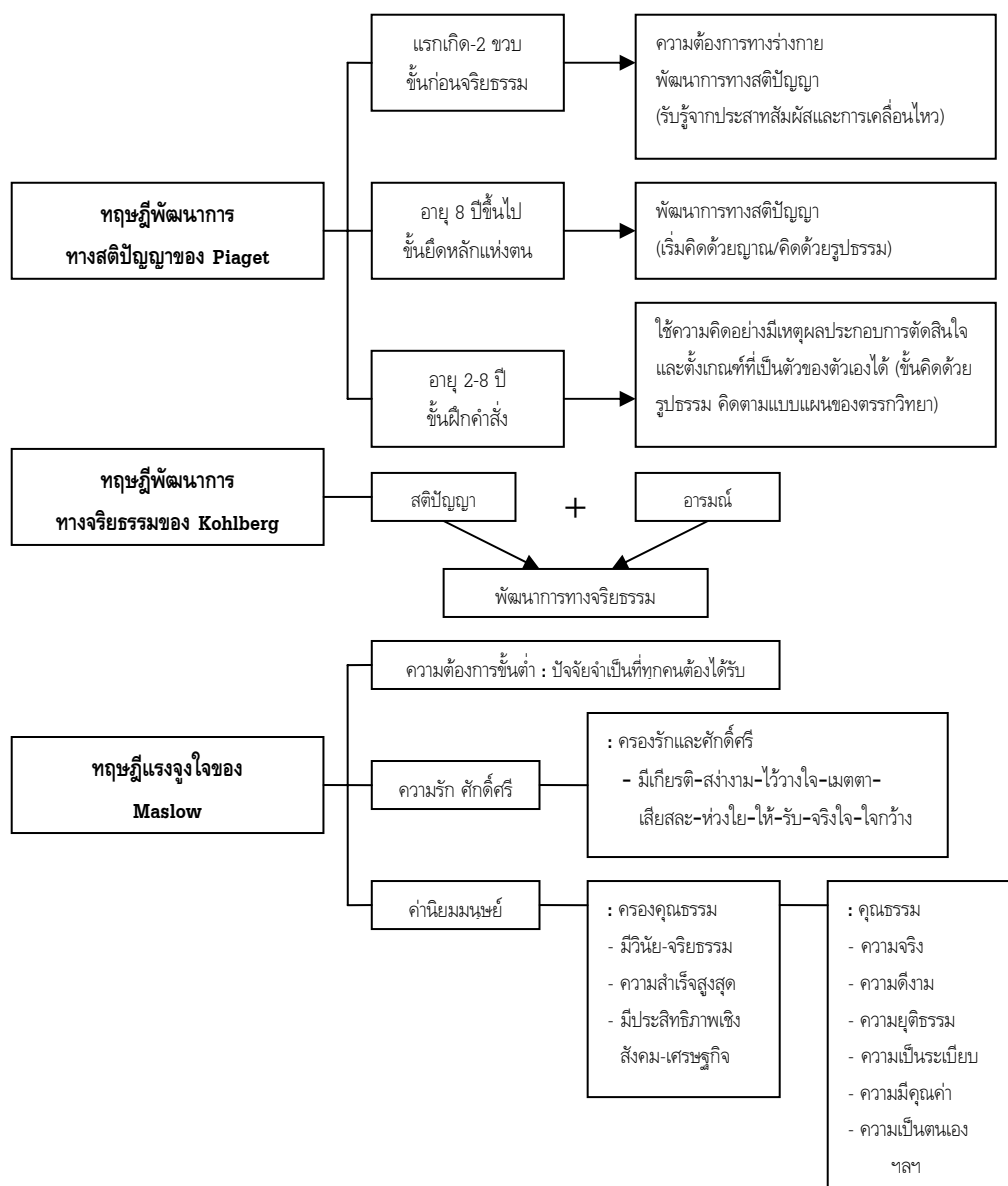
แนวคิดตามทฤษฎีของมาสโลว์ (Maslow) จึงเป็นอีกแนวทางหนึ่งในการพัฒนาบุคคลสู่การเป็นผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรม มีวินัยในตนเอง และมีบุคลิกภาพประชาธิปไตย การพัฒนาจากขั้นเบื้องต้นไปสู่ขั้นต่อไปนั้น “ความพอ” ของบุคคลนอกจากจะขึ้นอยู่กับสภาพทางกายแล้ว ยังขึ้นอยู่กับ “ความรู้สึกละพอใจ” อีกด้วย จึงมีได้หมายความว่า ทุกคนจะต้องได้รับการตอบสนองความต้องการพื้นฐานเท่าๆ กัน แต่เป็นไปตามลำดับขั้น ดังแสดงในภาพประกอบ 1

**พัฒนาการทางบุคลิกภาพที่เป็นที่ยอมรับตามหลักจิตวิทยามนุษยนิยม
(พัฒนาการ 5 ขั้นของมาสโลว์)**

ภาพประกอบ 1 พัฒนาการทางบุคลิกภาพของมาสโลว์ (Maslow)
(ที่มา: กรมวิชาการ. 2541: 45; อ้างอิงจาก Maslow. 1943: unpaged)

จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ (Piaget) ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Kohlberg) และทฤษฎีความต้องการของมาสโลว์ (Maslow) สามารถสรุปได้ดังภาพประกอบ 2

ภาพประกอบ 2 การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมตามทฤษฎีทางจิตวิทยา

(ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2544ก: 46)

สำหรับในประเทศไทยนั้น ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมที่ได้รับการยอมรับและกล่าวถึงกันอย่างแพร่หลาย ได้แก่ ทฤษฎีขั้นไม้จริยธรรมของดวงเดือน พันธมนาวิน (2543: 1-16)

ทฤษฎีขั้นไม้จริยธรรมของดวงเดือน พันธมนาวิน

ดวงเดือน พันธมนาวิน (2543: 1-16) กล่าวว่า ในทางจิตวิทยา จริยธรรมได้จำแนกออกเป็นหลายด้าน เช่น ด้านพฤติกรรม ความรู้ ทศนคติ และเหตุผล เป็นต้น การจำแนกนี้จำเป็นมากสำหรับผู้ที่จะทำหน้าที่ปลูกฝังและพัฒนาจริยธรรม จากการวิจัย สังเคราะห์งานวิจัย และการประมวลทฤษฎี หลักการทั้งของไทยและต่างประเทศเกี่ยวกับสาเหตุทางจิตใจที่ส่งเสริมให้เกิดพฤติกรรมคนเก่งและคนดี ในช่วงระยะเวลา 20 ปีที่ผ่านมาพบว่า มีลักษณะทางจิตใจหรือจิตลักษณะอย่างน้อย 8 ด้าน ที่เป็นสาเหตุสำคัญที่ส่งผลให้บุคคลกระทำพฤติกรรมดีได้อย่างมั่นคง จิตลักษณะ 8 ด้านนี้ แบ่งออกเป็น 2 ส่วน

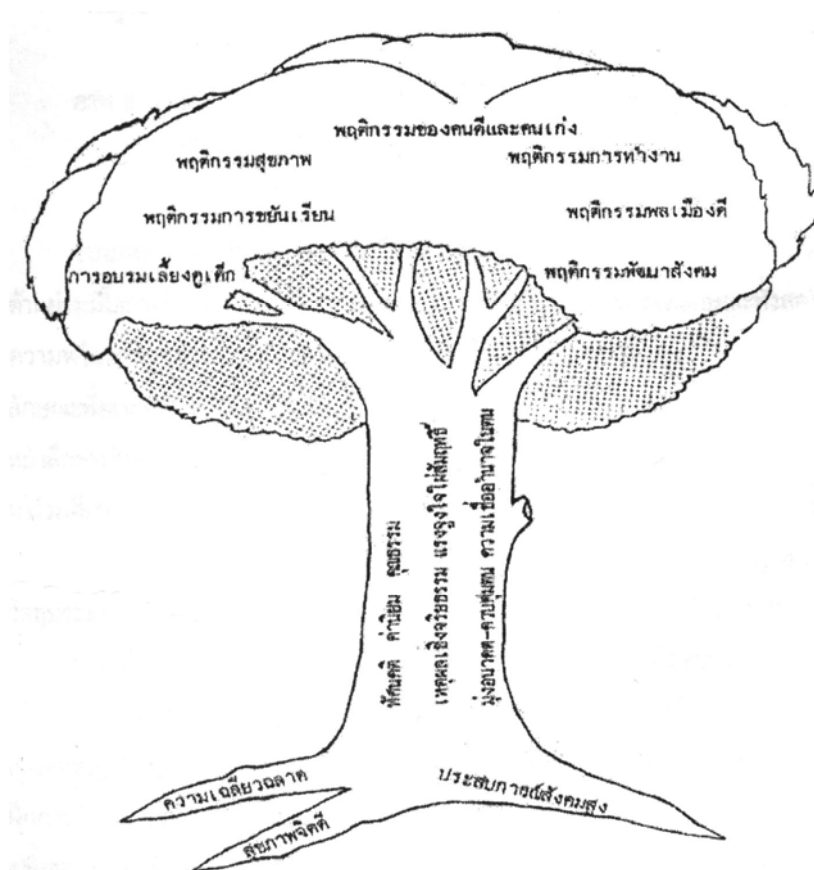
ส่วนที่ 1 ได้แก่ จิตลักษณะพื้นฐาน เปรียบได้กับรากของต้นไม้ 3 ด้าน คือ

1. สถิติปัญญา ความเฉลียวฉลาด ซึ่งหมายถึง ความสามารถในการคิด
2. การมีประสบการณ์ทางสังคมอย่างเพียงพอ ซึ่งหมายถึง ความสามารถในการเอาใจเขามาใส่ใจเรา หรือการหยั่งลึกทางสังคม
3. การมีสุขภาพจิตดี

ส่วนที่ 2 ได้แก่ สาเหตุทางจิตใจของพฤติกรรมคนดีและคนเก่ง เปรียบได้กับส่วนลำต้นของต้นไม้ 5 ด้าน คือ

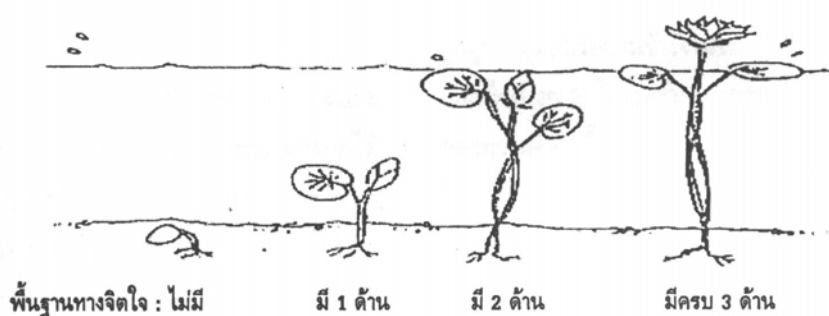
1. ทศนคติ คุณธรรม ค่านิยมที่เกี่ยวกับพฤติกรรมที่ดี
2. เจตนาก่อนการกระทำเพื่อส่วนรวมมากกว่าส่วนตน (เหตุผลเชิงจริยธรรม)
3. ลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตนให้รู้จักอดได้ รอได้อย่างเหมาะสม
4. ความเชื่อที่ว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว (ความเชื่ออำนาจในตน)
5. ความมานะบากบั่นฝ่าฟันอุปสรรค เพื่อความสำเร็จตามเป้าหมาย (แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์)

กลุ่มจิตลักษณะทั้ง 3 ด้านในส่วนรากนี้ อาจใช้เป็นสาเหตุของการพัฒนากลุ่มจิตลักษณะ 5 ด้านในส่วนลำต้นของต้นไม้ได้ การที่ได้พบลักษณะจิตใจ 8 ด้านดังกล่าว ทำให้ทราบว่าต้องพัฒนาลักษณะใดบ้าง และพัฒนาเป็นลำดับขั้นตอนอย่างไรจึงจะเกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์ เปรียบเสมือนต้นไม้ที่จะออกดอกออกผลงดงามได้ต้องประกอบด้วยรากและลำต้นซึ่งสมบูรณ์แข็งแรงเป็นรากฐานเสียก่อน ด้วยเหตุนี้จึงเรียกทฤษฎีนี้ว่า “ทฤษฎีขั้นไม้จริยธรรม” ดังแสดงในภาพประกอบ 3 ซึ่งแสดงถึงโครงสร้างของการเกิดพฤติกรรมจริยธรรมที่ต้องพัฒนาในส่วนที่เปรียบเสมือนรากก่อน เมื่อครบถ้วนที่รากแล้วจึงไปพัฒนาลักษณะที่อยู่บนลำต้นจึงจะเกิดผลดี ได้แก่ ดอก ใบ และผล

ภาพประกอบ 3 ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมแสดงลักษณะพื้นฐานและองค์ประกอบทางจิตใจที่จะนำไปสู่พฤติกรรมที่พึงปรารถนา (ที่มา: ดวงเดือน พันธุมนาวิน. 2543: 1)

จากทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม จะเห็นว่าความเฉลียวฉลาด ประสบการณ์ทางสังคม และสุขภาพจิต เป็นลักษณะที่ประกอบกันเปรียบเสมือนส่วนรากของต้นไม้ บุคคลที่มีลักษณะทั้งสามนี้สูงในคนเดียวกัน เปรียบได้กับบัวสี่เหล่าในพุทธศาสนาที่ใช้จำแนกคนเป็น 4 ประเภท ดังภาพประกอบ 4

ภาพประกอบ 4 บัวสี่เหล่าทางพุทธศาสนา (ที่มา: ดวงเดือน พันธุมนาวิน. 2544: 17)

โครงสร้างของจริยธรรม

โครงสร้างทางจริยธรรม เป็นเครื่องกำหนดหลักปฏิบัติในการดำรงชีวิต เป็นแนวทางให้บุคคลในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ในทางการศึกษาอาจพิจารณาออกเป็น 2 ส่วน (กรมวิชาการ. 2524: 3-4) คือ

1. ค่านิยมทางจริยธรรม (Moral value) เป็นส่วนที่เป็นลักษณะจิต (Trait) ที่สังเกตเห็นไม่ได้โดยตรง มีลักษณะเป็นความเชื่อ ความเห็นคุณค่า ความพอใจปรารถนาที่จะนับถือ (Commitment) นำหลักจริยธรรมต่างๆ เข้าไว้ในลักษณะนิสัยและบุคลิกภาพของตน ค่านิยมนี้จะมีอิทธิพลเป็นแรงจูงใจให้บุคคลมีความโน้มเอียงที่จะประพฤติปฏิบัติตนให้ถูกต้องดีงาม สอดคล้องกับค่านิยมที่ตนเองยึดถือ

2. พฤติกรรมจริยธรรม (Moral behavior) เป็นส่วนที่เป็นมาตรฐานของความประพฤติปฏิบัติที่สังคมต้องการ การกระทำใดๆ ของบุคคลถ้าสอดคล้องกับมาตรฐานการประพฤติถูกต้องดีงาม ก็จัดว่าบุคคลนั้นมีพฤติกรรมจริยธรรมหรือมีจริยธรรม

นิยพวรรณ วรณศิริ (2540: 65-66) กล่าวว่า โครงสร้างของจริยธรรมนั้นประกอบด้วยแหล่งที่มาต่างกัน และได้แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

1. จริยธรรมขั้นพื้นฐาน (Basic ethics) ได้แก่ จริยธรรมซึ่งอยู่ในรูปของนามธรรม มีลักษณะเป็นคุณภาพหรือคุณสมบัติ นำความประพฤติของบุคคลให้ออกมาในรูปของความดีงาม มีลักษณะเป็นค่านิยมที่บุคคลส่วนใหญ่ในสังคมคาดหวัง แบ่งออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่

1.1 ความมีศีลธรรม (Moral value) ได้แก่ ศีล 5 อันเป็นศีลขั้นต้นของฆราวาสที่พึงปฏิบัติตาม

1.2 ความมีคุณธรรม (Ethical value) เป็นค่านิยมซึ่งบุคคลพึงปฏิบัติ เพราะคนส่วนใหญ่ในสังคมต้องการให้ทำเช่นนั้น เช่น สังคมมหาวิทยาลัยต้องการให้อาจารย์ผู้สอนเป็นผู้มีความรู้อย่างถ่องแท้ พูดความจริงกับนิสิตนักศึกษา เตรียมการสอนให้ครบถ้วนและคอยช่วยเหลือนิสิตนักศึกษา เป็นต้น อาจารย์ผู้มีความคุณธรรมต้องปฏิบัติตามที่กล่าวนั้น ถ้าใครไม่ปฏิบัติถือว่าไม่มีคุณธรรม เป็นต้น

1.3 ความมีวัฒนธรรม (Conventional value) ได้แก่ การยึดถือและปฏิบัติตามระเบียบประเพณีของสังคม ไม่ประพฤติในกริदनอกรอย หรือเบี่ยงเบนออกจากเกณฑ์มาตรฐานของสังคม

1.4 ความมีกฎหมายและกฎเกณฑ์ (Legal value) การที่บุคคลประพฤติตามกฎหมายของสังคม เป็นการแสดงออกทางจริยธรรมอย่างหนึ่ง เพราะกฎหมายคือหลักเกณฑ์นำความประพฤติของบุคคลไปในทางที่ดีงาม คนที่ไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย คือ คนไร้คุณธรรมและจริยธรรม เช่น กฎหมายห้ามฉ้อโกงทรัพย์สินของผู้อื่น ผู้ใดฝ่าฝืนถือว่าไร้คุณธรรม เป็นต้น

2. จริยธรรมในวิชาชีพหรือจรรยาบรรณ (Professional value) เป็นจริยธรรมประจำกลุ่มอาชีพหนึ่งๆ เป็นจริยธรรมในเชิงปฏิบัติ เป็นกฎเกณฑ์ที่นำการปฏิบัติไปสู่เป้าหมายเพื่อความสำเร็จในการทำมาหาเลี้ยงชีพในแต่ละแขนง จริยธรรมในวิชาชีพเป็นกฎเกณฑ์ที่เฉพาะเฉพาะในกลุ่มอาชีพหนึ่งๆ ซึ่งไม่เกี่ยวกับวิชาชีพอื่นๆ มักจะเรียกจริยธรรมทางอาชีพนี้ว่า จรรยาบรรณในวิชาชีพ (Code of ethics) เป็นกฎเกณฑ์อย่างเป็นรูปธรรมร่างไว้เป็นลายลักษณ์อักษร เช่น จรรยาบรรณของข้าราชการ ได้แก่ การทำงานเพื่อประเทศชาติและประชาชน การเสียสละและการมีศีลธรรม เป็นต้น

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า โครงสร้างของจริยธรรม หมายถึง สิ่งที่เป็นส่วนประกอบที่สำคัญของจริยธรรม อันได้แก่ ความคิด ค่านิยม อารมณ์ และการกระทำ ซึ่งมีพื้นฐานมาจากขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ศาสนา และวิชาชีพต่างๆ ที่ได้รับการยอมรับ เป็นข้อตกลงร่วมกันจากผู้คนส่วนมาก และต้องการให้ผู้ร่วมสังคม และวิชาชีพได้ยึดถือเป็นแนวทางการปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันในสังคมและองค์กรที่สังกัดอยู่เพื่อความร่วมมือเพื่องานของหมู่คณะ

ลักษณะและแหล่งกำเนิดของคุณธรรมจริยธรรม

ลักษณะทางคุณธรรมจริยธรรมของมนุษย์

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2523: 3) และบราวน์ (Brown. 1965: 8-9) ได้แบ่งลักษณะทางด้านจริยธรรมออกเป็น 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ (Knowledge) ด้านความรู้สึก (Feeling) และด้านความประพฤติปฏิบัติ (Conduct) ซึ่งมีความสอดคล้องกับการศึกษาของธีระพร อุวรรณโณ (ธีระพร พูลรักษ์. 2539: 29; อ้างอิงจาก ธีระพร อุวรรณโณ. 2533: 44-45) ที่ได้กล่าวไว้ว่า นักจิตวิทยาจำนวนมากที่ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องจริยธรรม ดังเช่น บี (Bee) ฮีเตอร์ริ่งตัน และพาร์ค (Hetherington and Parke) และชาฟเฟอร์ (Shaffer) ที่ได้จำแนกลักษณะดังกล่าวออกเป็น 3 องค์ประกอบใหญ่ ดังนี้

1. องค์ประกอบด้านปัญญา (Cognition) หมายถึง ความรู้ ความเข้าใจในเหตุผล และสามารถประเมินตัดสินพฤติกรรมใดเป็นพฤติกรรมที่ดี ที่ถูกที่ควร และพฤติกรรมใดเป็นพฤติกรรมที่ไม่ดี ที่ผิดและไม่ควรกระทำ

2. องค์ประกอบด้านอารมณ์ (Affection) คือ ความพอใจ ศรัทธาเลื่อมใส เกิดความนิยมยินดีที่จะได้รับจริยธรรมมาเป็นแนวประพฤติปฏิบัติ

3. องค์ประกอบด้านพฤติกรรม (Behavior) คือ พฤติกรรมการกระทำที่บุคคลตัดสินการกระทำจะถูกหรือผิด เชื่อว่าได้รับอิทธิพลจากความรู้และด้านอารมณ์ และบางส่วนขึ้นอยู่กับปัจจัยอื่นๆ เช่น ความรุนแรงของการบีบคั้นของสถานการณ์ที่รุนแรงส่วนบุคคลนั้น

นอกจากนั้นแล้วยังมีความสอดคล้องกับการจำแนกของฮอฟแมน (Hoffman. 1979: 6-7) ที่กล่าวว่า กระบวนการซึมซาบทางจริยธรรม (Moral internalization) มี 3 กระบวนการที่เป็นอิสระจากกัน คือ ความคิดทางจริยธรรม (Moral thought) ความรู้สึกทางจริยธรรม (Moral feeling) และพฤติกรรมทางจริยธรรม (Moral behavior)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544ก: 9-10) ได้แบ่งลักษณะของคุณธรรมและจริยธรรม ออกเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

1. จริยธรรมธรรมชาติ เป็นลักษณะการกระทำดี ละเว้นชั่วโดยธรรมชาติของตนเอง การกระทำในลักษณะนี้ ไม่ถือว่ามีความจริยธรรม

2. คุณธรรมจริยธรรมบังคับ เป็นลักษณะการทำความดีละเว้นชั่ว เพราะถูกบังคับให้ทำ อาจเป็นการบังคับด้วยกฎเกณฑ์ กฎหมายระเบียบประเพณี การทำตามกฎหรือถูกบังคับให้มีจริยธรรม แต่เป็นจริยธรรม

ระดับปฏิบัติตามกฎเกณฑ์หรือระเบียบ การวัดจริยธรรมลักษณะนี้ต้องพิจารณากรอบกฎเกณฑ์ประเพณี หรือ กติกาที่มายังคับเป็นสำคัญด้วย

3. จริยธรรมเจตนา เป็นจริยธรรมระดับสูงสุด เป็นการกระทำความดีละเว้นความชั่ว อันเกิดจากเจตนาที่ตั้งใจจะกระทำหรือไม่กระทำ โดยที่ผู้เรียนคิดได้เองว่าควรทำหรือไม่ควรทำด้วยตนเอง ไม่ใช่ถูกบังคับ จริยธรรมระดับนี้เป็นจริยธรรมที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียนมากที่สุด

ในทางพุทธศาสนานั้น พระราชวรมุนี (2523: 5) ได้แบ่งจริยธรรมออกเป็น 2 ลักษณะ คือ จริยธรรมภายใน และจริยธรรมภายนอก

จริยธรรมภายใน เป็นจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกลึกซึ้ง หรือทัศนคติของบุคคลซึ่งเป็นรากฐานทำให้เกิดจริยธรรมภายนอก

จริยธรรมภายนอก เป็นจริยธรรมที่บุคคลแสดงออกมา เป็นการกระทำภายนอกที่เราสังเกตเห็นได้ เช่น การเอาใจใส่การทำงาน ความมีระเบียบวินัย แต่จริยธรรมที่แท้จริงนั้นจะต้องมีความเป็นอิสระ ไม่ตกอยู่ใต้อิทธิพลภายนอก เช่น การทำงานเพื่อผลงานไม่ใช่เพื่อเงิน

ส่วนดวงเดือน พันธุมนาวิน (2520: 2-3) กล่าวว่า จริยธรรมของบุคคลและสังคมเป็นเรื่องของจิตใต้สำนึกและการกระทำในลักษณะต่างๆ ของมนุษย์ ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวความคิดของโคลเบอร์ก (วินัย ธรรม์ฤทธิ์. 2530: 13-14; อ้างอิงจาก Kohlberg. 1964: unpagged) ที่ได้จำแนกลักษณะทางจริยธรรมของมนุษย์ออกเป็น 4 ด้านเช่นกัน คือ

1. ความรู้เชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลมีความรู้ในสังคมของตนนั้น การกระทำสิ่งใดควรกระทำ สิ่งใดควรละเว้น พฤติกรรมประเภทใดเหมาะสมหรือไม่เหมาะสมมากนักน้อยเพียงใด ปริมาณความรู้ขึ้นอยู่กับอายุ การศึกษา และพัฒนาการทางสติปัญญาของบุคคลด้วย แต่เป็นสิ่งที่ไม่สามารถนำไปทำนายพฤติกรรมของบุคคลในด้านต่างๆ ได้

2. ทัศนคติเชิงจริยธรรม หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลเกี่ยวกับลักษณะ หรือพฤติกรรมเชิงจริยธรรมต่างๆ ว่าตนชอบหรือไม่ชอบเพียงใด ทัศนคติเชิงจริยธรรมของบุคคลส่วนมากจะสอดคล้องกับค่านิยมของคนในสังคมนั้น แต่บุคคลบางคนในสถานการณ์ปกติอาจมีทัศนคติต่างไปจากค่านิยมของสังคมนั้นได้ ทัศนคติเชิงจริยธรรมของบุคคลมีความหมายกว้างกว่าความรู้เชิงจริยธรรมของบุคคล เพราะทัศนคตินั้นรวมทั้งความรู้และความรู้สึกในเรื่องนั้นๆ เข้าด้วยกัน ฉะนั้นทัศนคติเชิงจริยธรรมจึงสามารถใช้ทำนายพฤติกรรมเชิงจริยธรรมได้แม่นยำกว่าการใช้ความรู้เชิงจริยธรรมเพียงอย่างเดียว

3. เหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลใช้เหตุผลในการเลือกที่จะกระทำ หรือเลือกที่จะไม่กระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เหตุผลที่กล่าวถึงนี้แสดงให้เห็นถึงเหตุจูงใจ หรือแรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลังการกระทำต่างๆ ของบุคคล การศึกษาเหตุผลเชิงจริยธรรมจะทำให้ทราบว่า บุคคลที่มีการกระทำเหมือนกันอาจมีเหตุผลเบื้องหลังการกระทำอยู่ในระดับที่แตกต่างกันได้

4. พฤติกรรมเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลแสดงพฤติกรรมที่สังคมนิยมชมชอบ หรือดเว้นการแสดงพฤติกรรมที่ฝ่าฝืนกฎเกณฑ์ หรือค่านิยมในสังคมนั้น พฤติกรรมเชิงจริยธรรมแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่ม

ดังนี้ กลุ่มแรกเป็นการกระทำที่สังคมเห็นชอบและสนับสนุน เช่น การให้ทานช่วยเหลือผู้อื่น การเสียสละเพื่อส่วนรวม และการช่วยเหลือผู้ที่ตกทุกข์ได้ยาก เป็นต้น กลุ่มที่สอง คือ พฤติกรรมที่เป็นสถานการณ์ที่ยั่วยุให้บุคคลกระทำความผิดกฎเกณฑ์ เพื่อประโยชน์ส่วนตนบางประการ เช่น การโก่งลึงของ เงินทอง หรือคะแนน การลักขโมย และการกล่าวเท็จ เป็นต้น ซึ่งอาจรวมเรียกว่าพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ซึ่งผู้ที่มีจริยธรรมสูงย่อมงดเว้นการกระทำเหล่านี้ พฤติกรรมเชิงจริยธรรมเป็นสิ่งที่สังคมให้ความสำคัญมากกว่าด้านอื่นๆ ทั้งนี้เพราะการกระทำในทางที่ดีและเลวของบุคคลนั้นจะส่งผลโดยตรงต่อความผาสุกและความทุกข์ของสังคม

จากการจำแนกลักษณะทางจริยธรรมของมนุษย์ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น จะเห็นได้ว่า นักจิตวิทยาและนักการศึกษาหลายท่านได้แสดงทรรศนะที่แตกต่างกันออกไป พอที่จะสรุปได้ว่า ลักษณะต่างๆ ของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมนั้นมี 3 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบด้านปัญญา องค์ประกอบด้านอารมณ์ความรู้สึก และองค์ประกอบด้านพฤติกรรม แต่อย่างไรก็ตาม ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาคุณธรรมจริยธรรมทางด้านความรู้สึก และการประพฤติปฏิบัติตนที่บุคคลแสดงออกในสภาวะแวดล้อมที่แตกต่างกัน จนเกิดเป็นนิสัยและบุคลิกภาพของบุคคลนั้นๆ ซึ่งเป็นเครื่องแสดงความประพฤติและการปฏิบัติทางคุณธรรมและจริยธรรมของบุคคล สามารถประเมินได้ว่าถูกหรือผิด ควรกระทำหรือไม่ควรกระทำ ซึ่งทำให้เกิดความเจริญต่อตนเองและสังคมนั้นๆ

แหล่งกำเนิดของคุณธรรมจริยธรรม

แหล่งกำเนิดของคุณธรรมจริยธรรมของบุคคลมีต้นเหตุมาจากอิทธิพลของสังคมมากกว่าอิทธิพลของพันธุกรรม บุคคลที่เกิดมาในสังคมจะเรียนรู้และยอมรับจริยธรรมประเพณีในสังคมของตน ซึ่งแตกต่างจากจริยธรรมประเพณีของสังคมอื่นไม่มากนักน้อย สังคมเป็นแหล่งกำเนิดที่สำคัญของจริยธรรมของบุคคล รากฐานทางจริยธรรมจะเริ่มก่อตัวตั้งแต่แรกเกิด ในช่วงต้นของชีวิตเด็กจะได้รับการปลูกฝังจริยธรรมมากกว่าในช่วงอื่นๆ ของชีวิต โดยเรียนรู้เกี่ยวกับบุคคลอื่นที่ละน้อย กลุ่มบุคคลที่รับผิดชอบในการปลูกฝังจริยธรรมให้แก่เด็กมากที่สุดคือ สมาชิกในครอบครัว รองลงมาคือ โรงเรียน นอกจากนี้สื่อมวลชน ได้แก่ โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ เป็นต้น ซึ่งมีส่วนในการปลูกฝังจริยธรรมให้แก่เด็ก เด็กจะเรียนรู้สิ่งต่างๆ จากผู้อื่น โดยที่ผู้อื่นตั้งใจที่จะสั่งสอนสิ่งนั้นหรือไม่ตั้งใจจะสั่งสอนก็ตาม ส่วนมากแล้วเด็กจะเรียนรู้ในสิ่งที่ผู้ใหญ่ไม่ตั้งใจจะสั่งสอน และเด็กยังเลียนแบบพฤติกรรมของผู้ใหญ่ การเลียนแบบลักษณะและการกระทำของบุคคลอื่น เป็นบ่อเกิดของการยอมรับทั้งลักษณะที่ดีและไม่ดีจากบุคคลอื่นได้ง่ายและเกิดอย่างกว้างขวางในสถานการณ์ทั่วไป ตั้งแต่เลียนแบบบิดามารดาของตน ไปจนถึงวัยรุ่นที่เลียนแบบดาราภาพยนตร์ นักร้อง การเลียนแบบมีความสำคัญเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากบทบาทของสื่อมวลชนในการปลูกฝังจริยธรรมในโลกปัจจุบัน (ดวงเดือน พันธุมนาวิน; และ เพ็ญแข ประจักษ์ปัจฉิม. 2520: 6 - 11)

โกวิท ประวาลพุกษ์ (ศิริพร พูลรักษ์. 2539: 34-35; อ้างอิงจาก โกวิท ประวาลพุกษ์. 2532: 8) ได้แบ่งลำดับขั้นการเกิดจริยธรรม ออกเป็น 4 ขั้น ดังนี้

1. การเลียนแบบ เป็นกระบวนการซึ่งมีความสำคัญต่อพัฒนาการของเด็กมาก เด็กอาจจะเลียนแบบพฤติกรรมของผู้ใหญ่ที่แวดล้อมตนอยู่แล้วนำมาปรับเข้ากับตนเอง เหมือนกับการเรียนรู้ภาษาพูดของเด็ก

การเลียนแบบทางจริยธรรมจึงเกิดขึ้นได้ทั้งจากครอบครัว โรงเรียน กลุ่มเพื่อนและชุมชน แต่มีบ่อยครั้งที่เด็กมักจะเลียนแบบในสิ่งที่ผู้ใหญ่ไม่ตั้งใจจะสอน ดังนั้นผู้ใหญ่จึงควรมีจริยธรรมสูงเมื่อใกล้ชิดกับเด็ก

2. การแนะนำสั่งสอน นอกจากผู้ใหญ่จะกระทำพฤติกรรมทางจริยธรรมที่เป็นต้นแบบให้แก่เด็ก โดยการไม่รู้ตัวของทั้งสองฝ่ายแล้ว บ่อยครั้งที่ผู้ใหญ่จะให้คำแนะนำสั่งสอนทั้งทางตรงและทางอ้อมแก่เด็ก การรับการแนะนำสั่งสอนจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาการของเด็กมากเช่นเดียวกับการเลียนแบบ และมีความสำคัญต่อพัฒนาการทางจริยธรรมของเด็กเช่นกัน เพราะในขณะที่มีการเลียนแบบเป็นการดูดซึมการกระทำนั้น การแนะนำสั่งสอนก็เป็นการดูดซึมทางอารมณ์และเจตคติของบุคคล ทำให้อารมณ์ของเด็กมิได้พัฒนาการมาโดยอิสระ แต่ไปอิงอยู่กับกลุ่มซึ่งเป็นสัญชาตญาณอย่างหนึ่งของฝูงสัตว์ และเป็นรากฐานของชีวิตทางสังคม อย่างไรก็ตามการแนะนำสั่งสอนนี้ เป็นวิธีการที่มีประโยชน์สำหรับพ่อแม่และครูในการพัฒนาจริยธรรม และได้ผลได้มากกว่าการสอนแบบให้เด็กรู้ตัว วิธีการนี้จึงมีอิทธิพลต่อการสร้างลักษณะนิสัยของเด็ก และใช้กับเด็กได้ดีกว่าผู้ใหญ่ เพราะเมื่อเด็กเติบโตขึ้นจนมีวุฒิภาวะพอที่จะใช้เหตุผลและการวิเคราะห์แล้ว เด็กอาจจะเชื่อหรือไม่เชื่อคำแนะนำนั้น อย่างไรก็ตาม การที่เด็กสามารถวิเคราะห์จนเกิดจริยธรรมด้วยตนเองนั้นถือว่าเป็นอุดมการณ์ของจริยธรรมขั้นสูงที่สุด

3. การลอกแบบ ในการเลียนแบบเด็กจะรับเอาพฤติกรรมของผู้ใหญ่ ในขั้นการแนะนำสั่งสอนเด็กจะรับเจตคติ อารมณ์ของผู้ใหญ่ และในขั้นการลอกแบบเด็กจะรับเอาบุคลิกภาพทางจริยธรรมของผู้ใหญ่ไว้เป็นของตนเองโดยอาศัยความรักและความชื่นชมในผู้ใหญ่คนนั้น เช่น การชื่นชมวีรบุรุษ เป็นต้น การลอกแบบทางจริยธรรม จึงอาจทำให้เด็กเกิดการลอกแบบจริยธรรมทั้งที่พึงประสงค์หรือไม่พึงประสงค์ทั้งสองทาง

4. การสร้างจริยธรรมของตนเอง เมื่อเด็กได้ผ่านขั้นตอนการลอกแบบมาแล้ว เด็กจะสร้างจริยธรรมของตนเอง โดยสร้างมาจากการปรับตัวเองในสภาพธรรมชาติ (Natural self) กับตนเองในสภาพที่มีจริยธรรม (Moral self) เข้าด้วยกัน การปรับจริยธรรมนี้มักจะเกิดในวัยผู้ใหญ่ ซึ่งจะได้พบกลุ่มเพื่อนกลุ่มใหม่ ค่านิยมใหม่ที่เกิดขึ้น อาจทำให้เขาละทิ้งจริยธรรมและค่านิยมเก่าที่ได้รับไว้เมื่อตอนเป็นเด็ก วัยผู้ใหญ่จึงเป็นวัยของการปรับรูปแบบจริยธรรมของมนุษย์ ซึ่งในกระบวนการปรับรูปแบบจริยธรรมนี้ มนุษย์ต้องพิจารณาตนเองใน 3 ประเด็น คือ ตนเองที่ตนรู้จัก ตนเองที่คนอื่นรู้จัก และตนเองในอุดมคติ ภาพพจน์เกี่ยวกับตนเองเหล่านี้ จะได้รับอิทธิพลจากผู้อาวุโสกว่าที่อยู่รอบตัว เช่น พ่อ แม่ ครู ที่จะตัดสินว่าบุคคลเป็นคนดีหรือเลว ผู้ใหญ่จึงยังมีอิทธิพลต่อพัฒนาการทางจริยธรรมของลูกหลานและลูกศิษย์ของตน

จากการพัฒนาจริยธรรม 4 ขั้นตอนดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าจริยธรรมของมนุษย์มิได้เป็นสิ่งที่ตายตัวในสถานะสถิตนิ่ง แต่สามารถเปลี่ยนแปลงได้โดยอาจจะเกิดการเปลี่ยนแปลง 2 ลักษณะ คือ

1. พัฒนาการทางจริยธรรมจะเกิดในช่วง 10 ปีแรก และฝังรากลึกจนถึงการเปลี่ยนแปลงในช่วงหลังๆ ของชีวิต

2. จริยธรรมของคนจะเปลี่ยนแปลงไปตามความเหมาะสมของสถานการณ์

นอกจากนั้นแล้วสมบุรณ์ ชิตพงษ์ (2544: 10-11) ได้กล่าวไว้ว่าการเกิดคุณธรรมจริยธรรมของมนุษย์นั้น มาจาก 3 กรณี คือ

1. ความกลัว ความกลัวในที่นี้เป็นความกลัวกฎหมาย กลัวถูกลงโทษ ในทุกสังคมมีกฎหมายเพื่อบังคับให้คนกลัวจะได้ไม่ทำความชั่ว จริยธรรมที่เกิดขึ้นจากความกลัวกฎหมายเป็นจริยธรรมต่ำสุด
2. ความอยากหรือความต้องการ ถ้าเป็นไปได้ก็จะเป็นการใฝ่ดี เป็นการทำความดีละเว้นชั่ว เช่น การทำบุญเพื่อหวังจะได้รับผลบุญในภายหน้า จริยธรรมที่เกิดจากความอยากมีระดับสูงกว่าจริยธรรมที่เกิดจากความกลัว
3. ความมีปัญญา เป็นจริยธรรมที่ต้องการให้เกิดมากที่สุด จริยธรรมในระดับปัญญานี้มีส่วนประกอบ 3 ส่วน ได้แก่ รู้จริง คือ รู้ในเรื่องนั้นอย่างถูกต้อง รู้ถึง คือ รู้เรื่องนั้นอย่างลึกซึ้ง และรู้ทั่ว คือ รู้ในสิ่งที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นๆ การที่เรารู้จริง รู้ถึง และรู้ทั่วในเรื่องใดเรื่องหนึ่งนั้น จะทำให้บุคคลนั้นรู้ว่าควรกระทำหรือไม่ควรกระทำ

จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้น จึงสามารถสรุปได้ว่า แหล่งกำเนิดของคุณธรรมจริยธรรมของบุคคลมาจากอิทธิพลของสังคมมากกว่าอิทธิพลของพันธุกรรม อันได้แก่ การเลียนแบบ การลอกแบบ การอบรมสั่งสอน และเกิดจากการสร้างจริยธรรมของตนเอง นอกจากนั้นแล้ว ความกลัว ความต้องการ และความมีปัญญา ก็เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดจริยธรรมขึ้นในบุคคลได้

องค์ประกอบทางจริยธรรม

จริยธรรมเปรียบเสมือนเครื่องชี้้นำทางให้ผู้คนในแต่ละสังคมใช้ในการดำเนินชีวิตอยู่ในสังคม เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยและสงบสุขของสังคม ดังนั้นจริยธรรมจึงมีองค์ประกอบที่สำคัญดังนี้ (ประกาศรี สี่ห้าไฟ. 2540: 48)

1. ระเบียบวินัย (Discipline) เป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างยิ่ง สังคมที่ขาดกฎเกณฑ์ ทุกคนสามารถทำทุกอย่างได้ตามอำเภอใจ ย่อมเดือดร้อนระส่ำระสาย ขาดผู้นำผู้ตาม ขาดระบบที่กระชับความเข้าใจเป็นแบบแผน ให้ยึดถือปฏิบัติ การหย่อนระเบียบวินัยทำให้เกิดการละเมิดสิทธิและหน้าที่ตามบทบาทของแต่ละบุคคล ขาดได้ไว้ระเบียบวินัย ยากที่จะพัฒนาไปได้ทัดเทียมชาติอื่นๆ จึงควรประพฤติปฏิบัติตามจารีตประเพณีของสังคม
2. สังคม (Society) เป็นการรวมกลุ่มกันเพื่อประกอบกิจกรรมอย่างมีระเบียบแบบแผน ก่อให้เกิดขนบธรรมเนียม ประเพณีที่ดีงาม มีวัฒนธรรมอันเป็นความมีระเบียบเรียบร้อย และศีลธรรมอันดีของประชาชนเป็นกลุ่มชนที่ขยายวงกว้าง เรียกว่า สังคม
3. อิสระเสรี (Autonomy) การมีจิตสำนึกในมโนธรรมที่พัฒนาเป็นลำดับก่อให้เกิดความอิสระสามารถดำรงชีวิตตามสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการศึกษา และประสบการณ์ในชีวิต มีความสุขอยู่ในระเบียบวินัยและสังคมของตน เป็นค่านิยมสูงสุดที่คนได้รับการขัดเกลาแล้ว สามารถบำเพ็ญตนตามเสรีภาพเฉพาะตนได้อย่างอิสระสามารถปกครองตนเองและชักนำตนเองให้อยู่ในทำนองคลองธรรม สามารถปกครองตนเองได้

ส่วนพระเมธีธรรมาภรณ์ (2542: 91-93) กล่าวว่า องค์ประกอบหรือส่วนที่สำคัญของจริยธรรมนั้นประกอบไปด้วย 4 ประการ คือ

1. ความเชื่อที่เกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์นั้น มีส่วนกำหนดโครงสร้างของจริยธรรม เช่น ถ้าเชื่อว่ามนุษย์เต็มไปด้วยความเห็นแก่ตัว ระบบจริยธรรมจะเป็นไปในลักษณะห้ามมนุษย์เอาเปรียบกัน ถ้ามีความเชื่อว่ามนุษย์มีธาตุแห่งความเป็นพุทธะซ่อนอยู่ ระบบจริยธรรมจะส่งเสริมให้พัฒนาศักยภาพนั้น เพื่อความเป็นพุทธะที่เบ่งบานเต็มที่
 2. ความเชื่อที่เกี่ยวกับอุดมคติ เป็นการให้ความหมายหรือความสมเหตุสมผลแก่ระบบจริยธรรม เช่น ชาวพุทธฝ่ายมหายานที่บำเพ็ญตนเป็นพระโพธิสัตว์ เพราะเชื่อว่าวิถีชีวิตเช่นนั้นช่วยให้ตนตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า ในกรณีนี้ความเป็นพระพุทธเจ้าจึงเป็นอุดมคติของเขา
 3. แนวทางแห่งการดำเนินชีวิต เป็นการชี้แนะว่าจะอะไรควรทำอะไรไม่ควรทำ ทั้งนี้เพื่อนำพาชีวิตไปสู่จุดหมายสูงสุดหรืออุดมคติ คนส่วนมากมักคิดว่าแนวทางแห่งการประพฤติปฏิบัติที่นับว่าเป็นจริยธรรม ที่แท้จริยธรรมยังประกอบด้วยสิ่งที่กล่าวในข้อ 1 ข้อ 2 และข้อ 4
 4. เหตุจูงใจให้คนปฏิบัติดีและเลิกละการปฏิบัติผิด เพราะเหตุจูงใจที่ทำให้คนดำเนินตามหลักจริยธรรมหรือกฎศีลธรรมมี 3 ประการ คือ
 - 4.1 ผลประโยชน์ส่วนตนเป็นเหตุจูงใจให้คนทำดีมีจริยธรรม เพราะถ้าไร้จริยธรรมสังคมอาจดำหนิหรือคว่ำบาตร กฎหมายอาจลงโทษ เพื่อรักษาผลประโยชน์ของตน คนเราจึงมีจริยธรรม ทั้งนี้เพราะเล็งเห็นผลตอบแทนในชาตินี้หรือหวังสวรรค์ในชาติหน้า
 - 4.2 เคารพศรัทธาเป็นนิสัย ทำให้คนอยู่ในระเบียบวินัย และดำเนินตามหลักจริยธรรม คนเราถูกฝึกตั้งแต่เล็กให้เชื่อฟังศรัทธา เรารักษาสัญญาเพราะเราเห็นว่าสัญญาต้องเป็นสัญญา เช่น คริสต์ศาสนิกชนมีศรัทธาในพระผู้เป็นเจ้าจึงปฏิบัติตามพระบัญญัติ และชาวพุทธมีศรัทธาในพระพุทธเจ้าจึงรักษาศีล เป็นต้น
 - 4.3 ความมีน้ำใจต่อผู้อื่น อันรวมถึงความรักเคารพผู้อื่น ทำให้คนเรารักษาคำมั่นสัญญาหรือละเว้นการเบียดเบียนผู้อื่น ข้อนี้เองเป็นการบ่งชี้ว่าเป็นคนดีเพราะมีคุณธรรมประจำใจ
- จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า องค์ประกอบในการสร้างจริยธรรมนั้นประกอบไปด้วย 3 องค์ประกอบ คือ 1) ระเบียบ วินัย ข้อบังคับ กฎเกณฑ์สำหรับการประพฤติปฏิบัติของคนในสังคม 2) ความเชื่อหรือความคิดเห็นส่วนตัวที่บุคคลมีความเชื่อมั่นในสิ่งต่างๆ และ 3) สังคม ผลประโยชน์ สิ่งแวดล้อมต่างๆ ที่เป็นสาเหตุทำให้บุคคลมีจริยธรรมได้

การวัดและประเมินคุณธรรมจริยธรรม

การวัด (Measurement) ด้านคุณธรรมจริยธรรม เป็นกระบวนการที่ทำให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่แสดงถึงคุณธรรมจริยธรรมของแต่ละบุคคลว่ามีลักษณะทางคุณธรรมจริยธรรมเป็นอย่างไร

การประเมิน (Assessment) ด้านคุณธรรมจริยธรรม เป็นการนำข้อมูลที่แสดงถึงคุณธรรมจริยธรรมที่ได้จากการวัดมาพิจารณาสรุป เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดีมีคุณธรรมจริยธรรมต่อไป (สมบุญรัตน์ ชิตพงศ์, 2544:

ด้วยเหตุที่คุณธรรมและจริยธรรมเป็นพฤติกรรมทางด้านความรู้สึก จึงมีวิธีการวัดเช่นเดียวกันกับการวัดคุณลักษณะด้านความรู้สึกหรือจิตพิสัย ซึ่งนักการศึกษาได้ใช้ความพยายามที่จะพัฒนาบุคคลในสังคมให้มีความสมบูรณ์ไปด้วยความรู้ ความสามารถ ทักษะ ทศนคติและค่านิยมที่พึงปรารถนา การวัดและประเมินผลการเรียนของบุคคลก็ได้พยายามกระทำให้ครอบคลุมทุกด้านเช่นกัน แต่การวัดคุณลักษณะด้านความรู้สึกและจิตใจของบุคคลก็ยังเป็นสิ่งที่มีความยากพอสมควรในการวัดให้มีความเที่ยงตรง ซึ่งกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการได้สรุปวิธีการวัดคุณลักษณะด้านความรู้สึกไว้ดังนี้ (กรมวิชาการ. 2531: 13) คือ

1. วิธีการสังเกต เป็นการสังเกตพฤติกรรมของบุคคลต่างๆ ไปที่แสดงออก มี 2 แบบ คือ การสังเกตแบบควบคุมเป็นการสังเกตการกระทำของบุคคลในสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่งที่วัดได้โดยเฉพาะ และการสังเกตในชีวิตประจำวันที่บุคคลแสดงออก ทั้งสองแบบนี้ต้องมีการบันทึกผลการสังเกตตรงตามที่เห็น โดยไม่นำความรู้สึกส่วนตัวเข้ามาเกี่ยวข้อง จึงจะเกิดผลดี
2. วิธีการรายงานตนเอง มี 2 แบบ คือ การวิเคราะห์ตนเอง เป็นการให้บุคคลประมาณค่าตนเอง และการสัมภาษณ์ เป็นการสนทนาระหว่างบุคคลสองคนอย่างมีจุดมุ่งหมาย โดยผู้สัมภาษณ์เตรียมคำถามมาถามผู้ถูกสัมภาษณ์ พร้อมจดบันทึกเป็นแบบประมาณค่า ผู้ถูกสัมภาษณ์จึงไม่รู้ตัวว่าถูกทดสอบคุณธรรม
3. วิธีการทดสอบ เป็นวิธีการที่นิยมมาก ซึ่งรูปแบบที่นิยมใช้กันมักจะเป็นการสร้างแบบทดสอบที่เป็นข้อความ โดยถือว่าปกติวิสัยของคนทั่วไปเป็นมาตรฐานของข้อคำถามหรือสถานการณ์ที่สร้างขึ้น โดยข้อคำถามจะเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม หรือสิ่งที่ผู้ถูกทดสอบทำอยู่เสมอเมื่อตกอยู่ในสภาพนั้นๆ
4. วิธีการศึกษาความเห็นจากบุคคลอื่นๆ เป็นวิธีการวัดที่ผู้สร้างแบบทดสอบ ใช้วิธีการถามบุคคลอื่นว่ามีความรู้สึกต่อบุคคลนั้นอย่างไร เช่น ถามจากครู ผู้ปกครอง เพื่อน เป็นต้น
5. วิธีการให้สร้างจินตนาการ เป็นวิธีการที่ให้ผู้ถูกวัดแสดงพฤติกรรมตอบสนอง เช่น การเล่าเรื่องจากรูปภาพให้ดู เป็นต้น

สมบุรณ์ ชิตพงศ์ (2544: 11-14) ได้กล่าวไว้ว่า การวัดคุณธรรมและจริยธรรมต้องมีระดับความเข้มในการกระทำที่แสดงออกของผู้เรียนว่ามีคุณธรรมจริยธรรมระดับสูงสุดที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียน เครื่องมือวัดและประเมินต้องสะท้อนว่าผู้เรียนเป็นคนมีคุณธรรมจริยธรรมอันเกิดจากความมีปัญญา และปัญญานั้นเองที่ทำให้แสดงการกระทำนั้นออกมา ดังนั้นการวัดและประเมินผู้เรียนด้านคุณธรรมจริยธรรมต้องใช้หลักจิตวัดจิต ไม่ควรยึดติดกับรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง เนื่องจากการวัดและประเมินผู้เรียนด้านคุณธรรมจริยธรรมนั้น เป็นการวัดทางจิตใจที่วัดได้ยากกว่าการวัดความสามารถทางสติปัญญา ดังนั้นผู้วัดต้องใช้ตัวเองเป็นเครื่องมือในการวัด ทำตัวเองให้ปลอดจากอคติ และเทคนิควิธีการประเมินจะต้องสามารถวัดได้ว่า ผู้เรียนมีคุณธรรมจริยธรรมที่เกิดจากปัญญาหรือสมองที่จะให้เกิด หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า ปัญญากำกับการกระทำดีและละเว้นชั่วของบุคคลนั้น คือ หัวใจสำคัญของการวัดและประเมินผู้เรียนด้านคุณธรรมจริยธรรม

สิ่งที่วัดในด้านคุณธรรม มี 4 ประการ คือ

1. วัดความรู้ (Knowledge) เป็นการวัดความรู้เกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม

2. **ทัศนคติเชิงจริยธรรม (Attitude)** คือ ความโน้มเอียงทางจิตใจอันเนื่องมาจากการมองเห็นคุณประโยชน์และโทษของสิ่งนั้น การกระทำหรือไม่กระทำในด้านคุณธรรมจริยธรรม ขึ้นอยู่กับการมองเห็นคุณประโยชน์และโทษเหล่านั้น ถ้าเห็นประโยชน์ก็ทำ ดังนั้น การวัดทัศนคติเชิงจริยธรรม คือ การเห็นคุณค่าและประโยชน์ของการกระทำนั้น ซึ่งดีกว่าการวัดความรู้

3. **เหตุผลเชิงจริยธรรม (Moral reasoning)** คือ การวัดเหตุผลที่มาสนับสนุนให้ผู้เรียนกระทำหรือไม่กระทำ ซึ่งการวัดเหตุผลเชิงจริยธรรม ต้องมีทฤษฎีทางจริยธรรมมาประกอบการพิจารณาตอบด้วย อย่างไรก็ตามการนำทฤษฎีหนึ่งมาใช้ต้องดูบริบทของสังคมไทยด้วย

4. **พฤติกรรมการแสดงออก (Action)** เป็นการแสดงออกของผู้เรียนในการกระทำดี ละเว้นชั่ว การวัดและประเมินด้านคุณธรรมจริยธรรม ต้องสามารถวัดได้ทั้งการกระทำหรือการแสดงออกด้านคุณธรรมจริยธรรม เช่น ด้านความรับผิดชอบ ครูผู้สอนต้องสามารถสังเกตพฤติกรรมความรับผิดชอบที่แสดงออกจากการกระทำ

ดังนั้นการสรุปว่าผู้เรียนมีคุณธรรมจริยธรรมที่วิเศษสุดก็คือ การที่สามารถวัดและประเมินได้ทั้ง 4 ลักษณะดังกล่าว การประเมินคุณธรรมจริยธรรมไม่ใช่เรื่องง่าย ยากกว่าการประเมินด้านความสามารถทางความรู้ ความคิด (Cognitive ability) แต่ในการวัดเหตุผลทางจริยธรรม จะต้องนำหลักการและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมาพิจารณาและดูบริบทสภาพแวดล้อมประกอบด้วย อย่างไรก็ตาม สิ่งที่ดีที่สุดในการวัดและประเมินด้านคุณธรรมและจริยธรรม คือ ยึดเอาบริบทและหลักธรรมทางศาสนาที่กลุ่มคนที่ถูกประเมินยึดถือไว้เป็นแนวทางในการพิจารณาตัดสินการกระทำของบุคคลนั้น โดยการกระทำนั้นต้องเป็นการกระทำที่ทำคุณประโยชน์ต่อตนเอง ต่อผู้อื่น หรือต่อสังคม ตลอดจนต้องเป็นการกระทำที่แสดงออกถึงความดีงามด้วย

ดังนั้นจากวิธีการวัดและประเมินคุณธรรมจริยธรรมที่ได้กล่าวมาข้างต้น อาจสรุปได้ว่า วิธีการวัดและประเมินคุณธรรมจริยธรรม แบ่งออกได้เป็น 2 วิธีใหญ่ๆ คือ การให้ผู้เรียนประเมินตนเอง และการให้บุคคลอื่นช่วยในการประเมิน โดยสิ่งที่จะต้องทำการวัดและประเมินคุณธรรมจริยธรรม มี 4 ประการ ได้แก่ การวัดความรู้เกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม ทัศนคติเชิงจริยธรรม เหตุผลเชิงจริยธรรม และพฤติกรรมแสดงออก

การศึกษาการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม

แนวคิดด้านวิธีการปลูกฝังและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม

จากการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วในสังคมไทยในปัจจุบัน ส่งผลทำให้อุปนิสัยใจคอ คุณธรรมและจริยธรรมของผู้คนในสังคมก็เปลี่ยนแปลงไปด้วย ซึ่งการเปลี่ยนแปลงเหล่านั้นเป็นไปในทางเสื่อมมากกว่าที่จะเปลี่ยนแปลงไปในทางเจริญรุ่งเรือง ดังนั้น คุณธรรมและจริยธรรมจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นจะต้องปลูกฝังและพัฒนาให้กับประชาชนในสังคมไทย โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน ซึ่งเป็นวัยแห่งการเรียนรู้และสามารถรับเอาค่านิยมต่างๆ ของสังคมได้อย่างรวดเร็ว

การทำให้เกิดพฤติกรรมคุณธรรมและจริยธรรมที่ยั่งยืน ต้องมีการอบรมสั่งสอนเพื่อปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมด้านพฤติกรรม จิตใจ และสติปัญญาในแต่ละด้าน ดังต่อไปนี้ (พระมหาบุญเพียร ปุณณวิริโย. 2544: 41-42)

1. การปลูกฝังด้านพฤติกรรม

สำหรับพฤติกรรมทางกาย วาจา เป็นสิ่งที่มนุษย์แสดงออกมามากมาย ซึ่งมีผลต่อตัวเองและผู้อื่น ตามลักษณะของพฤติกรรมที่แสดงออกมา การศึกษาจึงควรปลูกฝังให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่ถูกต้อง ในด้านต่อไปนี้

1.1 ระเบียบวินัยขั้นพื้นฐาน ได้แก่ ระเบียบวินัยที่ควรปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ซึ่งเป็นไปเพื่อความ เป็นระเบียบเรียบร้อยในการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นอย่างมีความสุข เช่น วินัยในการรับประทานอาหาร การนั่ง การเดิน การพูดคุย เป็นต้น

1.2 ระเบียบวินัยทางสังคม ได้แก่ การอบรมสั่งสอนให้นักเรียนรู้จักระเบียบสังคม เพื่อมิให้ล่วง ละเมิดกฎเกณฑ์บรรทัดฐานของสังคม จนทำให้สังคมเกิดความเดือดร้อน เช่น กฎหมาย ขนบธรรมเนียม ประเพณี ค่านิยม เป็นต้น

1.3 ศีลธรรมขั้นพื้นฐาน ได้แก่ การปลูกฝังให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถปฏิบัติตน ตามศีลธรรมขั้นพื้นฐานได้ คือ เบญจศีล เบญจธรรมที่เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตของคนในสังคม

1.4 การรู้จักใช้สอยปัจจัยเลี้ยงชีพอย่างถูกต้อง คือ การรู้จักคุณค่าและสาระของปัจจัยเครื่องใช้ ที่เป็นวัตถุนิยมได้อย่างรู้เท่าทัน ไม่หลงใหลพุ่มพวยไปตามค่านิยมที่ปราศจากการพิจารณาในแง่ของจริยธรรม

1.5 ทักษะทางสังคม คือ การสร้างทักษะทางสังคมให้กับนักเรียนอย่างถูกต้อง ให้เขาสามารถ ปฏิบัติต่อบุคคลต่างๆทางสังคมและสามารถดำรงตนอยู่ในสังคมอย่างรอบคอบอดภัย

2. การปลูกฝังด้านจิตใจ

คือ การพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะทางจิตใจที่ดี ดังนี้

2.1 สร้างความศรัทธาเชื่อมั่นในการทำความดี หรือสร้างแรงจูงใจในการทำความดีให้เกิดขึ้นแก่ ผู้เรียนให้เขาเกิดจิตสำนึกในการทำความดีด้วยตัวของเขาเอง โดยปราศจากการบังคับควบคุมจากผู้ใหญ่

2.2 ให้มีความมุ่งมั่นเกิดพลังใจและบากบั่นในการกระทำความดี เช่น ให้มีความขยันหมั่นเพียร

2.3 ให้มีจิตใจที่ดีงาม ประกอบด้วย คุณธรรมจริยธรรมประจำใจ เช่น ความเมตตากรุณา อดทน เป็นต้น

2.4 ให้มีจิตใจที่มั่นคง เข้มแข็ง สามารถควบคุมอารมณ์และจิตใจของตนได้ ในกรณีที่ต้องเผชิญ กับสิ่งยั่วยุต่างๆจากภายนอก

3. การปลูกฝังด้านสติปัญญา

ในด้านสติปัญญานั้น ต้องพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ คิดเป็น คิดอย่างถูกต้อง ตามความเป็นจริงโดย

3.1 ให้มีทัศนคติที่ถูกต้องในการดำเนินชีวิต ด้วยการให้ผู้เรียนสามารถพิจารณาสิ่งต่างๆ ได้ตาม ความเป็นจริงว่า สิ่งใดเป็นคุณ สิ่งใดเป็นโทษ สิ่งใดเป็นประโยชน์หรือไม่เป็นประโยชน์ รู้จักแยกแยะถูก-ผิด ดี-ชั่ว ได้ด้วยตนเอง

3.2 ให้มีชีวิตคิดด้วยปัญญา ด้วยการใช่วิธีคิดตามหลักเหตุผล มีชีวิตแก้ปัญหา และตัดสินใจอย่างถูกต้องบนฐานของปัญญา และการดำริไตร่ตรองในสิ่งที่ถูกต้องที่ไม่เป็นไปเพื่อการเบียดเบียนตนและผู้อื่น

กิจพัฒนา เรื่องช่วย (2531: 26-40) ได้กล่าวถึงการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษา สรุปได้ว่า ถ้าเปรียบคุณธรรมจริยธรรมเป็นเหมือนต้นไม้ก็ควรจะปลูกฝังความเจริญงอกงามได้ง่ายที่สุด เพราะเพียงแต่รดน้ำ พรวนดิน ใส่ปุ๋ย กำจัดวัชพืช ต้นไม้นั้นก็จะเจริญเติบโตงามสะพรั่งได้ผลเป็นที่น่าพอใจ แต่คุณธรรมจริยธรรมไม่ใช่ต้นไม้ มันเป็นเพียงนามธรรมจึงยากเหลือเกินที่เราจะสร้างให้เกิดขึ้นและฝังอยู่ในจิตใจมนุษย์ บางครั้งมีแล้วยังแปรเปลี่ยนไปเป็นอื่น ยากที่จะยั่งยืน ดังพุทธทาสจะเห็นว่าทุกอย่างในโลกนี้ย่อมเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไปในที่สุด ดังนั้น การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับคนจึงเป็นเรื่องใหญ่ ทำยาก และน่าเบื่อ แต่ก็เป็นเรื่องสำคัญที่ทุกฝ่ายไม่ควรมองข้าม คุณธรรมจริยธรรมจะเกิดในจิตใจของคนได้ต้องเกิดจากปัญญาที่ช่วยให้เห็นความจริง เห็นสัจธรรมด้วยตัวบุคคลเองไม่ใช่เกิดจากการท่องจำ การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในเด็กและเยาวชนจึงควรเป็นไปตามธรรมชาติ เป็นปกติ ควรหลีกเลี่ยงการสั่งหรือการบังคับ ควรทำโดยการสอนตรงๆ แต่ค่อยเป็นค่อยไปอย่างต่อเนื่อง โดยเน้นพื้นฐานความรัก ความเข้าใจ ให้เสรีภาพและโอกาสเด็ก ในการคิดใช้ปัญญา ให้เด็กได้เรียนรู้และฝึกจากภายใน จิตใจสู่ภายนอก คือ กายและวาจา และการฝึกกาย วาจา เพื่อจิตใจที่สมบูรณ์และมุ่งสู่ชีวิตอันสงบ (ชนพงศ์ มงคล. 2544: 33; อ้างอิงจาก สุภรณ์ สมาพงศ์. 2538: 32)

สำหรับการศึกษาที่จะสามารถพัฒนาคนให้มีคุณธรรมจริยธรรมได้นั้น จำเป็นต้องจัดกระบวนการศึกษาที่นำเอาระบบคุณธรรมจริยธรรมเข้าไปใช้อย่างครบวงจร ดังนี้ (สุภาพ เครือเนตร. 2542: 21)

1. กระทำอย่างต่อเนื่อง การศึกษาจะต้องพัฒนาปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ให้แก่เด็กและเยาวชนทุกระดับการศึกษา นับตั้งแต่ระดับอนุบาล ประถม มัธยม และอุดมศึกษา
2. กระทำทุกขั้นตอน การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดขึ้นแก่ผู้เรียนโดยผ่านระบบการศึกษานั้น จะต้องกระทำในทุกขั้นตอนของกระบวนการเรียนการสอนทั้งหมด มิใช่ทำเพียงตอนใดตอนหนึ่งเท่านั้น เพราะคุณธรรมจริยธรรมมิใช่ความรู้ที่จะหยิบยื่นให้เวลาใดก็ได้ แต่เป็นคุณลักษณะทางจิตใจที่ได้รับการซึมซับมาอย่างต่อเนื่องจนฝังลึกอยู่ในห้วงของจิตใจ ฉะนั้นการปลูกฝังคุณธรรมแก่ผู้เรียนจะต้องกระทำทุกขณะทุกกิจกรรม นับตั้งแต่การเรียนการสอน การเป็นตัวอย่างของครู การจัดสภาพแวดล้อม และการวัดผลประเมินผล เป็นต้น
3. ต้องอาศัยความร่วมมือของทุกฝ่าย ในการที่จะสร้างบรรยากาศการเรียนการสอนที่อบอุ่นไปด้วยกลิ่นไอแห่งคุณธรรมจริยธรรมนั้น มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทั้งหมด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วน of สถานศึกษา ที่ครูอาจารย์ทุกคนจะต้องมีความรับผิดชอบร่วมกัน ไม่มอบหมายหน้าที่เด็ดขาดในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งโดยเฉพาะ อีกทั้งตัวบุคคลและบรรยากาศรอบตัวนักเรียนต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม

นอกจากความร่วมมือของบุคลากรในสถานศึกษาแล้วจะต้องได้รับความร่วมมือจากสังคมด้วย โดยต้องเริ่มต้นตั้งแต่ครอบครัวที่จะต้องสร้างบรรยากาศที่ดีเหมาะแก่การพัฒนาจิตใจเด็ก ตลอดจนสถาบันทางสังคมซึ่งปัจจุบันนี้นอกจากจะไม่ได้รับความร่วมมือจากสังคมในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแล้ว สังคมด้านนี้ก็ยังจ้อง

ทำลายเด็กและเยาวชนให้ถอยห่างจากคุณธรรมจริยธรรมด้วย การศึกษาจึงต้องได้รับความร่วมมือจากสังคมด้วยการลด ละ เลิกอบายมุขในสิ่งที่จะเป็นการยั่วยุแก่เด็กและเยาวชนให้เกิดความหลงผิด และความเสื่อมเสียแก่ตนและผู้อื่นในที่สุด อีกทั้งสังคมยังต้องช่วยกันสร้างกลยุธมนิตรให้เกิดในสังคมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทรและเกิดสันติสุขในสังคม

4. การปฏิบัติธรรมในวิถีชีวิต การที่จะปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแบบยั่งยืนได้ จะต้องปลูกฝังให้นักเรียนนำเอาคุณธรรมจริยธรรมมาปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน มิใช่เพียงสอนให้รู้เท่านั้น แต่ต้องปฏิบัติจริงให้เกิดผลจนเป็นพฤติกรรมถาวรที่ปฏิบัติเป็นกิจวัตรประจำวันโดยที่ไม่ถูกควบคุมจากผู้ใหญ่ตลอดเวลา หากการปลูกฝังที่ไม่นำไปปฏิบัติในชีวิตจริงก็ไม่อาจสร้างนิสัยที่ถาวรแก่ผู้เรียนได้ แต่จะเป็นแบบจบจบแล้วก็หายไป สำหรับในต่างประเทศนั้น ได้มีนักการศึกษาหลายท่านที่ได้ทำการศึกษาในเรื่องการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม และได้ทำการสรุปไว้ดังต่อไปนี้

แม็คคาว์น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2547: ออนไลน์; อ้างอิงจาก McKown. n.d.) นักการศึกษาชาวอเมริกันที่มีชื่อเสียงทางด้านจริยศึกษา กล่าวว่า วิธีพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมมีทั้งทางตรงและทางอ้อม การพัฒนาโดยตรง หมายถึง การพิจารณากำหนดอุดมการณ์ คุณงามความดี หรือบุคลิกภาพที่พึงประสงค์ไว้อย่างแน่ชัดแล้ว จึงพัฒนาบุคคลเพื่อให้เกิดสิ่งเหล่านั้น โดยการใช้สื่อต่างๆ เช่น ถ้อยคำ สุภาษิต คำคม การท่องอาขยาน การปฏิบัติตามบทบัญญัติ เป็นต้น ส่วนการพัฒนาทางอ้อม คือ การจัด สิ่งแวดล้อมและประสบการณ์พิเศษให้สัมพันธ์กับการสอนโดยตรง ซึ่งทั้งสองวิธีนี้ควรกระทำควบคู่กันไป

วัตกิน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2547: ออนไลน์; อ้างอิงจาก Watkin. 1976: unpagued.) ได้ระบุว่าวิธีการพัฒนาคุณธรรมโดยสรุปแล้ว มี 4 ทางเลือก ได้แก่

1. ปลอ่ยให้เรียนรู้เองตามธรรมชาติ
2. จัดโอกาสให้ค้นหาตนเอง โดยหลักการทำค่านิยมให้กระจ่าง
3. สอนให้รู้จักใช้กระบวนการตัดสินใจอย่างมีเหตุผลและมีคุณธรรม
4. สอนชุดของค่านิยมและให้การปฏิบัติควบคู่กับสิ่งที่สอน

ซึ่งวิธีแรกไม่เป็นที่ยอมรับขององค์กรวิชาชีพและคนทั่วไป วิธีที่สองใช้ได้กับค่านิยมบางประการเท่านั้น วิธีที่สามช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางความคิดได้จริง แต่ไม่แน่ว่าจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้ด้วยหรือไม่ ส่วนวิธีที่สี่เหมาะสมกับการพัฒนาคุณธรรมหรือค่านิยมที่ไม่เปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย แต่ไม่เหมาะสมกับการพัฒนาค่านิยมบางประการที่จำเป็นสำหรับสังคมยุคโลกาภิวัตน์ ดังนั้นการพัฒนาคุณธรรมและลักษณะนิสัยจะต้องผสมผสานกันหลายวิธี และต้องขึ้นอยู่กับพื้นฐานทางปรัชญาของแต่ละสังคมด้วย สิ่งที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อการพัฒนาคุณธรรมของผู้เรียนในสถานศึกษา คือ คุณภาพของความสัมพันธ์ระหว่างครูอาจารย์ด้วยกัน และระหว่างครูอาจารย์กับผู้บริหารสถานศึกษา เพราะบรรยากาศที่สมัครสมานสามัคคีกันภายในสถานศึกษา จะเอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรมของผู้เรียน

วัดสัน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2547: ออนไลน์; อ้างอิงจาก Watson. 1989: unpagged) ซึ่งมีประสบการณ์ในการวิจัยและพัฒนาเยาวชน ได้เห็น 3 ระบบที่สัมพันธ์กัน ได้แก่ ระบบจิตใจ ระบบการรับรู้ และระบบความประพฤติ และได้พบว่าประสบการณ์ที่สำคัญต่อการพัฒนาดังกล่าว 5 ประเภท ได้แก่

1. ประสบการณ์ด้านความสัมพันธ์ซึ่งสนับสนุนระหว่างเด็กและผู้ใหญ่
2. ประสบการณ์ในการได้สัมผัสกับค่านิยมที่พึงประสงค์ของสังคม
3. ประสบการณ์ในการได้สัมผัสสภาพที่ดีกับเพื่อนฝูง
4. ประสบการณ์ในการได้คิดวิเคราะห์และอภิปรายซักถามประเด็นที่เกี่ยวกับคุณธรรม
5. ประสบการณ์ซึ่งส่งเสริมให้เข้าใจบุคคลอื่น

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้น สรุปได้ว่า การที่จะปลูกฝังและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในเด็กและเยาวชนนั้น ควรทำทั้งทางตรงและทางอ้อมควบคู่กันไป และเน้นคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานที่จำเป็นในสังคมที่ทุกคนจะต้องมี และควรได้รับการปลูกฝังกันตั้งแต่เยาว์วัย เพื่อที่จะสามารถนำไปประยุกต์ใช้ต่อไปในการดำเนินชีวิตในสังคมได้

การศึกษากับการพัฒนามนุษย์ให้มีคุณธรรมจริยธรรม

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) (2539: 244-254) ได้กล่าวถึงการพัฒนามนุษย์ไว้ว่า จะต้องพัฒนาให้ครบพร้อมกัน 3 ด้าน คือ พุทธจริม จิตใจ และปัญญา ทั้ง 3 ด้านเป็นการดำเนินชีวิตที่มีความสัมพันธ์อิงอาศัย เป็นปัจจัยส่งผลต่อกันและต้องพัฒนาไปด้วยกัน ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1. พุทธจริม สำหรับพุทธจริมที่ดีงาม เช่น ความมีวินัย ไม่เบียดเบียน การประกอบสัมมาอาชีพ การรู้จักประมาณ เป็นต้น เป็นช่องทางให้จิตใจพัฒนาและช่วยให้ปัญญางอกงาม
2. จิตใจ สำหรับจิตใจเป็นสิ่งสำคัญที่เป็นตัวชี้นำพุทธจริม สภาพจิตที่พอใจมีความสุข ทำให้พุทธจริมความมั่นคง มีปัญญาที่จะได้ผลต้องอาศัยสภาพจิตที่พอเหมาะ
3. ปัญญา เป็นตัวแก้ปัญหา เป็นตัวจัดปรับพุทธจริมและจิตใจให้ลงตัวพอดี เป็นตัวนำสู่จุดหมายแห่งอิสรภาพและสันติสุข ต้องพัฒนาควบคู่และอิงอาศัยการพัฒนาทั้งพุทธจริมและจิตใจ เช่น
 - 3.1 ชักนำผู้เรียนให้รู้จักคิดถามคิดตอบในเรื่องที่ว่าคืออะไร เป็นอย่างไร เป็นมาอย่างไร เป็นเพราะอะไร เพื่ออะไร เป็นต้น
 - 3.2 พุทธจริมที่ผู้เรียนประพฤติปฏิบัติหรือสอนให้ทำควรเป็นไปด้วยความรู้ความเข้าใจ เหตุผลคุณค่าหรือประโยชน์ ซึ่งนอกจากจะเป็นการพัฒนาปัญญาแล้วจะทำให้เกิดความพอใจ เต็มใจ ตั้งใจทำ เกิดผลดีทางใจซึ่งทำให้พุทธจริมนั้นยั่งยืนมั่นคงด้วย
 - 3.3 พัฒนาปัญญาที่รู้เข้าใจโลกและชีวิตตามความเป็นจริง เข้าถึงความเป็นจริงของธรรมชาติ ไม่ยึดติดสิ่งปรุงแต่ง ทำจิตใจให้เป็นอิสระ มีความสุขเต็มอิมในตัวโดยไม่ต้องอาศัยสิ่งภายนอก และสร้างสรรค์ประโยชน์สุขแก่ตนและโลก

จึงกล่าวได้ว่าการพัฒนามนุษย์ให้มีความสมบูรณ์นั้นต้องพัฒนาให้ครบทั้ง 3 ด้าน คือ พหุติกรรม จิตใจ และปัญญา ซึ่งสอดคล้องกับพระมหาบุญเพียร ปุณฺณวิริโย (2544: 39-40) ที่ได้กล่าวไว้ว่า กระบวนการทำให้การศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์ให้สมบูรณ์ทั้งทางด้านพหุติกรรม จิตใจ และสติปัญญานั้น บุคคลในสังคมทุกคนที่เกี่ยวข้องต้องมีทัศนคติที่ถูกต้องในเรื่องต่อไปนี้

1. สัมมาทิฐิทางการศึกษา คือ การสร้างสัมมาทิฐิให้เกิดขึ้นแก่บุคคลทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องให้เข้าใจจุดมุ่งหมายที่แท้จริงของการศึกษา เพื่อพัฒนามนุษย์โดยยึดเอาคุณภาพชีวิตที่สมบูรณ์ทุกด้านมาเป็นเป้าหมายหลักในการจัดการศึกษา

2. ต้องเข้าใจรากฐานของสังคมไทย การที่จะพัฒนาคนให้มีความสมบูรณ์ได้นั้น จะต้องไม่ลืมรากฐานทางวัฒนธรรมของตนเอง ที่ผ่านมามีแนวโน้มพัฒนาคนตามแบบแนวคิดตะวันตก โดยทิ้งรากฐานของตนเอง เมื่อมีการพัฒนามาถึงระดับหนึ่งก็เกิดความคลอนแคลนที่ยึดไม่ได้ เพราะฐานดั้งเดิมของตนถูกทำลายไป ถึงเวลาที่การศึกษาจะต้องพัฒนาคนให้เป็น “คนไทย” และเมื่อมองลึกลงไป จะเห็นได้ว่ารากฐานทางวัฒนธรรมของไทยได้รับอิทธิพลจากพระพุทธศาสนาที่เข้ามามีบทบาทต่อวิถีชีวิตจนฝังลึกอยู่ในจิตวิญญาณของสังคมไทยทุกด้าน การศึกษาจะต้องทำให้คนไทยเข้าใจถึงความเป็นไทย โดยมีพระพุทธศาสนาเป็นแบบแผนชีวิตโดยที่จะต้องปลูกฝังให้เห็นคุณค่าของพระพุทธศาสนาและนำเอาหลักทางพระพุทธศาสนามาปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน

3. มุ่งสัมฤทธิ์ผลที่ผู้เรียนเป็นหลัก ผู้เรียนเป็นบุคคลกลุ่มเป้าหมายในการพัฒนาตามกระบวนการศึกษา ผู้จัดการศึกษาและผู้ให้การศึกษาทั้งหลายพึงตระหนักว่า กระบวนการเรียนการสอนจะต้องมุ่งผลสัมฤทธิ์ที่ตัวผู้เรียนเป็นสำคัญ

สุภาพ เครือเนตร (2542: 21) กล่าวว่า การศึกษาที่จะสามารถพัฒนาชีวิตบุคคลได้สมบูรณ์ขึ้นเป็นบุคคลที่สังคมต้องการ จะต้องใช้เครื่องมือที่เป็นกระบวนการมาพัฒนาหลายๆ ด้าน อย่างน้อย 3 ด้าน คือ

1. ด้านกระบวนการพัฒนาจิตใจ ตามวิธีการของทางศาสนา จุดประสงค์ที่ต้องการ คือ เป็นบุคคลที่มีวินัย คุณธรรม สติ สมาธิ และปัญญา

2. ด้านกระบวนการศึกษาเล่าเรียน โดยการเน้นการศึกษาเล่าเรียนด้วยตนเอง จุดประสงค์ที่ต้องการ คือ เป็นบุคคลที่มีนิสัยใฝ่เรียนรู้ เพื่อนำความรู้มาพัฒนาตน

3. ด้านกระบวนการทำงาน ด้วยการให้ปฏิบัติงานจริงที่เหมาะสมกับวัย จุดประสงค์ที่ต้องการ คือ เป็นบุคคลที่มีนิสัยทำงานด้วยใจรัก เพื่อเป็นนักสร้างงาน สร้างผลผลิต ส่งเสริมเศรษฐกิจมั่นคง

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การพัฒนามนุษย์ให้มีคุณธรรมนั้นอยู่ที่กระบวนการจัดการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อให้เกิดการพัฒนาทั้งทางด้านพหุติกรรม จิตใจ และสติปัญญา โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนที่มีการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมที่จำเป็นต่อวิถีการดำเนินชีวิตอย่างมีขั้นตอน กระทำอย่างต่อเนื่องมีตัวอย่างที่ดีเป็นแบบอย่างให้ดู และปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมที่จำเป็นที่เกี่ยวข้องต้องใช้ในชีวิตประจำวัน

องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม

นักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึง องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมไว้ดังนี้
 ข้าเลื่อง วุฒิจันทร์ (2524: 76) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนไว้ดังนี้

1. บิดามารดา บ้าน หรือสถาบันครอบครัว เป็นแหล่งแรกที่ทำหน้าที่ปลูกฝังและหล่อหลอมตลอดจนถ่ายทอดลักษณะอันทรงคุณธรรมจริยธรรมแก่สมาชิกในครอบครัวและต้องทำหน้าที่นี้ต่อไป แม้เด็กจะเข้าไปรับการศึกษาอบรมในโรงเรียนระดับต่างๆอยู่แล้วก็ตาม
 2. ญาติผู้ใหญ่และสมาชิกอื่นๆ ในครอบครัว เป็นผู้มีอิทธิพลต่อการปลูกฝังและหล่อหลอมคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เด็กในครอบครัวเช่นเดียวกัน โดยปรกติเด็กจะเรียนรู้เจตคติจริยธรรมจากผู้ใหญ่ด้วยการสังเกตและเลียนแบบมากกว่าที่จะได้จากการฟังคำสั่งสอนของผู้ใหญ่โดยตรง หากผู้ใหญ่เป็นผู้ที่มีลักษณะเด่น เป็นที่ยกย่องบูชาแก่เด็กมาก เด็กจะมีแนวโน้มเลียนแบบพฤติกรรมของผู้ใหญ่มากขึ้นเท่านั้น
 3. เพื่อนๆ ของเด็ก เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการกำหนดค่านิยมทางคุณธรรมและจริยธรรมบางอย่าง ให้เด็กได้รับรู้ รับผิดชอบต่อปฏิบัติเพื่อให้เกิดพฤติกรรมคล้ายตามเพื่อนๆ ได้ นอกจากนี้การเรียนรู้เชิงจริยธรรมของเด็ก มิใช่มาจากเพื่อนๆ เพียงฝ่ายเดียว แต่ยังได้มาจากการกระทำกิจกรรมร่วมกัน การเข้าใจกันและกันในระหว่างเด็กวัยเดียวกันเองด้วย ซึ่งเพื่อนๆ ดังกล่าวนี้นี้ รวมทั้งเพื่อนในโรงเรียนและเพื่อนนอกโรงเรียนด้วย
 4. พระสงฆ์หรือผู้นำทางคุณธรรมจริยธรรมในหมู่บ้านตำบลหรืออำเภอ หรือท้องถิ่นที่เด็กหรือนักเรียนอยู่นั้น เป็นที่เคารพนับถือของผู้ใหญ่ในสังคมนั้น และได้รับมอบหมายให้เป็นผู้อบรมสั่งสอนด้านคุณธรรมแก่ประชาชนทั้งเด็กและผู้ใหญ่ การปฏิบัติดีปฏิบัติชอบของพระสงฆ์และหรือผู้นำศาสนาในท้องถิ่นนั้น จะมีอิทธิพลต่อการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมแก่เด็กหรือนักเรียนนักศึกษาในท้องถิ่นนั้นด้วย
 5. สื่อสารมวลชนหรือสื่อมวลชนทุกรูปแบบในปัจจุบัน มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการปลูกฝังหรือเปลี่ยนแปลงเจตคติ ค่านิยม ตลอดจนรูปแบบของพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน นักเรียน นักศึกษา หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ตลอดจนไปถึงภาพยนตร์ บทเพลง หนังสืออ่าน เป็นทั้งเครื่องปลูกฝังค่านิยมทางคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชนทุกวัย และในขณะเดียวกันถ้าสิ่งเหล่านี้ไม่ได้รับความสนใจในด้านที่จะช่วยปลูกฝังความมีคุณธรรมที่ดีแก่เด็กและเยาวชนแล้วยังอาจเป็นเครื่องทำลายหรือขวางกั้นการปลูกฝังและหล่อหลอมให้แก่เด็กนักเรียน นักศึกษาให้เป็นผู้มีคุณธรรมและจริยธรรมที่ดีงามได้ด้วย
 6. โรงเรียนหรือสถานศึกษา ซึ่งรวมถึงการจัดสิ่งแวดล้อมและสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาการบริหารและการให้บริการต่างๆ ในสถานศึกษา การเป็นตัวอย่างอันดีงามของครูอาจารย์ การเรียนการสอนวิชาต่างๆ ตามหลักสูตร การเรียนการสอนวิชาที่เกี่ยวกับจริยศึกษาโดยเฉพาะ การจัดกิจกรรมต่างๆ ในสถานศึกษา
- วิเชียร พงษ์ประเสริฐ (2527: 463) ได้เสนอแนะหลักการพัฒนาคุณธรรมแก่เด็กและเยาวชนไว้ว่า ครอบครัวและโรงเรียนควรสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกัน เพื่อให้ทางโรงเรียนได้ทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวนักเรียนและให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียนทุกๆ ด้าน เพื่อส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน

นอกจากนี้สื่อมวลชนต่างๆ ในสังคม ไม่ว่าจะเป็นโทรทัศน์ วิทยุ ภาพยนตร์ หนังสือพิมพ์ ฯลฯ นับว่ามีบทบาทสำคัญอย่างมากต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่ถูกต้องแก่เยาวชนในปัจจุบัน

ชาติชาย กู้กิตติไมตรี (2534: 50-56) ได้อธิบายไว้ว่าการที่บุคคลมีคุณลักษณะทางคุณธรรมจริยธรรมแตกต่างกันนั้น มีความเกี่ยวเนื่องมาจาก

1. สถาบันครอบครัว เป็นสถาบันแรกที่จะปลูกฝังและเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชน เด็กสามารถเรียนรู้พฤติกรรมต่างๆ จากครอบครัวภายในครอบครัว ลักษณะการอบรมเลี้ยงดู สภาพภาพของครอบครัว อาชีพครอบครัว ฯลฯ ก็มีบทบาทต่อการปลูกฝังและเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม ตัวจักรสำคัญของสถาบันนี้ในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมจึงเป็นพ่อแม่

2. สถาบันการศึกษา สถาบันการศึกษาหรือโรงเรียนเป็นแหล่งที่มีบทบาทต่อการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนรองจากสถาบันครอบครัว โดยครูมีความสำคัญกับนักเรียนอย่างมาก เพราะเด็กจะเลื่อมใสศรัทธาผู้ใหญ่ที่มีการศึกษาสูง หรือในกรณีผู้ปกครองมีการศึกษาต่ำกว่าบุตร เด็กจะมองหาผู้อื่นแทนซึ่งก็มักจะเป็นครู ครูจึงมีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน และครูที่มีจริยธรรมสูงรู้จักดูแลและเข้าใจเด็กเท่าทันที่จะสามารถช่วยพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของเด็กได้ นอกจากตัวครูแล้ว สภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน และความมีชื่อเสียงของโรงเรียนก็มีส่วนในการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมโดยตรงให้แก่เด็กด้วย

3. เพื่อน ทุกคนต้องมีเพื่อน ดังนั้นเพื่อนจึงนับว่าเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการกำหนดค่านิยมทางจริยธรรมบางอย่างได้

4. สถาบันศาสนา มีอิทธิพลต่อการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็กในท้องถิ่นเป็นอย่างมาก สถาบันศาสนามีอิทธิพลในการควบคุมให้คนปฏิบัติตามแบบแผนจริยธรรม เพราะบางสังคมสถาบันนี้มีความผูกพันใกล้ชิดกับคนในสังคมตั้งแต่เกิดจนตาย การปลูกฝังและเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม วัดจึงสามารถให้การอบรมทางอ้อมได้ด้วยการจัดตั้งโรงเรียนพุทธศาสนาวินยาศาสนาขึ้น โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้ให้การอบรม

5. สื่อมวลชน ประกอบไปด้วย วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ และสิ่งพิมพ์ต่างๆ ก็มีบทบาทสำคัญต่อการปลูกฝังหรือเปลี่ยนแปลงคุณธรรมจริยธรรมของมนุษย์เช่นกัน โดยหน้าที่หลักของสื่อมวลชน คือ 1) สังเกตการณ์และรายงานสภาพแวดล้อม 2) ประสานส่วนต่างๆ ของสังคมให้สัมพันธ์กัน เพื่อปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม 3) ถ่ายทอดมรดกทางสังคมและวัฒนธรรมไปยังอนุชนรุ่นต่อไป และ 4) ให้ความบันเทิง จากหน้าที่หลัก 4 ประการจะเห็นว่า สื่อมวลชนมีส่วนในการปลูกฝังค่านิยมทางคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชน แต่ถ้าสื่อมวลชนไม่ให้ความสนใจที่จะช่วยปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมที่ดีแก่เด็กและเยาวชนแล้ว อาจเป็นเครื่องทำลายหรือขวางกั้นการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมที่ดีงามได้ด้วย

6. องค์การสังคมสงเคราะห์และสมาคมบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ มีบทบาทสำคัญในทางตรง คือ การส่งเสริมศีลธรรมและกล่อมเกลาคิดใจเยาวชน การอบรมครู และการเผยแพร่ศีลธรรมในสังคม เช่น สมาคมสร้างสรรค์ไทย มูลนิธิดวงประทีป ฯลฯ และทางอ้อม คือ การจัดกิจกรรมที่สนับสนุนคุณลักษณะความเป็นผู้นำ ความเป็นพลเมืองดี และการช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในสังคมให้ดีขึ้น เช่น มูลนิธิเพื่อพัฒนาเด็ก มูลนิธิแพทย์อาสาสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี เป็นต้น

7. หน่วยงานของรัฐและเอกชน ในสภาพสังคมปัจจุบันการปิดกั้นหรือความรับผิดชอบการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับผู้ใดผู้หนึ่งคงเป็นไปไม่ได้ หน่วยงานต่างๆ ของรัฐบาลนอกจากจะต้องมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนแล้ว ก็จะต้องมีส่วนช่วยในการส่งเสริมและปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนด้วย เช่น การจัดตั้งศูนย์พัฒนาเยาวชนตำบลของกระทรวงมหาดไทย การประกวดมารยาทไทยของธนาคารกรุงเทพ จำกัด เป็นต้น

จากเอกสารและงานวิจัยข้างต้น พอจะสรุปได้ว่า องค์ประกอบที่สำคัญที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมนั้นประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก คือ สิ่งแวดล้อมภายในบ้าน ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดูและความสัมพันธ์ภายในครอบครัว สิ่งแวดล้อมภายในสถานศึกษา ได้แก่ การจัดการกิจกรรมการเรียนการสอน กิจกรรมเสริมหลักสูตร และบรรยากาศภายในสถานศึกษา และสิ่งแวดล้อมทางสังคม ได้แก่ ความสัมพันธ์กับเพื่อน และการรับข่าวสารจากสื่อมวลชน

การศึกษาระดับอุดมศึกษากับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม

สังคมไทยคาดหวังที่จะก้าวสู่จุดมุ่งหมายของสังคมที่พึงประสงค์ในอนาคตตามที่บรรจุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (2545-2549) ที่ได้กำหนดเป้าหมายการยกระดับคุณภาพชีวิตไว้ประการหนึ่งคือ ให้ประเทศไทยมีโครงสร้างประชากรที่สมดุลและขนาดของครอบครัวที่เหมาะสม โดยรักษาแนวโน้มภาวะการเจริญพันธุ์ของประชากรให้อยู่ในระดับทดแทนอย่างต่อเนื่อง คนไทยมีสุขภาพดี มีคุณภาพ รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง มีคุณธรรมจริยธรรม และมีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อส่วนรวม ความคาดหวังที่จะนำพาประเทศไปสู่สังคมที่พึงประสงค์ในอนาคตดังกล่าว “การศึกษา” นับเป็นแนวทางที่สำคัญที่สุด เพราะการวางรากฐานการศึกษาที่สอดคล้องกับอุดมคติที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพ จะสามารถเปลี่ยนคนในสังคมนั้นๆ ให้เป็นไปในกรอบที่พึงประสงค์ได้ แต่ไม่ใช่เรื่องง่ายนักในการที่จะไปถึงอุดมคตินั้น เนื่องจากสภาพในสังคมปัจจุบันนั้นมีความขัดแย้งกับสิ่งที่พึงปรารถนาในอนาคต สังคมไทยในปัจจุบันมีระดับมาตรฐานของคุณธรรมและจริยธรรมต่ำลง ทั้งที่คุณธรรมจริยธรรมและความดีงามของคนในสังคมถือว่าเป็นรากฐานการดำรงอยู่ของสังคมนั้นๆ สาเหตุเนื่องมาจากค่านิยมการเป็นสังคมที่เปิดรับอิทธิพลและค่านิยมจากภายนอกประเทศได้ง่ายผ่านสื่อต่างๆ โดยขาดการกลั่นกรองส่วนบุคคลในการนำมาใช้อย่างรอบคอบ ประกอบกับระบบการศึกษาของไทยที่อยู่ในลักษณะของการอนุรักษนิยมชนบทนิยมประเพณีเดิมมากกว่าการสอนให้รู้จักประเมินคุณค่าและประยุกต์วัฒนธรรมและค่านิยมที่รับมาจึงเป็นเหตุให้คุณธรรมและจริยธรรมของคนในสังคมตกต่ำลง (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2539: 20-23) พฤติกรรมของบุคคลในสังคมโน้มเอียงไปทางมักง่าย ตามใจตน ละเมิดกฎระเบียบวินัย และหย่อนยานในความรับผิดชอบต่อเพิ่มขึ้น เพราะการศึกษาเน้นพัฒนาแข่งขันความรู้ด้านวิชาการมากกว่าการปลูกฝังระเบียบวินัยและคุณธรรมให้แก่บุคคล ภาพสะท้อนของสังคมดังกล่าวบ่งบอกว่า การศึกษาไม่สามารถพัฒนาคนทางด้านจิตใจให้เป็นไปตามเป้าหมายได้ (สุภาพ เครือเนตร, 2542: 13-31) นอกจากนั้นแล้วระบบการศึกษาของไทยได้แยกส่วนระหว่าง “วิชาการ” กับ “จริยธรรม” อย่างชัดเจน เมื่อกล่าวถึงคุณธรรมจริยธรรมมักจะคำนึงถึงเพียงการสอน “วิชาจริยธรรม” ที่สอนให้รู้ว่าทำดีเป็นอย่างไร สิ่งใดที่ควรทำ สิ่งใดที่ไม่ควรทำ ซึ่งเป็นสิ่งที่ดีแต่มักจะไม่ได้อะไร

ในทางปฏิบัติจริง เนื่องจากผู้เรียนไม่สามารถประยุกต์จริยธรรมที่เรียนให้เข้ากับวิชาชีพของตนได้ ดังนั้นผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาควรทวนกลับมาคำนึงถึงระบบการศึกษาที่มุ่งเน้นกระบวนการสร้างจิตสำนึกทางจริยธรรมภาคปฏิบัติ เพื่อสร้างคนรุ่นใหม่ที่ไม่ก่อปัญหา แต่เป็นคนที่สร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามแก่สังคมและประเทศชาติ (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. 2541: 109-110)

กระบวนการเรียนรู้สามารถพัฒนาคุณธรรมให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนได้ โดยไม่ต้องมีวิชาคุณธรรมให้เรียนเป็นพิเศษ เพราะคุณธรรมที่พึงประสงค์สามารถสร้างให้เกิดได้ผ่านกระบวนการปฏิบัติงาน ทั้งงานส่วนบุคคลและการปฏิบัติงานร่วมกันเป็นกลุ่ม การเรียนรู้ที่ดีจึงควรเป็นการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนปฏิบัติงานต่างๆ ด้วยตนเอง เช่น แสวงหาความรู้ด้วยตนเองจากแหล่งข้อมูลข่าวสารต่างๆ การทดลองทำงาน ฝึกทดลองด้วยตนเอง หรือทำร่วมกับผู้อื่น การศึกษาค้นคว้าและทดลองปฏิบัติ การแลกเปลี่ยนข้อมูลและข้อค้นพบระหว่างผู้เรียนด้วยกัน หรือระหว่างผู้เรียนกับผู้รู้ กระบวนการเหล่านี้ผู้เรียนจะได้เรียนรู้เรื่องคุณธรรมโดยอัตโนมัติ โดยไม่ต้องสอนวิชาคุณธรรม เพราะการทำงานร่วมกับผู้อื่น เขาต้องเรียนรู้เรื่องความรับผิดชอบ ความตรงต่อเวลา ความอดทน เสียสละ ความซื่อสัตย์สุจริต ต้องรู้จักช่วยเหลือผู้อื่น ฯลฯ ถ้าเขาได้ทำมาๆ ก็จะสามารถเป็นเจตคติ เป็นความเชื่อและถ้าเขาปฏิบัติอยู่เสมอก็จะเป็นความเคยชิน เป็นสำนึกที่จะต้องประพฤติปฏิบัติเช่นนั้นอยู่เสมอ ดังนั้นที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ กล่าวว่า การศึกษาต้องให้ความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม และกระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา จึงเป็นหลักการจัดการเรียนรู้ที่สำคัญยิ่งที่ จะทำให้ผู้เรียนเกิดทั้งความรู้และคุณธรรมไปพร้อมๆ กัน (พนม พงษ์ไพบูลย์. 2543: ออนไลน์) ดังนั้น การศึกษามีหน้าที่สำคัญที่จะต้องช่วยให้คนฝึกฝนพัฒนาตนให้ดำเนินชีวิตอย่างถูกต้อง หรือรู้จักดำเนินชีวิตให้เป็น การดำเนินชีวิตเฉพาะบุคคลในการอยู่ร่วมกัน หรือในการทำงานร่วมกับผู้อื่นก็ดี ควรคำนึงถึงองค์ประกอบ 3 ประการ คือ ด้านชีวิต ด้านสังคม และด้านธรรมชาติแวดล้อมว่าจะได้รับผลกระทบอย่างไร เพราะทั้งสามด้านต้องเกื้อกูลประสานกันและพัฒนาไปพร้อมกัน เมื่อคิดได้แบบนี้จริยธรรมก็จะถูกโยงถึงและตามมา เพราะจริยธรรมคือการดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับความจริงของสิ่งทั้งหลาย เพื่อให้เกิดผลดีกับชีวิต (พระธรรมปิฎก. 2546: 70-88)

การศึกษาในระดับอุดมศึกษาเป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความสามารถ ทักษะ และเจตคติที่เหมาะสม แต่เจตคติเป็นสิ่งที่สร้างยาก จึงยอมที่จะถดถอยดูแลเฉพาะด้านความรู้ ยังมีเนื้อหาความรู้มาก เนื้อหาสาระที่ต้องบรรจุในหลักสูตรมีมากจนหลักสูตรแน่น ไม่มีเวลาให้ผู้เรียนคิดหรือสร้างเจตคติ วิชาชีพทุกสาขา จำเป็นต้องมีจรรยาบรรณ และคุณธรรมกำกับความรู้ของตน โดยเฉพาะในสาขาที่มีกฎหมายรับรองให้มีสิทธิการประกอบวิชาชีพ สามารถกระทำการเฉพาะเรื่องเป็นพิเศษได้ เช่น แพทย์ วิศวกร สถาปนิก นักบัญชี เป็นต้น การสร้างคุณธรรมจริยธรรมต้องให้เกิดเป็นวิถีชีวิตที่นิสิตนักศึกษามีครูอาจารย์เป็นแบบอย่าง สามารถแยกแยะสิ่งที่ถูกออกจากสิ่งที่ผิดได้ การเรียนเชิงปฏิบัติหรือด้วยประสบการณ์ที่ผสมผสานคุณธรรมเข้าไปด้วยจึงมีความสำคัญ จริยธรรมทางวิชาการก็มีข้อกำหนดไม่ให้ลักขโมยความคิดของผู้อื่นมาเป็นของตน ไม่ให้ลอกผู้อื่นโดยไม่แจ้งที่มาของความคิดไม่ให้พูดหรือเขียนสิ่งที่เกินจริง เป็นต้น ผู้ที่ทุจริตต่อราชการบังหลวงทั้งในหมู่นักการเมือง ข้าราชการระดับสูง นักธุรกิจ นักวิชาชีพ และบุคคลต่างๆ เป็นผู้ที่จบการศึกษาในระดับอุดมศึกษาอยู่ไม่น้อย จึงมีเสียงเรียกร้องจากสังคมให้เน้นการสร้างจริยธรรมและคุณธรรมให้แก่บัณฑิต ความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นส่วนหนึ่ง

ของคุณธรรมของบัณฑิต ประเทศจะเจริญอย่างมั่นคงแข็งแรง ต้องเน้นการสร้างคุณธรรมจริยธรรมในสังคม รวมทั้งผู้ที่ได้รับการศึกษาดี ต้องมีคุณธรรมและจริยธรรมดีเป็นส่วนไปด้วย (จรัส สุวรรณเวลา. 2542: 15-19)

สถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่ในปัจจุบันปรับตัวตามกระแสสังคมที่เน้นวัตถุนิยม โดยเปิดทำการสอนในสาขาวิชาที่เป็นที่ต้องการของตลาดแรงงานสูงและเมื่อเรียนจบออกมาแล้วมีรายได้ดีมากว่าการเปิดทำการสอนในสาขาวิชาที่มุ่งเน้นปรัชญาการศึกษาและการสะสมความรู้ และเมื่อรวมกับระบบการคัดเลือกนักศึกษาเข้าสู่ระบบที่มีการแข่งขันสูง ทำให้เกิดการแข่งขันที่สร้างค่านิยมที่ผิดให้กับเยาวชนไทย ส่งผลให้เยาวชนไทยกลายเป็นคนที่เรียนเพื่อสามารถทำงานที่ได้อำนาจได้ตอบแทนสูงและทำงานเพื่อทรัพย์สินเงินทองเท่านั้น การเรียนจึงไม่ทำให้เกิดความตระหนักในเรื่องคุณธรรมจริยธรรม หรือการคิดเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม หรือการช่วยเหลือคนที่ด้อยโอกาสกว่าในสังคม กลายเป็นว่าการศึกษาในปัจจุบันได้ทำให้คนเห็นแก่ตัว ขาดความเมตตา กรุณา ขาดความยุติธรรมมากยิ่งขึ้น การพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับนิสิตนักศึกษา สถาบันอุดมศึกษาต้องทำหน้าที่เป็นแหล่งเพาะคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดขึ้นแก่นิสิตนักศึกษา เพื่อให้ให้นิสิตนักศึกษามีจุดยืนที่ถูกต้องเหมาะสมในการตัดสินใจเรื่องต่างๆ และสามารถนำความรู้ที่ได้รับมาใช้ในทางที่ถูกต้องและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อประเทศชาติได้ กล่าวคือ เป็นทั้งคนเก่งและคนดี อันส่งผลให้สังคมและประเทศชาติเจริญก้าวหน้าอย่างสงบสุข (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. 2541: 51-52) การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนิสิตนักศึกษาถือเป็นหน้าที่หนึ่งที่สถาบันอุดมศึกษาที่จะต้องรับผิดชอบต่อชีวิตและอนาคตของเยาวชนของชาติ จะต้องให้เกิดการประพฤติตนในกรอบศีลธรรม จริยธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตต่อตนเองและผู้อื่น มีความบากบั่นอดสาหัส โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีพฤติกรรมในการใฝ่รู้ใฝ่เรียน มีพฤติกรรมที่สอดคล้องกับความทะเยอทะยานที่จะทำให้ชีวิตตนเองและครอบครัวดีขึ้น มีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์สังคม และสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ (กระปุกการศึกษา. 2546: ออนไลน์)

แผนการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมแห่งชาติ (พ.ศ. 2545-2559) ซึ่งเป็นแผนยุทธศาสตร์ระยะยาว 15 ปี เพื่อการปฏิรูปการศึกษา โดยการนำบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ไปสู่ความสำเร็จในการปฏิบัติอย่างได้ผลต่อการศึกษา และเป็นแผนชี้นำกรอบแนวทางในการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน แผนพัฒนาการอุดมศึกษา และแผนพัฒนาด้านศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม ซึ่งเป็นแผนพัฒนาระยะ 5 ปี เพื่อให้มีการพัฒนาด้านการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมที่สอดคล้องกันทั้งประเทศ ในขณะเดียวกันแผนฯ ฉบับนี้ยังมีความสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ซึ่งมีลักษณะเป็นแผนยุทธศาสตร์ 5 ปี ที่ใช้กรอบสำหรับการดำเนินงานเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ภายใต้กรอบวิสัยทัศน์ระยะยาว 20 ปี โดยได้นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นปรัชญาในการกำหนดแผน โดยมีการศึกษา ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมและธรรมชาติ บูรณาการเชื่อมโยงเป็นกระบวนการเดียวกัน โดยให้ “คน” เป็นศูนย์กลางของการพัฒนา ซึ่งจะเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน มีคุณภาพทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อม และมุ่งไปสู่การอยู่ดีมีสุขของคนไทยทั้งปวง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2545ก: บทสรุป) โดยมีวัตถุประสงค์ 3 ข้อ กับแนวนโยบายเพื่อดำเนินการ 11 ประการ ที่กล่าวสรุปถึงวัตถุประสงค์และแนวนโยบายตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ส่งเสริมในด้านคุณธรรม โดยในวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 “พัฒนาคนอย่างรอบด้าน

และสมดุล” ที่ปรากฏในแนวนโยบายข้อที่ 3 “การปลูกฝังและเสริมสร้างศีลธรรม คุณธรรมจริยธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในระบบวิถีชีวิตที่ดีงาม” และวัตถุประสงค์ข้อที่ว่า “สร้างสังคม คุณธรรม ภูมิปัญญาและการเรียนรู้” ในนโยบายข้อที่ 5 “การพัฒนาสังคมแห่งการเรียนรู้ เพื่อสร้างความรู้ ความคิด ความประพฤติ และคุณธรรมของคน” มีความสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 1 มาตรา 6 ที่เน้นลักษณะคนไทยที่พึงประสงค์ โดยการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญาความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2545ข: 5)

ดังนั้นในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 นี้ จึงได้กำหนดเป้าหมายในนโยบายการปลูกฝังและเสริมสร้างศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในระบบวิถีชีวิตที่ดีงาม และการพัฒนาสังคมแห่งการเรียนรู้เพื่อสร้างความรู้ ความคิด ความประพฤติ และคุณธรรมของคนดังนี้ คือ

1. มีการบูรณาการด้านการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมทั้งในเนื้อหา กระบวนการ และกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างศีลธรรม คุณธรรมจริยธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน
2. คนไทยทุกคนมีทักษะและกระบวนการในการคิด การวิเคราะห์ และการแก้ปัญหา มีความใฝ่รู้ และสามารถประยุกต์ใช้ความรู้ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม สามารถพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่องเต็มศักยภาพ
3. คนไทยส่วนใหญ่มีค่านิยมและพฤติกรรมที่เหมาะสมตามระบบวิถีชีวิตที่ดีงาม คือ มีความซื่อสัตย์ สุจริต รู้จักผิดชอบชั่วดี มีระเบียบวินัย ประหยัด อุดมอม มีจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อส่วนรวมและมีสุขภาพแข็งแรง

นอกจากนั้นพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (คณะอนุกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้. 2543: 11-13) ได้สรุปคุณลักษณะของผู้เรียนที่พึงประสงค์ตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ว่าต้องเป็นคนดี คนเก่ง และคนมีความสุข

คนดี หมายถึง คนที่ดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพ มีจิตใจที่ดีงาม มีคุณธรรมจริยธรรม มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ทั้งทางด้านจิตใจและพฤติกรรมที่แสดงออก เช่น มีวินัย มีความเอื้อเฟื้อเกื้อกูล มีเหตุผล รู้หน้าที่ ซื่อสัตย์ พากเพียร ขยัน ประหยัด มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย เคารพความคิดเห็นและสิทธิผู้อื่น มีความเสียสละ รักษาสิ่งแวดล้อม สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติสุข ซึ่งสอดคล้องกับวิสัย วังษ์ใหญ่ (2543: 28) ที่ได้ให้ความหมายเพิ่มเติมของ “คนดี” ไว้ว่า คนดีจะต้องเป็นคนที่มีวินัยและมีค่านิยมประชาธิปไตย พฤติกรรมความมีวินัยนั้นเป็นพฤติกรรมที่ช่วยให้บุคคลสามารถควบคุมตนเองและปฏิบัติตามระเบียบกฎกติกาของสังคม เพื่อประโยชน์สุขของตนเองและส่วนรวม ส่วนพฤติกรรมคนดีด้านค่านิยมประชาธิปไตยนั้น คือ การเห็นคุณค่าของตนเองและผู้อื่น เคารพสิทธิและป้องกันสิทธิของตนเองและผู้อื่นด้วยน้ำใจที่เคารพต่อคุณค่าของเสียงส่วนใหญ่ด้วยความเข้าใจระหว่างกันและกันด้วยความสันติ

คนเก่ง หมายถึง คนที่มีสมรรถภาพสูงในการดำเนินชีวิต โดยมีความสามารถในด้านหนึ่งหรือรอบด้าน หรือมีความพิเศษเฉพาะทาง เช่น ทักษะและกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ความสามารถทางด้านคณิตศาสตร์ มีความคิดสร้างสรรค์ มีความสามารถด้านภาษา ศิลปะ ดนตรี กีฬา มีภาวะผู้นำ รู้จักตนเอง ควบคุมตนเองได้

เป็นคนทันสมัย ทันเหตุการณ์ ทันโลก ทันเทคโนโลยี มีความเป็นไทย สามารถพัฒนาตนเองได้เต็มศักยภาพ และทำประโยชน์ให้เกิดแก่ตน สังคม และประเทศชาติได้ ซึ่งวิชัย วงษ์ใหญ่ (2543: 29) ได้กล่าวเพิ่มเติมถึง “คนเก่ง” ว่าเป็น คนที่มีศักยภาพหลากหลายในตัวตามที่คณะกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้ได้กล่าวไว้ข้างต้นแล้ว และเมื่อได้รับการกระตุ้นหรือการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ให้ถูกทางจะทำให้ความเก่งด้านต่างๆ ปรากฏออกมาได้อย่างเต็มที่ตามทักษะการเรียนรู้ที่เต็มตามศักยภาพของแต่ละคน

คนมีความสุข หมายถึง คนที่มีสุขภาพดีทั้งกายและจิตใจ เป็นคนร่าเริงแจ่มใส ร่างกายแข็งแรง จิตใจเข้มแข็ง มีมนุษยสัมพันธ์ มีความรักต่อทุกสรรพสิ่ง มีอิสรภาพ ปลอดภัยจากการตกเป็นทาสของอบายมุข และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างพอเพียงแก่อัตภาพ ส่วนวิชัย วงษ์ใหญ่ (2543: 31) ได้กล่าวถึง “คนมีความสุข” ว่าเป็น คนที่มีสุขภาพกาย สุขภาพจิตดีนั้นเป็นผลมาจากการเรียนรู้ โดยได้รับการตอบสนองจากการใฝ่รู้ การกระทำ การสร้างสรรค์ของตนเอง รวมทั้งใช้ความสามารถในความคิด การใช้เหตุผลเกี่ยวกับการบริโภค การเลือกใช้วัสดุ สิ่งของ รวมทั้งทรัพยากรอย่างประหยัดด้วยการอนุรักษ์และเห็นคุณค่า เป็นบุคคลที่บริโภคด้วยปัญญา การที่ผู้เรียนได้ทำอะไรในสิ่งที่สนใจ ตามความต้องการ สามารถเรียนรู้ให้รู้ความจริง บรรลุความดีงาม ความรัก อิสรภาพ และประสบความสำเร็จ ก็จะมีมีความสุข มีการแบ่งปันซึ่งกันและกัน จัดว่าเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่สมดุล และมีความสุข

ดังนั้นเป้าหมายการเรียนรู้ที่สมบูรณ์ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 จึงต้องทำให้ผู้เรียนเป็นคนเก่งเต็มตามศักยภาพของตน เป็นคนดีที่ดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพ มีจิตใจที่ดีงาม ชยัน อดทน ประหยัด ซื่อสัตย์ กตัญญู รู้หน้าที่ และเป็นคนที่มีสุขทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ

สำหรับแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) นี้ เป็นการปรับฐานความคิดหรือกระบวนการทัศน์โดยให้คน ชุมชน และสังคม เป็นแกนหลักของการพัฒนา แล้วปรับระบบอุดมศึกษาให้มีการพัฒนาเป็นหลัก เพื่อสนองตอบต่อความต้องการ ซึ่งมีเป้าหมายในการพัฒนาคนให้เป็นคนดี คนเก่ง และสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข สร้างองค์ความรู้ให้เป็นสิ่งที่พึงพาได้ รวมทั้งสร้างให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและยั่งยืน

ดังนั้นจุดมุ่งหมายสูงสุดของการพัฒนาอุดมศึกษา คือ การทำให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทย เป็นการพัฒนาแบบองค์รวมที่ยึดคนและชุมชนเป็นศูนย์กลาง มีดุลยภาพทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อม ให้คนไทยรู้เท่าทันโลก สามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยที่ยังคงอนุรักษ์วัฒนธรรมและเอกลักษณ์ความเป็นไทย โดยมีวิสัยทัศน์สำหรับการพัฒนานิสิตนักศึกษาในแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 9 คือ สถาบันอุดมศึกษาทำหน้าที่ผลิตบัณฑิตที่มีความรู้คู่คุณธรรม มีสติปัญญา ใฝ่การเรียนรู้ นึกคิดอย่างเป็นระบบ มีจิตสำนึกและศักยภาพในการสร้างงาน มีบุคลิกภาพดี มีความเป็นผู้นำ ยึดมั่นในระบอบประชาธิปไตย มีวินัย มีความรับผิดชอบต่อตนเอง และเอื้ออาทรต่อสังคม ตระหนักในคุณค่าทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่น สุขภาพดี และมีความเป็นสากล และเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายตามวิสัยทัศน์การพัฒนานิสิตนักศึกษา จึงได้กำหนดเป้าหมายในด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตไว้อย่างชัดเจน (สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย. 2543: 8-9) ดังนี้คือ

1. มีความรู้ ทักษะ (ด้านวิชาการ วิชาชีพ และวิชาชีพชีวิต) และความสามารถระดับสากล เรียนรู้ (ใฝ่รู้) ตลอดชีวิต
2. มีคุณธรรม จริยธรรม วินัย ความรับผิดชอบ และความเป็นผู้นำ
3. มีสติปัญญาและวิจารณ์ญาณ มีวิธีคิดอย่างเป็นระบบและสามารถแก้ไขปัญหาได้
4. เข้าใจความเป็นจริงของสังคมไทย และสังคมโลก รู้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลง การแข่งขันในระดับสากล และสามารถปรับตัวได้อย่างมีความสุข
5. ความเป็นประชาธิปไตย
6. มีจิตสำนึกและภาคภูมิใจในความเป็นไทย สามารถใช้ภูมิปัญญาไทยในการพัฒนาประเทศ
7. ตระหนักในคุณค่าทรัพยากร ศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น
8. มีจิตสำนึกและศักยภาพในการทำงาน
9. มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี

นอกจากนี้แผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 9 นี้ ยังได้กำหนดเป้าหมายหลักในการพัฒนาอุดมศึกษาที่สอดคล้องกับกรอบทิศทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ที่มุ่งให้เกิดสังคมไทยที่พึงประสงค์เข้มแข็งและมีดุลยภาพ 3 ด้าน คือ

1. สังคมคุณภาพ มีคนเก่งและคนดี มีวินัย มีคุณธรรม มีการเมือง การปกครองที่โปร่งใสยุติธรรม
2. สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ มีคนที่คิดเป็น ทำเป็น มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สืบสานวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น
3. สังคมสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน ดำรงไว้ซึ่งคุณธรรมและคุณค่าของสังคมไทยที่พึงพาเกื้อกูลกัน พัฒนาเครือข่ายชุมชนที่เข้มแข็ง

จากการศึกษาเอกสารดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า การจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 แผนการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมแห่งชาติ (พ.ศ. 2545-2549) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) และแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ล้วนแล้วแต่มีเป้าหมายเดียวกัน คือ เป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญาความรู้ มีคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในระบบวิถีชีวิตที่ดีงาม มีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อส่วนรวม และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข

คุณธรรมและจริยธรรมที่พึงประสงค์ของนิสิตนักศึกษา

ปัจจุบันสังคมประเทศมีปัญหาและสร้างปัญหามากขึ้นเรื่อยๆ ความคิดเพ้อผาของประชาชนในชาติลดน้อยลง ขาดจิตสำนึกอันเป็นสาธารณประโยชน์ ขาดนิสัยแห่งการเสียสละ ขาดความรักความสามัคคี หลงติดอยู่กับวัตถุ รักความสะดวกสบาย ขาดนิสัยรักการทำงานอย่างมีอุทิศหะมานะพากเพียร มีความฉ้อฉลทั้งในด้านความคิด คำพูด และการกระทำ ใช้ความรู้ความสามารถไปในทางเห็นแก่ตัว เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนและพวกพ้องโดยไม่คำนึงถึงผลประโยชน์ของชาติ ขาดจิตสำนึกที่ถูกต้องในทางคุณธรรมจริยธรรม จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่สถาบัน

อุดมศึกษาจะต้องเตรียมพลเมืองให้กับประเทศ เนื่องจากสถาบันอุดมศึกษามีบทบาทและหน้าที่ในการสร้างและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพ มีความรู้กว้างขวาง มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีจิตใจใฝ่คุณธรรม นั่นคือ สถาบันอุดมศึกษาจะต้องสามารถหล่อหลอมให้นิสิตนักศึกษาได้เรียนรู้วิธีการและกระบวนการในการแสวงหาความรู้และนำความรู้ที่มีในตัวเองออกมาใช้ให้เป็นประโยชน์ ยอมรับการเปลี่ยนแปลง รู้จักคิด พุด ทำ อย่างมีคุณธรรม จริยธรรม รู้จักตัวเอง รู้จักทำงานเพื่อสาธารณประโยชน์และเพื่อชาติ (สุภรณ์ ลิ้มอารีย์. 2543: 90)

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2541: 101-109) ได้เสนอคุณธรรม จริยธรรม และทัศนคติที่ควรพัฒนาให้กับเด็กและเยาวชนไว้ดังนี้ คือ

1. คุณธรรม จริยธรรมที่ควรพัฒนา ได้แก่
 - 1.1 ความซื่อสัตย์สุจริต
 - 1.2 ความรับผิดชอบ
 - 1.3 ความอดทน อุตสาหะ
2. ทัศนคติที่ควรพัฒนา ได้แก่
 - 2.1 ทัศนคติในการเรียนรู้ตลอดชีวิต
 - 2.2 ทัศนคติในการเรียนรู้เพื่อปวงประชา
 - 2.3 ทัศนคติในการเห็นคุณค่าของการทำงานและวิชาชีพ
 - 2.4 ทัศนคติในการสร้างลักษณะนิสัยที่ถูกต้อง
 - 2.5 การมีทัศนคติที่เป็นประชาธิปไตย
 - 2.6 การมีทัศนคติที่เห็นความสำคัญของสิ่งแวดล้อม

ปราณี วิฑูรวานิชย์ (2542: 269) ได้สรุปคุณธรรมจริยธรรมที่สำคัญที่บุคคลพึงมีในการประกอบอาชีพไว้ 5 ประการ ดังนี้

1. ความขยันหมั่นเพียร หมายถึง ต้องเป็นคนสู้งาน หนักเอาเบาสู้ มีความมุมานะ อดทน อดกลั้น และทำงานอย่างเต็มกำลังความสามารถของตนด้วยความเสมอต้นเสมอปลาย
2. ความซื่อสัตย์สุจริต หมายถึง ความซื่อตรง และมีความจริงใจในการประกอบอาชีพ มีความจริงใจต่ออุดมการณ์ของตน เข้าใจด้วยตนเองอย่างชัดแจ้งถึงการไม่ทุจริต คดโกง หรือการไม่ซื่อสัตย์ต่อการดำรงชีวิตของตน
3. การตรงต่อเวลา หมายถึง การเป็นคนที่เคารพต่อเวลา โดยการรักษาเวลาที่นัดหมายไว้อย่างเที่ยงตรง เข้าทำงานและเลิกทำงานตามกำหนดเวลา ไม่มาทำงานสาย บ่ายเบี่ยงหน้าที่จนทำให้เสียเวลา
4. ความเมตตา กรุณา หมายถึง การแสดงออกถึงความเข้าใจเห็นใจผู้อื่นที่อยู่ร่วมกันในสังคม โดยการมองเห็นลักษณะของคนอื่นๆ ว่ามีความทุกข์เช่นเดียวกัน หากเขาทำผิดพลาดหรือบกพร่องไปด้วยความไม่รู้ก็จงเมตตา เห็นใจ และให้อภัย โดยช่วยเหลือแนะนำให้เขาทำในสิ่งที่ถูกต้องและเหมาะสม

5. ความรับผิดชอบ หมายถึง ความสำนึกในหน้าที่ของตนซึ่งจะต้องกระทำด้วยการปฏิบัติหน้าที่ของตนให้ดี ให้เต็มกำลังความสามารถ และระมัดระวังไม่ให้เกิดความเสียหายทั้งส่วนตนและส่วนรวม ผู้ที่มีสำนึกความรับผิดชอบดีจะมีคุณธรรมของความอดทนอดแตรอยู่ด้วย

ไสว มาลาทอง (2542: 1-2) กล่าวว่า คุณธรรมและจริยธรรมของคนไทยที่ประเทศชาติต้องการและมีความจำเป็นต้องปลูกฝังให้ถึงพร้อมในสถานการณ์ปัจจุบัน มี 10 ประการ ดังนี้

1. ความมีระเบียบวินัย
2. ความซื่อสัตย์สุจริต และความยุติธรรม
3. ความขยัน ประหยัด และยึดมั่นในสัมมาอาชีพ
4. การมีจิตสำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบต่อสังคมและประเทศชาติ
5. การรู้จักคิดริเริ่ม วิचारณ์ และการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล
6. ความกระตือรือร้นในการปกครองระบอบประชาธิปไตย รักและเทิดทูนชาติ ศาสนาและ

พระมหากษัตริย์

7. การมีสุขภาพพลานามัยที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ
8. การรู้จักพึ่งพาตนเองและมีอุดมคติ
9. การมีความภาคภูมิใจและรู้จักทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติ
10. การมีความเสียสละ เมตตาอารี กตัญญูกตเวที กล้าหาญและสามัคคี

คณะซิสเตอร์และครูของโรงเรียนพระหฤทัยคอนวেন্ট ได้นำเสนอแนวทางการพัฒนาและประเมินผลผู้เรียนด้านคุณธรรมจริยธรรมต่อสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ โดยได้กำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนไว้ 6 ด้าน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2544ข: 66-68) ได้แก่

1. ความใฝ่รู้ ใฝ่เรียน
 - 1.1 มีความกระตือรือร้น
 - 1.2 กล้าแสดงความคิดเห็น
 - 1.3 ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง
 - 1.4 มีนิสัยรักการอ่าน
 - 1.5 ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
2. ความรับผิดชอบ
 - 2.1 ประหยัด อดออม
 - 2.2 ตรงต่อเวลา
 - 2.3 มีวินัยในตนเอง มีระเบียบ
 - 2.4 รู้จักบทบาทและหน้าที่ของตน
3. การเห็นคุณค่าของตนเองและผู้อื่น
 - 3.1 รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

- 3.2 เคารพกฎกติกาของสังคม
- 3.3 ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
- 3.4 มีความเสียสละ
- 3.5 มีความสุภาพอ่อนโยน มีสัมมาคารวะ
- 3.6 มีความสามัคคี
- 4. ความอดทน อดกลั้น
 - 4.1 ให้อภัยผู้อื่น
 - 4.2 กล้ายอมรับในสิ่งที่ผิดพลาด
 - 4.3 มีความขยันหมั่นเพียร
- 5. ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
 - 5.1 สร้างผลงานได้ด้วยตนเอง
 - 5.2 สามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้
 - 5.3 คิดสิ่งแปลกใหม่ที่เป็นประโยชน์
 - 5.4 ถ่ายโยงความรู้เดิมไปสู่ความรู้ใหม่
- 6. การคิดอย่างมีวิจารณญาณ
 - 6.1 วิเคราะห์วิจารณ์อย่างมีเหตุผล
 - 6.2 มีความรอบคอบในการคิด
 - 6.3 แยกแยะสิ่งที่ถูก สิ่งที่ดีได้อย่างเหมาะสม
 - 6.4 เลือกปฏิบัติตามค่านิยมที่ดีงาม

สำนักงานรับรองมาตรฐานการศึกษา (สมศ.) (2547: 5) ได้กำหนดตัวบ่งชี้ด้านคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียนในมาตรฐานที่ 1 ไว้ว่า ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่เหมาะสม โดยมี 4 ตัวบ่งชี้ คือ

- ตัวบ่งชี้ที่ 1 ผู้เรียนมีวินัย มีความรับผิดชอบ
- ตัวบ่งชี้ที่ 2 ผู้เรียนมีความประหยัด
- ตัวบ่งชี้ที่ 3 ผู้เรียนมีความเกรงใจผู้อื่น เมตตากรุณา โอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และเสียสละเพื่อส่วนรวม

ตัวบ่งชี้ที่ 4 ผู้เรียนมีความซื่อสัตย์สุจริต

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (สกศ.) (2548: 3-4) ได้กำหนดมาตรฐานการศึกษาของชาติไว้จำนวน 3 มาตรฐาน และ 11 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ มาตรฐานด้านคุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ มาตรฐานด้านแนวการจัดการศึกษา และมาตรฐานด้านแนวการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ โดยในมาตรฐานที่ 1 คุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ทั้งในฐานะพลเมืองและพลโลก ได้ปรากฏตัวบ่งชี้ด้านคุณธรรมและจิตสำนึกที่พึงประสงค์ในความเป็นพลเมือง ไว้ดังนี้

1. คนไทยดำเนินชีวิตโดยกายสุจริต วาสุจริต และมนสุจริต
2. คนไทยมีความรับผิดชอบทางศีลธรรมและสังคม มีจิตสำนึกในเกียรติภูมิของความเป็นคนไทย มีความภูมิใจในชนชาติไทย รักแผ่นดินไทย และปฏิบัติตนตามระบบประชาธิปไตย โดยเป็นสมาชิกที่ดี เป็นอาสาสมัครเพื่อชุมชนและสังคมในฐานะพลเมืองไทยและพลโลก

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมและจริยธรรมที่พึงประสงค์ที่เยาวชนไทยตั้งแต่ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานจนถึงระดับอุดมศึกษานั้น มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์หลายด้าน และอาจสรุปได้ว่า คุณธรรมและจริยธรรมที่พึงประสงค์สำหรับนิสิตนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา ได้แก่ ด้านความใฝ่รู้ ด้านความมีวินัยและรับผิดชอบ ด้านความซื่อสัตย์สุจริต ด้านความอดทนอดกลั้น ด้านความประหยัด และด้านความกตัญญู กตเวทิตะ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ความใฝ่รู้ (Curiosity)

ความใฝ่รู้เป็นลักษณะของความพยายามในการแสวงหาความรู้ ประสบการณ์ และความพอใจใหม่ๆ เป็นแรงบันดาลใจภายในที่กระตุ้นให้มีความอยากรู้อยากเห็น ความไม่พอใจกับคำตอบหรือสิ่งที่เป็นอยู่ปัจจุบัน เป็นแรงกระตุ้นให้เกิดการใฝ่รู้ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งเพิ่มขึ้น (ยงยุทธ ณ นคร. ม.ป.ป.: ออนไลน์) บุคคลที่มีความใฝ่รู้นั้น ในการที่จะดู จะฟัง หรือจะพูดอะไร ก็จะไม่มุ่งเพียงความสนุกสนานบันเทิงหรือหาความเพลิดเพลินเท่านั้น แต่ยังมุ่งหาความรู้ คติ หรือแนวทางที่จะสร้างสรรค์ ที่จะทำให้เกิดความดีงามหรือสิ่งที่มีคุณค่ามีประโยชน์ บุคคลที่มีความใฝ่รู้ คือ บุคคลที่ใฝ่ความจริง เพราะความจริงต้องเข้าถึงด้วยความรู้ ดังนั้นความต้องการความจริงก็คือความใฝ่รู้นั่นเอง ดังนั้นการแสวงหาความรู้ เนื่องจากแรงจูงใจใฝ่รู้ ด้วยการทำสิ่งที่ดีงาม บำเพ็ญประโยชน์สุขแก่เพื่อนมนุษย์และสังคม ก็จะทำให้เกิดการพัฒนาตนเองยิ่งขึ้นไป ทั้งในด้านปัญญาและความสามารถในด้านอื่นๆ ในทางพุทธศาสนาเปรียบเทียบความใฝ่รู้ว่าเป็น “ปัญญา” ซึ่งหมายถึง จิตใจที่ต้องการความรู้ กล่าวหาญที่จะเรียนรู้ มีจิตใจตั้งมั่นต้องการที่จะเรียนรู้ ทำให้เกิดพลังปัญญา (ปัญญาพละ) ความใฝ่รู้เป็นความเข้มแข็งทางปัญญา เพราะเมื่อมีความรู้ขึ้นมาก็จะมีความมั่นใจในตัวเองยิ่งขึ้น และเมื่อรู้ว่าจะเจอข้างหน้าเป็นอย่างไร จะแก้ไขปัญหานั้นได้อย่างไร จะทำให้สำเร็จได้อย่างไรก็จะเดินหน้าต่อไปได้ ปัจจัยที่ทำให้พยายามหาความรู้ไม่ใช่ความสงสัยแต่เป็นความอยากรู้อยากเห็นหรือความใฝ่รู้ ยิ่งมีความใฝ่รู้สูงมาก ความสงสัยก็จะกระตุ้นความใฝ่รู้ให้มีความกระตือรือร้นในการที่จะเพียรพยายามมาก แต่ถ้าคนไหนไม่มีความใฝ่รู้ พอเกิดความสงสัยขึ้นก็จะไม่เพียรพยายามหาความรู้ ได้แต่ปล่อยความสงสัยให้ค้างคา รบกวนใจของตนอยู่อย่างนั้น ดังนั้นสภาพจิตที่เราจะต้องพัฒนา คือ ความใฝ่รู้หรือความอยากรู้อยากเห็น ไม่ใช่ความสงสัย เมื่อพัฒนาความใฝ่รู้ขึ้นมาแล้ว กระบวนการแห่งเหตุปัจจัยจะทำงานของมันเอง ความสงสัยเกิดขึ้นเมื่อใด ก็จะกระตุ้นให้ความใฝ่รู้นั้นทำงาน คนใฝ่รู้จะเพียรหาความรู้จนกว่าจะกำจัดความสงสัยให้หมดสิ้นไป ความใฝ่รู้เป็นจุดเริ่มต้นที่ผลักดันให้เกิดความพยายามที่จะเรียนรู้ด้วยการฝึกฝนพัฒนา อันจะนำมาซึ่งความเข้าใจที่ถูกต้องตรงต่อความเป็นจริง (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). 2546: 96-98)

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลปัจจุบัน เป็นพระมหากษัตริย์ที่ทรงเป็นตัวอย่างที่ดีเยี่ยมของปวงชนชาวไทยในด้านความใฝ่รู้ พระองค์ทรงศึกษาวิทยาการอย่างลึกซึ้งและกว้างขวางด้วยวิธีการต่างๆ

ทั้งโดยการศึกษาค้นคว้าด้วยพระองค์เอง การสังเกต การทดลอง การวิจัย ทรงแสวงหาและใช้ข้อมูลข่าวสารสนเทศ เพื่อประกอบพระราชกรณียกิจนานัปการ ในการเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมราษฎรในพื้นที่ต่างๆ ทรงศึกษา ข้อมูลทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่ ศึกษาสภาพอากาศจากแผนที่และข่าวอากาศ ทรงศึกษาข้อมูลจากแหล่งต้นตอ เสด็จ ไปทอดพระเนตรและทรงหาข้อมูล ณ พื้นที่จริง ทรงได้ถามข้อมูลเพิ่มเติมจากราษฎรในท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ผู้อยู่ใน พื้นที่ผู้รับผิดชอบ ทรงปรึกษาผู้รู้ผู้เชี่ยวชาญ ทรงประชุมปรึกษาหารือร่วมกับข้าราชการ นักวิชาการเจ้าหน้าที่ของ หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และทรงตรวจสอบเทียบเคียงข้อมูลที่ได้รับอย่างถี่ถ้วน ทรงใช้ข้อมูลหลากหลาย รูปแบบ เช่น แผนที่ภาพถ่ายทางอากาศ ภาพถ่ายดาวเทียมสำรวจทรัพยากร ดาวเทียมอุตุนิยมและข้อมูลสนาม ทรงทดลองและใช้คอมพิวเตอร์ด้วยพระองค์เอง ทรงศึกษาหาความรู้เพิ่มอยู่เสมอ พระบรมราโชวาทที่พระองค์ทรง พระราชทานแก่บัณฑิตผู้สำเร็จการศึกษาในหลายโอกาสล้วนเน้นย้ำว่า การศึกษามีได้สิ้นสุดเมื่อได้รับปริญญา ให้ บัณฑิตมีการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมต่อเนื่อง การเรียนรู้ตลอดชีวิต เพราะโลกเปลี่ยนแปลง มีความรู้ใหม่เกิดขึ้น ตลอดเวลา (สุติมา สัจจามันท์. 2549: ออนไลน์)

พระองค์เจ้ารัชสีนแจ่มจรัส (น.ม.ส.) ได้บัญญัติศัพท์คำว่า “ศึกษา” ขึ้น โดยหมายถึง บุคคลที่ได้รับการ การศึกษา มีความหมายเดียวกับคำว่า “ปัญญาชน” หรือ Educated man โดยมีลักษณะสำคัญอยู่ 6 ประการ และลักษณะที่สำคัญประการหนึ่งในนั้น คือ ความใฝ่รู้ ซึ่งท่านได้กล่าวไว้ว่า ผู้ใฝ่รู้ทำให้เกิดความงอก ซึ่งหมายถึง ความงอกงามทางปัญญา ซึ่งได้มาจากการแสวงหาความรู้เป็นนิจ คิดอยู่เสมอว่า ความรู้เป็นสิ่งประเทือง ปัญญาและเป็นความงอกงามที่เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา โดยไม่มีเพศ วัย หรือฐานะมาเป็นตัวขัดคั้น (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. 2539: 15-16)

คณะซิสเตอร์และครูของโรงเรียนพระหฤทัยคอนแวนต์ ได้กำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน ด้านความใฝ่รู้ ใฝ่เรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2544ข: 66-68) ไว้ดังนี้ คือ

1. มีความกระตือรือร้น
2. กล้าแสดงความคิดเห็น
3. ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง
4. มีนิสัยรักการอ่าน
5. รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

ในการศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมในด้านความใฝ่รู้นั้น ได้มีผู้ทำการศึกษาไว้ดังนี้ อภิญา มานะโรจน์ (2539: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมแก่นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พบว่า นิสิต จุฬาลงกรณ์ได้รับการปลูกฝังคุณธรรมในด้านการรู้จักตนเอง ใฝ่รู้ ไตร่ตรองเหตุผล รับผิดชอบ และเสียสละเพื่อ ส่วนรวมอยู่ในระดับมาก และงานวิจัยของบุญจง เรื่องสะอาด (สุวิมล ว่องวานิช; และ นางลักษณ วิรัชชัย. 2543: 27-28; อ้างอิงจาก บุญจง เรื่องสะอาด. 2537: ม.ป.น.) ที่ศึกษาจริยธรรมที่นักเรียนได้รับการปลูกฝังในโรงเรียน พบว่า จริยธรรมด้านความใฝ่รู้และการเป็นผู้มีจริยธรรมได้รับการปลูกฝังในโรงเรียนในระดับน้อย สำหรับงานวิจัย ของปัทมวรรณ อ่วมศรี (2541: 63) ที่ได้ทำการศึกษาคูณลักษณะของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง พบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงมีคุณลักษณะด้านการแสวงหาความรู้ในระดับปานกลาง

สรุปได้ว่า ความใฝ่รู้ เป็นคุณลักษณะเกี่ยวกับการมีความสนใจและเพียรพยายามในการแสวงหาความรู้และประสบการณ์ใหม่ๆ อยู่เสมอ โดยมีพฤติกรรมการแสดงออกดังนี้ มีความกระตือรือร้น กล้าแสดงความคิดเห็น มีนิสัยรักการอ่าน ชอบศึกษาค้นคว้า แสวงหาความรู้ใหม่เสมอ รวมทั้งสนใจติดตามข่าวสารที่เป็นประโยชน์

ความมีวินัยและรับผิดชอบ (Discipline and Responsibility)

วินัย (Discipline)

การที่บุคคลมีการดำเนินชีวิตที่เป็นระเบียบและมีการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างเรียบร้อย คือ ทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองและการอยู่ร่วมกับคนอื่นไม่เป็นอุปสรรคในการพัฒนาตนเอง ก็คือ บุคคลนั้นเป็นผู้ที่มีวินัย ซึ่งมีความสำคัญเหมือนเป็นการเตรียมพื้นที่หรือจัดพื้นที่ให้เรียบร้อย ความมีวินัยนั้นมีความมุ่งหมายเพื่อให้ชีวิตนี้มีโอกาสที่จะพัฒนาได้อย่างเต็มที่ และพร้อมที่จะใช้ประโยชน์จากสิ่งทั้งหลายได้อย่างเต็มที่ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). 2546: 94) พื้นฐานทางสังคมจะมั่นคงหรือไม่ อยู่ที่คนในสังคมมีวินัย เพราะวินัยสร้างมนุษย์ให้มีความรับผิดชอบ มีระเบียบแบบแผน เป็นคนดี และสร้างบุคคลให้เป็นคนเก่ง ผู้ที่มีวินัยดีจึงเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบ และคนที่มีความรับผิดชอบเท่านั้นจึงจะเป็นผู้กล้าเผชิญกับอุปสรรค ปัญหา และใช้สติไตร่ตรองแก้ปัญหา เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จ ดังนั้นการสร้างวินัยให้แกบุคคลตั้งแต่ในวัยเด็กจึงเป็นผลลัพธ์ที่มีคุณค่า (มนัส นิมมณี. 2547: 31)

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้ทรงพระราชทานพระบรมราโชวาทแก่บัณฑิตในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยรามคำแหง ณ อาคารใหม่สวนอัมพร เมื่อวันที่ 11 เมษายน พ.ศ. 2527 มีความในตอนหนึ่งว่า “...คุณธรรมหรือคุณสมบัติสำคัญอย่างหนึ่งของบัณฑิต คือ ความมีวินัย ความมีวินัยมักจะเริ่มต้นที่ตัวบุคคล ในเรื่องที่เราเห็นว่าเล็กน้อยก่อน จึงค่อยขยายไปสู่เรื่องใหญ่ขึ้น และมีความสำคัญมากขึ้น บัณฑิตเป็นบุคคลที่สังคมยอมรับนับถือ จึงสมควรอย่างยิ่งที่จะพยายามสร้างเสริมความมีวินัยในตนเองให้สมบูรณ์ พร้อมปฏิบัติงาน ปฏิบัติตนเป็นคนมีระเบียบ ให้เป็นทั้งตัวอย่าง เป็นทั้งผู้นำให้ผู้อื่นเห็นประโยชน์ และศรัทธาในการรักษา วินัยกว้างขวางยิ่งขึ้น บ้านเมืองจักได้มีความสงบเรียบร้อย และมีโอกาสพัฒนาให้เจริญก้าวหน้าอย่างแท้จริง” (มหาวิทยาลัยรามคำแหง. 2548: ออนไลน์)

คำว่า วินัย ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า “Discipline” หมายถึง การอยู่ในระเบียบแบบแผนและข้อบังคับปฏิบัติ (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2531. 2539: 756) และสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2540: 2) ได้อธิบายความหมายของวินัยว่า เป็นคุณลักษณะทางด้านจิตใจและพฤติกรรมที่ช่วยให้สามารถควบคุมตนเองและปฏิบัติตามระบบระเบียบเพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวม ซึ่งคนส่วนมากเห็นว่าวินัยเกิดจากการควบคุมดูแลในระยะแรกๆ ที่เด็กยังอยู่ในวัยเยาว์ การทำตนเป็นแบบอย่างที่ดี และการแนะนำบอกกล่าวด้วยเหตุผล โดยรู้สึกว่าคุณต้องนับว่าเป็นสิ่งจำเป็น ทั้งนี้เพื่อสร้างความเคยชินที่ดีและเกิดความเต็มใจที่จะปฏิบัติตาม ส่วนมากการใช้วินัยภายนอกมักเกิดในลักษณะภาวะจำยอม เกรงกลัวอำนาจ และการลงโทษ มักถูกควบคุมให้ปฏิบัติ

สินีนาฏ สุทธจินดา (2543: 16) ได้สรุปไว้ว่า วินัย หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการควบคุมอารมณ์และพฤติกรรมให้เป็นไปตามที่มุ่งหวัง โดยเกิดจากความสำนึกว่าเป็นค่านิยมที่ดีงาม แต่ทั้งนี้จะต้องไม่

กระทำการอันใดที่ก่อให้เกิดความยุ่งยากแก่ตนเองและผู้อื่นในอนาคต และจะต้องเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองแก่ตนเองและผู้อื่น โดยไม่ขัดต่อกฎระเบียบของสังคมและสิทธิของผู้อื่น ในทำนองเดียวกับวิชัย วงษ์ใหญ่ (2543: 28) ที่กล่าวถึงพฤติกรรมที่บ่งชี้ถึงควมมีวินัยว่า ได้แก่ ความสนใจใฝ่รู้ การควบคุมตนเอง ความรับผิดชอบ ความมีเหตุผล ความซื่อสัตย์ และความขยันหมั่นเพียร

จากความหมายของวินัยข้างต้น จึงอาจแบ่งวินัยได้เป็น 2 ประเภท (กนกวรรณ วิวัฒน์ศิษฐ์. 2545: 20; อ้างอิงจาก บุญพา มลิณทูล. 2532: 6) ได้แก่

1. วินัยภายนอก หมายถึง การที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งประพฤติปฏิบัติโดยเกรงกลัวอำนาจหรือการถูกลงโทษ เป็นการปฏิบัติที่บุคคลดังกล่าวไม่มีความเต็มใจ ตกอยู่ในภาวะจำยอม หรือถูกควบคุม

2. วินัยภายในตนเอง หมายถึง การที่บุคคลหนึ่งเลือกข้อประพฤติปฏิบัติสำหรับตนขึ้นโดยสมัครใจ ไม่มีใครบังคับหรือถูกควบคุมจากอำนาจใดๆ และข้อประพฤติปฏิบัตินี้ต้องไม่ขัดกับความสงบสุขของสังคม

วินัยทั้งสองประเภทนี้มีความสัมพันธ์กัน กล่าวคือ วินัยภายนอกเป็นสิ่งที่จำเป็นในกรณีที่ต้องการเสริมสร้างปลูกฝังลักษณะวินัยอย่างใดอย่างหนึ่งโดยรวดเร็ว ทั้งนี้อาจใช้การออกกฎหมาย คำสั่งต่างๆ ให้บุคคลปฏิบัติตาม วินัยภายนอกส่วนใหญ่จะใช้กระทำกับเด็กและวัยรุ่นที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะอย่างเพียงพอต่อการมีวินัยหรือกระทำในกรณีที่เกิดวิกฤตการณ์ทางวินัย สำหรับวินัยภายในนั้นเป็นผลต่อเนื่องจากวินัยภายนอก กล่าวคือ การเสริมสร้างวินัยประเภทนี้จะใช้เวลาระยะยาว ซึ่งส่วนใหญ่จะเกิดกับบุคคลในวัยผู้ใหญ่ วินัยดังกล่าวเมื่อเกิดขึ้นแล้วจะปรากฏติดตัวบุคคลนั้นๆ ไปโดยตลอด วินัยภายในเป็นวินัยที่มีความสำคัญและต้องการให้เกิดมากที่สุดสำหรับกลุ่มคนในสังคม

ดังที่ กิตติพงษ์ วรจำปา (2536: 24) เสาวนีย์ ศรีมนตรี (2539: 50) และอรรณพ พาณิชปฐมพงษ์ (2542: 10) ได้มีแนวความคิดที่สอดคล้องกันว่า ความมีวินัยในตนเอง (Self-discipline) เป็นความสามารถของบุคคลในการควบคุมอารมณ์ และพฤติกรรมของตนเองให้เป็นไปตามที่มุ่งหวังไว้ ซึ่งจะต้องเป็นไปตามกฎระเบียบของสังคม โดยเกิดความสำนึกว่าเป็นค่านิยมที่พึงงาม และไม่กระทำการใดๆ ที่ทำให้เกิดความยุ่งยากเดือดร้อนต่อตนเอง และบุคคลอื่นในอนาคต แม้จะมีสิ่งเร้าจากภายนอก เช่น บุคคลอื่น หรือสิ่งเร้าภายในตนเอง เช่น ความต้องการเป็นอุปสรรคก็ตาม ก็จะไม่เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่มุ่งหวังไว้ นอกจากนั้นอรรณพ พาณิชปฐมพงษ์ (2542: 10) ยังได้กล่าวเพิ่มเติมอีกว่า บุคคลที่มีวินัยในตนเอง จะรู้จักบังคับตนเองและมีกำลังใจที่จะกระตุ้นเตือนตนเองปฏิบัติในสิ่งที่ปรารถนา และปฏิบัติตามกฎระเบียบที่ตนเองมีหน้าที่อยู่โดยไม่มีใครบังคับ ทำงานสำเร็จเรียบร้อยเสร็จตามเวลาปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจและตรงต่อเวลา มีความสนใจ ตั้งใจ ขยัน ทำงานเต็มความสามารถโดยไม่คิดเอาเปรียบผู้อื่นเมื่อทำงานเป็นหมู่คณะและเป็นที่ยอมรับของสังคม ส่วนกูด และเมอร์ล (Good and Merle. 1973: 525) ได้อธิบายความหมายของวินัยในตนเองว่าหมายถึง การบังคับควบคุมพฤติกรรมของบุคคล ไม่ใช่การบังคับจากอำนาจภายนอกแต่เป็นการบังคับโดยอำนาจภายในของบุคคลนั่นเอง และเป็นอำนาจอันเกิดจากการเรียนรู้หรือยอมรับในคุณค่าอันใดอันหนึ่ง ซึ่งทำให้บุคคลสามารถบังคับพฤติกรรมตนเองได้

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2523: 146-157) ได้อธิบายถึงขอบข่ายของผู้ที่รักษาระเบียบวินัยว่ามีลักษณะดังต่อไปนี้

1. พฤติกรรมการรักษาระเบียบภายนอก

1.1 การรักษาระเบียบวินัยในการบริโภค ได้แก่ การรับประทานอาหารให้ถูกหลักอนามัยและสุขวิทยา มีมารยาทเรียบร้อยในการรับประทานอาหาร เช่น ไม่รับประทานอาหารในที่ที่ไม่สมควร ไม่รับประทานมูมมาม เป็นต้น

1.2 การรักษาระเบียบวินัยในการอุปโภค ได้แก่ การรักษาร่างกาย เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัย และเครื่องใช้ให้สะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อย

1.3 การรักษาระเบียบวินัยต่อสถานที่ ได้แก่ การรักษาความสะอาด และความเป็นระเบียบเรียบร้อยทั้งในสำนักงาน วัดวาอาราม สถานที่ราชการ และสาธารณสถานต่างๆ เช่น ถนน แม่น้ำ ลำคลอง สวนสาธารณะ ฯลฯ และประพฤติปฏิบัติตามกฎหมายและข้อบังคับของสถานที่นั้นๆ

1.4 การรักษาระเบียบวินัยในการปกครอง ได้แก่ การสร้างวินัยเพื่อถือเป็นหลักปฏิบัติ และมีการปกครองดี มีจรรยา มีวินัย เอาใจใส่กวดขัน ปรับปรุงระเบียบให้มีมาตรฐาน ควรแก่ความนิยมนับถือ และ ถือปฏิบัติให้เป็นแบบอย่าง

2. พฤติกรรมการรักษาระเบียบวินัยภายใน ได้แก่ การการควบคุมท่วงที กิริยา วาจา และใจให้หมดจดงดงามด้วยการเว้นชั่ว ประพฤติชอบทั้งต่อหน้าและลับหลัง ได้แก่ ระเบียบท่วงที ระเบียบกิริยา ระเบียบวาจา และระเบียบใจ

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2541: 12-13) ได้จำแนกพฤติกรรมที่บ่งชี้ความมีวินัยไว้ดังนี้

1. สนใจใฝ่รู้
2. ควบคุมตนเอง
3. รับผิดชอบ
4. มีเหตุผล
5. ขยันหมั่นเพียร
6. ตรงต่อเวลา
7. เชื่อมั่นในตนเอง
8. อุดหนุน
9. เป็นผู้นำ
10. ให้ความร่วมมือ
11. รับฟังและเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น
12. การเคารพสิทธิผู้อื่น
13. การช่วยเหลือพึ่งพาตนเอง
14. การทำตามข้อตกลง
15. มีความเชื่อมั่นในตนเองและผู้อื่น
16. การมีวินัยในการเรียนรู้

สรุปได้ว่า ความมีวินัย เป็นคุณลักษณะของจิตใจและพฤติกรรมที่ช่วยให้บุคคลสามารถควบคุมตนเอง ให้อำนาจปฏิบัติตามกติกาและกฎระเบียบของสังคม เพื่อประโยชน์ของตนเองและส่วนรวม หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า คือ การจัดสภาพการดำเนินชีวิตของตนเองและการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมให้เอื้อโอกาสต่อการพัฒนา

ความรับผิดชอบ (Responsibility)

ความรับผิดชอบเป็นองค์ประกอบสำคัญในการดำเนินชีวิตและดำเนินงานต่างๆ ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยดีงามและบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ ความรับผิดชอบเป็นสิ่งที่ต้องพัฒนาให้เกิดขึ้นแก่บุคคล แต่ละคน เป็นพื้นฐานก่อน ยิ่งพัฒนาได้มากเท่าไรก็จะเป็นบุคคลที่มีความรับผิดชอบสูงและมีคุณภาพสูง สังคมใดที่มีคนที่มีความรับผิดชอบมาก ก็ย่อมมีพลังสร้างสรรค์พัฒนาตัวเองให้เจริญก้าวหน้าได้มาก จะเป็นสังคมที่ไม่วุ่นวาย ไม่สับสน งานต่างๆ จะเป็นไปอย่างมีระเบียบและมีประสิทธิภาพ (พระธรรมกิตติวงศ์. 2547: ออนไลน์) ความรับผิดชอบนั้นเป็นสิ่งที่เกื้อหนุนให้ทุกคนปฏิบัติสอดคล้องกับกฎ จริยธรรม และหลักเกณฑ์ของสังคม โดยไม่ต้องมีการบังคับหรือควบคุมอย่างเข้มงวดจากผู้อื่น (ชำนาญ นิศาตร์. 2524: 53)

ในทางจิตวิทยา ความรับผิดชอบ ตรงกับคำศัพท์ในภาษาอังกฤษว่า “Responsibility” มาจากคำว่า “Response” และคำว่า “Ability” สามารถจำแนกความหมายออกได้เป็น 2 ประการ (defines: responsibility. 2005: Online) คือ

1. การรับรู้และตระหนักในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย
2. ความมุ่งมั่นที่จะทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จลุล่วงด้วยตนเองมากกว่าการที่จะไปรับความช่วยเหลือจากผู้อื่น

ฟลิปโป (กนกวรรณ วิวัฒน์ศิษฐ์. 2545: 20; อ้างอิงจาก Flippo. 1966: 122) กล่าวถึงความรับผิดชอบ ว่าเป็นความผูกพันในการที่จะปฏิบัติหน้าที่ให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี และความสำเร็จนี้มีความเกี่ยวข้องกับปัจจัย 3 ประการ คือ พันธะผูกพัน หน้าที่การงาน และวัตถุประสงค์ และสุทธิพงศ์ บุญผดุง (2541: 22) ได้อธิบายความหมายของความรับผิดชอบไว้สอดคล้องกันว่า หมายถึง ความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความผูกพันพยายามทำหน้าที่ต่างๆ อย่างเต็มความสามารถและมีความละเอียดรอบคอบ รวมทั้งพยายามปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น ในทำนองเดียวกับที่จินตนา ธนวิบูลย์ชัย (2540: 12-13) ได้กล่าวว่า ความรับผิดชอบ หมายถึง ความสนใจ ความตั้งใจที่จะทำงานและติดตามผลงานที่ได้ทำไปแล้ว เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ยอมรับในสิ่งที่ตนเองกระทำลงไปทั้งในด้านที่เป็นผลดีและผลเสีย โดยแสดงออกในรูปการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายด้วยความเต็มใจและปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายด้วยความระมัดระวังอย่างมีจุดมุ่งหมาย เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามงานที่ได้มา และสอดคล้องความหมายของความรับผิดชอบที่ดวงเด่น นุเรนรัมย์ (2548: ออนไลน์) ได้สรุปไว้ว่า หมายถึง ลักษณะของบุคคลที่แสดงออกถึงความเอาใจใส่ จดจ่อ ตั้งใจ มุ่งมั่นต่อหน้าที่ การงาน การศึกษาเล่าเรียน และความเป็นอยู่ของตนเองและผู้อื่นในความดูแล ตลอดจนสังคมอย่างเต็มความสามารถด้วยความผูกพัน เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามความมุ่งหมายในเวลาที่กำหนด ยอมรับผลการกระทำทั้งผลดีและผลเสียที่เกิดขึ้น รวมทั้งปรับปรุงการปฏิบัติให้ดีขึ้นด้วย

พระธรรมกิตติวงศ์ (2547: ออนไลน์) และบุญเตือน ปั่นแตง (ขวัญฤดี ขำสอนสัตย์. 2542: 20; อ้างอิงจาก บุญเตือน ปั่นแตง. 2535: 5-6) ได้อธิบายถึงลักษณะของผู้ที่มีความรับผิดชอบไว้อย่างสอดคล้องกันว่า บุคคลที่มีความรับผิดชอบนั้นจะเอาใจใส่ในการทำงานเพื่อผลของงานนั้นๆ มีความเพียรพยายามใช้ความสามารถอย่างเต็มที่ ถ้าเผชิญต่อความจริง ยอมรับผลการกระทำของตนเอง ช่วยเหลืองานส่วนรวมด้วยความเต็มใจและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี รู้จักหน้าที่และกระทำตามหน้าที่เป็นอย่างดี ไม่ละเมิดสิทธิและหน้าที่ของผู้อื่น มีความซื่อสัตย์สุจริตไว้วางใจได้ เคารพต่อระเบียบกฎเกณฑ์

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2539: 83-95) กล่าวว่า บุคคลที่มีความรับผิดชอบ จะต้องมีความลักษณะดังต่อไปนี้

1. ทำหน้าที่ได้รับมอบหมายอย่างดีที่สุดและสุดกำลังความสามารถ ไม่ว่าจะต้องเผชิญอุปสรรคมากน้อยเพียงใด
2. ทำงานเสร็จและทันเวลาที่กำหนดโดยไม่มีการควบคุม
3. กล้ายอมรับในส่วนที่เป็นความรับผิดชอบของตน
4. เอาใจจริงเอาใจและขยันขันแข็ง
5. ไม่ทิ้งงานไปกลางคัน ถึงแม้ว่าจะเป็นงานที่ตนเองไม่ชอบ
6. ไม่ผัดวันประกันพรุ่งหรือทิ้งปัญหาไว้ให้ผู้อื่น
7. ไม่โทษผู้อื่นหากงานนั้นไม่เสร็จหรือเกิดความเสียหาย
8. มีความตรงต่อเวลาในการทำงานหรือนัดหมาย

สรุปได้ว่า ความรับผิดชอบ เป็นคุณลักษณะของบุคคลที่มีความตั้งใจในการปฏิบัติหน้าที่การทำงานที่ได้รับมอบหมาย ด้วยความเอาใจใส่ มุ่งมั่น เพื่อให้งานนั้นประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย ยอมรับผลการกระทำนั้นและพยายามปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น

ในการศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมในด้านความมีวินัยและรับผิดชอบนั้น ได้มีผู้ทำการศึกษาไว้ดังนี้ สมาคมการศึกษาเด็กแห่งอเมริกา (กัลยา สุวรรณรอด. 2537: 13; อ้างอิงจาก Child Study Association of America. 1952: 132-135) ได้ศึกษาคุณธรรมจริยธรรมของเด็ก พบว่า วินัยคือสิ่งที่กำหนดไว้เพื่อระงับหรือควบคุมความโกรธ ความรู้สึกด้อยต่ำ ความรู้สึกว่าตนเองมีความรับผิดชอบอยู่ตลอดเวลา และมีความกลัวต่างๆ เพราะความรู้สึกต่างๆ เหล่านี้เป็นสาเหตุทำให้บุคคลขาดการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม การลดหรือการขจัดความรู้สึกดังกล่าวให้หมดไป จึงเป็นทางหนึ่งที่ทำให้สามารถพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมขึ้นมาได้ การลงโทษเป็นสาเหตุหนึ่งให้เกิดความกลัวและความวิตกกังวล ซึ่งเป็นต้นเหตุของการขาดการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม อันเป็นผลที่ทำให้บุคคลขาดวินัย ดังนั้น ถ้าต้องการสร้างนิสัยให้เกิดขึ้นในตัวบุคคลจะต้องสร้างการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเกิดขึ้นเสียก่อน แต่พึงระลึกไว้เสมอว่าจะต้องไม่ใช่วิธีลงโทษหรือรุนแรงอื่นๆ เป็นอันขาด มิฉะนั้นการสร้างการพัฒนาจริยธรรมและวินัยให้เกิดขึ้นในตัวบุคคลก็จะไม่ประสบความสำเร็จแต่อย่างใด สอดคล้องกับงานวิจัยที่เซเวียคอฟ (เบญจวรรณ ศรีมารุต. 2540: 17 อ้างอิงจาก Sheviakov. 1955: 8-14) ได้ศึกษาถึงประเภทของวินัยที่ปลูกฝังให้แก่เด็กควรเป็นวินัยมากกว่าที่จะเป็นนิสัยที่อยู่บนรากฐานของการปฏิบัติตามคำสั่ง

และให้ความเห็นต่อไปอีกว่า ควรเป็นเรื่องของความเต็มใจซึ่งมิใช่การกระทำตามคำสั่งหรือเพราะการลงโทษ นั่นคือ การปลูกฝังให้เกิดวินัย ซึ่งตั้งอยู่บนรากฐานแห่งการชื่นชอบและความรักในอุดมคติ หรือการยึดมั่นในจุดหมายที่ตนสร้างขึ้น ส่วนวิกินส์ (กนกวรรณ วิวัฒน์ธนศิษฐ์. 2545: 53; อ้างอิงจาก Wiggings. 1971: 289) ได้อ้างถึงการศึกษาของกอฟ (Gough) ที่ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับวินัยในตนเอง พบว่า ผู้ที่มีวินัยในตนเองสูงจะมีความรับผิดชอบสูง มีความวิตกกังวลน้อย มีความอดทนมาก มีเหตุผลของตนเอง มีความยืดหยุ่นในความคิดและพฤติกรรมทางสังคม และมีสุขภาพดีกว่าผู้ที่ขาดวินัยในตนเอง ในทำนองเดียวกันงานวิจัยของกมล สังข์ทอง (2536: บทคัดย่อ) ที่ได้ทำการศึกษาองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อวินัยในตนเองของวัยรุ่น พบว่า องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อวินัยในตนเองของวัยรุ่นที่สำคัญที่สุด คือ การวางตัวแบบของบิดามารดา การอบรมเลี้ยงดู และกระบวนการขัดเกลาทางสังคมที่มีอิทธิพลต่อการมีวินัยของวัยรุ่นด้วย เช่น กลุ่มเพื่อน โรงเรียน สิ่งแวดล้อมที่อยู่อาศัย ตลอดจนสื่อมวลชนต่างๆ นอกจากนั้นสุมิล ว่องวานิช และณรงค์ชัย วีรัชชัย. (2543: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับระดับคุณธรรมระดับบุคคลเพื่อมุ่งความสำเร็จของส่วนรวมของนิสิตนักศึกษามหาวิทยาลัย พบว่า ระดับคุณธรรมจากการรายงานตนเองของนิสิตนักศึกษาไม่ค่อยสอดคล้องกับความคิดเห็นของกลุ่มอาจารย์ นิสิตนักศึกษาจะคิดว่าตนเองมีคุณธรรมในระดับที่สูงกว่าที่กลุ่มอาจารย์คิด ผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่าโดยเฉลี่ยคุณธรรมที่นิสิตนักศึกษาควรได้รับการพัฒนาอย่างเร่งด่วนที่สุด คือ ด้านการมีวินัย ความรับผิดชอบ ความสามารถในการพึ่งตนเอง และความตั้งใจและจริงจังต่อการทำงาน คุณธรรมทั้ง 4 ประการนี้ กลุ่มอาจารย์เห็นว่านิสิตนักศึกษามีในระดับปานกลาง โดยเฉพาะในด้านการมีวินัยซึ่งต้องมีการพัฒนาโดยด่วนที่สุดนั้น นิสิตนักศึกษามีคุณธรรมในระดับปานกลางค่อนข้างต่ำ ในขณะที่นิสิตนักศึกษาเองกลับมองว่าตนเองมีคุณธรรมเหล่านี้ในระดับปานกลางหรือปานกลางค่อนข้างสูง ในทำนองเดียวกันกรมอาชีวศึกษา (วิทยาลัยเทคนิคราชบุรี. 2546: 25; อ้างอิงจาก กรมอาชีวศึกษา 2543: 5) ได้ทำการศึกษาพฤติกรรมของนักศึกษาในปัจจุบัน หลังจากจบการศึกษาออกไปทำงานกับสถานประกอบการ พบว่า นักศึกษาโดยทั่วไปจะขาดระเบียบวินัย ขาดความรับผิดชอบ ขาดความสามัคคี ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง และชอบมั่วสุมสิ่งเสพติดและเล่นการพนัน สำหรับงานวิจัยของ ขวัญฤดี ขำซ้อนลัตย์ (2542: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาพฤติกรรมความรับผิดชอบของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหิดล พบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยมหิดลมีพฤติกรรมความรับผิดชอบทุกด้าน อยู่ในระดับสูง เช่นเดียวกับงานวิจัยของพิมพ์พรรณ เทพสุเมธานนท์ (2545: ออนไลน์) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมความรับผิดชอบของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง พบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงมีพฤติกรรมความรับผิดชอบทุกด้าน อยู่ในระดับสูง

ดังนั้น สรุปได้ว่า ความมีวินัยและรับผิดชอบ เป็นคุณลักษณะเกี่ยวกับการรู้จักหน้าที่และสามารถควบคุมตนเองในการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยความมุ่งมั่น และเพียรพยายามจนงานนั้นๆ ประสบผลสำเร็จทันเวลา โดยมีพฤติกรรมแสดงออกดังนี้ มีความตรงต่อเวลา มีวินัยในตนเอง เคารพต่อระเบียบกฎเกณฑ์ กล้าเผชิญต่อความจริงและยอมรับในผลของการกระทำของตนเอง ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี รู้จักบทบาทและหน้าที่ของตน ทำงานเสร็จและทันเวลาที่กำหนดโดยไม่มีภาระควบคุม ขยันขันแข็ง และไม่ผัดวันประกันพรุ่ง

ความซื่อสัตย์สุจริต (Honesty)

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระบรมราโชวาทเนื่องในวันเด็กแห่งชาติประจำปี พ.ศ. 2531 ความในตอนหนึ่งว่า "... ความซื่อสัตย์สุจริตเป็นพื้นฐานของความดีทุกอย่าง เด็กๆ จึงต้องฝึกฝนอบรมให้เกิดมีขึ้นในตนเอง เพื่อจักได้เติบโตขึ้นเป็นคนดีมีประโยชน์และมีชีวิตที่สะอาดที่เจริญมั่นคง ..." (กระทรวงการต่างประเทศ, 2549: ออนไลน์) ดังนั้นความซื่อสัตย์สุจริตจึงเป็นคุณธรรมที่สำคัญประการหนึ่งที่ต้องปลูกฝังให้เกิดในทุกๆ คน เพราะการอยู่ร่วมกันในสังคมนั้น ทุกคนจะต้องเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กันทั้งในด้านความเป็นอยู่ และการประกอบอาชีพ ถ้าทุกคนมีความซื่อสัตย์สุจริต ก็ย่อมเกิดสันติสุขขึ้นในสังคมนั้น ทั้งนี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบันทรงเน้นถึงความซื่อสัตย์สุจริตมาก ดังจะเห็นได้จากพระบรมราโชวาทซึ่งพระราชทานแก่ปวงชนชาวไทย เนื่องในงานฉลองกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี เมื่อ พ.ศ. 2525 ณ มณฑลพิธีท้องสนามหลวง ทรงแนะนำให้คนไทยมีคุณธรรมประจำใจ 4 ประการ (เกษม วัฒนชัย, 2549: ออนไลน์) ดังนี้

1. การรักษาความจริงใจต่อตัวเองที่จะประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรม
2. การรู้จักข่มใจตัวเอง ฝึกใจตัวเองให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในความสัตย์ความดีนั้น
3. การอดทน อดกลั้น และอดออมที่จะไม่ประพฤติล่วงความซื่อสัตย์สุจริตไม่ว่าจะด้วยเหตุประการใด
4. การรู้จักละวางความชั่ว ความทุจริต และรู้จักสละประโยชน์ส่วนน้อยของตน เพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง

กรมการศาสนา (2521: 146) ได้ให้ความหมายของความซื่อสัตย์สุจริตไว้ว่า หมายถึง ความประสงค์ที่ไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน ไม่เอาเปรียบ กลั่นแกล้งหรือคดโกงผู้อื่นหรือส่วนรวม ให้ยึดหลักเหตุผล ระเบียบแบบแผน กฎหมายของสังคมเป็นเกณฑ์ ในความประพฤติทางกาย วาจา ใจ สำหรับยอดชาย แพชนะ (2538: 18) กล่าวว่า ความซื่อสัตย์ หมายถึง ลักษณะจิตใจที่ไปกำหนดการแสดงพฤติกรรมออกมาต่อวัตถุ สิ่งของ บุคคลต่างๆ ที่จิตใจมีความมั่นคงไม่ได้แปรผันไปตามความต้องการของตนเองหรือของบุคคลอื่น ทำตามกฎเกณฑ์ของสังคม พูดและปฏิบัติตามความเป็นจริงที่เกิดขึ้น และพระมหาดิศร ธีรสีโล (2538: 65) ได้อธิบายเกี่ยวกับความซื่อสัตย์สุจริตว่าเป็นความดีสูงสุดปลูกฝังอยู่ในอุปนิสัยอันดีงาม อยู่ในจิตใจสำนึกในความรู้สึกรับผิดชอบชั่วดี อันเป็นเครื่องวัดการควบคุมพฤติกรรมแสดงออกตามความปรารถนา สอดคล้องกับความหมายที่กรมสามัญศึกษา (มนัส นิเมธนี, 2547: 36; อ้างอิงจาก กรมสามัญศึกษา 2539: 21) ได้ให้ไว้ว่า ความซื่อสัตย์สุจริต หมายถึง ความประพฤติดี ประพฤติชอบทั้งกาย วาจา ใจ ไม่คิดทรยศ ไม่คดโกงหลอกลวงผู้อื่น ประพฤติตรงไปตรงมา ถูกต้องตามทำนองคลองธรรมและกฎหมายของบ้านเมือง

ความซื่อสัตย์สุจริตเป็นจริยธรรมที่สำคัญยิ่งประการหนึ่งที่มีความสำคัญมาก ซึ่งบุคคลควรจะต้องยึดถือเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของตน ทั้งนี้เพราะความซื่อสัตย์สุจริตเป็นประโยชน์ต่อตนเอง สังคม และประเทศชาติ โดยสรุปดังนี้ (สมบุรณ์ ทินกร, 2535: 40)

1. ความซื่อสัตย์จะทำให้บุคคลไม่เอาเปรียบผู้อื่น โดยการแสวงหาประโยชน์ใส่ตนในทางที่มิชอบ ซึ่งจะเป็นเหตุมาซึ่งความเสียหายต่อทั้งตนเองและอาชีพ หรือหน่วยงานที่ตนสังกัด อีกทั้งมีความซื่อสัตย์ตรงต่อเวลาในการทำงาน จึงมีการอุทิศเวลาให้กับงานและรับผิดชอบภาระงานในหน้าที่ของตนให้เต็มความสามารถและดีที่สุด

2. ความซื่อสัตย์จะนำไปสู่ความสงบสุขภายในสังคม เพราะสมาชิกทุกคนในสังคม จะให้ความเคารพ และปฏิบัติตามกติกาและกฎเกณฑ์ของสังคม และไม่มุ่งเอาตัวเอาเปรียบซึ่งกันและกัน
3. ความซื่อสัตย์จะส่งผลให้บุคคลผู้นั้นตั้งมั่นอยู่ในศีลธรรมอันดีงาม ไม่เบียดเบียนผู้อื่นให้ได้รับความเดือดร้อน และให้ความช่วยเหลือผู้อื่นตามกำลังของตนในวาระโอกาสที่เหมาะสม
4. บุคคลที่มีความซื่อสัตย์ทางด้านความคดีย่อมจะเคารพในความคิดของตนเองและผู้อื่น เมื่อมีโอกาสที่ทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะก็จะแสดงความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนางานและองค์กรให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น
5. บุคคลที่ยึดมั่นในความซื่อสัตย์ ย่อมจะพูดจาอย่างตรงไปตรงมาด้วยความจริง ไม่สร้างความบาดหมางใจให้เกิดแก่ผู้อื่น

กรมสามัญศึกษา (มนัส นิมเมณี. 2547: 36-37; อ้างอิงจาก กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. 2539: 22) ได้อธิบายถึงพฤติกรรมของผู้มีความซื่อสัตย์สุจริตว่า มีดังนี้

1. พูดความจริง
2. เก็บของตกได้ส่งคืนเจ้าของ
3. ยอมรับผิดชอบเมื่อทำผิด
4. ไม่หยิบของของผู้อื่นก่อนได้รับอนุญาต
5. ไม่ลอกการบ้านหรือให้เพื่อนลอกการบ้าน
6. ตรงต่อเวลา
7. ไม่ประพฤติตนเป็นคนหน้าไหว้หลังหลอก
8. ไม่ทุจริตในการสอบ
9. คืนเงินส่วนที่แม่ค้าทอนเกินมา
10. ปฏิบัติตามข้อตกลงหรือสัญญา
11. ไม่ถือเอาของของผู้อื่นมาเป็นของตน
12. ไม่หลอกลวงผู้อื่น
13. ไม่ฉ้อโกงและไม่ฉ้อราษฎร์บังหลวง
14. ไม่ปลอมแปลงเอกสาร
15. รักษาความยุติธรรม
16. การเลี้ยงชีพในทางสุจริต
17. ไม่นอกใจคนรัก

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2523: 146-157) ได้กล่าวถึงขอบข่ายผู้ที่มีความซื่อสัตย์ ไว้ว่ามีลักษณะดังนี้

1. ความซื่อสัตย์ต่อตนเอง
 - 1.1 ไม่สับปลับกลับกลอก

- 1.2 ไม่คล้อยตามพวกที่ลากหรือชักจูงไปในทางที่เสื่อมเสีย
- 1.3 มั่นคงต่อการกระทำดีของตน
- 1.4 ไม่คดโกง มีความตั้งใจทำงานจริง
- 1.5 ประพฤติตรงตามพูดและคิด
2. ความซื่อสัตย์สุจริตต่อหน้าที่การงาน
 - 2.1 ไม่เอาเวลาทำงานในหน้าที่ไปใช้ประโยชน์ส่วนตัว
 - 2.2 ไม่ใช้อำนาจหน้าที่ทำประโยชน์ส่วนตัว
3. ความซื่อสัตย์ต่อบุคคล คือ มีความซื่อสัตย์ต่อผู้อื่น ต่อมิตร ต่อหัวหน้างาน ต่อผู้มีพระคุณ
 - 3.1 ประพฤติตรงไปตรงมา ไม่คิดคดต่อผู้อื่น
 - 3.2 ไม่ชักชวนไปในทางที่เสื่อมเสีย
 - 3.3 ไม่สอพลอเพื่อหาประโยชน์ส่วนตน
 - 3.4 เตือนสติและแนะนำในสิ่งที่เป็นประโยชน์
 - 3.5 ยินดีในความสำเร็จของผู้อื่น ไม่คิดริษยาหรือกลั่นแกล้ง
4. ความซื่อสัตย์ต่อคณะ สังคม และประเทศชาติ
 - 4.1 ร่วมมือร่วมใจกันทำงานด้วยความบริสุทธิ์ใจ
 - 4.2 ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน หรือเอาดีเข้าตน
 - 4.3 ไม่ร่วมมือกันทำงานใด ๆ ที่ผิดกฎหมาย หรือระเบียบข้อบังคับของสังคมและหมู่คณะ

ในการศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมในด้านความซื่อสัตย์สุจริตนั้น ได้มีผู้ทำการศึกษาไว้ดังนี้ เจนเซน และคณะ (Lee, 2002: Online; อ้างอิงจาก Jensen; et al. 1998) ได้ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมความซื่อสัตย์ของนักเรียนโรงเรียนมัธยมของรัฐบาลในมลรัฐแคลิฟอร์เนีย และนักศึกษาในมหาวิทยาลัยขนาดใหญ่ทางตะวันตกตอนกลางของสหรัฐอเมริกา พบว่า นักเรียนนักศึกษาที่มีความตระหนักว่าความไม่ซื่อสัตย์เป็นเรื่องที่ไม่ถูกต้อง แต่มั่นเป็นเรื่องธรรมดา เพราะนักเรียนนักศึกษาส่วนใหญ่ก็ทำกัน และงานวิจัยของไมเคิล และเมียต (Michaels; & Miethe. 1989: 876) ที่ศึกษาการประยุกต์ใช้ทฤษฎีเดเวียนซ์กับพฤติกรรมความซื่อสัตย์ในการเรียน พบว่า ร้อยละ 83 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยขนาดใหญ่ทางตอนใต้ของสหรัฐอเมริกา มีพฤติกรรมความไม่ซื่อสัตย์ เช่น ททุจริตในการสอบ ลอกรายงาน และการบ้านของเพื่อน ในทำนองเดียวกันงานวิจัยของจาร์ตน์ มังกะโรทัย (2544: บทคัดย่อ) ที่ได้ทำการศึกษาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ วิทยาลัยเทคนิคกาญจนาบุรี ในด้านความมีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ ความเสียสละ การพึ่งตนเอง และความขยันหมั่นเพียร พบว่า นักเรียนมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมโดยรวมและในแต่ละด้าน อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ในด้านความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ และการพึ่งตนเอง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านอื่นๆ ไม่พบความแตกต่าง สำหรับงานวิจัยของมนัส นิยมณี (2547: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาการรับรู้ของนักเรียนเตรียมทหารในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม พบว่า การรับรู้ของนักเรียนเตรียมทหารในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในด้านความซื่อสัตย์สุจริต อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัย

ของดลฤดี รพีนิพนธ์ (2548: ออนไลน์) ที่ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน อาชีวศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ สังกัดกรมอาชีวศึกษาในจังหวัดพิษณุโลก พบว่า คุณธรรมจริยธรรมของ นักเรียนอาชีวศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพในด้านความซื่อสัตย์สุจริต อยู่ในระดับมาก

สรุปได้ว่า ความซื่อสัตย์สุจริต เป็นคุณลักษณะเกี่ยวกับการประพฤติปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมและตรง ต่อความเป็นจริง ประพฤติปฏิบัติอย่างตรงไปตรงมา ทั้งกาย วาจา ใจ ต่อตนเองและผู้อื่น โดยมีพฤติกรรม การแสดงออกดังนี้ ไม่ลับปลักกลบกลอก พูดความจริง ไม่คดโกง ไม่หยิ่งของผู้อื่นก่อนได้รับอนุญาต ไม่ทุจริตในการ สอบ ยอมรับผิดเมื่อทำความผิด ไม่ถือเอาของของผู้อื่นมาเป็นของตน ไม่ประพฤติตนเป็นคนหน้าไหว้หลังหลอก ไม่ปลอมแปลงเอกสาร และไม่นำสิ่งของส่วนรวมไปใช้เพื่อประโยชน์ส่วนตน

ความอดทนอดกลั้น (Endurance)

ความสำเร็จของมนุษย์ในการคงไว้ซึ่งเผ่าพันธุ์ที่ดี ความสำเร็จในการต่อสู้กับอุปสรรคในการดำรงชีวิตที่ดี ความสำเร็จในชีวิตการทำงานในสังคมที่มีการพัฒนามาตามลำดับที่ดี นอกจากจะต้องอาศัยสติปัญญา ข่าสารข้อมูล และความรู้แล้ว สิ่งที่ขาดไม่ได้คือความอดทนอดกลั้น หรือความมุมานะบากบั่นเพื่อที่จะบรรลุเป้าหมาย เช่น การ สร้างศาสนสถานหลุมฝังศพที่ยิ่งใหญ่ เช่น พีระมิด การสร้างกำแพงเมืองจีนเพื่อป้องกันภัยสงคราม หรือการสร้าง เขื่อนเพื่อการกักน้ำ เพื่อการชลประทานในสมัยโบราณ ฯลฯ ล้วนแล้วแต่ต้องใช้ความบากบั่นมานะ มุ่งมั่นเพื่อบรรลุ เป้าหมาย มีความอดทนอดกลั้นต่อความยากลำบาก ในศาสนาพุทธมีคำว่า “ขันติ” ซึ่งหมายถึง ความอดทน ภาษาจีนมีตัวอักษรที่เขียนเป็นรูปปากบนหัวใจ อ่านเป็นภาษาจีนกลางว่า “เหวิน” ซึ่งในญี่ปุ่นนำคำดังกล่าวมาใช้ว่า “นินจา” แสดงถึงแนวความคิดเรื่องการอดทน เปรียบเสมือนความปวดร้าวที่มีติดปากบนหัวใจ ต้องทนต่อความ เจ็บปวดทั้งทางใจ ทนต่อความรู้สึกที่ไม่ชอบ ทนต่อความเหนื่อยยาก และทางคติของจีนเชื่อว่าบุคคลที่สามารถทน ต่อความทุกข์ยากลำบากที่สุดของชีวิต จนสามารถผ่านวิกฤติดังกล่าวได้ จะกลายเป็นคนเหนือคน (ลิขิต ธีรเวคิน. 2548: ออนไลน์)

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต. 2543: 75) ได้ให้ความหมายของความอดทน (ขันติ) ว่าเป็นความอดได้ ทนได้ เพื่อบรรลุความดีงามและความมุ่งหมายอันชอบ และสมสู่ตา ผู้วิเศษ และอัจฉรา ธรรมะ (2543: 4) ได้ให้ ความหมายของความอดทนในทำนองเดียวกันว่าหมายถึง ความเข้มแข็งของจิตใจของบุคคลในการที่จะละทิ้ง ความชั่ว กระทำความดี และทำจิตใจให้ผ่องใสอยู่เสมอ แม้จะกระทบกระทั่งกับสิ่งที่ไม่พึงปรารถนาก็ตาม สำหรับ ดวงเด่น นุเรนรัมย์ (2547: ออนไลน์) ได้สรุปความหมายของความอดทนไว้ว่า คือ การกระทำทุกอย่างด้วยความ ตั้งใจ สม่ำเสมอเป็นระยะเวลานาน โดยไม่ย่อท้อต่อปัญหาและอุปสรรคทั้งปวง ส่วนความอดกลั้น คือ การรู้จัก ข่มใจในเวลาที่เหมาะสมกับเหตุการณ์ที่เข้าวนทุกรูปแบบ อันจะทำให้ไม่เกิดความเสียหายหรือถดถอยไปในความ ชั่วร้าย หรือความทุจริตทั้งปวง ความเข้มแข็ง ความบากบั่น ความหนักแน่นของจิตใจที่สามารถยืนหยัดต่อสู้การ กระทบกระทั่งของสภาพการณ์และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น โดยไม่แสดงอาการหวั่นไหวใดๆ

ความอดทนอดกลั้น นอกจากจะหมายถึง การยืนหยัดต่อสู้กับอุปสรรค ต่อสู้กับความทุกข์ยากที่ต้อง ตรากตรำทำงานอย่างหนัก ที่ต้องทำใจกับความผิดหวัง ความปวดร้าว และความขมขื่นแล้ว ยังมีความหมายที่

สำคัญคือ จะต้องมีความหวังและศรัทธาว่าจะมีความสำเร็จในวันข้างหน้า ไม่ยอมแพ้หรือยกเลิกกลางคัน และยังหมายถึง การยอมรับสถานะที่ไม่พึงประสงค์ เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่ใหญ่กว่าในวันข้างหน้า ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า ความอดทนอดกลั้น มีความหมายทั้งความขยันหมั่นเพียร ความมานะบากบั่น การอดออม การรอคอยเวลาที่เหมาะสม ผู้ที่ต้องการจะประสบความสำเร็จในชีวิตจะต้องมีความอดทนอดกลั้น มีความมานะบากบั่น และมีความมุ่งมั่นเป็นฐานสำคัญของการต่อสู้ชีวิตและการทำงาน (ลิขิต ธีรเวคิน. 2548: ออนไลน์)

พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) (2520: 381-382) ได้อธิบายว่า ชันติ คือ ความอดทนหรืออดกลั้นต่อความจำเป็นสำหรับชีวิต 4 อย่างด้วยกัน คือ

1. อดกลั้นต่อความเป็นไปตามธรรมชาติ เช่น ความร้อน ความหนาว ยุง ลม แดด ซึ่งเป็นสิ่งที่ยากจะหลีกเลี่ยงได้แต่ต้องอดกลั้นด้วยการทำจิตใจไม่ให้เป็นทุกข์ขึ้นมา
2. อดกลั้นต่อความเจ็บไข้ได้ป่วย ต้องรู้จักอดกลั้นเพื่อไม่ให้เกิดความทุกข์ทรมานเพิ่มขึ้น
3. อดกลั้นต่อการอยู่ร่วมกัน ซึ่งมีทั้งคนพาลหรือคนบ้า การกระทำของคนเหล่านี้ทำให้ต้องใช้ความอดทนอดกลั้น ฉะนั้นคนมีกิเลสก็ย่อมล่วงเกินผู้อื่นด้วยการด่าบ้าย หรือดูหมิ่นดูแคลนบ้างก็เป็นเรื่องธรรมดา
4. อดกลั้นอย่างสูง คือ อดกลั้นต่อการบีบคั้นแห่งกิเลสของตน ทุกคนมีกิเลสเป็นพลังผลักดันให้ทำตาม เช่น อยากสูบบุหรี่ อยากไปดูหนัง ดูละคร อยากกินเหล้าเมายา อยากไปแสวงหาการมรณด้วยอำนาจของกิเลสเหล่านั้นๆ ก็ล้วนแต่เป็นเรื่องที่จะต้องอดกลั้น

โชติ จินตแสง (2542: 97) ได้ให้ความหมายของความอดทน (ชันติ) ว่าหมายถึง การรักษาภาวะปกติของตนไว้ได้ไม่ว่าจะถูกกระทบกระทั่งด้วยสิ่งที่พอใจหรือไม่พอใจ ซึ่งมีลักษณะของความอดทนไว้ดังนี้

1. อดทนต่อความทุกข์เขเวทนา เป็นการอดทนต่อความไม่สบายกายไม่สบายใจ และการเจ็บไข้ได้ป่วย
 2. อดทนต่อความยากลำบาก เป็นความอดทนต่อธรรมชาติและอาการยังชีพ
 3. อดทนต่อความเจ็บใจ เป็นการอดทนต่อความไม่ยุติธรรม
 4. อดทนต่ออำนาจกิเลส เป็นการอดทนต่อสิ่งยั่วยุหรือความปรารถนาซึ่งเป็นสิ่งให้เกิดความอยากได้
- ลิขิต ธีรเวคิน. (2548: ออนไลน์) ได้อธิบายคุณลักษณะของผู้มีความอดทนอดกลั้น ไว้ดังต่อไปนี้
1. มีความเข้มแข็ง พยายามเอาชนะปัญหาอุปสรรคโดยไม่ย่อท้อ ได้แก่
 - 1.1 ทำงานที่ยากลำบากเห็นดีเห็นชอบเป็นเวลานานจนสำเร็จ
 - 1.2 ค้นหาวิธีการแก้ปัญหา
 - 1.3 ไม่หลีกเลี่ยงการทำงาน
 2. มีจิตใจหนักแน่น สามารถควบคุมอารมณ์และพฤติกรรมให้เป็นปกติเมื่อพบกับปัญหาหรือสิ่งยั่วยุต่างๆ ได้แก่
 - 2.1 ไม่กล่าวคำหยาบเมื่อถูกเพื่อนยั่วเย้าอารมณ์
 - 2.2 ไม่กล่าวคำหยาบเมื่อถูกเพื่อนหรือครูตำหนิ หรือผิดหวัง
 - 2.3 ไม่แสดงความเสียใจ เมื่อถูกเพื่อนยั่วเย้า
 - 2.4 ไม่แสดงความเสียใจ เมื่อถูกครูหรือเพื่อนตำหนิ

2.5 รับคำวิพากษ์วิจารณ์ด้วยจิตใจหนักแน่น

ในการศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมในด้านความอดทนอดกลั้นนั้น ได้มีผู้ทำการศึกษาไว้ดังนี้ โกเมท เทือกสุบรรณ (2539: 70-96) ได้ทำการศึกษาการพัฒนาคุณธรรมนักศึกษาครูในวิทยาลัยครู พบว่า คะแนนการรับรู้ของนักศึกษาครูที่ได้รับจากอาจารย์ในวิทยาลัยครูในการพัฒนาคุณธรรมด้านความอดทนอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อเปรียบเทียบกับคะแนนจากคุณธรรมด้านอื่นๆ ทั้งหมด 9 ประการ สอดคล้องกับงานวิจัยของเฉลียว บุรีภักดี และหลุย จำปาเทศ (มารศรี กลางประพันธ์. 2548: 3; อ้างอิงจาก เฉลียว บุรีภักดี; และ หลุย จำปาเทศ. 2523: 71-85) ที่ได้ศึกษาคุณลักษณะความอดทนบิกินีของคนไทย พบว่า คนไทยในวัยหนุ่มสาวสมัยก่อนมีความอดทนมากกว่าคนหนุ่มสาวในระยะต่อมา ซึ่งแสดงให้เห็นว่าคนไทยในสมัยต่อมามีความอดทนในการทำงานน้อยลงกว่าคนไทยในสมัยก่อน จึงทำให้เป็นที่วิตกกังวลว่าถ้าปล่อยไว้และไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่คุณธรรมในด้านนี้ จะเป็นอันตรายต่อการดำรงอยู่และการพัฒนาประเทศในอนาคต นอกจากนี้ผลการวิจัยดังกล่าวยังพบว่า คนไทยจะมีความอดทนน้อยเมื่ออยู่ระหว่างวัยหนุ่มสาว (อายุ 15-20 ปี) และเมื่อมีอายุสูงขึ้น จะมีความจำเป็นที่จะต้องประกอบอาชีพ จึงทำให้มีความอดทนมากขึ้น ส่วนงานวิจัยของอภา โลจายะ (2535: 58) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาลสภาการศึกษาไทย พบว่า นักศึกษาพยาบาลมีพฤติกรรมจริยธรรมด้านความอดทน อยู่ในระดับมาก

สรุปได้ว่า ความอดทนอดกลั้น เป็นคุณลักษณะเกี่ยวกับความเข้มแข็ง มั่นคง และความหนักแน่นของจิตใจ เมื่อมีสิ่งที่ดีและไม่ดีมากระทบต่อร่างกายและจิตใจ ก็ยังคงสามารถรักษาสภาพความสงบของจิตใจไว้ได้ เพื่อนำตนเองให้ผ่านพ้นปัญหาและอุปสรรคต่างๆ แล้วนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายของความสำเร็จในหน้าที่การงานที่ตนรับผิดชอบ ตลอดจนบรรลุถึงความดีงามได้ด้วยความอดทน โดยมีพฤติกรรมการแสดงออกดังนี้ มีความอดทนต่อความยากลำบากทั้งทางกายและทางใจ ขยันหมั่นเพียร ไม่หลีกเลี่ยงการทำงาน ทำงานที่ยากลำบากด้วยความตั้งใจ ค้นหาวิธีการแก้ปัญหา กล้ายอมรับในสิ่งที่ผิดพลาด รู้จักให้อภัยผู้อื่น ไม่แสดงอารมณ์เมื่อถูกยั่วเย้า ไม่แสดงความเสียใจเมื่อถูกตำหนิ และรับฟังคำวิพากษ์วิจารณ์ด้วยจิตใจหนักแน่น

ความประหยัด (Moderation)

ศิริญา ชัยเพียรเจริญกิจ (2530: 4-5) และพวงพยอม ชิตทอง (2536: 5-6) ได้อธิบายความหมายของความประหยัดไว้ว่า หมายถึง การใช้เงิน เวลา และสิ่งของเครื่องใช้ของตนเองและส่วนรวมอย่างคุ้มค่าที่สุด และเกิดประโยชน์สูงสุด โดยมีขอบข่ายดังนี้

การประหยัดเงิน หมายถึง การรู้จักวางแผนการใช้จ่ายเงินให้เกิดประโยชน์และคุ้มค่ามากที่สุด เหมาะสมกับรายรับ มีการเก็บออม รู้จักยับยั้งความต้องการของตนอันมีผลทำให้ใช้เงินอยู่ในขอบเขตที่เหมาะสม ตัดสินใจใช้เงินอย่างรอบคอบโดยคำนึงถึงประโยชน์ คุ้มค่า ความเป็นของตนเอง และไม่ตระหนี่ถี่เหนียว

การประหยัดเวลา หมายถึง การรู้จักวางแผนการใช้เวลาให้เกิดประโยชน์และคุ้มค่ามากที่สุด ได้แก่ การใช้เวลาเดินทางไปโรงเรียน เดินทางกลับบ้าน ศึกษาเล่าเรียน ทำแบบฝึกหัด ทบทวนบทเรียน หาความรู้เพิ่มเติม ทำธุรกิจส่วนตัว ใช้เวลาในการนอน การทำงานอดิเรก ช่วยเหลืองานบ้าน ชุมชน และสังคม

การประหยัดสิ่งของเครื่องใช้ หมายถึง การรู้จักใช้สิ่งของเครื่องใช้ของตนและส่วนรวมให้เกิดประโยชน์ และคุ้มค่ามากที่สุด รักษาซ่อมแซมสิ่งของเครื่องใช้ให้ใช้งานได้อยู่เสมอ ไม่ใช้อย่างฟุ่มเฟือยเกินความจำเป็นด้วยความเคยชินหรือความสะดวกสบายส่วนตัว ได้แก่ ประหยัดไฟฟ้า น้ำประปา และการดูแลรักษาสาธารณสมบัติ

ดวงเด่น นุเรนรัมย์ (2547: ออนไลน์) ได้สรุปความหมายของความประหยัดไว้ว่า คือ การใช้สิ่งทั้งหลายอย่างพอเหมาะพอควรเพื่อให้ได้ประโยชน์มากที่สุด การรู้จักใช้ รู้จักออมทรัพย์สิน เวลา ทรัพยากรทั้งส่วนตนและสังคมตามความจำเป็นให้เกิดประโยชน์และคุ้มค่าที่สุด รวมทั้งการรู้จักดำรงชีวิตให้เหมาะสมกับสภาพฐานะความเป็นอยู่ส่วนตนและสังคม

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2523: 146-157) ได้กล่าวถึงขอบข่ายผู้ที่มีความประหยัดว่ามีลักษณะดังนี้

1. การประหยัดเวลา ได้แก่ การรู้จักใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ ให้เหมาะสมกับกาลเทศะ รู้จักคุณค่าของเวลา มียอมให้เวลาหมดเปลืองโดยเปล่าประโยชน์ แต่นำมาใช้ให้เป็นประโยชน์อันยิ่งใหญ่ในการหาความรู้ ในการสร้างชาติ ในการสร้างสมรรถภาพ ในการสร้างอำนาจ ในการสร้างทรัพย์
2. การประหยัดทรัพย์ ได้แก่ การรู้จักใช้ทรัพย์ให้ถูกต้องและเหมาะสม
 - 2.1 พยายามใช้จ่ายทรัพย์เท่าที่จำเป็น สมควรแก่อัตภาพ
 - 2.2 รู้จักกำหนดรายจ่ายให้พอเหมาะพอควรแก่กำลังทรัพย์
 - 2.3 รู้จักเก็บรวบรวมรายได้อันสมควรเก็บไว้เป็นทุนสำรอง
 - 2.4 ทำทรัพย์ที่มีอยู่ในเจริญงอกงาม
 - 2.5 คุ่มครองรักษาทรัพย์ให้ปลอดภัย
 - 2.6 บุรณะของเก่าอันควรบูรณะให้กลับใช้ประโยชน์ได้ใหม่
 - 2.7 ใช้และถนอมของใช้ และทรัพย์สินให้คงคุณค่าและประโยชน์นานๆ
 - 2.8 รู้จักทำของใช้เอง อย่าคิดแต่จะซื้อหรือจ้างเขาทำไป
 - 2.9 ไม่ใช้จ่ายอย่างฟุ้งเฟ้อ ให้หมดเปลืองโดยเปล่าประโยชน์
 - 2.10 ไม่บำรุงบำเรอความสุขสนุกสนานจนเกินไป
 - 2.11 ขยันหาทรัพย์ใหม่มาเพิ่มเติม

ในการศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมในด้านความประหยัดนั้น ได้มีผู้ทำการศึกษาไว้ดังนี้ ชุตินาถ รัตนจรณะ (2527: 59) ได้ทำการศึกษาค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการของนักศึกษาในวิทยาลัยครูภาคกลาง โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 1-4 ในวิทยาลัยครูภาคกลาง 5 วิทยาลัย จำนวนทั้งสิ้น 780 คน พบว่า นักศึกษาโดยรวมมีค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ อยู่ในเกณฑ์สูงกว่าระดับปานกลางเล็กน้อย ยกเว้นค่านิยมในด้านการประหยัดและการออมอยู่ในระดับปานกลาง และมีระดับต่ำกว่าค่านิยมด้านอื่นๆ ทุกด้าน นอกจากนี้ผลการศึกษายังพบอีกว่า นักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงมีค่านิยมในการประหยัดและการออมไม่แตกต่างจากนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ และนักศึกษาที่ศึกษาในชั้นปีที่สูงกว่ามีค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการแตกต่างจากนักศึกษาที่ศึกษาในชั้นเรียนที่ต่ำกว่า อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้นด้านการ

ประหยัดและการออมที่ไม่แตกต่างกัน และผลจากการวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัย (สกว.) โดยได้ทำการศึกษาวินิจฉัยเรื่อง การพัฒนาแบบองค์รวมของเด็กไทย พบว่า เด็กไทยยิ่งเรียนแซวปัญญา ยิ่งต่ำลง ยิ่งโตขึ้นพัฒนาการทางจริยธรรมยิ่งแย่ และเมื่อเด็กมีอายุมากขึ้นจะมีความประหยัดและอดออมน้อยลง (จิราพร หัสเนตร. 2548: 118; อ้างอิงจาก พ.ญ.ลัดดา เหมาะสุวรรณ; และคณะ. ม.ป.ป.) ซึ่งมีความสอดคล้องกับ รายงานผลการสำรวจของเอแบคโพลล์ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ ร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริม สุขภาพ (สสส.) เกี่ยวกับความคิด ความเข้าใจ ความรู้สึก และปัญหาของเยาวชน โดยกลุ่มเป้าหมายเป็นนักเรียน นักศึกษาตั้งแต่ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นจนถึงระดับปริญญาตรีทั่วประเทศ จากพื้นที่เป้าหมาย 25 จังหวัด จำนวนทั้งสิ้น 4,645 คน พบว่า เยาวชน นักเรียนนักศึกษาในปัจจุบัน ร้อยละ 71.0 มีปัญหาพฤติกรรมในการดำเนินชีวิต ไม่ต่ำกว่า 1 ปัญหา โดย 1 ในปัญหา 9 ชนิดที่สำคัญนั้น ได้แก่ ปัญหาการใช้จ่ายฟุ่มเฟือย ร้อยละ 28.8 (ผู้จัดการออนไลน์. 2548: ออนไลน์) และผลการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับพฤติกรรมกาใช้จ่ายใช้สอยของ เยาวชนของสำนักวิจัยเอแบคโพลล์ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญร่วมกับมูลนิธิเครือข่ายครอบครัว มูลนิธิเพื่อพัฒนา เด็ก (มพด.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) พบว่า ร้อยละ 91.9 มีความเห็นตรงกันว่า ปัจจุบันเยาวชนมีพฤติกรรมกาใช้จ่ายใช้สอยที่ฟุ่มเฟือย (เทวินทร์ ขอเหนี่ยวกลาง. 2546: ออนไลน์)

สรุปได้ว่า ความประหยัด เป็นคุณลักษณะเกี่ยวกับการรู้จักวางแผนการใช้จ่ายเงิน เวลา สิ่งของเครื่องใช้ ส่วนตนและส่วนรวมให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยมีพฤติกรรมกาแสดงออกดังนี้ มีการใช้จ่ายเงินอย่างประหยัด ไม่ใช้จ่ายอย่างฟุ้งเฟ้อให้หมดเปลืองโดยเปล่าประโยชน์ มีการเก็บสะสมเงินไว้ใช้ในยามจำเป็น มีการวางแผนการ ใช้จ่ายเงินอย่างรอบคอบ รักษาซ่อมแซมสิ่งของเครื่องใช้ให้ใช้งานได้อยู่เสมอ ช่วยดูแลและประหยัดการใช้พลังงาน เช่น ไฟฟ้า น้ำประปาทั้งที่บ้าน สถาบันการศึกษา และในที่สาธารณะ

ความกตัญญูกตเวที (Gratitude)

พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) (2536: 2-12) ได้แบ่งความหมายของความกตัญญูกตเวทีตา ออกเป็น 2 ส่วน คือ

กตัญญูตา หมายถึง ความรู้และยอมรับรู้ในบุญคุณของผู้อื่นที่มีอยู่เหนือตน

กตเวทีตา หมายถึง การพยายามทำตอบแทนบุญคุณนั้นๆ

ดังนั้น กตัญญูกตเวทีตา หมายถึง การรู้บุญคุณท่าน แล้วทำตอบแทนให้ปรากฏ

นอกจากนั้นพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ท่านยังได้กล่าวถึง ผู้มีบุญคุณ สิ่งที่มีบุญคุณ และวิธี ตอบแทนไว้ดังนี้

บิดา-มารดา ท่านเป็น “เทพเจ้า” ของเรา...เป็นเทพเจ้าผู้ให้ชีวิตจิตใจ ให้เลือดเนื้อ ให้ปัจจัยเป็นเครื่อง ยังชีวิต ให้ความรู้ ให้การอบรมอุปนิสัยที่ดี ให้อะไรทุกอย่างแก่เรา ที่เราได้มีชีวิตอยู่ปลอดภัยไปรอรอดมานี้ พระคุณ พระ 2 องค์ คือ พระ..พ่อ พระ...แม่ เราจะต้องเทิดทูนไว้...คุณพ่อคุณแม่ สำคัญถึงพระคุณท่าน ถ้าท่านมีชีวิตอยู่ เราักเอาจใจใส่ดูแลให้ท่านมีความสุขสบายตามสมควรแก่ฐานะ เรื่องอาหารการกิน ที่พักผ่อนหลับนอน เสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม ต้องคอยดูแลเอาไปซักเอาไปฟอก ทำความสะอาดที่หลับนอน อาบน้ำร่างกายของท่าน ท่านอยากจะ

รับประทานอะไรก็จัดแจงหาให้ ให้ท่านได้รับความสะดวกสบาย การซึ่มซาบในพระคุณของบิดามารดา จึงเป็นความกตัญญูหมายเลขหนึ่งของคนทุกชาติทุกภาษาในโลกนี้ โลกอื่น และทุกโลก

ครูอาจารย์ คือ ผู้นำทางฝ่ายวิญญาณของกุลบุตรที่เติบโตขึ้นมาในโลกนี้ การที่วิญญาณจะเดินไปถูกทางหรือมีใจสูงได้นั้นเป็นสิ่งที่มิได้ยาก เป็นสิ่งที่ลึกลับ มีพิธีรีตองมากและต้องอบรมมานาน ย่อมยกสถานะทางวิญญาณของศิษย์ให้สูงต่อไปจากที่บิดามารดาได้ยกขึ้นไว้แล้ว ครูอาจารย์ต้องอดกลั้นอดทนและเอาใจใส่สอดส่องเป็นพิเศษ จึงจะสามารถปลูกฝังและยกระดับจิตใจของศิษย์ให้สูงขึ้นได้สำเร็จ ศิษย์ที่มีความกตัญญูจึงเป็นบุคคลที่มีความถูกต้องและความสมบูรณ์ประกอบอยู่ในนิสัยสันดานของตน มีความเหมาะสมที่จะทำโลกนี้ให้ร่มเย็น ด้วยความอดกลั้นอดทนและความเฉลียวฉลาดของตนสืบไป ความระลึกถึงบุญคุณของอาจารย์มีแต่จะให้อยากทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชนสืบไปไม่มีที่สิ้นสุด เพื่อรักษาเกียรติแห่งสำนักอาจารย์ และอุทิศส่วนกุศลแก่อาจารย์พร้อมกันไปในตัว

สัตว์พาหนะ เช่น วัว ควาย ก็เป็นสิ่งที่มิบุญคุณต่อเรา

สิ่งแวดล้อม เช่น ป่าไม้ พุ่มนา ถนนหนทาง ดอกไม้ และผีเสื้อ มิบุญคุณต่อเรา ถ้าเราสำนึกในบุญคุณเราก็จะไม่ทำลาย

ศัตรูและอุปสรรคต่างๆ คุณของศัตรูในการที่ให้บทเรียนอันประเสริฐสุด อันจะหาจากที่อื่นไม่ได้ การขอบคุณและพยายามสนองตอบด้วยความดี

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2524: 99) ได้ให้ความหมายของความกตัญญูทวนไว้ว่า “ความกตัญญู” คือ ความรู้สึกในบุญคุณหรือประโยชน์หรือความดีของผู้อื่นต่อตน ส่วน “กตเวที” คือ การกระทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ตอบแทน โดยหวังจะให้ผู้รับมีความปลื้มใจ การตอบแทนไม่จำเป็นต้องตอบแทนด้วยการกระทำหรือตอบแทนด้วยสิ่งของเสมอไป อาจจะตอบแทนด้วยวาจาหรือคำพูดก็ได้ สำหรับชม ภูมิภาค (2525: 102-103) ได้อธิบายไว้ว่า “กตัญญู” แปลว่า ความสำนึกในบุญคุณ “กตเวที” หมายความว่า แทนคุณคน ตอบแทนบุญคุณท่าน หรือสนองคุณท่าน รวมความแล้ว “กตัญญูกตเวที” จึงมีความหมายว่า ผู้อุปการคุณท่านแล้วและตอบแทน ซึ่งคนดีต้องมีคุณธรรมข้อนี้เป็นเครื่องหมาย และดวงเด่น นุเรนรัมย์ (2547: ออนไลน์) ได้สรุปความหมายของ “กตัญญู” ว่าหมายถึง ความรู้สึกสำนึกในการอุปการคุณ หรือบุญคุณที่ผู้อื่นหรือสิ่งอื่นมีต่อตนเอง และ “กตเวที” หมายถึง การแสดงออกเพื่อการตอบแทนบุญคุณ ดังนั้นความกตัญญูกตเวทิจึงหมายถึง การรู้บุญคุณและตอบแทนคุณต่อคนอื่นและสิ่งอื่นที่มีบุญคุณ

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2523: 146-157) ได้กล่าวถึงขอบข่ายผู้ที่มีความกตัญญูกตเวทีกว่า มีลักษณะดังนี้

1. ความกตัญญูกตเวทิต่อบุคคล ได้แก่ บุพการี ครูอาจารย์ และผู้อื่นที่ทำประโยชน์ให้ มีพฤติกรรมดังนี้

- 1.1 แสดงความเคารพนับถือ ยกย่องเชิดชู ไม่ลบหลู่ดูหมิ่น
- 1.2 ชักนำคนอื่นให้นิยมยินดี ในการทำความดีตอบแทนผู้มีพระคุณ
- 1.3 ปฏิบัติต่อผู้มีพระคุณด้วยความซื่อตรงไม่มีลับลมคมในหรือมีสิ่งใดแอบแฝงอยู่เบื้องหลัง
- 1.4 ไม่ละทิ้งผู้มีพระคุณในคราวที่ผู้มีพระคุณเดือดร้อน ลำบาก

- 1.5 เคารพรักใคร่ ไว้วางใจ และเชื่อถือในผู้มีพระคุณที่ไม่ผิดศีลธรรม
- 1.6 ไม่ทำตนให้เป็นที่เสื่อมเสียชื่อเสียงแก่วงศ์ตระกูล และผู้มีพระคุณ
- 1.7 ทำให้ผู้มีพระคุณสุขใจ อิ่มใจ และไม่คิดร้ายต่อผู้มีพระคุณ
2. ความกตัญญูทวนเวียนต่อสัตว์ มีพฤติกรรมดังนี้
 - 2.1 ไม่ประพฤติเหี้ยมโหดต่อสัตว์ที่มีบุญคุณ
 - 2.2 ใช้ด้วยความกรุณาปราณี ไม่ใช้เกินกำลัง
 - 2.3 ไม่ปล่อยปละให้อดอยากอดโรย
 - 2.4 บำรุงเลี้ยงดูปรนเปรอให้เป็นสุข ให้ได้กินได้นอน พักผ่อนตามวาระ
 - 2.5 ให้การดูแลรักษา ไม่ทอดทิ้งเมื่อเจ็บป่วย
 - 2.6 ไม่ผลักไล่ส่งหรือทำลาย เมื่อสัตว์นั้นไม่สามารถทำประโยชน์ให้ได้
3. ความกตัญญูทวนเวียนต่อสถาบันและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ครอบครัว โรงเรียน ประเทศชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ทรัพยากรธรรมชาติ และสาธารณะสมบัติ มีพฤติกรรมดังนี้
 - 3.1 จงรักภักดีต่อประเทศชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
 - 3.2 เชิดชูชาติ และรักษาเกียรติของประเทศชาติ
 - 3.3 ทำนุ-บำรุงศาสนา
 - 3.4 หมั่นประกอบกิจอันเป็นหน้าที่ของตน เพื่อให้ตนมีหลักฐานและประเทศชาติรุ่งเรือง
 - 3.5 รักษาและสงวนทรัพยากรธรรมชาติ
 - 3.6 เพิ่มเติมและปรับปรุงทรัพยากรธรรมชาติให้มีปริมาณและคุณภาพเพิ่มขึ้น
 - 3.7 รักษาเกียรติยศ และนำชื่อเสียงมาสู่ครอบครัว โรงเรียน และประเทศชาติ
 - 3.8 แสดงความเคารพต่อสถาบันที่ศักดิ์สิทธิ์ทางศาสนา

ในการศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมในด้านความกตัญญูทวนเวียนนั้น ได้มีผู้ทำการศึกษาไว้ดังนี้ จตุพร คีลาเดช (2542: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมพื้นฐานของนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษา จังหวัดเชียงใหม่ โดยตัวแปรอิสระที่ศึกษาคือ สิ่งแวดล้อมภายในบ้าน โรงเรียน และสังคม ส่วนตัวแปรตาม ได้แก่ คุณธรรมพื้นฐาน 13 ด้าน คือ ความใฝ่รู้ ความขยันหมั่นเพียร ความอดทน ความประหยัด ความซื่อสัตย์ ความมีระเบียบวินัย การตรงต่อเวลา ความสามัคคี ความเสียสละ ความเมตตากรุณา ความกตัญญูทวนเวียน ความยุติธรรม และความเป็นผู้มีวิวัฒธรรมและปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณี ผลการวิจัยพบว่า สิ่งแวดล้อมภายในบ้านและสิ่งแวดล้อมทางสังคม มีความสัมพันธ์กับคุณธรรม 12 ด้าน คือ ความใฝ่รู้ ความขยันหมั่นเพียร ความอดทน ความประหยัด ความมีระเบียบวินัย การตรงต่อเวลา ความสามัคคี ความเสียสละ ความเมตตากรุณา ความกตัญญูทวนเวียน ความยุติธรรม และความเป็นผู้มีวิวัฒธรรมและปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนสิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียนไม่มีความสัมพันธ์กับคุณธรรมพื้นฐานทั้ง 13 ด้าน ในทำนองเดียวกันงานวิจัยของวิโรจน์ นาคนาสัตร์ (2542: บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรมของเยาวชน พบว่า เยาวชนปฏิบัติตามหลักจริยธรรมในเรื่องความกตัญญูทวนเวียนอยู่ในระดับ

บ่อยมาก และงานวิจัยของมนัส นิมมณี (2547: บทคัดย่อ) ที่ได้ทำการศึกษาการรับรู้ของนักเรียนเตรียมทหาร ในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม พบว่า การรับรู้ของนักเรียนเตรียมทหารในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในด้าน ความกตัญญูอยู่ในระดับมาก

สรุปได้ว่า ความกตัญญูทวดเที เป็นคุณลักษณะเกี่ยวกับการมีความรู้สึกลำบากหรือการกระทำสิ่งที่ดีหรือ เป็นประโยชน์ เพื่อตอบแทนในพระคุณของบิดามารดา ครูอาจารย์ และผู้มีพระคุณอื่นๆ ด้วยการกระทำ วาจา หรือ สิ่งของ โดยมีพฤติกรรมการแสดงออกดังนี้ แสดงความเคารพนับถือ ให้การดูแลรักษาและไม่ละทิ้งผู้มีพระคุณใน ยามที่ท้อลำบากหรือเดือดร้อน ไม่ทำตนให้เป็นທີ່เสื่อมเสียชื่อเสียงแก่ผู้มีพระคุณและวงศ์ตระกูล ทำให้ผู้มีพระคุณ มีความสุขใจ ปฏิบัติต่อผู้มีพระคุณด้วยความซื่อตรง ช่วยดูแลและรักษาสาธารณะสมบัติและทรัพยากรธรรมชาติ มีจิตสำนึกในหน้าที่และกตัญญูต่อแผ่นดินเกิด รักษาเกียรติยศและนำชื่อเสียงมาสู่ครอบครัว สถาบันการศึกษา และประเทศชาติ และมีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง อาจสรุปได้ว่า คุณธรรมและจริยธรรมในบุคคลมีความ สำคัญต่อสังคมและประเทศชาติเป็นอย่างมาก เพราะการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข บุคคลในสังคมต้อง ได้รับการชี้แนะให้มี “คุณธรรมและจริยธรรม” เพื่อการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ สิ่งแวดล้อม และธรรมชาติ อย่างมีความสุข ซึ่งควรเป็นความสุขที่เกิดขึ้นได้ง่ายและยั่งยืน นอกจากนั้นแล้วคุณธรรมและจริยธรรมยังเป็น รากฐานของความเจริญรุ่งเรืองของสังคม และเป็นสิ่งที่กำหนดความเจริญและความล่มสลายของสังคม สังคมที่ ประกอบไปด้วยบุคคลที่มีคุณธรรมและจริยธรรมสูงจะเป็นสังคมที่สงบ ร่มเย็น และเต็มไปด้วยสันติสุข สถาบัน อุดมศึกษาจะต้องสามารถหล่อหลอมให้นิสิตนักศึกษาได้เรียนรู้วิธีคิด วิธีการ และกระบวนการในการแสวงหา ความรู้ และนำความรู้ที่มีในตนเองออกมาใช้ให้เป็นประโยชน์ ยอมรับการเปลี่ยนแปลง รู้จักคิด พุด และทำอย่างมี คุณธรรมและจริยธรรม รู้จักตัวเอง รู้จักทำงานเพื่อสาธารณะประโยชน์และเพื่อประเทศชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง นิสิตนักศึกษานั้นถือได้ว่าเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศในอนาคต ดังนั้นการปลูกฝังคุณธรรมและ จริยธรรมที่ฝังงอกให้บังเกิดขึ้นในตัวนิสิตนักศึกษา เพื่อให้สามารถนำศักยภาพที่มีอยู่ในตัวออกมาใช้ในทางที่เกิด ประโยชน์แก่สังคมและประเทศชาติ คือ เป็นทั้งคนดีและคนเก่ง อันส่งผลให้สังคมและประเทศชาติเจริญก้าวหน้า อย่างสงบสุข

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาและเปรียบเทียบคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงสำรวจ (Survey research) โดยมีขั้นตอนการดำเนินการตามลำดับดังนี้ การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูลและการจัดกระทำข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือ นิสิตนักศึกษาที่กำลังศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2548 จำนวนทั้งสิ้น 35 สถาบัน รวมจำนวนนิสิตนักศึกษาทั้งสิ้น 398,467 คน (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. 2548: ออนไลน์) จำแนกได้ดังนี้

1. นิสิตนักศึกษาที่กำลังศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ประกอบด้วย มหาวิทยาลัยของรัฐ 8 แห่ง มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ 1 แห่ง มหาวิทยาลัยราชภัฏ 7 แห่ง และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล 3 แห่ง จำนวนทั้งสิ้น 19 สถาบัน รวมจำนวนนิสิตนักศึกษาทั้งสิ้น 199,871 คน
2. นิสิตนักศึกษาที่กำลังศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน จำแนกตามประเภทของผู้รับใบอนุญาตจัดตั้ง ได้แก่ นิติบุคคล 8 แห่ง บุคคลธรรมดา 3 แห่ง มูลนิธิ 4 แห่ง และสมาคม 1 แห่ง จำนวนทั้งสิ้น 16 สถาบัน รวมจำนวนนิสิตนักศึกษาทั้งสิ้น 198,596 คน

การเลือกกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นิสิตนักศึกษาที่กำลังศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ได้มาโดยการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ค่าความเชื่อมั่น 95% ($\alpha = 0.05$) แล้วทำการเทียบจากตารางกลุ่มตัวอย่างของเครจจ์และมอร์แกน (Krejcie and Morgan. 1970: 607) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งสิ้น 1,536 คน แบ่งเป็นนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ จำนวน 768 คน และนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาเอกชน จำนวน 768 คน

เมื่อได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยทำการสุ่มตัวอย่างโดยเลือกใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage sampling) โดยมีขั้นตอนในการสุ่มดังนี้

1. เลือกสถาบันอุดมศึกษาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling) โดยใช้ประเภทของสถาบันเป็นระดับชั้น (Strata) ซึ่งเป็นการแยกตามการกำหนดตำแหน่งจากประชากรทั้งหมด โดยทำการสุ่มเลือกสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชน ประเภทละ 5 สถาบัน ซึ่งผลจากการสุ่มมีดังนี้

1.1 สถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ได้แก่ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

1.2 สถาบันอุดมศึกษาเอกชน ได้แก่ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ มหาวิทยาลัยศรีปทุม มหาวิทยาลัยสยาม มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย และมหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

2. คำนวณหาจำนวนนิสิตนักศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างของแต่ละสถาบันอุดมศึกษา โดยการเทียบสัดส่วนจากจำนวนประชากรทั้งหมดในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ดังแสดงในตาราง 2

ตาราง 2 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างของนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชนในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล จำแนกตามประเภทของสถาบันอุดมศึกษา

สถาบันอุดมศึกษา	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
1. สถาบันอุดมศึกษาของรัฐ		
1.1 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	32,512	266
1.2 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ	11,439	94
1.3 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี	8,536	70
1.4 มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต	24,608	202
1.5 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี	16,569	136
รวม	93,664	768
2. สถาบันอุดมศึกษาเอกชน		
2.1 มหาวิทยาลัยกรุงเทพ	29,680	262
2.2 มหาวิทยาลัยศรีปทุม	20,809	183
2.3 มหาวิทยาลัยสยาม	11,403	100
2.4 มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย	17,236	152
2.5 มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ	8,012	71
รวม	86,753	768
รวมทั้งสิ้น	165,991	1,536

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

1. ศึกษาเอกสาร บทความทางวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิต นักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม
2. ศึกษาหลักเกณฑ์และวิธีการสร้างแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามวิธีของ ไกลเคิร์ท (Likert, 1932: 1-55) และศึกษาแบบสอบถาม เรื่อง พฤติกรรมความรับผิดชอบต่อของขวัญญาติ ข้าราชการ (2542: 103-104) แบบสอบถาม เรื่อง คุณธรรมพื้นฐานของจตุพร ศิลาเดช (2543: 134-155) และแบบทดสอบ คู่มือความฉลาดทางอารมณ์ของกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข (2546: 39-45) เพื่อใช้เป็นแนวทางในการ สร้างแบบสอบถาม
3. ทำการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามคุณธรรมและจริยธรรมของ นิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชนในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล
4. นำเสนอแบบสอบถามที่สร้างขึ้นต่อประธานกรรมการและคณะกรรมการควบคุมปริญญาโท เพื่อทำการตรวจสอบความถูกต้องและความชัดเจนของข้อคำถาม ความเหมาะสมในการใช้ถ้อยคำ ความถูกต้อง และความครอบคลุมของเนื้อหา
5. นำแบบสอบถามมาทำการปรับปรุงแก้ไข แล้วนำเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน (ภาคผนวก ก) ซึ่งประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญทางด้านการอุดมศึกษา 1 คน ผู้เชี่ยวชาญทางด้านคุณธรรมและจริยธรรม 2 คน และ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านสถิติและการวัดประเมินผล 2 คน เพื่อพิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรง และความถูกต้อง ของเนื้อหา
6. ทำการปรับปรุงแก้ไขข้อคำถามตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 คน แล้วนำเสนอต่อประธานและ คณะกรรมการควบคุมปริญญาโท เพื่อตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้ง ก่อนที่จะนำแบบสอบถามนั้นไปทำการ ทดลองใช้ (Try-out)
7. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้ (Try-out) กับกลุ่มนิสิตนักศึกษาที่ไม่ได้เป็นกลุ่ม ตัวอย่าง จำนวน 50 คน แล้วนำข้อมูลไปวิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนกของแบบสอบถามเป็นรายข้อ โดยวิธีหาค่า ร้อยละ 27 ของกลุ่มสูงและกลุ่มต่ำ แล้วทำการทดสอบที (t-test) เลือกข้อคำถามที่มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 1.71 ขึ้นไป ไว้ใช้เป็นแบบสอบถามเพื่อการวิจัย (ภาคผนวก จ) ได้ข้อคำถามจำนวนทั้งสิ้น 76 ข้อ ประกอบด้วย ด้าน ความใฝ่รู้ 12 ข้อ ด้านความมีวินัยและรับผิดชอบต่อ 13 ข้อ ด้านความซื่อสัตย์สุจริต 16 ข้อ ด้านความอดทนอดกลั้น 11 ข้อ ด้านความประหยัด 13 ข้อ และด้านความกตัญญูกตเวที 11 ข้อ
8. วิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์อัลฟา (α -Coefficient) ตามแบบครอนบาค (Cronbach, 1984: 161) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ .8721
9. นำแบบสอบถามเสนอต่อคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ แล้ว นำไปใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างต่อไป

ลักษณะของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม (Questionnaires) ซึ่งประกอบด้วยคำถามแบบเลือกตอบ (Check lists) และแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) แบบสอบถามชุดนี้ได้แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของนิสิตนักศึกษาผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ ภูมิลำเนา ประเภทของสถาบันอุดมศึกษา กลุ่มสาขาวิชาที่ศึกษา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สถานภาพของครอบครัว ระดับการศึกษาของบิดามารดาหรือผู้ปกครอง และฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบเลือกตอบ (Check lists) จำนวนทั้งสิ้น 8 ข้อ

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับเรื่องของคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชน ซึ่งลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ ตามวิธีของไลเคิร์ต มีข้อคำถามจำนวนทั้งสิ้น 76 ข้อ ซึ่งได้แบ่งออกเป็น 6 ด้าน คือ ด้านความใฝ่รู้ จำนวน 12 ข้อ ความมีวินัยและรับผิดชอบ จำนวน 13 ข้อ ความซื่อสัตย์สุจริต จำนวน 16 ข้อ ความอดทนอดกลั้น จำนวน 11 ข้อ ความประหยัด จำนวน 13 ข้อ และความกตัญญูกตเวที จำนวน 11 ข้อ

ผู้วิจัยกำหนดค่าน้ำหนักคะแนน ดังนี้

5	หมายถึง	นิสิตนักศึกษามีการปฏิบัติในเรื่องดังกล่าวเป็นประจำ
4	หมายถึง	นิสิตนักศึกษามีการปฏิบัติในเรื่องดังกล่าวบ่อยครั้ง
3	หมายถึง	นิสิตนักศึกษามีการปฏิบัติในเรื่องดังกล่าวเป็นบางครั้ง
2	หมายถึง	นิสิตนักศึกษามีการปฏิบัติในเรื่องดังกล่าวนานๆ ครั้ง
1	หมายถึง	นิสิตนักศึกษาไม่มีการปฏิบัติในเรื่องดังกล่าวเลย

ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์การแปลความหมายของค่าคะแนนเฉลี่ย ดังนี้

4.50 - 5.00	หมายถึง	คุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาอยู่ในระดับสูงมาก
3.51 - 4.49	หมายถึง	คุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาอยู่ในระดับสูง
2.50 - 3.50	หมายถึง	คุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง
1.51 - 2.49	หมายถึง	คุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาอยู่ในระดับต่ำ
1.00 - 1.50	หมายถึง	คุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาอยู่ในระดับต่ำมาก

การเก็บรวบรวมข้อมูลและการจัดกระทำข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ตามลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ผู้วิจัยขอหนังสือแนะนำตัวจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ถึงอธิการบดีของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชนในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลทั้ง 10 สถาบัน เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการแจกแบบสอบถามและการเก็บรวบรวมข้อมูล

2. ในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มนิสิตนักศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้ดำเนินการแจกแบบสอบถาม และทำการเก็บแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง

การจัดกระทำข้อมูล

เมื่อได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาจากกลุ่มตัวอย่างแล้ว ผู้วิจัยทำการตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม และดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. คัดเลือกแบบสอบถามฉบับที่มีความสมบูรณ์ เพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูล แบบสอบถามที่แจกไปทั้งหมดจำนวน 1,536 ชุด ได้รับกลับคืน และมีความสมบูรณ์ 1,492 ชุด คิดเป็นร้อยละ 97.14
2. กำหนดรหัสการลงคะแนน โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์ SPSS 10.0 for Windows (Statistical Package for the Social Sciences version 10.0 for Windows)
3. ทำการป้อนข้อมูลจากแบบสอบถามลงในโปรแกรม SPSS 10.0 for Windows

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้มีขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และการหาค่าร้อยละ (Percentage)
2. การศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยรวมและในแต่ละด้าน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าคะแนนเฉลี่ย (Mean) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
3. การเปรียบเทียบคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยรวมและเป็นรายด้าน จำแนกตามตัวแปรเพศ ประเภทของสถาบันอุดมศึกษา และระดับการศึกษาของบิดามารดาหรือผู้ปกครอง โดยการทดสอบที (t-test) ส่วนตัวแปรภูมิฐานะ กลุ่มสาขาวิชาที่ศึกษา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สถานภาพของครอบครัว และฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-way ANOVA) เมื่อพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จึงทำการทดสอบความแตกต่างของค่าคะแนนเฉลี่ยเป็นรายคู่ โดยวิธีเชฟเฟ (Scheffe's Method) (Ferguson. 1981: 308)
4. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล
 - 4.1 สถิติพื้นฐาน ได้แก่
 - 4.1.1 ค่าความถี่ (Frequency)
 - 4.1.2 ค่าร้อยละ (Percentage)
 - 4.1.3 ค่าคะแนนเฉลี่ย (Mean)
 - 4.1.4 ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

4.2 สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ได้แก่

4.2.1 ค่าอำนาจจำแนกของแบบสอบถามเป็นรายข้อ (Discrimination power) โดยการทดสอบที (t-test) (Ferguson. 1981: 180)

4.2.2 ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach. 1984: 161)

4.3 สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน

4.3.1 การทดสอบความแตกต่างของค่าคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม จำแนกตามตัวแปรเพศ ประเภทของสถาบันอุดมศึกษา และระดับการศึกษาของบิดามารดาหรือผู้ปกครอง โดยการทดสอบที (t-test) (Ferguson. 1981: 178)

4.3.2 การทดสอบความแตกต่างของค่าคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างมากกว่า 2 กลุ่ม จำแนกตามตัวแปรภูมิภาค กลุ่มสาขาวิชาที่ศึกษา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สถานภาพของครอบครัว และฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-way ANOVA) เมื่อพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จึงทำการทดสอบความแตกต่างของค่าคะแนนเฉลี่ยเป็นรายคู่ โดยวิธีของเชฟเฟ (Scheffe's method) (Ferguson. 1981: 308)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์ต่างๆ ที่ใช้ ไว้ดังนี้

n	แทน	จำนวนคนในกลุ่มตัวอย่าง
$\bar{X}$	แทน	ค่าคะแนนเฉลี่ย
SD	แทน	ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
t	แทน	ค่าสถิติที่ใช้พิจารณาใน t - distribution
F	แทน	ค่าสถิติที่ใช้พิจารณาใน F - distribution
df	แทน	ระดับชั้นแห่งความเป็นอิสระ (Degrees of Freedom)
SS	แทน	ผลบวกกำลังสองของคะแนน (Sum of Squares)
MS	แทน	ค่าคะแนนเฉลี่ยของผลบวกกำลังสองของคะแนน (Mean Squares)
p	แทน	ความน่าจะเป็นที่สถิติที่ใช้ทดสอบจะตกอยู่ในช่วงปฏิเสธสมมติฐาน
*	แทน	มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำเสนอการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และการหาค่าร้อยละ (Percentage)

ตอนที่ 2 การศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล โดยรวมและเป็นรายด้าน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าคะแนนเฉลี่ย (Mean) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ตอนที่ 3 การเปรียบเทียบคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล จำแนกตามตัวแปรเพศ ประเภทของสถาบันอุดมศึกษา และระดับการศึกษาของบิดามารดาหรือผู้ปกครอง โดยการทดสอบที (t-test) ส่วนตัวแปรภูมิภาคนา กลุ่มสาขาวิชาที่ศึกษา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สถานภาพของครอบครัว และฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-way ANOVA) เมื่อพบความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จึงทำการทดสอบความแตกต่างของค่าคะแนนเฉลี่ยเป็นรายคู่ โดยวิธีของเชฟเฟ (Scheffe's method)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และการหาค่าร้อยละ (Percentage) ดังแสดงในตาราง 3

ตาราง 3 จำนวนและค่าร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรที่ศึกษา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	741	48.24
หญิง	751	48.90
รวม	1,492	97.14
2. ภูมิลำเนา		
ภาคกลาง	601	39.13
ภาคเหนือ	142	9.25
ภาคใต้	224	14.58
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	182	11.85
กรุงเทพมหานคร	343	22.33
รวม	1,492	97.14
3. ประเภทของสถาบันอุดมศึกษา		
สถาบันอุดมศึกษาของรัฐ	748	48.70
สถาบันอุดมศึกษาเอกชน	744	48.44
รวม	1,492	97.14
4. กลุ่มสาขาวิชาที่ศึกษา		
กลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	565	36.79
กลุ่มสาขาวิทยาศาสตร์สุขภาพ	304	19.79
กลุ่มสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	623	40.56
รวม	1,492	97.14

ตาราง 3 (ต่อ)

ตัวแปรที่ศึกษา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
5. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน		
สูง	240	15.63
ปานกลาง	840	54.69
ต่ำ	412	26.82
รวม	1,492	97.14
6. สถานภาพของครอบครัว		
บิดามารดาอยู่ร่วมกัน	1,172	76.30
บิดามารดาแยกกันอยู่ หรือหย่าร้าง	201	13.09
บิดาหรือมารดาถึงแก่กรรม	109	7.10
บิดาและมารดาถึงแก่กรรม	10	0.65
รวม	1,492	97.14
7. ระดับการศึกษาของบิดามารดาหรือผู้ปกครอง		
ต่ำกว่าระดับปริญญาตรี	811	52.80
ระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า	681	44.34
รวม	1,492	97.14
8. ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว		
สูง	565	36.79
ปานกลาง	599	39.00
ต่ำ	328	21.35
รวม	1,492	97.14

จากตาราง 3 แสดงว่า กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนิสิตนักศึกษาชาย จำนวน 741 คน (ร้อยละ 48.24) นิสิตนักศึกษาหญิง จำนวน 751 คน (ร้อยละ 48.90) กลุ่มตัวอย่างมีภูมิลำเนาจากทุกภาคของประเทศ โดยภูมิลำเนาของกลุ่มตัวอย่างที่มากที่สุด คือ ภาคกลาง (ร้อยละ 39.13) รองลงมา คือ กลุ่มที่มีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพมหานคร (ร้อยละ 22.33) กลุ่มที่มีภูมิลำเนาอยู่ในภาคใต้ (ร้อยละ 14.58) กลุ่มที่มีภูมิลำเนาอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ร้อยละ 11.85) และกลุ่มที่มีจำนวนน้อยที่สุด คือ กลุ่มที่มีภูมิลำเนาอยู่ในภาคเหนือ (ร้อยละ 9.25)

กลุ่มตัวอย่างโดยส่วนใหญ่กำลังศึกษาอยู่ในกลุ่มสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (ร้อยละ 40.56) รองลงมา คือ กลุ่มสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (ร้อยละ 36.79) และกลุ่มสาขาวิชาที่มีจำนวนน้อยที่สุด คือ กลุ่มสาขาวิทยาศาสตร์สุขภาพ (ร้อยละ 19.79) โดยกลุ่มตัวอย่างมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมากที่สุด

อยู่ในช่วง 2.50-3.25 (ร้อยละ 54.69) สถานภาพทางครอบครัวส่วนใหญ่บิดามารดาอยู่ร่วมกัน (ร้อยละ 76.30) บิดามารดา/ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี (ร้อยละ 58.20) และบิดามารดา/ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือนอยู่ในช่วงระหว่าง 15,000 - 30,000 บาท (ร้อยละ 39.00)

ตอนที่ 4 การศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยรวมและในแต่ละด้าน โดยการวิเคราะห์หาค่าคะแนนเฉลี่ย (Mean) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ดังแสดงในตาราง 4 - 18

ตาราง 4 ค่าคะแนนเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยรวมและเป็นรายด้าน

คุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา	นิสิตนักศึกษา (n = 1,492)		การแปลความหมาย
	$\bar{X}$	SD	
ด้านความใฝ่รู้	3.38	0.54	ปานกลาง
ด้านความมีวินัยและรับผิดชอบ	3.71	0.57	สูง
ด้านความซื่อสัตย์สุจริต	4.13	0.57	สูง
ด้านความอดทนอดกลั้น	3.94	0.53	สูง
ด้านความประหยัด	3.67	0.56	สูง
ด้านความกตัญญูกตเวที	4.33	0.51	สูง
รวม	3.86	0.41	สูง

จากตาราง 4 แสดงว่า นิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลมีคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวมอยู่ในระดับสูง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นิสิตนักศึกษามีคุณธรรมและจริยธรรมเกือบทุกด้าน อยู่ในระดับสูง ยกเว้นด้านความใฝ่รู้ อยู่ในระดับปานกลาง

ตาราง 5 ค่าคะแนนเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ด้านความใฝ่รู้ เป็นรายข้อ

ข้อที่	คุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา	นิสิตนักศึกษา (n = 1,492)		การแปลความหมาย
		$\bar{X}$	SD	
1	เมื่อมีเวลาว่าง จะเข้าห้องสมุดเพื่อหาความรู้เพิ่มเติม	3.05	0.96	ปานกลาง
2	พูดคุยและแลกเปลี่ยนความรู้ใหม่ๆ กับอาจารย์และเพื่อนๆ	3.33	0.85	ปานกลาง
3	เตรียมบทเรียนมาล่วงหน้าก่อนเข้าเรียน	2.81	0.94	ปานกลาง
4	ทบทวนบทเรียนและค้นคว้าเพิ่มเติมในเรื่องที่อาจารย์สอนไปแล้ว แต่ยังไม่เข้าใจถ่องแท้	3.08	0.90	ปานกลาง
5	มีความกระตือรือร้นในการศึกษาเล่าเรียน	3.49	0.82	ปานกลาง
6	มีความสนใจที่จะเรียนรู้วิทยาการและเทคโนโลยีใหม่ๆ	3.87	0.81	สูง
7	อ่านหนังสือประเภทต่างๆ ที่ให้ความรู้นอกเหนือจากการอ่านบทเรียน เช่น หนังสือพิมพ์ วารสาร นิตยสาร	4.07	0.85	สูง
8	มีความสนใจ ติดตามความก้าวหน้าและความเคลื่อนไหวทางวิชาการ ในเรื่องเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วิทยาศาสตร์ ฯลฯ	3.67	0.82	สูง
9	พูดคุย ชักถาม หรือสนทนากับผู้มีความรู้หรือผู้เชี่ยวชาญในศาสตร์สาขาต่างๆ	3.15	0.90	ปานกลาง
10	เข้าร่วมอบรมสัมมนาหรือเข้าชมนิทรรศการที่ทางมหาวิทยาลัยหรือหน่วยงานอื่นจัดขึ้น	3.05	0.99	ปานกลาง
11	มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และสร้างสรรค์ผลงานที่เป็นของตนเอง	3.48	0.90	ปานกลาง
12	มีความสนใจและเชื่อมโยงความรู้เดิมไปสู่ความรู้ใหม่	3.56	0.83	สูง
รวม		3.38	0.54	ปานกลาง

จากตาราง 5 แสดงว่า นิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล มีคุณธรรมและจริยธรรมด้านความใฝ่รู้ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า นิสิตนักศึกษามีคุณธรรมและจริยธรรมเกือบทุกข้ออยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้นข้อที่ 6 มีความสนใจที่จะเรียนรู้วิทยาการและเทคโนโลยีใหม่ๆ ข้อที่ 7 อ่านหนังสือประเภทต่างๆ ที่ให้ความรู้นอกเหนือจากการอ่านบทเรียน เช่น หนังสือพิมพ์ วารสาร นิตยสาร ข้อที่ 8 มีความสนใจ ติดตามความก้าวหน้าและความเคลื่อนไหวทางวิชาการในเรื่องเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วิทยาศาสตร์ ฯลฯ และข้อที่ 12 มีความสนใจและเชื่อมโยงความรู้เดิมไปสู่ความรู้ใหม่ ที่นิสิตนักศึกษามีคุณธรรมและจริยธรรมในระดับสูง

ตาราง 6 ค่าคะแนนเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา
สถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ด้านความมีวินัยและรับผิดชอบ เป็นรายข้อ

ข้อที่	คุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา	นิสิตนักศึกษา (n = 1,492)		การแปลความหมาย
		$\bar{X}$	SD	
13	ปฏิบัติตามกฎระเบียบและข้อบังคับของมหาวิทยาลัย	3.83	0.88	สูง
14	แต่งกายสุภาพเรียบร้อย และถูกต้องตามระเบียบของมหาวิทยาลัย	3.74	0.97	สูง
15	ไม่สูบบุหรี่ ดื่มสุรา หรือสิ่งเสพติดอื่นๆ ที่ทำลายสุขภาพ	3.70	1.34	สูง
16	ใช้ระเบียบแถวในการรับบริการต่างๆ ทั้งในและนอกมหาวิทยาลัย	3.93	0.94	สูง
17	ทำตารางและปฏิบัติตามตารางในการดูหนังสือ และทำการบ้าน	3.19	1.04	ปานกลาง
18	เข้าชั้นเรียนทุกชั่วโมง	3.70	0.97	สูง
19	ไม่ทำงานอื่นขึ้นมาทำในห้องเรียน ในขณะที่อาจารย์กำลังสอน	3.42	0.96	ปานกลาง
20	ทำการบ้านทุกวิชาด้วยตนเอง	3.38	0.95	ปานกลาง
21	ส่งงานที่อาจารย์มอบหมายให้ทำตรงเวลา	3.83	0.89	สูง
22	เมื่อได้รับมอบหมายให้ทำการสิ่งใด จะเอาใจใส่งานนั้นอย่างเต็มความสามารถ	3.85	0.82	สูง
23	เมื่อต้องทำงานร่วมกับผู้อื่น จะรับผิดชอบในงานของตนเองอย่างเต็มที่ และให้ความช่วยเหลือผู้อื่น เมื่องานของตนเสร็จแล้ว	3.89	0.80	สูง
24	ข้ามถนนโดยใช้ทางม้าลาย สะพานลอย หรือในที่ที่กำหนด	3.87	0.85	สูง
25	ช่วยรักษาความสะอาด และความเป็นระเบียบเรียบร้อยทั้งที่บ้านที่พักอาศัย มหาวิทยาลัย และสถานที่ต่างๆ	3.96	0.80	สูง
รวม		3.71	0.57	สูง

จากตาราง 6 แสดงว่า นิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล มีคุณธรรมและจริยธรรมด้านความมีวินัยและรับผิดชอบ โดยรวมอยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า นิสิตนักศึกษามีคุณธรรมและจริยธรรมเกือบทุกข้ออยู่ในระดับสูง ยกเว้นข้อที่ 17 ทำตารางและปฏิบัติตามตารางในการดูหนังสือและทำการบ้าน ข้อที่ 19 ไม่ทำงานอื่นขึ้นมาทำในห้องเรียนในขณะที่อาจารย์กำลังสอน และข้อที่ 20 ทำการบ้านทุกวิชาด้วยตนเอง ที่นิสิตนักศึกษามีคุณธรรมและจริยธรรมอยู่ในระดับปานกลาง

ตาราง 7 ค่าคะแนนเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา
สถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ด้านความซื่อสัตย์สุจริต เป็นรายข้อ

ข้อที่	คุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา	นิสิตนักศึกษา (n = 1,492)		การแปลความหมาย
		$\bar{X}$	SD	
26	ไม่กล่าวเท็จ หรือพูดโกหก	3.77	0.87	สูง
27	ยอมรับผิดเมื่อกระทำความผิด	4.17	0.80	สูง
28	ไม่หยิบของผู้อื่นก่อนได้รับอนุญาต	4.21	0.87	สูง
29	ไม่ลอกการบ้านเพื่อน หรือให้เพื่อนลอกการบ้าน	3.25	1.06	ปานกลาง
30	ไม่แอบอ้างนำผลงานของคนอื่นมาเป็นของตน	4.24	1.10	สูง
31	ยืมของผู้อื่นไปแล้วส่งคืน	4.36	0.88	สูง
32	ไม่ทุจริตในการสอบ	4.30	0.94	สูง
33	ไม่หลอกลวงผู้อื่น	4.25	0.93	สูง
34	ไม่ปลอมแปลงเอกสาร	4.32	0.97	สูง
35	เมื่อเก็บสิ่งของผู้อื่นได้ จะรีบนำไปติดต่อกับเจ้าของ	4.24	0.83	สูง
36	เมื่อได้รับเงินทอนเกิน จะนำไปคืนทันที	4.23	0.88	สูง
37	ปฏิบัติตามข้อตกลงและสัญญาที่ให้ไว้กับผู้อื่น	4.20	0.78	สูง
38	ไม่นำสิ่งของส่วนรวมไปใช้เพื่อประโยชน์ส่วนตน	4.18	0.89	สูง
39	ไม่นอกใจคนรัก	4.03	1.09	สูง
40	ไม่ทรยศ หรือคิดร้ายต่อเพื่อน	4.35	0.91	สูง
41	ปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด	4.05	0.87	สูง
รวม		4.13	0.57	สูง

จากตาราง 7 แสดงว่า นิสิตนักศึกษาศาสนาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล มีคุณธรรมและจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์สุจริต โดยรวมอยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า นิสิตนักศึกษามีคุณธรรมและจริยธรรมเกือบทุกข้ออยู่ในระดับสูง ยกเว้น ข้อที่ 29 ไม่ลอกการบ้านเพื่อน หรือให้เพื่อนลอกการบ้าน ที่นิสิตนักศึกษามีคุณธรรมและจริยธรรมอยู่ในระดับปานกลาง

ตาราง 8 ค่าคะแนนเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา
สถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ด้านความอดทนอดกลั้น เป็นรายข้อ

ข้อที่	คุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา	นิสิตนักศึกษา (n = 1,492)		การแปลความหมาย
		$\bar{X}$	SD	
42	ตั้งใจเรียนทุกวิชา แม้จะมีบางวิชาที่ไม่ชอบ	3.67	0.85	สูง
43	สามารถคอย เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่พอใจ	3.87	0.77	สูง
44	ยอมรับในความคิดเห็นของบุคคลอื่นที่แตกต่างจากตน	4.01	0.73	สูง
45	ตั้งใจทำงานที่ได้รับมอบหมายโดยไม่ย่อท้อ แม้ว่างานนั้น จะยากลำบากและมีอุปสรรค	3.90	0.78	สูง
46	ไม่แสดงความเสียใจ เมื่อถูกตำหนิ	3.63	0.83	สูง
47	ไม่กล่าวคำหยาบ เมื่อถูกยั่วยุ	3.54	0.96	สูง
48	รับฟังข้อบกพร่องของตนเอง เพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไข	4.05	0.76	สูง
49	เมื่อทำความผิดต่อผู้อื่น ก็จะกล่าวคำ “ขอโทษ”	4.30	0.76	สูง
50	มีความขยันหมั่นเพียรในกิจการต่างๆ	3.95	0.80	สูง
51	มีน้ำใจเป็นนักกีฬา และรู้จักให้อภัยผู้อื่น	4.20	0.77	สูง
52	ยอมรับในสิ่งที่ผิดพลาด	4.20	0.77	สูง
รวม		3.94	0.53	สูง

จากตาราง 8 แสดงว่า นิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล มีคุณธรรมและจริยธรรมด้านความอดทนอดกลั้น โดยรวมอยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ทุกข้ออยู่ในระดับสูง

ตาราง 9 ค่าคะแนนเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา
สถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ด้านความประหยัด เป็นรายชื่อ

ข้อที่	คุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา	นิสิตนักศึกษา (n = 1,492)		การแปลความหมาย
		$\bar{X}$	SD	
53	ใช้จ่ายเงินเท่าที่จำเป็น สมควรแก่สภาพ	3.72	0.87	สูง
54	กำหนดรายจ่ายให้พอเหมาะพอควรแก่กำลังทรัพย์	3.70	0.84	สูง
55	เก็บสะสมเงินไว้บางส่วน เพื่อใช้จ่ายยามจำเป็น	3.57	0.94	สูง
56	มีการวางแผนการใช้จ่ายเงินอย่างรอบคอบในแต่ละเดือน	3.48	0.92	ปานกลาง
57	คำนึงถึงผลดี ผลเสีย และความคุ้มค่าก่อนที่จะซื้อสิ่งของใดๆ	3.66	0.89	สูง
58	รักษาซ่อมแซมสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ให้ใช้งานได้อยู่เสมอ	3.53	0.89	สูง
59	นำเสื้อผ้าเก่าที่ไม่ทันสมัยแล้ว มาดัดแปลงให้สวยงาม แล้วนำมาสวมใส่ใหม่ได้	2.99	1.51	ปานกลาง
60	ปิดไฟฟ้าหรือน้ำประปาทุกครั้ง หลังจากที่ใช้แล้ว	4.21	0.87	สูง
61	ปิดโทรทัศน์หรือวิทยุ เมื่อไม่มีใครดูหรือฟัง	4.12	0.87	สูง
62	ไม่ใช้โทรศัพท์มือถือ พุดคุยในเรื่องไร้สาระ	3.39	1.04	ปานกลาง
63	ไม่ใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือย ให้หมดเปลืองโดยเปล่าประโยชน์	3.59	0.90	สูง
64	ช่วยดูแลและประหยัดการใช้พลังงานทั้งในมหาวิทยาลัยและ ในที่สาธารณะ	3.73	0.85	สูง
65	เดินทางโดยใช้รถสาธารณะ แทนการเดินทางโดยรถส่วนตัว	4.08	1.01	สูง
รวม		3.67	0.56	สูง

จากตาราง 9 แสดงว่า นิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล มีคุณธรรมและจริยธรรมด้านความประหยัด โดยรวมอยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า นิสิตนักศึกษา มีคุณธรรมและจริยธรรมเกือบทุกข้ออยู่ในระดับสูง ยกเว้นข้อที่ 56 มีการวางแผนการใช้จ่ายเงินอย่างรอบคอบในแต่ละเดือน ข้อที่ 59 นำเสื้อผ้าเก่าที่ไม่ทันสมัยแล้ว มาดัดแปลงให้สวยงาม แล้วนำมาสวมใส่ใหม่ และข้อที่ 62 ไม่ใช้โทรศัพท์มือถือพุดคุยในเรื่องไร้สาระ ที่นิสิตนักศึกษามีคุณธรรมและจริยธรรมอยู่ในระดับปานกลาง

ตาราง 10 ค่าคะแนนเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา
สถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ด้านความกตัญญูทวดเวที เป็นรายข้อ

ข้อที่	คุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา	นิสิตนักศึกษา (n = 1,492)		การแปลความหมาย
		$\bar{X}$	SD	
66	แสดงความเคารพนับถือบุพการี ครูอาจารย์ และผู้มีพระคุณ	4.50	0.70	สูงมาก
67	ถ้าเป็นคำสั่งสอนของพ่อแม่และ/หรือผู้มีพระคุณ ที่เป็นประโยชน์ แม้ว่าจะขัดกับความรู้สึก แต่ก็ยินดีที่จะปฏิบัติตาม	4.23	0.78	สูง
68	ดูแลและไม่ละทิ้งพ่อแม่และ/หรือผู้มีพระคุณ ในยามที่ท่านลำบากหรือเดือดร้อน	4.58	0.67	สูงมาก
69	ตั้งใจทำให้พ่อแม่และ/หรือผู้มีพระคุณภาคภูมิใจ	4.57	0.65	สูงมาก
70	ระลึกถึงและตอบแทนบุญคุณผู้ที่เคยให้ความช่วยเหลือตนอยู่เสมอ	4.45	0.71	สูง
71	ช่วยพ่อแม่/ผู้ปกครองทำงานบ้าน	4.14	0.85	สูง
72	ไม่ประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นที่เสื่อมเสียของครอบครัวและมหาวิทยาลัย	4.33	0.77	สูง
73	อาสาช่วยเหลืองานของครูอาจารย์เสมอ	3.69	0.90	สูง
74	มีความจงรักภักดีต่อประเทศชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์	4.51	0.68	สูงมาก
75	มีจิตสำนึกในหน้าที่และกตัญญูต่อแผ่นดินเกิด และตอบแทนเมื่อมีโอกาส	4.43	0.70	สูง
76	ช่วยดูแลและรักษาทรัพยากรของประเทศชาติ	4.23	0.79	สูง
รวม		4.33	0.51	สูง

จากตาราง 10 แสดงว่า นิสิตนักศึกษาศาสนาบัณฑิตศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล มีคุณธรรมและจริยธรรมด้านความกตัญญูทวดเวที โดยรวมอยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า นิสิตนักศึกษามีคุณธรรมและจริยธรรมเกือบทุกข้ออยู่ในระดับสูง ยกเว้นข้อที่ 66 แสดงความเคารพนับถือบุพการี ครูอาจารย์และผู้มีพระคุณ ข้อที่ 68 ดูแลและไม่ละทิ้งพ่อแม่และ/หรือผู้มีพระคุณ ในยามที่ท่านลำบากหรือเดือดร้อน ข้อที่ 69 ตั้งใจทำให้พ่อแม่และ/หรือผู้มีพระคุณภาคภูมิใจ และข้อที่ 74 มีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ที่นิสิตนักศึกษามีคุณธรรมและจริยธรรมอยู่ในระดับสูงมาก

ตาราง 11 ค่าคะแนนเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา
สถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยรวมและเป็นรายด้าน จำแนกตามเพศ

คุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา	เพศชาย (n = 741)		เพศหญิง (n = 751)	
	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD
ด้านความใฝ่รู้	3.38	0.56	3.38	0.53
ด้านความมีวินัยและรับผิดชอบ	3.59	0.57	3.84	0.55
ด้านความซื่อสัตย์สุจริต	4.05	0.55	4.21	0.57
ด้านความอดทนอดกลั้น	3.93	0.52	3.95	0.53
ด้านความประหยัด	3.68	0.54	3.67	0.57
ด้านความกตัญญูกตเวที	4.27	0.51	4.39	0.51
รวม	3.82	0.41	3.91	0.41

จากตาราง 11 แสดงว่า นิสิตนักศึกษาชายและหญิงมีคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวมอยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นิสิตนักศึกษาชายและหญิงมีคุณธรรมและจริยธรรมเกือบทุกด้านอยู่ในระดับสูง ยกเว้นด้านความใฝ่รู้ ที่นิสิตนักศึกษาทั้งหญิงและชายมีคุณธรรมและจริยธรรมอยู่ในระดับปานกลาง

ตาราง 12 ค่าคะแนนเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา
สถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยรวมและเป็นรายด้าน จำแนกตามภูมิภาค

คุณธรรมและจริยธรรม ของนิสิตนักศึกษา	ภาคกลาง (n =601)		ภาคเหนือ (n =142)		ภาคใต้ (n =224)		ภาคตะวันออก เฉียงเหนือ (n =182)		กรุงเทพฯ (n =343)	
	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD
ด้านความใฝ่รู้	3.32	0.51	3.50	0.52	3.54	0.54	3.43	0.56	3.32	0.56
ด้านความมีวินัยและรับผิดชอบ	3.68	0.57	3.76	0.55	3.78	0.59	3.80	0.56	3.66	0.56
ด้านความซื่อสัตย์สุจริต	4.10	0.59	4.23	0.48	4.21	0.60	4.14	0.55	4.10	0.54
ด้านความอดทนอดกลั้น	3.89	0.50	4.03	0.49	4.07	0.56	4.00	0.49	3.87	0.56
ด้านความประหยัด	3.67	0.53	3.65	0.48	3.77	0.58	3.75	0.53	3.58	0.61
ด้านความกตัญญูกตเวที	4.29	0.52	4.42	0.42	4.39	0.51	4.45	0.50	4.27	0.54
รวม	3.83	0.40	3.93	0.36	3.96	0.43	3.93	0.40	3.80	0.42

จากตาราง 12 แสดงว่า นิสิตนักศึกษาที่มีภูมิลำเนาอยู่ในภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคตะวันออก
เฉียงเหนือ และกรุงเทพมหานคร มีคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวมอยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า
นิสิตนักศึกษาที่มีภูมิลำเนาอยู่ในภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และกรุงเทพมหานคร
มีคุณธรรมและจริยธรรมเกือบทุกด้านอยู่ในระดับสูง ยกเว้นด้านความใฝ่รู้ ที่นิสิตนักศึกษาที่มีภูมิลำเนาอยู่ใน
ภาคใต้ มีคุณธรรมและจริยธรรมอยู่ในระดับสูง ส่วนนักศึกษาที่มีภูมิลำเนาอยู่ในภาคกลาง ภาคเหนือ ภาค
ตะวันออกเฉียงเหนือ และกรุงเทพมหานคร มีคุณธรรมและจริยธรรมอยู่ในระดับปานกลาง

ตาราง 13 ค่าคะแนนเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา
สถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยรวมและเป็นรายด้าน จำแนกตามประเภทของ
สถาบันอุดมศึกษา

คุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา	สถาบันอุดมศึกษา ของรัฐ (n = 748)		สถาบันอุดมศึกษา ของเอกชน (n = 744)	
	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD
ด้านความใฝ่รู้	3.37	0.53	3.40	0.55
ด้านความมีวินัยและรับผิดชอบ	3.74	0.56	3.69	0.58
ด้านความซื่อสัตย์สุจริต	4.11	0.56	4.16	0.57
ด้านความอดทนอดกลั้น	3.92	0.50	3.96	0.55
ด้านความประหยัด	3.72	0.55	3.63	0.56
ด้านความกตัญญูกตเวที	4.31	0.51	4.36	0.52
รวม	3.86	0.41	3.87	0.42

จากตาราง 13 แสดงว่า นิสิตนักศึกษาที่ศึกษาอยู่ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชนมีคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวมอยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า เกือบทุกด้านอยู่ในระดับสูง ยกเว้นด้านความใฝ่รู้ ที่นิสิตนักศึกษามีคุณธรรมและจริยธรรมอยู่ในระดับปานกลาง

ตาราง 14 ค่าคะแนนเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยรวมและเป็นรายด้าน จำแนกตามกลุ่มสาขาวิชาที่ศึกษา

คุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา	วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (n = 565)		วิทยาศาสตร์สุขภาพ (n = 304)		มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (n = 623)	
	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD
ด้านความใฝ่รู้	3.39	0.53	3.52	0.52	3.31	0.55
ด้านความมีวินัยและรับผิดชอบ	3.65	0.54	3.98	0.52	3.64	0.58
ด้านความซื่อสัตย์สุจริต	4.05	0.55	4.33	0.48	4.11	0.59
ด้านความอดทนอดกลั้น	3.91	0.50	4.03	0.49	3.92	0.56
ด้านความประหยัด	3.69	0.53	3.79	0.46	3.60	0.61
ด้านความกตัญญูกตเวที	4.27	0.53	4.42	0.45	4.35	0.52
รวม	3.83	0.40	4.01	0.36	3.82	0.43

จากตาราง 14 แสดงว่า นิสิตนักศึกษาที่ศึกษาอยู่ในกลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ และกลุ่มสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มีคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวมอยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นิสิตนักศึกษาที่ศึกษาอยู่ในกลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ และกลุ่มสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มีคุณธรรมและจริยธรรมเกือบทุกด้านอยู่ในระดับสูง ยกเว้นด้านความใฝ่รู้ ที่นิสิตนักศึกษาที่ศึกษาอยู่ในกลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ มีคุณธรรมและจริยธรรมอยู่ในระดับสูง ส่วนนิสิตนักศึกษาที่ศึกษาอยู่ในกลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และกลุ่มสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มีคุณธรรมและจริยธรรมอยู่ในระดับปานกลาง

ตาราง 15 ค่าคะแนนเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยรวมและเป็นรายด้าน จำแนกตามผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

คุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา	สูง (n = 240)		ปานกลาง (n = 840)		ต่ำ (n = 412)	
	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD
ด้านความใฝ่รู้	3.55	0.57	3.41	0.52	3.23	0.52
ด้านความมีวินัยและรับผิดชอบ	3.98	0.55	3.76	0.54	3.47	0.55
ด้านความซื่อสัตย์สุจริต	4.30	0.55	4.15	0.55	4.01	0.58
ด้านความอดทนอดกลั้น	4.07	0.51	3.94	0.51	3.85	0.55
ด้านความประหยัด	3.81	0.54	3.67	0.54	3.59	0.59
ด้านความกตัญญูกตเวที	4.44	0.47	4.35	0.50	4.23	0.56
รวม	4.03	0.40	3.88	0.39	3.73	0.42

จากตาราง 15 แสดงว่า นิสิตนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนปานกลาง และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ มีคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวมอยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นิสิตนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง ปานกลาง และต่ำ มีคุณธรรมและจริยธรรมเกือบทุกด้านอยู่ในระดับสูง ยกเว้นด้านความใฝ่รู้ ที่นิสิตนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง มีคุณธรรมและจริยธรรมอยู่ในระดับสูง ส่วนนิสิตนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนปานกลางและต่ำ มีคุณธรรมและจริยธรรมอยู่ในระดับปานกลาง และด้านความมีวินัยและรับผิดชอบ ที่นิสิตนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ มีคุณธรรมและจริยธรรมอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนนิสิตนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงและปานกลาง มีคุณธรรมและจริยธรรมอยู่ในระดับสูง

ตาราง 16 ค่าคะแนนเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา
สถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยรวมและเป็นรายด้าน จำแนกตามสถานภาพ
ของครอบครัว

คุณธรรมและจริยธรรม ของนิสิตนักศึกษา	บิดามารดาอยู่ ร่วมกัน		บิดามารดา แยกกันอยู่ หรือหย่าร้าง		บิดาหรือมารดา ถึงแก่กรรม		บิดาและมารดา ถึงแก่กรรม	
	(n = 1,172)		(n = 201)		(n = 109)		(n = 10)	
	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD
ด้านความใฝ่รู้	3.38	0.55	3.39	0.48	3.37	0.53	3.44	0.60
ด้านความมีวินัยและรับผิดชอบ	3.73	0.57	3.68	0.58	3.66	0.52	3.38	0.62
ด้านความซื่อสัตย์สุจริต	4.13	0.57	4.12	0.53	4.17	0.57	3.89	0.50
ด้านความอดทนอดกลั้น	3.94	0.53	3.88	0.50	4.03	0.55	3.97	0.56
ด้านความประหยัด	3.69	0.55	3.60	0.58	3.69	0.51	3.55	0.60
ด้านความกตัญญูกตเวที	4.34	0.51	4.25	0.54	4.40	0.55	4.26	0.54
รวม	3.87	0.41	3.82	0.41	3.89	0.42	3.75	0.42

จากตาราง 16 แสดงว่า นิสิตนักศึกษาที่มีสถานภาพของครอบครัวบิดามารดาอยู่ร่วมกัน บิดามารดาแยกกันอยู่หรือหย่าร้าง บิดาหรือมารดาถึงแก่กรรม และบิดาและมารดาถึงแก่กรรม มีคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวมอยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นิสิตนักศึกษาที่มีสถานภาพของครอบครัวบิดามารดาอยู่ร่วมกัน บิดามารดาแยกกันอยู่หรือหย่าร้าง บิดาหรือมารดาถึงแก่กรรม และบิดาและมารดาถึงแก่กรรม มีคุณธรรมและจริยธรรมเกือบทุกด้านอยู่ในระดับสูง ยกเว้นด้านความใฝ่รู้ ที่นิสิตนักศึกษาที่มีสถานภาพของครอบครัวบิดามารดาอยู่ร่วมกัน บิดามารดาแยกกันอยู่หรือหย่าร้าง บิดาหรือมารดาถึงแก่กรรม และบิดาและมารดาถึงแก่กรรม มีคุณธรรมและจริยธรรมอยู่ในระดับปานกลาง และด้านความมีวินัยและรับผิดชอบ นิสิตนักศึกษาที่มีสถานภาพของครอบครัวบิดาและมารดาถึงแก่กรรม มีคุณธรรมและจริยธรรมในระดับปานกลาง ส่วนนิสิตนักศึกษาที่มีสถานภาพของครอบครัวอื่นๆ มีคุณธรรมและจริยธรรมอยู่ในระดับสูง

ตาราง 17 ค่าคะแนนเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยรวมและเป็นรายด้าน จำแนกตามระดับการศึกษาของบิดามารดาหรือผู้ปกครอง

คุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา	ต่ำกว่าระดับปริญญาตรี (n = 811)		ปริญญาตรีหรือสูงกว่า (n = 681)	
	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD
ด้านความใฝ่รู้	3.36	0.52	3.41	0.57
ด้านความมีวินัยและรับผิดชอบ	3.72	0.55	3.70	0.59
ด้านความซื่อสัตย์สุจริต	4.13	0.57	4.14	0.56
ด้านความอดทนอดกลั้น	3.93	0.52	3.95	0.53
ด้านความประหยัด	3.70	0.53	3.65	0.58
ด้านความกตัญญูกตเวที	4.37	0.49	4.29	0.54
รวม	3.87	0.38	3.86	0.43

จากตาราง 17 แสดงว่า นิสิตนักศึกษาที่บิดามารดาหรือผู้ปกครองมีการศึกษาต่ำกว่าระดับปริญญาตรี และบิดามารดาหรือผู้ปกครองมีการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า มีคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวมอยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นิสิตนักศึกษาที่บิดามารดาหรือผู้ปกครองมีการศึกษาต่ำกว่าระดับปริญญาตรี และบิดามารดาหรือผู้ปกครองมีการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า มีคุณธรรมและจริยธรรมเกือบทุกด้านอยู่ในระดับสูง ยกเว้นด้านความใฝ่รู้ ที่นิสิตนักศึกษาที่บิดามารดาหรือผู้ปกครองมีการศึกษาต่ำกว่าระดับปริญญาตรี และบิดามารดาหรือผู้ปกครองมีการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า มีคุณธรรมและจริยธรรมอยู่ในระดับปานกลาง

ตาราง 18 ค่าคะแนนเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยรวมและเป็นรายด้าน จำแนกตามฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว

คุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา	สูง (n = 565)		ปานกลาง (n = 599)		ต่ำ (n = 328)	
	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD
ด้านความใฝ่รู้	3.37	0.55	3.42	0.55	3.34	0.50
ด้านความมีวินัยและรับผิดชอบ	3.65	0.58	3.75	0.57	3.75	0.55
ด้านความซื่อสัตย์สุจริต	4.10	0.57	4.18	0.55	4.12	0.58
ด้านความอดทนอดกลั้น	3.90	0.53	3.96	0.53	3.96	0.51
ด้านความประหยัด	3.58	0.57	3.70	0.54	3.78	0.53
ด้านความกตัญญูกตเวที	4.28	0.52	4.35	0.51	4.39	0.51
รวม	3.81	0.42	3.89	0.41	3.89	0.40

จากตาราง 18 แสดงว่า นิสิตนักศึกษาที่มีฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวสูง ปานกลาง และต่ำ มีคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวมอยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นิสิตนักศึกษาที่มีฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวสูง ปานกลาง และต่ำ มีคุณธรรมและจริยธรรมเกือบทุกด้านอยู่ในระดับสูง ยกเว้นด้านความใฝ่รู้ นิสิตนักศึกษาที่มีฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวสูง ปานกลาง และต่ำ มีคุณธรรมและจริยธรรมอยู่ในระดับปานกลาง

ตอนที่ 3 การเปรียบเทียบคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาในเขต

กรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยรวมและเป็นรายด้าน จำแนกตามตัวแปรเพศ ประเภทของสถาบันอุดมศึกษา และระดับการศึกษาของบิดามารดาหรือผู้ปกครอง โดยการทดสอบที (t-test) ส่วนตัวแปรภูมิปัญญา กลุ่มสาขาวิชา ที่ศึกษา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สถานภาพของครอบครัว และฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว โดยการวิเคราะห์ ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-way ANOVA) เมื่อพบความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จึงทำการ ทดสอบความแตกต่างของค่าคะแนนเฉลี่ยเป็นรายคู่ โดยวิธีของเชฟเฟ (Scheffe's Method) ดังแสดงในตาราง 19 - 53

ตาราง 19 การเปรียบเทียบคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล โดยรวมและเป็นรายด้าน จำแนกตามเพศ

คุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา	เพศชาย		เพศหญิง		t	p
	(n = 741)		(n = 751)			
	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD		
ด้านความใฝ่รู้	3.38	0.56	3.38	0.53	-0.02	0.984
ด้านความมีวินัยและรับผิดชอบ	3.59	0.57	3.84	0.55	-8.52	0.000
ด้านความซื่อสัตย์สุจริต	4.05	0.55	4.21	0.57	-5.43	0.000
ด้านความอดทนอดกลั้น	3.93	0.52	3.95	0.53	-0.76	0.446
ด้านความประหยัด	3.68	0.54	3.67	0.57	0.31	0.756
ด้านความกตัญญูกตเวที	4.27	0.51	4.39	0.51	-4.50	0.000
รวม	3.82	0.41	3.91	0.41	-4.20	0.000

จากตาราง 19 แสดงว่า นิสิตนักศึกษาชายและนิสิตนักศึกษาหญิง มีคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความมีวินัยและรับผิดชอบ ด้านความซื่อสัตย์สุจริต และด้านความกตัญญูกตเวที แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนใน ด้านความใฝ่รู้ ด้านความอดทนอดกลั้น และด้านความประหยัด ไม่พบความแตกต่าง

ตาราง 20 การเปรียบเทียบคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล โดยรวมและเป็นรายด้าน จำแนกตามภูมิภาค

คุณธรรมและจริยธรรม ของนิสิตนักศึกษา	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	p
ด้านความใฝ่รู้	ระหว่างกลุ่ม	4	11.40	2.85	9.97	0.000
	ภายในกลุ่ม	1487	424.92	0.29		
	รวม	1491	436.31			
ด้านความมีวินัยและรับผิดชอบ	ระหว่างกลุ่ม	4	4.20	1.05	3.26	0.011
	ภายในกลุ่ม	1487	478.78	0.32		
	รวม	1491	482.99			
ด้านความซื่อสัตย์สุจริต	ระหว่างกลุ่ม	4	3.74	0.94	2.94	0.020
	ภายในกลุ่ม	1487	473.09	0.32		
	รวม	1491	476.84			
ด้านความอดทนอดกลั้น	ระหว่างกลุ่ม	4	8.59	2.15	7.94	0.000
	ภายในกลุ่ม	1487	402.09	0.27		
	รวม	1491	410.68			
ด้านความประหยัด	ระหว่างกลุ่ม	4	6.13	1.53	5.02	0.001
	ภายในกลุ่ม	1487	454.41	0.31		
	รวม	1491	460.54			
ด้านความกตัญญูกตเวที	ระหว่างกลุ่ม	4	6.72	1.68	6.45	0.000
	ภายในกลุ่ม	1487	387.53	0.26		
	รวม	1491	394.24			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	4	5.69	1.42	8.58	0.000
	ภายในกลุ่ม	1487	246.78	0.17		
	รวม	1491	252.47			

จากตาราง 20 แสดงว่า นิสิตนักศึกษาที่มีภูมิลำเนาต่างกัน มีคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เมื่อพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จึงทำการทดสอบความแตกต่างของค่าคะแนนเฉลี่ยเป็น รายคู่ โดยวิธีของเชฟเฟ (Scheffe's Method) ดังแสดงในตาราง 21 - 25

สำหรับด้านความมีวินัยและรับผิดชอบ และด้านความซื่อสัตย์สุจริต เมื่อทำการทดสอบเป็นรายคู่แล้ว ไม่พบว่าคู่ใดแตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเนื่องจากกลุ่มตัวอย่างมีความแตกต่างยังไม่ถึงระดับนัยสำคัญทางสถิติ

ตาราง 21 การทดสอบความแตกต่างของคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาในเขต กรุงเทพมหานครและปริมณฑล ด้านความใฝ่รู้ จำแนกตามภูมิภาค เป็นรายคู่

ภูมิภาค	ภาคกลาง	ภาคเหนือ	ภาคใต้	ภาคตะวันออก เฉิงเหิน	กรุงเทพฯ
ภูมิภาค	3.32	3.50	3.54	3.43	3.32
ภาคกลาง	3.32	*	*		
ภาคเหนือ	3.50				*
ภาคใต้	3.54				*
ภาคตะวันออกเฉิงเหิน	3.43				
กรุงเทพฯ	3.32				

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 21 แสดงว่า นิสิตนักศึกษาที่มีภูมิลำเนาอยู่ในภาคกลางและกรุงเทพมหานคร มีคุณธรรม และจริยธรรมด้านความใฝ่รู้ แตกต่างกับนิสิตนักศึกษาที่มีภูมิลำเนาอยู่ในภาคเหนือและภาคใต้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนคู่อื่นๆ ไม่พบความแตกต่าง

ตาราง 22 การทดสอบความแตกต่างของคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ด้านความอดทนอดกลั้น จำแนกตามภูมิภาค เป็นรายคู่

ภูมิภาค	ภาคกลาง	ภาคเหนือ	ภาคใต้	ภาคตะวันออก เชียงใหม่	กรุงเทพฯ
$\bar{X}$	3.89	4.03	4.07	4.00	3.87
ภาคกลาง	3.89		*		
ภาคเหนือ	4.03				
ภาคใต้	4.07				*
ภาคตะวันออกเชียงใหม่	4.00				
กรุงเทพฯ	3.87				

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 22 แสดงว่า นิสิตนักศึกษาที่มีภูมิลำเนาอยู่ในภาคใต้ มีคุณธรรมและจริยธรรมด้านความอดทนอดกลั้น แตกต่างกับนิสิตนักศึกษาที่มีภูมิลำเนาอยู่ในภาคกลางและกรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนคู่อื่นๆ ไม่พบความแตกต่าง

ตาราง 23 การทดสอบความแตกต่างของคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ด้านความประหยัด จำแนกตามภูมิภาค เป็นรายคู่

ภูมิภาค	ภาคกลาง	ภาคเหนือ	ภาคใต้	ภาคตะวันออก เชียงใหม่	กรุงเทพฯ
$\bar{X}$	3.67	3.65	3.77	3.75	3.58
ภาคกลาง	3.67				
ภาคเหนือ	3.65				
ภาคใต้	3.77				*
ภาคตะวันออกเชียงใหม่	3.75				*
กรุงเทพฯ	3.58				

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 23 แสดงว่า นิสิตนักศึกษาที่มีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพมหานคร มีคุณธรรมและจริยธรรมด้านความประหยัด แตกต่างกับนิสิตนักศึกษาที่มีภูมิลำเนาอยู่ในภาคใต้และภาคตะวันออกเชียงใหม่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนคู่อื่นๆ ไม่พบความแตกต่าง

ตาราง 24 การทดสอบความแตกต่างของคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ด้านความกตัญญูทเวที จำแนกตามภูมิลำเนา เป็นรายคู่

ภูมิลำเนา	ภาคกลาง	ภาคเหนือ	ภาคใต้	ภาคตะวันออก เฉียงเหนือ	กรุงเทพฯ
$\bar{X}$	4.29	4.42	4.39	4.45	4.27
ภาคกลาง	4.29			*	
ภาคเหนือ		4.42			
ภาคใต้			4.39		
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ				4.45	*
กรุงเทพฯ					4.27

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 24 แสดงว่า นิสิตนักศึกษาที่มีภูมิลำเนาอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีคุณธรรมและจริยธรรมด้านความกตัญญูทเวที แตกต่างกับนิสิตนักศึกษาที่มีภูมิลำเนาอยู่ในภาคกลางและกรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนคู่อื่นๆ ไม่พบความแตกต่าง

ตาราง 25 การทดสอบความแตกต่างของคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยรวม จำแนกตามภูมิลำเนา เป็นรายคู่

ภูมิลำเนา	ภาคกลาง	ภาคเหนือ	ภาคใต้	ภาคตะวันออก เฉียงเหนือ	กรุงเทพฯ
$\bar{X}$	3.83	3.93	3.96	3.93	3.80
ภาคกลาง	3.83		*		
ภาคเหนือ		3.93			*
ภาคใต้			3.96		*
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ				3.93	*
กรุงเทพฯ					3.80

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 25 แสดงว่า นิสิตนักศึกษาที่มีภูมิลำเนาอยู่ในภาคกลาง มีคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวม แตกต่างกับนิสิตนักศึกษาที่มีภูมิลำเนาอยู่ในภาคใต้ และนิสิตนักศึกษาที่มีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพฯ มีคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวม แตกต่างกับนิสิตนักศึกษาที่มีภูมิลำเนาอยู่ในภาคเหนือ ภาคใต้ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนคู่อื่นๆ ไม่พบความแตกต่าง

ตาราง 26 การเปรียบเทียบคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร และบริเวณพล โดยรวมและเป็นรายด้าน จำแนกตามประเภทของสถาบันอุดมศึกษา

คุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา	สถาบันอุดมศึกษา ของรัฐ		สถาบันอุดมศึกษา ของเอกชน		t	p
	(n = 748)		(n = 744)			
	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD		
ด้านความใฝ่รู้	3.37	0.53	3.40	0.55	-0.90	0.369
ด้านความมีวินัยและรับผิดชอบ	3.74	0.56	3.69	0.58	1.47	0.141
ด้านความซื่อสัตย์สุจริต	4.11	0.56	4.16	0.57	-1.89	0.059
ด้านความอดทนอดกลั้น	3.92	0.50	3.96	0.55	-1.33	0.184
ด้านความประหยัด	3.72	0.55	3.63	0.56	2.96	0.003
ด้านความกตัญญูกตเวที	4.31	0.51	4.36	0.52	-1.93	0.054
รวม	3.86	0.41	3.87	0.42	-0.31	0.757

จากตาราง 26 แสดงว่า นิสิตนักศึกษาที่ศึกษาอยู่ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชน มีคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นิสิตนักศึกษาที่ศึกษาอยู่ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชน มีคุณธรรมและจริยธรรมด้านความประหยัด แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านอื่นๆ ไม่พบความแตกต่าง

ตาราง 27 การเปรียบเทียบคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล โดยรวมและเป็นรายด้าน จำแนกตามกลุ่มสาขาวิชาที่ศึกษา

คุณธรรมและจริยธรรม ของนิสิตนักศึกษา	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	p
ด้านความใฝ่รู้	ระหว่างกลุ่ม	2	8.72	4.36	15.18	0.000*
	ภายในกลุ่ม	1489	427.60	0.29		
	รวม	1491	436.31			
ด้านความมีวินัยและรับผิดชอบ	ระหว่างกลุ่ม	2	26.40	13.20	43.05	0.000*
	ภายในกลุ่ม	1489	456.59	0.31		
	รวม	1491	482.99			
ด้านความซื่อสัตย์สุจริต	ระหว่างกลุ่ม	2	15.48	7.74	24.97	0.000*
	ภายในกลุ่ม	1489	461.36	0.31		
	รวม	1491	476.84			
ด้านความอดทนอดกลั้น	ระหว่างกลุ่ม	2	3.13	1.57	5.72	0.003*
	ภายในกลุ่ม	1489	407.55	0.27		
	รวม	1491	410.68			
ด้านความประหยัด	ระหว่างกลุ่ม	2	7.49	3.74	12.30	0.000*
	ภายในกลุ่ม	1489	453.05	0.30		
	รวม	1491	460.54			
ด้านความกตัญญูทดแทน	ระหว่างกลุ่ม	2	4.74	2.37	9.06	0.000*
	ภายในกลุ่ม	1489	389.51	0.26		
	รวม	1491	394.24			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	2	8.34	4.17	25.43	0.000*
	ภายในกลุ่ม	1489	244.13	0.16		
	รวม	1491	252.47			

จากตาราง 27 แสดงว่า นิสิตนักศึกษาที่ศึกษาในกลุ่มสาขาวิชาที่ต่างกัน มีคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เมื่อพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จึงทำการทดสอบความแตกต่างของค่าคะแนนเฉลี่ยเป็นรายคู่ โดยวิธีของเชฟเฟ (Scheffe's Method) ดังแสดงในตาราง 27 - 33

ตาราง 28 การทดสอบความแตกต่างของคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ด้านความใฝ่รู้ จำแนกตามกลุ่มสาขาวิชาที่ศึกษา เป็นรายคู่

กลุ่มสาขาวิชา	วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	วิทยาศาสตร์สุขภาพ	มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
$\bar{X}$	3.39	3.52	3.31
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	3.39	*	
วิทยาศาสตร์สุขภาพ	3.52		*
มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	3.31		

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 28 แสดงว่า นิสิตนักศึกษาที่ศึกษาในกลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ มีคุณธรรมและจริยธรรมด้านความใฝ่รู้ แตกต่างกับนิสิตนักศึกษาที่ศึกษาในกลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และกลุ่มสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนคู่อื่นๆ ไม่พบความแตกต่าง

ตาราง 29 การทดสอบความแตกต่างของคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ด้านความมีวินัยและรับผิดชอบ จำแนกตามกลุ่มสาขาวิชาที่ศึกษา เป็นรายคู่

กลุ่มสาขาวิชา	วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	วิทยาศาสตร์สุขภาพ	มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
$\bar{X}$	3.65	3.98	3.64
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	3.65	*	
วิทยาศาสตร์สุขภาพ	3.98		*
มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	3.64		

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 29 แสดงว่า นิสิตนักศึกษาที่ศึกษาในกลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ มีคุณธรรมและจริยธรรมด้านความมีวินัยและรับผิดชอบ แตกต่างกับนิสิตนักศึกษาที่ศึกษาในกลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และกลุ่มสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนคู่อื่นๆ ไม่พบความแตกต่าง

ตาราง 30 การทดสอบความแตกต่างของคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ด้านความซื่อสัตย์สุจริต จำแนกตามกลุ่มสาขาวิชาที่ศึกษา เป็นรายคู่

กลุ่มสาขาวิชา	วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	วิทยาศาสตร์สุขภาพ	มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
$\bar{X}$	4.05	4.33	4.11
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	4.05	*	
วิทยาศาสตร์สุขภาพ	4.33		*
มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	4.11		

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 30 แสดงว่า นิสิตนักศึกษาที่ศึกษาในกลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ มีคุณธรรมและจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์สุจริต แตกต่างกับนิสิตนักศึกษาที่ศึกษาในกลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และกลุ่มสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนคู่อื่นๆ ไม่พบความแตกต่าง

ตาราง 31 การทดสอบความแตกต่างของคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ด้านความอดทนอดกลั้น จำแนกตามกลุ่มสาขาวิชาที่ศึกษา เป็นรายคู่

กลุ่มสาขาวิชา	วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	วิทยาศาสตร์สุขภาพ	มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
$\bar{X}$	3.91	4.03	3.92
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	3.91	*	
วิทยาศาสตร์สุขภาพ	4.03		*
มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	3.92		

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 31 แสดงว่า นิสิตนักศึกษาที่ศึกษาในกลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ มีคุณธรรมและจริยธรรมด้านความอดทนอดกลั้น แตกต่างกับนิสิตนักศึกษาที่ศึกษาในกลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และกลุ่มสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนคู่อื่นๆ ไม่พบความแตกต่าง

ตาราง 32 การทดสอบความแตกต่างของคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ด้านความประหยัด จำแนกตามกลุ่มสาขาวิชาที่ศึกษา เป็นรายคู่

กลุ่มสาขาวิชา		วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	วิทยาศาสตร์สุขภาพ	มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
	$\bar{X}$	3.69	3.79	3.60
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	3.69			*
วิทยาศาสตร์สุขภาพ	3.79			*
มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	3.60			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 32 แสดงว่า นิสิตนักศึกษาที่ศึกษาในกลุ่มสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มีคุณธรรมและจริยธรรมด้านความประหยัด แตกต่างกับนิสิตนักศึกษาที่ศึกษาในกลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และกลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนคู่อื่นๆ ไม่พบความแตกต่าง

ตาราง 33 การทดสอบความแตกต่างของคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ด้านความกตัญญูทวดเทวี จำแนกตามกลุ่มสาขาวิชาที่ศึกษา เป็นรายคู่

กลุ่มสาขาวิชา		วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	วิทยาศาสตร์สุขภาพ	มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
	$\bar{X}$	4.27	4.42	4.35
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	4.27		*	*
วิทยาศาสตร์สุขภาพ	4.42			
มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	4.35			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 33 แสดงว่า นิสิตนักศึกษาที่ศึกษาในกลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มีคุณธรรมและจริยธรรมด้านความกตัญญูทวดเทวี แตกต่างกับนิสิตนักศึกษาที่ศึกษาในกลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ และกลุ่มสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนคู่อื่นๆ ไม่พบความแตกต่าง

ตาราง 34 การทดสอบความแตกต่างของคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยรวม จำแนกตามกลุ่มสาขาวิชาที่ศึกษา เป็นรายคู่

กลุ่มสาขาวิชา		วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี	วิทยาศาสตร์ สุขภาพ	มนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์
	$\bar{X}$	3.83	4.01	3.82
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	3.83		*	
วิทยาศาสตร์สุขภาพ	4.01			*
มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	3.82			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 34 แสดงว่า นิสิตนักศึกษาที่ศึกษาในกลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ มีคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวม แตกต่างกับนิสิตนักศึกษาที่ศึกษาในกลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และกลุ่มสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนคู่อื่นๆ ไม่พบความแตกต่าง

ตาราง 35 การเปรียบเทียบคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล โดยรวมและเป็นรายด้าน จำแนกตามผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

คุณธรรมและจริยธรรม ของนิสิตนักศึกษา	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	p
ด้านความใฝ่รู้	ระหว่างกลุ่ม	2	17.84	8.92	31.74	0.000
	ภายในกลุ่ม	1489	418.47	0.28		
	รวม	1491	436.31			
ด้านความมีวินัยและรับผิดชอบ	ระหว่างกลุ่ม	2	42.33	21.17	71.52	0.000
	ภายในกลุ่ม	1489	440.65	0.30		
	รวม	1491	482.99			
ด้านความซื่อสัตย์สุจริต	ระหว่างกลุ่ม	2	13.70	6.85	22.02	0.000
	ภายในกลุ่ม	1489	463.14	0.31		
	รวม	1491	476.84			
ด้านความอดทนอดกลั้น	ระหว่างกลุ่ม	2	7.52	3.76	13.88	0.000
	ภายในกลุ่ม	1489	403.17	0.27		
	รวม	1491	410.68			
ด้านความประหยัด	ระหว่างกลุ่ม	2	6.89	3.45	11.31	0.000
	ภายในกลุ่ม	1489	453.64	0.31		
	รวม	1491	460.54			
ด้านความกตัญญูทวดเวที	ระหว่างกลุ่ม	2	7.24	3.62	13.92	0.000
	ภายในกลุ่ม	1489	387.01	0.26		
	รวม	1491	394.24			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	2	13.88	6.94	43.31	0.000
	ภายในกลุ่ม	1489	238.59	0.16		
	รวม	1491	252.47			

จากตาราง 35 แสดงว่า นิสิตนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน มีคุณธรรมและจริยธรรม โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้าน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เมื่อพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จึงทำการทดสอบความแตกต่างของค่าคะแนนเฉลี่ยเป็น รายคู่ โดยวิธีของเชฟเฟ (Scheffe's Method) ดังแสดงในตาราง 36 - 42

ตาราง 36 การทดสอบความแตกต่างของคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ด้านความใฝ่รู้ จำแนกตามผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นรายคู่

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน		สูง	ปานกลาง	ต่ำ
	$\bar{X}$	3.55	3.41	3.23
สูง	3.55		*	*
ปานกลาง	3.41			*
ต่ำ	3.23			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 36 แสดงว่า นิสิตนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง มีคุณธรรมและจริยธรรมด้านความใฝ่รู้ แตกต่างกับนิสิตนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนปานกลางและต่ำ และนิสิตนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนปานกลาง มีคุณธรรมและจริยธรรมด้านความใฝ่รู้ แตกต่างกับนิสิตนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนคู่อื่นๆ ไม่พบความแตกต่าง

ตาราง 37 การทดสอบความแตกต่างของคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ด้านความมีวินัยและรับผิดชอบ จำแนกตามผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นรายคู่

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน		สูง	ปานกลาง	ต่ำ
	$\bar{X}$	3.98	3.76	3.47
สูง	3.98		*	*
ปานกลาง	3.76			*
ต่ำ	3.47			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 37 แสดงว่า นิสิตนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง มีคุณธรรมและจริยธรรมด้านความมีวินัยและรับผิดชอบ แตกต่างกับนิสิตนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนปานกลางและต่ำ และนิสิตนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนปานกลาง มีคุณธรรมและจริยธรรมด้านความมีวินัยและรับผิดชอบ แตกต่างกับนิสิตนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนคู่อื่นๆ ไม่พบความแตกต่าง

ตาราง 38 การทดสอบความแตกต่างของคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ด้านความซื่อสัตย์สุจริต จำแนกตามผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นรายคู่

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน		สูง	ปานกลาง	ต่ำ
	$\bar{X}$	4.30	4.15	4.01
สูง	4.30		*	*
ปานกลาง	4.15			*
ต่ำ	4.01			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 38 แสดงว่า นิสิตนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง มีคุณธรรมและจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์สุจริต แตกต่างกับนิสิตนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนปานกลางและต่ำ และนิสิตนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนปานกลาง มีคุณธรรมและจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์สุจริต แตกต่างกับนิสิตนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนคู่อื่นๆ ไม่พบความแตกต่าง

ตาราง 39 การทดสอบความแตกต่างของคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ด้านความอดทนอดกลั้น จำแนกตามผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นรายคู่

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน		สูง	ปานกลาง	ต่ำ
	$\bar{X}$	4.07	3.94	3.85
สูง	4.07		*	*
ปานกลาง	3.94			*
ต่ำ	3.85			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 39 แสดงว่า นิสิตนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง มีคุณธรรมและจริยธรรมด้านความอดทนอดกลั้น แตกต่างกับนิสิตนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนปานกลางและต่ำ และนิสิตนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนปานกลาง มีคุณธรรมและจริยธรรมด้านความอดทนอดกลั้น แตกต่างกับนิสิตนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนคู่อื่นๆ ไม่พบความแตกต่าง

ตาราง 40 การทดสอบความแตกต่างของคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ด้านความประหยัด จำแนกตามผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นรายคู่

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน		สูง	ปานกลาง	ต่ำ
	$\bar{X}$	3.81	3.67	3.59
สูง	3.81		*	*
ปานกลาง	3.67			
ต่ำ	3.59			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 40 แสดงว่า นิสิตนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง มีคุณธรรมและจริยธรรมด้านความประหยัด แตกต่างกับนิสิตนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนปานกลางและต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนคู่อื่นๆ ไม่พบความแตกต่าง

ตาราง 41 การทดสอบความแตกต่างของคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ด้านความกตัญญูทวดเวที จำแนกตามผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นรายคู่

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน		สูง	ปานกลาง	ต่ำ
	$\bar{X}$	4.44	4.35	4.23
สูง	4.44			*
ปานกลาง	4.35			*
ต่ำ	4.23			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 41 แสดงว่า นิสิตนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ มีคุณธรรมและจริยธรรมด้านความกตัญญูทวดเวที แตกต่างกับนิสิตนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงและปานกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนคู่อื่นๆ ไม่พบความแตกต่าง

ตาราง 42 การทดสอบความแตกต่างของคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาระดับอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยรวม จำแนกตามผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นรายคู่

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน		สูง	ปานกลาง	ต่ำ
	$\bar{X}$	4.03	3.88	3.73
สูง	4.03		*	*
ปานกลาง	3.88			*
ต่ำ	3.73			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 42 แสดงว่า นิสิตนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง มีคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวม แตกต่างกับนิสิตนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนปานกลางและต่ำ และนิสิตนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนปานกลาง มีคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวม แตกต่างกับนิสิตนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนคู่อื่นๆ ไม่พบความแตกต่าง

ตาราง 43 การเปรียบเทียบคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล โดยรวมและเป็นรายด้าน จำแนกตามสถานภาพของครอบครัว

คุณธรรมและจริยธรรม ของนิสิตนักศึกษา	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	p
ด้านความใฝ่รู้	ระหว่างกลุ่ม	3	0.05	0.02	0.06	0.980
	ภายในกลุ่ม	1488	436.26	0.29		
	รวม	1491	436.31			
ด้านความมีวินัยและรับผิดชอบ	ระหว่างกลุ่ม	3	1.82	0.61	1.88	0.132
	ภายในกลุ่ม	1488	481.16	0.32		
	รวม	1491	482.99			
ด้านความซื่อสัตย์สุจริต	ระหว่างกลุ่ม	3	0.83	0.28	0.86	0.461
	ภายในกลุ่ม	1488	476.01	0.32		
	รวม	1491	476.84			
ด้านความอดทนอดกลั้น	ระหว่างกลุ่ม	3	1.60	0.53	1.94	0.122
	ภายในกลุ่ม	1488	409.09	0.28		
	รวม	1491	410.68			
ด้านความประหยัด	ระหว่างกลุ่ม	3	1.37	0.46	1.48	0.218
	ภายในกลุ่ม	1488	459.17	0.31		
	รวม	1491	460.54			
ด้านความกตัญญูกตเวที	ระหว่างกลุ่ม	3	1.94	0.65	2.45	0.062
	ภายในกลุ่ม	1488	392.31	0.26		
	รวม	1491	394.24			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	3	0.60	0.20	1.18	0.317
	ภายในกลุ่ม	1488	251.87	0.17		
	รวม	1491	252.47			

จากตาราง 43 แสดงว่า นิสิตนักศึกษาที่สถานภาพของครอบครัวต่างกัน มีคุณธรรมและจริยธรรม โดยรวมและเป็นรายด้าน ไม่แตกต่างกัน

ตาราง 44 การเปรียบเทียบคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล โดยรวมและเป็นรายด้าน จำแนกตามระดับการศึกษาของบิดามารดาหรือผู้ปกครอง

คุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา	ต่ำกว่าระดับ ปริญญาตรี (n = 811)		ปริญญาตรี หรือสูงกว่า (n = 681)		t	p
	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD		
ด้านความใฝ่รู้	3.36	0.52	3.41	0.57	-1.92	0.055
ด้านความมีวินัยและรับผิดชอบ	3.72	0.55	3.70	0.59	0.76	0.447
ด้านความซื่อสัตย์สุจริต	4.13	0.57	4.14	0.56	-0.22	0.826
ด้านความอดทนอดกลั้น	3.93	0.52	3.95	0.53	-0.79	0.431
ด้านความประหยัด	3.70	0.53	3.65	0.58	1.82	0.069
ด้านความกตัญญูทวดเวที	4.37	0.49	4.29	0.54	2.73	0.007
รวม	3.87	0.40	3.86	0.43	0.51	0.607

จากตาราง 44 แสดงว่า นิสิตนักศึกษาที่ระดับการศึกษาของบิดามารดาหรือผู้ปกครองต่างกัน มีคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความกตัญญูทวดเวที แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านอื่นๆ ไม่พบความแตกต่าง

ตาราง 45 การเปรียบเทียบคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล โดยรวมและเป็นรายด้าน จำแนกตามฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว

คุณธรรมและจริยธรรม ของนิสิตนักศึกษา	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	p
ด้านความใฝ่รู้	ระหว่างกลุ่ม	2	1.83	0.91	3.13	0.044
	ภายในกลุ่ม	1489	434.49	0.29		
	รวม	1491	436.31			
ด้านความมีวินัยและรับผิดชอบ	ระหว่างกลุ่ม	2	3.11	1.56	4.83	0.008
	ภายในกลุ่ม	1489	479.87	0.32		
	รวม	1491	482.99			
ด้านความซื่อสัตย์สุจริต	ระหว่างกลุ่ม	2	1.93	0.96	3.02	0.049
	ภายในกลุ่ม	1489	474.91	0.32		
	รวม	1491	476.84			
ด้านความอดทนอดกลั้น	ระหว่างกลุ่ม	2	1.21	0.60	2.19	0.112
	ภายในกลุ่ม	1489	409.48	0.28		
	รวม	1491	410.68			
ด้านความประหยัด	ระหว่างกลุ่ม	2	8.51	4.25	14.01	0.000
	ภายในกลุ่ม	1489	452.03	0.30		
	รวม	1491	460.54			
ด้านความกตัญญูกตเวที	ระหว่างกลุ่ม	2	2.95	1.47	5.61	0.004
	ภายในกลุ่ม	1489	391.30	0.26		
	รวม	1491	394.24			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	2	2.10	1.05	6.23	0.002
	ภายในกลุ่ม	1489	250.38	0.17		
	รวม	1491	252.47			

จากตาราง 45 แสดงว่า นิสิตนักศึกษาที่มีฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวต่างกัน มีคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า เกือบทุกด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านความอดทนอดกลั้น ไม่พบความแตกต่าง

เมื่อพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จึงทำการทดสอบความแตกต่างของค่าคะแนนเฉลี่ยเป็นรายคู่ โดยวิธีของเชฟเฟ (Scheffe's Method) ดังแสดงในตาราง 46 - 53

สำหรับด้านความใฝ่รู้ และด้านความซื่อสัตย์สุจริต เมื่อทำการทดสอบเป็นรายคู่แล้ว ไม่พบว่าคู่ใดแตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเนื่องจากกลุ่มตัวอย่างมีความแตกต่างยังไม่ถึงระดับนัยสำคัญ

ตาราง 46 การทดสอบความแตกต่างของคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ด้านความมีวินัยและรับผิดชอบ จำแนกตามฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว เป็นรายคู่

ฐานะทางเศรษฐกิจ ของครอบครัว		สูง	ปานกลาง	ต่ำ
	$\bar{X}$	3.65	3.75	3.75
สูง	3.65		*	
ปานกลาง	3.75			
ต่ำ	3.75			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 46 แสดงว่า นิสิตนักศึกษาที่มีฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวสูง มีคุณธรรมและจริยธรรมด้านความมีวินัยและรับผิดชอบ แตกต่างกับนิสิตนักศึกษาที่มีฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวปานกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนคู่อื่นๆ ไม่พบความแตกต่าง

ตาราง 47 การทดสอบความแตกต่างของคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ด้านความประหยัด จำแนกตามฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว เป็นรายคู่

ฐานะทางเศรษฐกิจ ของครอบครัว		สูง	ปานกลาง	ต่ำ
	$\bar{X}$	3.58	3.70	3.78
สูง	3.58		*	*
ปานกลาง	3.70			
ต่ำ	3.78			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 47 แสดงว่า นิสิตนักศึกษาที่มีฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวสูง มีคุณธรรมและจริยธรรมด้านความประหยัด แตกต่างกับนิสิตนักศึกษาที่มีฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวปานกลางและต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนคู่อื่นๆ ไม่พบความแตกต่าง

ตาราง 48 การทดสอบความแตกต่างของคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ด้านความกตัญญูทเวที จำแนกตามฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว เป็นรายคู่

ฐานะทางเศรษฐกิจ ของครอบครัว	$\bar{X}$	สูง	ปานกลาง	ต่ำ
		4.28	4.35	4.39
สูง	4.28			*
ปานกลาง	4.35			
ต่ำ	4.39			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 48 แสดงว่า นิสิตนักศึกษาที่มีฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวสูง มีคุณธรรมและจริยธรรมด้านความกตัญญูทเวที แตกต่างกับนิสิตนักศึกษาที่มีฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนคู่อื่นๆ ไม่พบความแตกต่าง

ตาราง 49 การทดสอบความแตกต่างของคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยรวม จำแนกตามฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว เป็นรายคู่

ฐานะทางเศรษฐกิจ ของครอบครัว	$\bar{X}$	สูง	ปานกลาง	ต่ำ
		3.81	3.89	3.89
สูง	3.81		*	*
ปานกลาง	3.89			
ต่ำ	3.89			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 49 แสดงว่า นิสิตนักศึกษาที่มีฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวสูง มีคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวม แตกต่างกับนิสิตนักศึกษาที่มีฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวปานกลางและต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนคู่อื่นๆ ไม่พบความแตกต่าง

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชนในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ในด้านความใฝ่รู้ ด้านความมีวินัยและรับผิดชอบ ด้านความซื่อสัตย์สุจริต ด้านความอดทนอดกลั้น ด้านความประหยัด และด้านความกตัญญูทวดเทวี่
2. เพื่อเปรียบเทียบคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชนในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยรวมและเป็นรายด้าน จำแนกตามเพศ ภูมิภาคเอนา ประเภทของสถาบันอุดมศึกษา กลุ่มสาขาวิชาที่ศึกษา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สถานภาพของครอบครัว ระดับการศึกษาของบิดามารดาหรือผู้ปกครอง และฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว

วิธีดำเนินการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ คือ นิสิตนักศึกษาที่กำลังศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชนในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2548 จำนวนทั้งสิ้น 1,536 คน
2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ คือ แบบสอบถามคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัวของนิสิตนักศึกษา ได้แก่ เพศ ภูมิภาคเอนา ประเภทของสถาบันอุดมศึกษา กลุ่มสาขาวิชาที่ศึกษา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สถานภาพของครอบครัว ระดับการศึกษาของบิดามารดาหรือผู้ปกครอง และฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบเลือกตอบ (Check lists) จำนวน 8 ข้อ ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเรื่องคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชน จำนวน 76 ข้อ ประกอบด้วย ด้านความใฝ่รู้ 12 ข้อ ด้านความมีวินัยและรับผิดชอบ 13 ข้อ ด้านความซื่อสัตย์สุจริต 16 ข้อ ด้านความอดทนอดกลั้น 11 ข้อ ด้านความประหยัด 13 ข้อ และด้านความกตัญญูทวดเทวี่ 11 ข้อ ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scales) 5 ระดับ ตามวิธีของไลเคิร์ท (Likert) ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ มีค่าเท่ากับ 0.8721
3. การเก็บรวบรวมข้อมูลกระทำโดยผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง แบบสอบถามที่แจกไปทั้งหมดจำนวน 1,536 ชุด ได้รับกลับคืน และมีความสมบูรณ์ 1,492 ชุด คิดเป็นร้อยละ 97.14

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. ข้อมูลส่วนตัวของนิสิตนักศึกษาผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และการหาค่าร้อยละ (Percentage)
2. การศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยรวมและเป็นรายด้าน โดยการหาค่าคะแนนเฉลี่ย (Mean) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
3. การเปรียบเทียบคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยรวมและเป็นรายด้าน จำแนกตามตัวแปรเพศ ประเภทของสถาบันอุดมศึกษา และระดับการศึกษาของบิดามารดาหรือผู้ปกครอง โดยการทดสอบค่าที (t-test) ส่วนตัวแปรภูมิฐานะ กลุ่มสาขาวิชาที่ศึกษา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สถานภาพของครอบครัว และฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-way ANOVA) เมื่อพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จึงทำการทดสอบความแตกต่างของค่าคะแนนเฉลี่ยเป็นรายคู่ โดยวิธีเชฟเฟ (Scheffe's Method)

สรุปผลการวิจัย

1. นิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลมีคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวมอยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นิสิตนักศึกษามีคุณธรรมและจริยธรรมเกือบทุกด้านอยู่ในระดับสูง ยกเว้นด้านความไม่รู้จัก อยู่ในระดับปานกลาง
2. นิสิตนักศึกษาชายและหญิง มีคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยนิสิตนักศึกษาหญิง มีคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวมสูงกว่านิสิตนักศึกษาชาย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นิสิตนักศึกษาหญิง มีคุณธรรมและจริยธรรมด้านความมีวินัยและรับผิดชอบ ด้านความซื่อสัตย์สุจริต และด้านความกตัญญูต่อบุคคล สูงกว่านิสิตนักศึกษาชาย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนคู่อื่นๆ ไม่พบความแตกต่าง
3. นิสิตนักศึกษาที่มีภูมิฐานะต่างกัน มีคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยนิสิตนักศึกษาที่มีภูมิฐานะอยู่ในภาคใต้ มีคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวมสูงกว่านิสิตนักศึกษาที่มีภูมิฐานะอยู่ในภาคกลาง และนิสิตนักศึกษาที่มีภูมิฐานะอยู่ในภาคเหนือ ภาคใต้ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวมสูงกว่านิสิตนักศึกษาที่มีภูมิฐานะอยู่ในกรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนคู่อื่นๆ ไม่พบความแตกต่าง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นิสิตนักศึกษาที่มีภูมิฐานะอยู่ในภาคเหนือและภาคใต้ มีคุณธรรมและจริยธรรมด้านความไม่รู้จักสูงกว่านิสิตนักศึกษาที่มีภูมิฐานะอยู่ในภาคกลางและกรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนคู่อื่นๆ ไม่พบความแตกต่าง

นิสิตนักศึกษาที่มีภูมิลำเนาอยู่ในภาคใต้ มีคุณธรรมและจริยธรรมด้านความอดทนอดกลั้นสูงกว่า
นิสิตนักศึกษาที่มีภูมิลำเนาอยู่ในภาคกลางและกรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนคู่อื่นๆ
ไม่พบความแตกต่าง

นิสิตนักศึกษาที่มีภูมิลำเนาอยู่ในภาคใต้และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีคุณธรรมและจริยธรรม
ด้านความประหยัดสูงกว่านิสิตนักศึกษาที่มีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
ส่วนอื่นๆ ไม่พบความแตกต่าง

นิสิตนักศึกษาที่มีภูมิลำเนาอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีคุณธรรมและจริยธรรมด้านความ
กตัญญูสูงกว่านิสิตนักศึกษาที่มีภูมิลำเนาอยู่ในภาคกลางและกรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
ที่ระดับ .05 ส่วนค่าอื่นๆ ไม่พบความแตกต่าง

4. นิสิตนักศึกษาที่ศึกษาอยู่ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชน มีคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวม ไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นิสิตนักศึกษาที่ศึกษาอยู่ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ มีคุณธรรมและจริยธรรมด้านความประหยัดสูงกว่านิสิตนักศึกษาที่ศึกษาอยู่ในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนข้ออื่นๆ ไม่พบความแตกต่าง

5. นิสิตนักศึกษาที่ศึกษาในกลุ่มสาขาวิชาที่ต่างกัน มีคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยนิสิตนักศึกษาที่ศึกษาในกลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ มีคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวมสูงกว่านิสิตนักศึกษาที่ศึกษาในกลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และกลุ่มสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนคู่อื่นๆ ไม่พบความแตกต่าง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า

นิสิตนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ในกลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ มีคุณธรรมและจริยธรรมด้านความใฝ่รู้ ด้านความมีวินัยและรับผิดชอบ ด้านความซื่อสัตย์สุจริต และด้านความอดทนอดกลั้น สูงกว่านิสิตนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ในกลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และกลุ่มสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนอื่นๆ ไม่พบความแตกต่าง

นิสิตนักศึกษาที่ศึกษาในกลุ่มสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และกลุ่มสาขาวิทยาศาสตร์สุขภาพ มีคุณธรรมและจริยธรรมด้านความประพฤติสูงกว่านิสิตนักศึกษาที่ศึกษาในกลุ่มสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนอื่นๆ ไม่พบความแตกต่าง

นิสิตนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ในกลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ และกลุ่มสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มีคุณธรรมและจริยธรรมด้านความกตัญญูกตเวทีสูงกว่านิสิตนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ในกลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนคนอื่นไม่พบความแตกต่าง

6. นิสิตนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน มีคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยนิสิตนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงมีคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวมสูงกว่านิสิตนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนปานกลางและต่ำ และนิสิตนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงมีคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวมสูงกว่านิสิตนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนปานกลางและต่ำ

เรียนปานกลาง มีคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวมสูงกว่านิสิตนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนคู่อื่นๆ ไม่พบความแตกต่าง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า

นิสิตนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงมีคุณธรรมและจริยธรรมด้านความใฝ่รู้ ด้านความมีวินัยและรับผิดชอบ ด้านความซื่อสัตย์สุจริต และด้านความอดทนอดกลั้น สูงกว่านิสิตนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนปานกลางและต่ำ และนิสิตนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนปานกลาง มีคุณธรรมและจริยธรรมด้านความใฝ่รู้ ด้านความมีวินัยและรับผิดชอบ ด้านความซื่อสัตย์สุจริต และด้านความอดทนอดกลั้น สูงกว่านิสิตนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนคู่อื่นๆ ไม่พบความแตกต่าง

นิสิตนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง มีคุณธรรมและจริยธรรมด้านความประหยัดสูงกว่านิสิตนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนปานกลางและต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนคู่อื่นๆ ไม่พบความแตกต่าง

นิสิตนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงและปานกลาง มีคุณธรรมและจริยธรรมด้านความกตัญญูต่เวทีนิสิตสูงกว่านักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนคู่อื่นๆ ไม่พบความแตกต่าง

7. นิสิตนักศึกษาที่มีสถานภาพของครอบครัวบิดามารดาอยู่ร่วมกัน บิดามารดาแยกกันอยู่หรือหย่าร้าง บิดาหรือมารดาถึงแก่กรรม และบิดาและมารดาถึงแก่กรรม มีคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวมและในแต่ละด้าน ไม่แตกต่างกัน

8. นิสิตนักศึกษาที่ระดับการศึกษาของบิดามารดาหรือผู้ปกครองต่ำกว่าระดับปริญญาตรี และระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า มีคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นิสิตนักศึกษาที่ระดับการศึกษาของบิดามารดาหรือผู้ปกครองต่ำกว่าระดับปริญญาตรี มีคุณธรรมและจริยธรรมด้านความกตัญญูต่เวทีสูงกว่านิสิตนักศึกษาที่ระดับการศึกษาของบิดามารดาหรือผู้ปกครองอยู่ในระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนคู่อื่นๆ ไม่พบความแตกต่าง

9. นิสิตนักศึกษาที่มีฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวต่างกัน มีคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยนิสิตนักศึกษาที่มีฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวปานกลางและต่ำ มีคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวมสูงกว่านิสิตนักศึกษาที่มีฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนคู่อื่นๆ ไม่พบความแตกต่าง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า

นิสิตนักศึกษาที่มีฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวปานกลาง มีคุณธรรมและจริยธรรมด้านความมีวินัยและรับผิดชอบต่อสังคมสูงกว่านิสิตนักศึกษาที่มีฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนคู่อื่นๆ ไม่พบความแตกต่าง

นิสิตนักศึกษาที่มีฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวปานกลางและต่ำ มีคุณธรรมและจริยธรรมด้านความประหยัดสูงกว่านิสิตนักศึกษาที่มีฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนคู่อื่นๆ ไม่พบความแตกต่าง

นิสิตนักศึกษาที่มีฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวต่ำ มีคุณธรรมและจริยธรรมด้านความกตัญญู กตเวทีสูงกว่านิสิตนักศึกษาที่มีฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนคู่ อื่นๆ ไม่พบความแตกต่าง

การอภิปรายผล

จากผลการศึกษาเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาในเขต กรุงเทพมหานครและปริมณฑล มีประเด็นในการอภิปรายผล ดังนี้

1. การศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยรวมและเป็นรายด้าน 6 ด้าน ได้แก่ ด้านความใฝ่รู้ ด้านความมีวินัยและรับผิดชอบ ด้านความซื่อสัตย์สุจริต ด้านความอดทนอดกลั้น ด้านความประหยัด และด้านความกตัญญูกตเวที พบว่า นิสิตนักศึกษา มีคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวมอยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นิสิตนักศึกษามีคุณธรรมและจริยธรรมเกือบทุกด้านอยู่ในระดับสูง ยกเว้นด้านความใฝ่รู้ อยู่ในระดับปานกลาง ผู้วิจัยขอเสนอการอภิปรายผล เป็นรายด้าน ดังต่อไปนี้

1.1 ด้านความใฝ่รู้ จากการศึกษาพบว่า นิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชนในเขต กรุงเทพมหานครและปริมณฑลมีคุณธรรมและจริยธรรมด้านความใฝ่รู้อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในการเรียนที่ผ่านมามีตั้งแต่ในวัยเด็ก นิสิตนักศึกษาไทยไม่ได้ถูกฝึกให้เป็นผู้ที่มีความใฝ่รู้ ได้รับการเรียนการสอน โดยวิธีการท่องจำมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน ซึ่งการเรียนการสอนในรูปแบบนี้ ทำให้เป็นอุปสรรคขัดขวางความใฝ่รู้หรืออยากรู้ จนทำให้นิสิตนักศึกษาไทยโดยส่วนใหญ่ไม่สามารถคิดวิเคราะห์หรือประยุกต์สิ่งที่เรียนรู้มาใช้ได้ นอกจากนี้ พฤติกรรมในการเรียนของนิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่ในปัจจุบัน ไม่ค่อยมีความกระตือรือร้นในการศึกษาเล่าเรียน ไม่มีการเตรียมตัวก่อนเข้าเรียน ไม่มีการทบทวนบทเรียนและค้นคว้าเพิ่มเติมในเรื่องที่อาจารย์สอนไปแล้ว ใช้เวลาว่างในการเข้าห้องสมุดในการค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมน้อยมาก ขาดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และสร้างสรรค์ผลงานที่เป็นของตนเอง ไม่ชอบการสนทนา และแลกเปลี่ยนความรู้ใหม่ๆ กับอาจารย์และเพื่อนๆ และผู้เชี่ยวชาญในสาขาต่างๆ และไม่คอยให้ความสนใจในการเข้าร่วมอบรมสัมมนาหรือเข้าชมนิทรรศการที่ทางมหาวิทยาลัยหรือหน่วยงานอื่นจัดขึ้น ดังที่พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) (2542: 45) ได้กล่าวว่า การศึกษาไทยจะต้องทำให้เด็กได้ฝึกและพัฒนาตนเองให้มีความใฝ่รู้ เพื่อที่จะได้ไปสู่สิ่งที่ยาก ซึ่งจะทำให้เกิดผลดี คือ มีความเต็มใจรู้ เต็มใจทำ มีความสุขในการเรียนและการทำงาน มีความตั้งใจทำงานนั้นได้ผลดี วิธีการพัฒนาที่ทำให้เกิดคุณลักษณะของความใฝ่รู้ สู้อยาก สามารถทำได้โดยการพัฒนาความอยากรู้อยากเห็นเป็นกุศล คือ ความใฝ่ดี เมื่อพบสิ่งใดก็ตามก็อยากรู้อยากทำสิ่งนั้นให้ดีที่สุด (ฉันทะ) เมื่อเกิดความใฝ่ดี ก็ต้องแสวงหาความรู้ว่าทำอะไรจะเกิดผลดี จึงต้องมีการพัฒนาฝึกฝนปรับปรุง ทำให้เข้มแข็ง สู้อยากได้ ซึ่งความอยากรู้อยากเห็นนี้มาจากการศึกษา การเรียนรู้ และปัญญา ซึ่งพระธรรมปิฎกได้สรุปสั้นเกี่ยวกับการพัฒนาคนว่าเป็น “การสร้างความรู้ สู้อยาก บวรภาวนาของความใฝ่ดี” จากงานวิจัยของอภิญา มานะโรจน์ (2539: บทคัดย่อ) ที่ศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พบว่า นิสิตจุฬาลงกรณ์ได้รับการปลูกฝังคุณธรรมในด้านการรู้จักตนเอง ใฝ่รู้

ไต่ตรองเหตุผล รับผิดชอบ และเสียสละเพื่อส่วนรวมอยู่ในระดับมาก สำหรับงานวิจัยของมยุรี สุทธิเลิศอรุณ (ลิขิตกุล กุศลธนรักษ์, 2547: 46; อ้างอิงจาก มยุรี สุทธิเลิศอรุณ 2528: 125-129) ที่ได้ศึกษาลักษณะนิสัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พบว่า นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีพฤติกรรมที่ปฏิบัติด้านการใฝ่รู้ อยู่ในระดับ ปานกลาง และงานวิจัยของปัทมวรรณ อ่วมศรี (2541: 63) ที่ได้ศึกษาคุณลักษณะของนักศึกษามหาวิทยาลัย รามคำแหง พบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงมีคุณลักษณะด้านการแสวงหาความรู้ อยู่ในระดับปานกลาง เช่นเดียวกัน

1.2 ด้านความมีวินัยและรับผิดชอบ จากการศึกษาพบว่า นิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาของ รัฐและเอกชนในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล มีคุณธรรมและจริยธรรมด้านความมีวินัยและรับผิดชอบ อยู่ในระดับสูง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะนิสิตนักศึกษามีอายุระหว่าง 17-22 ปี ซึ่งจัดอยู่ในช่วงวัยรุ่นตอนปลาย เป็นวัย ที่มีการปรับเปลี่ยนบทบาทของตนเองเพื่อเข้าสู่การเป็นวัยผู้ใหญ่ตอนต้น ต้องมีความรับผิดชอบต่อตนเองและ บทบาทที่ตนเองได้รับในสังคมมากขึ้น และเมื่อเข้ามาเรียนในสถาบันอุดมศึกษา ก็ได้มีการเปลี่ยนระบบการเรียน การสอนซึ่งจากเดิมในระดับชั้นมัธยมศึกษาจะมีอาจารย์คอยแนะนำอย่างใกล้ชิด มาเป็นระบบการเรียนการสอนที่ ต้องทำการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองมากขึ้น รวมทั้งกฎระเบียบปฏิบัติต่างๆ ในสถาบันอุดมศึกษาที่นิสิตนักศึกษา จะต้องปฏิบัติตาม เช่น การแต่งกาย การเข้าชั้นเรียน การมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน การเข้าร่วมกิจกรรม เป็นต้น และจากการที่สถาบันอุดมศึกษาได้กำหนดให้นิสิตนักศึกษาได้ทำกิจกรรม โดยมีทั้งกิจกรรมบังคับ และ กิจกรรมเลือกเสรี เป็นการเปิดโอกาสให้นิสิตนักศึกษาได้เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน เช่น การออกค่ายอาสาพัฒนา ซึ่งจะช่วยฝึกประสบการณ์ในการทำงานและการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม ส่งผลทำให้นิสิต นักศึกษาได้มีโอกาสในการฝึกความมีวินัยและรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ดังที่พระธรรมกิตติวงศ์ (2547: ออนไลน์) ได้กล่าวว่า ความรับผิดชอบเป็นองค์ประกอบสำคัญในการดำเนินชีวิตและดำเนินงานต่างๆ นั้นให้ไป ด้วยความเรียบร้อยดีงามและบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ เป็นสิ่งที่จะต้องพัฒนาให้เกิดมีแก่บุคคลแต่ละคนเป็น พื้นฐานก่อน ยิ่งพัฒนาได้มากเท่าไรก็จะเป็นบุคคลที่มีความรับผิดชอบสูงและมีคุณภาพสูงเท่านั้น และวัลลภา เทพหัสดินทร์ ณ อยุธยา (2530: 110-111) ได้กล่าวว่า นิสิตนักศึกษาเป็นตัวแทนของประชาชนที่มีโอกาสได้เข้ามา ศึกษาหาความรู้ในสถาบันอุดมศึกษา ควรตั้งใจและเพียรพยายามในการศึกษาหาความรู้ ทำตนให้เป็นประโยชน์ ต่อสังคม คำนึงถึงผู้อื่นและประโยชน์ของผู้อื่นมากกว่าของตน เคารพกฎระเบียบของสถาบัน และแบ่งเวลาในการ เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของมหาวิทยาลัยที่จะช่วยสร้างทัศนคติ บุคลิกภาพ ความเป็นผู้นำ ความรับผิดชอบ และ การตัดสินใจ ซึ่งจะช่วยสร้างสำนึกรับผิดชอบต่อสถาบันและสังคมได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับงานวิจัยของขวัญฤดี ขำสอนสัตย์ (2542: บทคัดย่อ) ที่ศึกษาพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหิดล พบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยมหิดลมีพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อทุกด้าน อยู่ในระดับสูง และงานวิจัยของพิมพ์พรรณ เทพสุเมธานนท์ (2545: ออนไลน์) ที่ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อของนักศึกษามหาวิทยาลัย รามคำแหง พบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงมีพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อทุกด้าน อยู่ในระดับสูง เช่นเดียวกัน

1.3 ด้านความซื่อสัตย์สุจริต จากการศึกษาพบว่า นิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชนในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล มีคุณธรรมและจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์สุจริตอยู่ในระดับสูง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเมื่อนิสิตนักศึกษาเริ่มเข้ารับการศึกษในโรงเรียน ก็ได้รับการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ โดยเฉพาะในเรื่องของการพูดปดและลักขโมย ซึ่งจะได้รับการลงโทษเมื่อมีพฤติกรรมเช่นนั้น และเมื่อได้เข้ามาศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาแล้ว สถาบันอุดมศึกษาก็ได้เปิดโอกาสให้นิสิตนักศึกษาได้ทำกิจกรรมที่เป็นการพัฒนาทักษะทางด้านต่างๆ ให้นิสิตนักศึกษา การเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ส่งผลให้นิสิตนักศึกษาได้รับการหล่อหลอมให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เป็นผู้มีความพร้อมทั้งทางด้านสติปัญญา สังคม อารมณ์ ร่างกาย และจิตใจ นอกจากนี้ยังได้เปิดโอกาสให้นิสิตนักศึกษาได้มีโอกาสสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับกลุ่มเพื่อนและอาจารย์ และฝึกฝนตนเองในการทำงานร่วมกับผู้อื่นในฐานะการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดีตามระบอบประชาธิปไตย ซึ่งโดยธรรมชาติของนิสิตนักศึกษาในวัยนี้ เป็นวัยที่ต้องการได้รับความไว้วางใจและการยอมรับจากกลุ่มเพื่อนและอาจารย์ ในการทำกิจกรรมร่วมกันดังกล่าว จึงเป็นการเพิ่มความเห็นอกเห็นใจ เรียนรู้การมีความจริงใจต่อผู้คนรอบข้าง และลดความเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว เพื่อที่จะได้รับการยอมรับและยกย่องชมเชย และทำให้มีความภาคภูมิใจที่ได้เป็นสมาชิกส่วนหนึ่งของสังคม ดังที่ทวี คັນสนียพันธ์ (2542: 25) ได้กล่าวว่า ผู้เรียนในสถาบันอุดมศึกษาต้องมีพัฒนาการทางสังคม เพราะเป็นช่วงวัยที่ชอบการรวมกลุ่มกับเพื่อนเพื่อทำกิจกรรมทางสังคมทั้งในและนอกสถาบัน ดังนั้นจึงควรสนับสนุนให้นิสิตนักศึกษาได้ทำกิจกรรมมากขึ้น เนื่องด้วยการร่วมทำกิจกรรมจะส่งผลให้นิสิตนักศึกษาได้มีโอกาสในการเสริมสร้างและพัฒนาตนเองในด้านต่างๆ ทั้งในด้านการอยู่ร่วมกับผู้อื่น การทำงานร่วมกัน การแก้ปัญหา การคิดวิเคราะห์ ความสนใจใฝ่รู้ ความมีน้ำใจช่วยเหลือเกื้อกูลกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของมนัส นิมมณี (2547: บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาการรับรู้ของนักเรียนเตรียมทหารในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม พบว่า การรับรู้ของนักเรียนเตรียมทหารในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในด้านความซื่อสัตย์สุจริตอยู่ในระดับมาก และงานวิจัยของอาภา โลจายะ (2535: 58) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาลสภากาชาดไทยตามความคิดเห็นของผู้บริหารพยาบาลและอาจารย์พยาบาล พบว่า อาจารย์ผู้สอนมีความเห็นว่านักศึกษาพยาบาลมีพฤติกรรมจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์สุจริต อยู่ในระดับมาก

1.4 ด้านความอดทนอดกลั้น จากการศึกษาพบว่า นิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชนในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล มีคุณธรรมและจริยธรรมด้านความอดทนอดกลั้นอยู่ในระดับสูง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่จะมีอายุระหว่าง 17-22 ปี ซึ่งเป็นวัยที่เริ่มต้นเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ เป็นช่วงวัยที่กำลังสั่งสมความรู้และประสบการณ์ต่างๆ เพื่อนำไปใช้ในการดำรงชีวิตในสังคม ทำให้ต้องมีความสุขุมรอบคอบในการดำเนินชีวิตมากขึ้น รวมทั้งต้องมีจิตใจที่มีความมั่นคงและเข้มแข็ง เพื่อที่จะให้ตนประสบความสำเร็จ นอกจากนี้นิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่ได้ผ่านช่วงเวลาในการปรับตัวเข้าสู่สถาบันอุดมศึกษา อันได้แก่ การปรับตัวในด้านการเรียน ด้านที่อยู่อาศัย ด้านการเดินทาง ด้านการทำกิจกรรม ด้านความสัมพันธ์กับเพื่อน รุ่นพี่ รุ่นน้อง และอาจารย์ รวมทั้งความสัมพันธ์กับเพื่อนต่างเพศ ซึ่งปัจจัยต่างๆ ที่กล่าวมาล้วนเป็นสิ่งที่ช่วยเสริมสร้างความอดทนอดกลั้นให้กับนิสิตนักศึกษาแต่ละบุคคลเป็นอย่างมาก ดังที่วัลลภา เทพหัสดินทร์ ณ อยุธยา (2543: 22) ได้กล่าวว่า การที่นิสิตเห็นคุณค่าของความอดทน เช่น อดทนต่อถ้อยคำของคนที่ไม่พูดจาถูกเหี้ยมหยาม

ติเตียนกันว่า ถ้าอดทนรับอารมณ์ได้ก็จะไม่ก่อเรื่องทะเลาะวิวาท นอกจากจะอดทนต่อคำพูด ต่อพฤติกรรมของ คนที่ยั่วยุให้เราทำบาป และอดทนต่อสภาพการณ์ที่ทำให้เกิดความไม่พึงพอใจแล้ว การอดทนต่อความยากลำบาก ต่างๆ จะทำให้นิสิตมีพลังใจเข้มแข็ง สามารถฝ่าฟันอุปสรรคต่างๆ ไปสู่ความสำเร็จที่ทำให้ชีวิตก้าวหน้า รุ่งโรจน์ใน อนาคตได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของอาภา โลจายะ (2535: 58) ที่ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมจริยธรรมของนักศึกษา พยาบาลสภากาชาดไทยตามความคิดเห็นของผู้บริหารพยาบาลและอาจารย์พยาบาล พบว่า นักศึกษาพยาบาลมี พฤติกรรมจริยธรรมด้านความอดทนอยู่ในระดับมาก อย่างไรก็ตามผลการวิจัยของโกเมธ เทือกสุบรรณ (2539: 70-96) ที่ได้ศึกษาการพัฒนาคุณธรรมนักศึกษาครูในวิทยาลัยครู พบว่า คะแนนการรับรู้ของนักศึกษาครูที่ได้รับ จากอาจารย์ในวิทยาลัยครูในการพัฒนาคุณธรรมด้านความอดทนอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อเปรียบเทียบกับคะแนน จากคุณธรรมในด้านอื่นๆ ทั้งหมด 9 ประการ

1.5 ด้านความประหยัด จากการศึกษพบว่า นิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชน ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล มีคุณธรรมและจริยธรรมด้านความประหยัดอยู่ในระดับสูง ทั้งนี้อาจเป็น เพราะสภาพเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบันอยู่ในสภาวะตกต่ำ ทำให้เกิดวิกฤตการณ์หลายประการ ได้มีการปรับ ราคาสินค้าทั้งเครื่องอุปโภคบริโภค และสาธารณูปโภค ซึ่งมีผลกระทบต่อค่าครองชีพของบิดามารดา ผู้ปกครอง และนิสิตนักศึกษาเป็นอย่างมาก และเนื่องจากค่าใช้จ่ายต่างๆ ภายในครอบครัวที่มีหลายอย่าง เช่น ค่าอาหาร ค่าเดินทาง ค่าเล่าเรียน ค่าเสื้อผ้า ทำให้สมาชิกทุกคนในครอบครัว รวมทั้งนิสิตนักศึกษาต้องช่วยกันประหยัดและ มีการวางแผนการใช้จ่ายกันอย่างรอบคอบยิ่งขึ้น นอกจากนั้นนโยบายของรัฐบาลที่ให้หน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐ และเอกชนช่วยกันประหยัดการใช้พลังงาน ทำให้สถาบันอุดมศึกษาได้มีการรณรงค์ให้นิสิตนักศึกษาและบุคลากร ภายในสถาบันช่วยกันประหยัดพลังงาน โดยการปิดไฟฟ้าหรือน้ำประปาทุกครั้งหลังจากที่ใช้แล้ว และช่วยดูแล ประหยัดการใช้พลังงานทั้งในมหาวิทยาลัยและในที่สาธารณะ จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ทำให้นิสิตนักศึกษามี ความตระหนักในเรื่องความประหยัดมากยิ่งขึ้น ดังที่อมรากล อินโชนนท์ (2549: ออนไลน์) ได้กล่าวว่า การ ประหยัดนั้นเชื่อว่าเฉพาะเจาะจงแต่เรื่องการใช้เงินทองเท่านั้น แต่รวมไปถึงการรู้จักคิดอดออมและประหยัด ในเรื่องของการกินอยู่และการใช้ชีวิตประจำวันด้วย เช่น การประหยัดน้ำ ไฟฟ้า สิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ และการรู้จัก รักษาของใช้ที่มีอยู่ให้สามารถใช้ได้นาน แต่ทั้งนี้ผลการวิจัยของชุดินาถ รัตนจรณะ (2527: 61) ที่ทำการศึกษ เกี่ยวกับค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในวิทยาลัยครูภาคกลาง พบว่า นักศึกษามี ค่านิยมพื้นฐานในด้านความประหยัดและอดออม อยู่ในระดับปานกลาง และผลการสำรวจความคิดเห็นของ ประชาชนเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้จ่ายใช้สอยของเยาวชนของสำนักวิจัยเอแบคโพลล์ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ ร่วมกับมูลนิธิเครือข่ายครอบครัว มูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก (มพด.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริม สุขภาพ (สสส.) ที่พบว่า ร้อยละ 91.9 มีความเห็นตรงกันว่า ปัจจุบันเยาวชนมีพฤติกรรมการใช้จ่ายใช้สอยที่ พุ่มเฟิย โดยสินค้าที่เห็นว่าเยาวชนมีการใช้จ่ายฟุ่มเฟิยมากที่สุดอันดับ 1 คือ โทรศัพท์มือถือ อันดับ 2 คือ เสื้อผ้าจากดีไซน์เนอร์/แบรนด์เนมจากต่างประเทศ อันดับ 3 คือ เครื่องสำอาง อันดับ 4 คือ เครื่องประดับ และ อันดับ 5 คือ เกมหรือซอฟต์แวร์ด้านบันเทิงบนคอมพิวเตอร์ (เทวินทร์ ขอเหนี่ยวกลาง. 2546: ออนไลน์)

1.6 ด้านความกตัญญูทเวที จากการศึกษาพบว่า นิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชนในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล มีคุณธรรมและจริยธรรมด้านความกตัญญูทเวทีอยู่ในระดับสูง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะนิสิตนักศึกษาได้รับการปลูกฝังจากครอบครัวและศาสนาในเรื่องของความกตัญญูทเวทีมาตั้งแต่ในวัยเด็ก โดยเฉพาะในเรื่องของการแสดงความเคารพนับถือต่อบุพการี ครูอาจารย์ และผู้มีพระคุณ การดูแลและไม่ละทิ้งพ่อแม่และผู้มีพระคุณในยามที่ท่านลำบากหรือเดือดร้อน การมีความตั้งใจทำให้พ่อแม่และผู้มีพระคุณภาคภูมิใจ และมีความจงรักภักดีต่อประเทศชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ ดังที่เสฐียรพงษ์ วรรณปก (2547: 33-34) ได้กล่าวว่า ความกตัญญูทเวทีเปรียบเสมือนพื้นหรือรากฐานเบื้องต้นของชีวิต ถ้าพื้นไม่ดี ถึงจะเก่งกาจสามารถ มีความรู้มากมายหลายปริญญาเพียงใดก็ตามก็มักจะไปไม่รอด เข้าทำนองความรู้ท่วมหัว เอาตัวไม่รอด คนที่มีความกตัญญูทเวทีอยู่ในใจ ย่อมคิดเสมอว่า ตนจะทำประโยชน์อะไรให้แก่ประเทศชาติและสังคม มากกว่าจะคิดว่าตนจะได้อะไรจากสังคมและประเทศชาติบ้าง สอดคล้องกับงานวิจัยของมนัส นิมมณี (2547: บทคัดย่อ) ที่ได้ทำการศึกษาการรับรู้ของนักเรียนเตรียมทหารในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม พบว่า การรับรู้ของนักเรียนเตรียมทหารในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในด้านความกตัญญูทเวทีอยู่ในระดับมาก และงานวิจัยของวิโรจน์ นาคชาติ (2542: บทคัดย่อ) ที่ศึกษาเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรมของเยาวชน ศึกษาเฉพาะกรณีนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยรามคำแหง พบว่า เยาวชนปฏิบัติตามหลักจริยธรรมในเรื่องความกตัญญูทเวทีอยู่ในระดับน้อยมาก

2. การเปรียบเทียบคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชนในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยรวมและเป็นรายด้าน 6 ด้าน ได้แก่ ด้านความใฝ่รู้ ด้านความมีวินัย และรับผิดชอบ ด้านความซื่อสัตย์สุจริต ด้านความอดทนอดกลั้น ด้านความประหยัด และด้านความกตัญญูทเวที จำแนกตามเพศ ภูมิภาคของสถาบันอุดมศึกษา กลุ่มสาขาวิชาที่ศึกษา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สถานภาพของครอบครัว ระดับการศึกษาของบิดามารดาหรือผู้ปกครอง และฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว ผู้วิจัยขอเสนอการอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

2.1 ผลจากการวิจัยพบว่า นิสิตนักศึกษาชายและหญิงมีคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยนิสิตนักศึกษาหญิงมีความมีวินัยและรับผิดชอบต่อ ความซื่อสัตย์สุจริต และความกตัญญูทเวที สูงกว่านิสิตนักศึกษาชาย ทั้งนี้เนื่องมาจากการอบรมเลี้ยงดูที่แตกต่างกันของครอบครัวระหว่างเพศชายและเพศหญิง และการขัดเกลาและหล่อหลอมทางสังคมที่ส่งผลทำให้แต่ละเพศต้องแสดงบทบาทแตกต่างกันตามเพศของตน โดยส่วนใหญ่เพศชายจะได้รับการอบรมเลี้ยงดูให้มีความกล้าหาญ เข้มแข็ง มีความเป็นผู้นำ และได้รับอิสระมากกว่าเพศหญิง ในขณะที่เพศหญิงมักจะถูกฝึกอบรมให้รับผิดชอบต่อภาระหน้าที่ต่างๆ ภายในครอบครัวมากกว่าเพศชาย เช่น ทำความสะอาดบ้าน ซักเสื้อผ้า ดูแลน้อง ตลอดจนจัดหาอาหาร นอกจากนั้นยังถูกอบรมให้มีความอ่อนน้อม เชื่อฟังคำสั่งสอน และปฏิบัติตนให้อยู่ในกฎเกณฑ์ต่างๆ มากกว่าเพศชาย ในสังคมไทยบิดามารดามักจะมีความเข้มงวดกวดขันในการอบรมเลี้ยงดูบุตรสาวมากกว่าบุตรชาย และจากการที่เพศหญิงมีหน้าที่ที่จะต้องรับผิดชอบในบ้าน ทำให้มีความใกล้ชิดกับบิดามารดาและได้รับการปลูกฝังในเรื่องกิริยามารยาทและความประพฤติ การที่มีความรับผิดชอบต่อครอบครัวและคนรอบข้าง

เอาใจใส่ต่อสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัว ประกอบกับเพศหญิงมีจิตใจอ่อนโยน ละเอียดย่อน จึงอาจมีความสัมพันธ์ทางบวกกับคุณธรรมและจริยธรรมด้านความมีวินัยและรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์สุจริต และความกตัญญูทวดที่มากกว่านิสิตนักศึกษาชาย ดังที่ดวงเดือน พันธุมนาวิน และ เพ็ญแข ประจักษ์ปัจฉิม (2520: 6-11) ได้กล่าวว่า สมาชิกในครอบครัวมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการปลูกฝังจริยธรรมให้แก่เด็ก และเด็กจะเรียนรู้สิ่งต่างๆ จากผู้อื่น โดยที่ผู้อื่นตั้งใจที่จะสั่งสอนสิ่งนั้นหรือไม่ตั้งใจจะสั่งสอนก็ตาม ส่วนมากแล้วเด็กจะเรียนรู้ในสิ่งที่ผู้ใหญ่ไม่ตั้งใจจะสั่งสอน และยังเลียนแบบพฤติกรรมของผู้ใหญ่ทั้งลักษณะที่ดีและไม่ดี ตั้งแต่การเลียนแบบบิดามารดาของตน ไปจนถึงวัยรุ่นที่เลียนแบบดารานักร้อง และอาร์ พันธ์มณี (2542: 39) ได้กล่าวว่า เพศชายมีความหนักแน่นทางความคิด มีลักษณะการแสดงออก มีความเป็นตัวของตัวเอง และเชื่อมั่นในตนเอง ในขณะที่เพศหญิงส่วนใหญ่ มักจะมีอารมณ์อ่อนไหว อ่อนโยน อะลุ่มอะล่วย คล้อยตาม และมีการเลียนแบบพฤติกรรมของผู้อื่นได้มากกว่า เพศชาย สอดคล้องกับงานวิจัยของสุวิมล ว่องวานิช และ นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2543: 93) ที่ทำการศึกษาปัจจัยและกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรมระดับบุคคลเพื่อมุ่งความสำเร็จของส่วนรวมของนิสิตนักศึกษา มหาวิทยาลัย: การศึกษาเชิงปริมาณและคุณภาพ พบว่า นิสิตนักศึกษาหญิงประเมินตนเองว่า มีคุณธรรมด้านความรับผิดชอบและด้านความกตัญญูทวดที่สูงกว่านิสิตนักศึกษาชาย และงานวิจัยของพิณทิพย์ วังเกล็ดแก้ว (2547: 53-54) ที่ศึกษาเกี่ยวกับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พบว่า นิสิตชายและหญิงมีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความรับผิดชอบ ความมีวินัยในตนเอง และด้านความซื่อสัตย์สุจริต แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สำหรับงานวิจัยของขวัญฤดี ขำสอนสัตย์ (2542: 78) ที่ทำการศึกษาพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหิดล พบว่า นักศึกษาหญิงมีพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อในทุกด้านสูงกว่า นิสิตนักศึกษาชาย และผลการศึกษาของเจนเซ่น และคณะ (Lee. 2002: Online; อ้างอิงจาก Jensen; et al. 1998: unpagged) เกี่ยวกับพฤติกรรมด้านความซื่อสัตย์ของนักเรียนโรงเรียนมัธยมของรัฐในมลรัฐแคลิฟอร์เนีย และ นักศึกษามหาวิทยาลัยขนาดใหญ่ทางตะวันตกตอนกลางของสหรัฐอเมริกา พบว่า นักศึกษาชายมีพฤติกรรมในการทุจริตในการสอบมากกว่านักศึกษาหญิง

นอกจากนี้ผลการวิจัยยังพบว่า นิสิตนักศึกษาชายและหญิงมีความใฝ่รู้ ความอดทนอดกลั้น และความประหยัดไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะนิสิตนักศึกษาชายและหญิงมีการดำเนินชีวิตประจำวันในลักษณะที่ใกล้เคียงกัน มีการทำกิจกรรมต่างๆ คล้ายคลึงกัน และในปัจจุบันการเปิดรับข้อมูลข่าวสารต่างๆ มีหลากหลายช่องทาง สามารถทำได้โดยไม่จำกัดเวลาและสถานที่ เช่น การดูโทรทัศน์ ฟังวิทยุ หรือการสืบค้นจากอินเทอร์เน็ต ส่งผลให้นิสิตนักศึกษาทั้งชายและหญิงมีโอกาสในการเข้าถึงข้อมูลได้ง่ายเช่นเดียวกัน นอกจากนี้ สภาพของสังคมไทยในปัจจุบัน ชีวิตถูกกำหนดให้มีการแข่งขัน เร่งรีบ ทำให้เกิดการแข่งขันสูงมากทั้งในด้านการใช้ชีวิตประจำวัน การเรียน และการทำงาน ซึ่งทั้งนิสิตนักศึกษาทั้งชายและหญิงต้องประสบเหมือนกัน โดยเฉพาะปัญหาการเดินทาง และปัญหาสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่อยู่ในสภาวะตกต่ำ ซึ่งส่งผลกระทบต่อ การดำเนินชีวิตของคนในสังคม ทุกเพศ ทุกวัย ทุกอาชีพ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ จากการที่นิสิตนักศึกษาต้องดำรงชีวิตอยู่ในเมืองใหญ่ เช่น กรุงเทพมหานคร ทำให้ต้องประสบกับสภาพการณ์ดังกล่าวข้างต้นอยู่เป็นประจำ จึงต้องใช้ความหนักแน่นอดทนทั้งทางกายและใจ เพื่อที่จะได้ฝ่าฟันสิ่งต่างๆ เหล่านั้นไปได้ ดังที่เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์

(2539: 57) ได้กล่าวว่า คนเราจะประสบความสำเร็จในชีวิตไม่ได้เลย หากไม่มีลักษณะนิสัยของการใฝ่รู้ใฝ่เรียน และลิตีต ชีรเวคิน (2548: ออนไลน์) ได้กล่าวว่า ผู้ที่ต้องการจะประสบความสำเร็จในชีวิตจะต้องมีความอดทน อดกลั้น มีความมานะบากบั่น และมีความมุ่งมั่นเป็นฐานสำคัญของการต่อสู้ชีวิตและการทำงาน ทั้งนี้งานวิจัยของ จุฬาลักษณ์ เรืองณรงค์ (พิณทิพย์ วังเกล็ดแก้ว. 2547: 54; อ้างอิงจาก จุฬาลักษณ์ เรืองณรงค์. 2537: 96-97) ที่ทำการศึกษเกี่ยวกับค่านิยมด้านจริยธรรมของนิสิตนักศึกษามหาวิทยาลัยในภาคใต้ พบว่า นิสิตนักศึกษาชายและหญิงมีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในด้านความอดทนไม่แตกต่างกัน และงานวิจัยของสฤติดาพร คำสวด (2546: 119) ที่ได้ศึกษาพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองของนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พบว่า นิสิตชายและหญิงมีพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองด้านความอดทนไม่แตกต่างกัน สำหรับงานวิจัยของปัทมวรรณ อ่วมศรี (2541: 63) ที่ได้ศึกษาคุณลักษณะของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง พบว่า นักศึกษาชายและหญิงมีคุณลักษณะด้านการแสวงหาความรู้ไม่แตกต่างกัน และงานวิจัยของชุตินาถ รัตนจรณะ (2527: 59) ที่ทำการศึกษาค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ในวิทยาลัยครูภาคกลาง พบว่า นักศึกษาชายและหญิงมีค่านิยมด้านความประหยัดและอดออมไม่แตกต่างกัน

2.2 ผลจากการวิจัยพบว่า นิสิตนักศึกษาที่มีภูมิลำเนาต่างถิ่นมีคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยนิสิตนักศึกษาที่มีภูมิลำเนาอยู่ในภาคใต้ มีคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวมสูงกว่านิสิตนักศึกษาที่มีภูมิลำเนาอยู่ในภาคกลาง และนิสิตนักศึกษาที่มีภูมิลำเนาอยู่ในภาคเหนือ ภาคใต้ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวมสูงกว่านิสิตนักศึกษาที่มีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพมหานคร ทั้งนี้อาจเป็นเพราะลักษณะทางสังคมของกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นเมืองหลวงของประเทศนั้น เป็นศูนย์กลางความเจริญในด้านต่างๆ สำหรับภาคกลางมีที่ตั้งและระยะทางที่อยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพมหานครมากนัก มีความสะดวกในการเดินทางไปมา ส่งผลทำให้ได้รับอิทธิพลในด้านต่างๆ จากกรุงเทพมหานครค่อนข้างมาก แตกต่างกับภูมิภาคอื่นๆ คือ ภาคเหนือ ภาคใต้ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งมีระยะทางที่อยู่ไกลออกไปและใช้เวลาในการเดินทางค่อนข้างมาก และแม้ว่าความเจริญในด้านต่างๆ ได้กระจายสู่สังคมชนบท เช่น เทคโนโลยีการสื่อสาร และความเจริญในด้านอื่นๆ อีกมากมาย แต่ความเจริญเหล่านั้นก็ไม่ได้เข้าไปทำลายรูปแบบวิถีการดำรงชีวิตของคนในชนบทมากนัก นอกจากนั้นคนที่อาศัยอยู่ในสังคมชนบทส่วนใหญ่ จะได้รับการปลูกฝังความคิด ความเชื่อ ประเพณี และรูปแบบการดำรงชีวิตที่แตกต่างออกไปจากคนที่อาศัยอยู่ในสังคมเมืองหลวง เช่น ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เป็นต้น จึงทำให้วิถีชีวิตและพฤติกรรมการแสดงออกของบุคคลในสังคมเมืองหลวงและชนบทมีความแตกต่างกันออกไป ดังที่สาธิตา คักดีเยี่ยม (2549?: ออนไลน์) ได้ให้ทัศนะว่า สังคมชนบทไม่ได้หมายความว่าถึงสังคมที่อยู่ห่างไกลหรือว่าเป็นถิ่นที่ความเจริญเข้าไม่ถึง แต่หมายถึงสังคมของคนที่มีวัฒนธรรม มีการแบ่งปัน หยิบยื่นความช่วยเหลือให้กันและกัน และยังเป็นสังคมที่มีความผูกพันฉันท์เครือญาติอย่างเหนียวแน่น มีการสืบทอดประเพณีวัฒนธรรมไปหลายชั่วอายุคน และโคฟ และ ฮานน่า (จิตติยา จตุรงค์. 2546: 79; อ้างอิงจาก Cope; and Hannah. 1975: 23) ได้กล่าวว่า สภาพภูมิศาสตร์ที่แตกต่างกันมักจะทำให้มีความแตกต่างเกี่ยวกับขนบธรรมเนียม ประเพณี ค่านิยม จุดมุ่งหมายในการดำเนินชีวิต ความเชื่อในการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัวและสภาพชุมชน อันอาจมีอิทธิพลต่อการอบรมเลี้ยงดูและนำมาซึ่งลักษณะ

นิสัยของบุคคล ทั้งนี้งานวิจัยของยงยุทธ วาสนุญมา (2529: ออนไลน์) ที่ทำการศึกษาค่านิยมพื้นฐานของนิสิตนักศึกษา มหาวิทยาลัยในภาคใต้ พบว่า นิสิตนักศึกษาที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเมืองและอยู่ในชนบท มีค่านิยมพื้นฐานด้านการพึ่งตนเอง ความขยันหมั่นเพียร ความรับผิดชอบ ไม่แตกต่างกัน ส่วนด้านความมีระเบียบวินัย และการเคารพกฎหมาย แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า

นิสิตนักศึกษาที่มีภูมิลำเนาอยู่ในภาคเหนือและภาคใต้ มีความใฝ่รู้สูงกว่านิสิตนักศึกษาที่มีภูมิลำเนาอยู่ในภาคกลางและกรุงเทพมหานคร ส่วนคู่อื่นๆ ไม่พบความแตกต่าง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะวัฒนธรรมการดำรงชีวิต สภาพแวดล้อม และการอบรมเลี้ยงดูภายในครอบครัวของคนกรุงเทพฯ และภาคกลางมีความคล้ายคลึงกันมากเนื่องจากกรุงเทพมหานครก็เป็นจังหวัดหนึ่งในภาคกลาง นอกจากนี้โอกาสในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี และความก้าวหน้าทางวิทยาการต่างๆ มีความสะดวกและรวดเร็วกว่าในภูมิภาคอื่นๆ ส่วนนิสิตนักศึกษาที่มีภูมิลำเนาอยู่ในภาคเหนือและภาคใต้นั้น ในช่วงเวลาก่อนที่จะเข้ามาศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาในกรุงเทพมหานครนั้น มีโอกาสในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารต่างๆ ลำบากกว่า เนื่องจากกระยะทางที่อยู่ไกลกว่า ดังนั้นเมื่อมีโอกาสเข้ามาศึกษาต่อในสถาบันอุดมศึกษาในกรุงเทพมหานครและบริบทแล้ว ก็มีความพยายามที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ มีความกระตือรือร้นและตั้งใจในการศึกษาเล่าเรียน และการค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม เพื่อที่จะได้พัฒนาความรู้ความสามารถของตนให้ดียิ่งขึ้น ดังที่วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2543: 21-23) ได้กล่าวว่า นิสิตนักศึกษาเข้ามาเรียนสถาบันอุดมศึกษาด้วยความกระหายอยากรู้ อยากรู้เห็น สนใจต่อทุกๆ สิ่งที่อยู่รอบด้าน มีความตั้งใจในการเรียน และอยากปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมมหาวิทยาลัย ทั้งนี้งานวิจัยของประภาศรี สุนันทบุตร (ลิขิตกุล กุศลรัตนรักษ์. 2547: 52-53; อ้างอิงจาก ประภาศรี สุนันทบุตร. 2522: 16) ที่ได้ศึกษาสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยรามคำแหงในทัศนะของนักศึกษา พบว่า นักศึกษาที่มีภูมิลำเนาต่างกัน มีทัศนะต่อสภาพแวดล้อมด้านการเรียนไม่แตกต่างกัน

นิสิตนักศึกษาที่มีภูมิลำเนาอยู่ในภาคใต้ มีความอดทนอดกลั้นสูงกว่านิสิตนักศึกษาที่มีภูมิลำเนาอยู่ในภาคกลางและกรุงเทพมหานคร ส่วนคู่อื่นๆ ไม่พบความแตกต่าง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะนิสิตนักศึกษาที่มีภูมิลำเนาอยู่ในภาคกลางและกรุงเทพมหานครนั้นมีโอกาสได้อยู่ใกล้ชิดกับครอบครัวมากกว่านิสิตนักศึกษาที่มีภูมิลำเนาอยู่ในภาคใต้ ทำให้มีปัญหาในการปรับตัวและการดำเนินชีวิตประจำวันน้อยกว่า และเนื่องจากการที่ต้องจากบ้านมาศึกษาเล่าเรียนในกรุงเทพฯ ทำให้ต้องอยู่ห่างจากบิดามารดาและครอบครัว มีการเปลี่ยนสภาพแวดล้อมในการดำเนินชีวิตประจำวัน ทำให้มีความหวาดหวั่น รวมทั้งต้องมีการปรับตัวในเรื่องการเดินทาง การใช้ชีวิต รวมทั้งการเปลี่ยนระบบการเรียน นอกจากนี้วัฒนธรรมการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาและบุคคลในครอบครัว สถานภาพของครอบครัว อาชีพของครอบครัว และคำสอนของศาสนาที่มีส่วนในการขัดเกลาและเสริมสร้างความอดทนอดกลั้นให้เกิดแก่นิสิตนักศึกษาเป็นอย่างมาก ดังที่รังสรรค์ ชนะพรพันธ์ (กุลกนก นิมมหนู. 2537: 19; อ้างอิงจาก รังสรรค์ ชนะพรพันธ์. 2518: ม.ป.น.) ได้กล่าวว่า ลักษณะทางสังคมและถิ่นที่อยู่อาศัยเป็นตัวแปรทางจิตวิทยาอย่างหนึ่งที่ทำให้บุคลิกลักษณะของบุคคลหรือกลุ่มคนในสังคมนั้นๆ มีความแตกต่างกัน และข้าเลื่อง วุฒิจันทร์ (2524: 76) และชาติชาย ภูมิมาตร (2534: 50-56) ได้กล่าวว่า ครอบครัวเป็นสถาบันแรกที่จะปลูกฝังและเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชน เด็กสามารถเรียนรู้พฤติกรรมต่างๆ จากครอบครัวภายใน

ครอบครัว ลักษณะการอบรมเลี้ยงดู สภาพภาพของครอบครัว อาชีพครอบครัว ฯลฯ มีบทบาทสำคัญต่อการปลูกฝังและเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมและต้องทำหน้าที่ต่อไป แม้เด็กจะเข้าไปรับการศึกษาอบรมในสถานศึกษาระดับต่างๆ อยู่แล้วก็ตาม สอดคล้องกับงานวิจัยของสตีดาพร คำสด (2546: 130) ที่ได้ศึกษาพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองของนิสิตปริญญาตรี มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พบว่า นิสิตที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูในลักษณะที่แตกต่างกันมีพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองด้านความอดทนแตกต่างกัน

นิสิตนักศึกษาที่มีภูมิลำเนาอยู่ในภาคใต้และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีความประหยัดสูงกว่านิสิตนักศึกษาที่มีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพมหานคร ส่วนอื่นๆ ไม่พบความแตกต่าง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการที่นิสิตนักศึกษาที่มีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพมหานครนั้นเติบโตมาท่ามกลางสภาพสังคมเมืองหลวง ซึ่งเป็นสังคมที่มีผู้คนหลากหลายอาชีพมาอยู่รวมกัน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพธุรกิจค้าขาย อุตสาหกรรม และอาชีพบริการ ได้รับค่าตอบแทนเป็นรายเดือนหรือรายวัน มีมาตรฐานการครองชีพสูง มีการนำเอาเทคโนโลยีที่ทันสมัย เช่น เครื่องจักร เครื่องทุ่นแรง เครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆ มาใช้ทั้งในการดำเนินชีวิตประจำวันและการประกอบอาชีพ ปัจจัยในการดำรงชีวิตทุกอย่างต้องซื้อหาและแลกมาด้วยเงิน ส่วนนิสิตนักศึกษาที่มีภูมิลำเนาอยู่ในภาคใต้และภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่เติบโตมาท่ามกลางสภาพสังคมชนบท ซึ่งส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพทำไร่ทำนา เกษตรกรหรือรับจ้างทั่วไปและมีวิถีชีวิตที่แตกต่างออกไป โดยเฉพาะในเรื่องของพฤติกรรมการบริโภคและการใช้จ่ายใช้สอย ซึ่งผู้ที่อาศัยอยู่ในชนบทจะมีการใช้ชีวิตประจำวันที่เรียบง่ายกว่า มีการปลูกพืชผักผลไม้ไว้ในบริเวณบ้านเพื่อการบริโภค มีการเอื้อเฟื้อและแบ่งปันสิ่งของและอาหารระหว่างครอบครัวหรือเพื่อนบ้านที่อาศัยอยู่ในละแวกเดียวกัน และจากการที่อาศัยอยู่ในสังคมที่มีลักษณะนี้มาเป็นเวลานาน ทำให้ได้รับการปลูกฝังคุณลักษณะเหล่านี้จากสภาพแวดล้อมและวิถีชีวิตที่ตนอาศัยอยู่ นอกจากนั้นการที่นิสิตนักศึกษาต้องจากบ้านเพื่อเข้ามาศึกษาในกรุงเทพฯ ทำให้ต้องมีค่าใช้จ่ายทั้งในด้านที่พัก ค่าอาหาร และค่าใช้จ่ายในการเดินทางกลับไปเยี่ยมบ้านแต่ละครั้ง นอกเหนือค่าใช้จ่ายในด้านการเรียน ทำให้ต้องวางแผนการใช้จ่ายในแต่ละเดือนอย่างรอบคอบ ควบคุมการใช้จ่ายของตนเองและไตร่ตรองให้รอบคอบก่อนจะตัดสินใจซื้อสิ่งใด เพื่อให้พอดีกับเงินค่าใช้จ่ายที่ได้รับจากครอบครัว ดังที่ รังสรรค์ ธารพรพันธ์ (กุลกนก นิมหนู, 2537: 19; อ้างอิงจาก รังสรรค์ ธารพรพันธ์, 2518: ม.ป.น.) ได้กล่าวว่า สังคมไทยเป็นสังคมที่มีลักษณะการแบ่งแยกสังคมชนบทและสังคมเมือง สังคมชนบทนั้นยึดอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก ส่วนสังคมเมืองมีลักษณะเป็นสังคมพาณิชยกรรม-อุตสาหกรรม เป็นแหล่งรวมการผลิต การค้า และความทันสมัยต่างๆ มีสิ่งอำนวยความสะดวกมากมาย ทำให้ผู้ที่อาศัยอยู่ในสังคมเมืองมีพฤติกรรมการบริโภคแตกต่างจากคนที่อยู่ในชนบท ทั้งนี้งานวิจัยของภาวนา ใจประสาธ (2534: 100-101) ที่ได้ศึกษาการดำรงชีวิตของนักศึกษาภายในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พบว่า นักศึกษาที่มีภูมิลำเนาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีการใช้จ่ายเงินเพื่อซื้อเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายที่จำเป็นสูงกว่านักศึกษาที่มีภูมิลำเนาจากกรุงเทพมหานคร และนักศึกษาที่มีภูมิลำเนาจากภาคตะวันตกมีการใช้จ่ายเงินเพื่อการชมภาพยนตร์ต่ำกว่านักศึกษาที่มีภูมิลำเนาจากกรุงเทพมหานคร

นิสิตนักศึกษาที่มีภูมิลำเนาอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีความกตัญญูกตเวทียิ่งกว่านิสิตนักศึกษาที่มีภูมิลำเนาอยู่ในภาคกลางและกรุงเทพมหานคร ส่วนอื่นๆ ไม่พบความแตกต่าง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสังคมและวัฒนธรรมไทยนั้น ผู้สูงอายุจะได้รับการเคารพนับถือจากคนในครอบครัวและชุมชน ได้รับการดูแล

เอาใจใส่ คอยปรนนิบัติ และเลี้ยงดูเป็นอย่างดี โดยเฉพาะผู้สูงอายุในสังคมชนบท ซึ่งการอาศัยอยู่ในสังคมชนบทนั้นเป็นสังคมขนาดเล็กและเป็นครอบครัวใหญ่ ทำให้มีความใกล้ชิดสนิทสนมกันภายในครอบครัวและในกลุ่มเพื่อนบ้าน และจากการที่นิสิตนักศึกษาที่มีความใกล้ชิดสนิทสนมกับญาติผู้ใหญ่ เช่น ปู่ย่า ตายาย หรือญาติผู้ใหญ่ และสังคมไทยมีความเชื่อว่า ผู้ที่ไม่ดูแลบิดามารดาหรือบุพการีถือว่าเป็นคนอกตัญญู นอกจากนั้นคำสอนของศาสนาที่ชี้ให้เห็นความสำคัญของความกตัญญูต่อบุคคลที่มีพระคุณ ทำให้นิสิตนักศึกษาที่มีความตระหนักในการที่จะทำความดี เพื่อให้ผู้มีพระคุณมีความภาคภูมิใจในตนเอง เพราะการที่ทำให้ผู้มีพระคุณภาคภูมิใจนั้น ถือได้ว่าเป็นการตอบแทนพระคุณเช่นเดียวกัน ส่วนนิสิตนักศึกษาที่มีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพมหานครนั้น มีสภาพการดำเนินชีวิตที่เป็นสังคมเมืองหลวงที่เต็มไปด้วยความรีบเร่ง มีการแข่งขันสูง และใช้ชีวิตแบบต่างคนต่างอยู่ สมาชิกในครอบครัวแต่ละคนต้องเร่งรีบออกจากบ้านไปภารกิจของตน อีกทั้งขนาดของครอบครัวของผู้ที่อาศัยสังคมเมืองหลวงส่วนใหญ่จะเป็นครอบครัวขนาดเล็กหรือครอบครัวเดี่ยว บางครอบครัวบิดามารดาไม่สามารถเลี้ยงดูลูกตนเองได้ เพราะต้องออกไปช่วยกันทำงานหารายได้มาจุนเจือครอบครัว จึงต้องฝากลูกไว้กับสถานเลี้ยงเด็ก ส่งผลให้ความสัมพันธ์ของบุคคล ในครอบครัวขาดความรักความผูกพัน ขาดความใกล้ชิดสนิทสนม ไม่มีเวลาในการดูแลเอาใจใส่ซึ่งกันและกัน และขาดการปลูกฝังในเรื่องของความกตัญญูต่อบุคคล และนิสิตนักศึกษาที่มีภูมิลำเนาอยู่ในภาคกลางนั้น ถือได้ว่าเป็นสังคมชนเมืองหลวง และเนื่องจากระยะทางที่อยู่ไม่ห่างไกลกันมากนัก จึงทำให้การรับวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตจากเมืองหลวงเป็นไปได้อย่างรวดเร็วในภูมิภาคอื่นๆ จึงส่งผลทำให้นิสิตนักศึกษาที่มีภูมิลำเนาอยู่ในภาคกลางและกรุงเทพมหานครมีรูปแบบการดำเนินชีวิตที่คล้ายคลึงกัน ดังที่สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (กุลกนก นิเมหนู, 2537: 19; อ้างอิงจาก สมศักดิ์ ศรีสันติสุข 2536: ม.ป.น.) ได้กล่าวว่า ชุมชนชนบทเป็นชุมชนที่มีความใกล้ชิดกับธรรมชาติ ความสัมพันธ์ของคนในชนบทส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์กับสมาชิกในครอบครัวเป็นอันดับแรก ฐานะทางเศรษฐกิจภายในชุมชนไม่ค่อยแตกต่างกัน และยังอาศัยวัฒนธรรม ชนบทธรรมเนียมประเพณี คอยควบคุมพฤติกรรมของคนในชุมชน ส่วนชุมชนเมืองจะมีความอิสระในการประกอบอาชีพสูง มีคนอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น ความสัมพันธ์ในครอบครัวมีน้อยกว่าชุมชนชนบท สอดคล้องกับงานวิจัยของวิภา จิริสุข และคณะ (2542: 105) ที่ทำการศึกษาเรื่อง พ่อใหญ่แม่ใหญ่: สถานภาพและบทบาทของผู้สูงอายุไทยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า ผู้สูงอายุอีสานส่วนใหญ่ยอมรับว่าความกตัญญูรู้คุณยังเป็นสมบัติของคนไทยอีสาน พ่อใหญ่แม่ใหญ่ยังได้รับความเคารพยกย่องจากคนทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากลูกหลาน

2.3 ผลจากการวิจัย พบว่า นิสิตนักศึกษาที่ศึกษาอยู่ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชน มีคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชนต่างก็มีความมุ่งมั่นที่จะผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพออกสู่สังคม คือ เป็นผู้ที่มีความรู้ดี สามารถทำงานได้ มีชีวิตที่เป็นสุข เป็นคนดีของสังคม มีความรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว สังคม และประเทศชาติ ยึดมั่นในความถูกต้อง และมีคุณธรรมจริยธรรม โดยการให้ความรู้ อบรมสั่งสอน และการจัดกิจกรรมต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อนิสิตนักศึกษาอย่างเต็มที่ ดังนั้นประเพณีของสถาบันอุดมศึกษาจึงไม่ใช่ตัวกำหนดความแตกต่างของคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา ดังที่สุวพร ตั้งสมวรพงษ์ (2542: 3) ได้กล่าวว่า การที่จะทำให้นิสิตนักศึกษาพัฒนาได้ดั่งนั้น สถาบันอุดมศึกษาจะต้องจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมในด้านต่างๆ ให้

เอื้อต่อการเรียนรู้ ให้เสรีภาพแก่นิสิตนักศึกษาในการที่จะเลือกทิศทางการเรียนรู้ของตนเอง เพื่อให้นักศึกษาประสบความสำเร็จในด้านการเรียนและเกิดพัฒนาการในด้านอื่นๆ ตามมาด้วย ในทำนองเดียวกับงานวิจัยของสุวิมล ว่องวานิช และ นางลักษณ์ วิรัชชัย. (2543: 151) ที่ทำการศึกษายปัจจัยและกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรมระดับบุคคลเพื่อมุ่งความสำเร็จของส่วนรวมของนิสิตนักศึกษามหาวิทยาลัย: การศึกษาเชิงปริมาณและคุณภาพ พบว่า ความแตกต่างระหว่างสถานศึกษาของรัฐและเอกชนไม่มีความสัมพันธ์กับระดับคุณธรรมของนิสิตนักศึกษา เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า

นิสิตนักศึกษาที่ศึกษาอยู่ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ มีความประหยัดสูงก่่านนิสิตนักศึกษาที่ศึกษาอยู่ในสถาบันอุดมศึกษาของเอกชน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะนิสิตนักศึกษาโดยส่วนใหญ่ที่ศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนนั้นมาจากครอบครัวของชนชั้นกลางขึ้นไป บิดามารดาหรือผู้ปกครองจะประกอบอาชีพค้าขายหรือประกอบธุรกิจส่วนตัว ซึ่งมีฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวค่อนข้างดี และสภาพแวดล้อมและสังคมกลุ่มเพื่อน โดยส่วนใหญ่จะใช้ชีวิตกันอย่างหรูหรา ฟุ่มเฟือย และแข่งขันกันในด้านวัตถุ ในขณะที่นิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่ที่ศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐนั้นมาจากครอบครัวของชนชั้นกลางลงมา ซึ่งประกอบด้วยหลากหลายฐานะและอาชีพ ซึ่งมีชีวิตความเป็นอยู่ของครอบครัวมีความเรียบง่าย นอกจากนั้นนิสิตนักศึกษาในกลุ่มนี้ยังมีความมุ่งมั่นและตั้งใจที่จะเข้ามาศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐโดยเฉพาะ จึงมีความตั้งใจในการศึกษาหาความรู้ และใช้เวลาให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มที่ นอกจากนั้นสภาพแวดล้อมและสังคมกลุ่มเพื่อนส่วนใหญ่ภายในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐไม่ค่อยมีการแข่งขันในด้านวัตถุนิยม จึงส่งผลทำให้นิสิตนักศึกษาที่ศึกษาอยู่ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ มีความประหยัดสูงก่่านนิสิตนักศึกษาที่ศึกษาอยู่ในสถาบันอุดมศึกษาของเอกชน ดังที่ข้าเลื่อง วุฒิจันทร์ (2524: 76) ได้กล่าวว่า สถานภาพของครอบครัว อาชีพครอบครัว สถาบันการศึกษา สังคมกลุ่มเพื่อน และสื่อมวลชนต่างๆ มีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังและกำหนดค่านิยมทางคุณธรรมและจริยธรรมบางอย่างให้เด็กได้รับรู้และนำไปปฏิบัติ ทั้งนี้งานวิจัยของกชกร อินทุโสภณ และ เฟิร์ล วัฒนากุล (2533: 65) ที่ทำการศึกษาค่าใช้จ่ายส่วนตัวของนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชนในประเทศไทย พบว่า ปัญหาด้านการเงินของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยเอกชนมีปัญหาด้านการเงินไม่พอใช้ เนื่องจากผู้ปกครองส่งเงินล่าช้า ถูกเพื่อนยืม และการจัดสรรเงินที่ไม่มีระบบ

2.4 ผลจากการวิจัย พบว่า นิสิตนักศึกษาที่ศึกษาในกลุ่มสาขาวิชาที่ต่างกัน มีคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยนิสิตนักศึกษาที่ศึกษาในกลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ มีคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวมสูงก่่านนิสิตนักศึกษาที่ศึกษาในกลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและกลุ่มสาขาวิชามนุษย์ศาสตร์และสังคมศาสตร์ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะนิสิตนักศึกษาที่เข้าศึกษาในกลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพนั้นส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่มีความมุ่งมั่นและตั้งใจเข้ามาเรียนในกลุ่มสาขาวิชานี้โดยเฉพาะ และการเรียนในสาขาวิชานี้ค่อนข้างมีความเข้มข้น ทั้งยังเป็นวิชาชีพที่เมื่อจบการศึกษาไปแล้วจะต้องได้รับการรับรองการประกอบวิชาชีพจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพราะลักษณะของอาชีพที่จะต้องทำหลังจากจบการศึกษามีความเกี่ยวข้องกับสุขภาพอนามัยและชีวิตมนุษย์ ดังนั้นผู้ที่เข้าศึกษาในกลุ่มสาขาวิชานี้จะต้องเป็นผู้ที่มีคุณธรรมจริยธรรมพื้นฐานอยู่ในระดับที่ดี เช่น ความเมตตา กรุณา ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ เป็นต้น ส่วนนิสิตนักศึกษาที่ศึกษาในกลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและกลุ่มสาขาวิชา

มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์นั้น ด้วยลักษณะของวิชาและอาชีพที่จะต้องทำหลังจากจบการศึกษาไม่ได้มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับสุขภาพอนามัยและชีวิตมนุษย์ อาจทำให้มีความตระหนักในเรื่องของคุณธรรมและจริยธรรมพื้นฐานเหล่านี้น้อยกว่า ดังที่ลำเนาวัลย์ ขจรศิลป์ (2537: 381) ได้กล่าวว่า ถึงแม้ว่านิสิตนักศึกษาซึ่งอยู่ในวัยรุ่นตอนปลายเหมือนกัน ศึกษาอยู่ในสถาบันเดียวกัน คณะวิชาหรือสาขาวิชาเดียวกัน นิสิตนักศึกษาแต่ละคนก็มีความแตกต่างกันในหลายด้าน เช่น สติปัญญา อารมณ์ ร่างกาย เจตคติ และระดับคุณธรรม ซึ่งความแตกต่างดังกล่าวอาจเกิดจากพันธุกรรมและสภาพแวดล้อมที่อาศัยอยู่ ซึ่งได้แก่ ครอบครัว สถานศึกษา และสังคม ในทำนองเดียวกับงานวิจัยของเลวีน แพควิส และฮิกกินส์ (Levine; Pakvis; & Higgins-D'Alessandro. 2000: 482-503) ที่ได้ทำการศึกษาอัตมโนทัศน์แห่งตนและการพัฒนาจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัย พบว่า นักศึกษาที่ศึกษาในสาขาทางด้านมนุษยศาสตร์มีอัตมโนทัศน์แห่งตนและการพัฒนาจริยธรรมแตกต่างจากนักศึกษาที่ศึกษาในสาขาทางด้านเทคโนโลยี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และงานวิจัยของจรรยา นวลนรินทร์ (2540: 71) ที่ได้ทำการศึกษาค่านิยมทางจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยหอการค้า พบว่า นักศึกษาที่เรียนในคณะวิชาต่างกัน มีค่านิยมทางจริยธรรมแตกต่างกัน โดยนักศึกษาคณะวิศวกรรมศาสตร์มีค่านิยมทางจริยธรรมต่ำกว่านักศึกษาคณะบริหารธุรกิจ คณะบัญชี และคณะวิทยาศาสตร์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า

นิสิตนักศึกษาที่ศึกษาในกลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ มีความใฝ่รู้ ความมีวินัยและรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์สุจริต และความอดทนอดกลั้น สูงกว่านิสิตนักศึกษาที่ศึกษาในกลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและกลุ่มสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ทั้งนี้เมื่อพิจารณาจากจุดมุ่งหมายของหลักสูตรในกลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพแล้ว พบว่า มีจุดมุ่งหมายเพื่อต้องการผลิตบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ มีทักษะและเจตคติตามเกณฑ์มาตรฐานผู้ประกอบวิชาชีพ และมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับปัญหาสุขภาพที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยทางสังคม สิ่งแวดล้อม มีความใฝ่รู้ มีคุณธรรม มีความสามารถในการเลือกใช้เทคโนโลยีได้เหมาะสม และร่วมพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนได้ ส่วนจุดมุ่งหมายของหลักสูตรในกลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี พบว่า มีจุดมุ่งหมายของหลักสูตรเพื่อผลิตบุคลากรที่มีความรู้และความชำนาญทั้งทางภาคทฤษฎีและปฏิบัติ มีความคิดสร้างสรรค์ มีความสามารถในการวิเคราะห์ วิจัย และพัฒนาเทคโนโลยีอันจะก่อให้เกิดประโยชน์ทางด้านการพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศ มีคุณธรรมจริยธรรมจรรยาบรรณ มีความเสียสละและรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม และจุดมุ่งหมายของหลักสูตรในกลุ่มสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ พบว่า มีจุดมุ่งหมายเพื่อผลิตบุคลากรมีความรอบรู้ในศาสตร์ต่างๆ มีความเข้าใจเกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง สังคม วัฒนธรรม และจริยธรรม ซึ่งเป็นพื้นฐานในการเข้าใจปัญหาเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการคิด วิเคราะห์ แก้ปัญหา และตัดสินใจปัญหาเกี่ยวกับวิชาชีพอย่างมีคุณธรรม จริยธรรมและรับผิดชอบต่อสังคม และสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากการพิจารณาจากจุดมุ่งหมายของหลักสูตรดังกล่าวข้างต้น พบว่า จุดมุ่งหมายโดยทั่วไปของทุกหลักสูตรในแต่ละกลุ่มสาขามีความคล้ายคลึงกัน คือ มีความต้องการที่จะผลิตบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ มีทักษะและเจตคติที่ดีในการประกอบอาชีพ และมีคุณธรรมจริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพ แต่การศึกษาในกลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพนั้น เนื้อหาวิชาที่จะต้องศึกษามีมากกว่า และมีความเข้มข้นกว่าการเรียนรู้ในกลุ่มสาขาวิชาอื่น ซึ่งทำให้ต้องมี

การทบทวนบทเรียน และทำการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมอยู่ตลอดเวลา และเป็นที่รับรู้กันโดยทั่วไปว่านิสิตนักศึกษาในกลุ่มสาขาวิชานี้เป็นกลุ่มที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง จึงมีความมุ่งมั่นและเอาใจใส่ต่อการเรียนมาก นอกจากนั้น ยังต้องรับผิดชอบงานที่มีความเกี่ยวข้องกับสุขภาพและสุขอนามัยของประชาชนโดยทั่วไปที่เข้ามาใช้บริการ ซึ่งต้องเป็นงานที่ต้องปฏิบัติด้วยความถูกต้องและเที่ยงตรง เพราะเป็นงานที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเป็นความตายของมนุษย์ ดังที่วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2530: ม.ป.น.) ได้กล่าวว่า นิสิตนักศึกษาย่อมมีลักษณะแตกต่างกันไปตามกลุ่มสาขาวิชา สอดคล้องกับงานวิจัยของสตีดาพร คำสัด (2546: 126) ที่ได้ศึกษาพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองของนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พบว่า นิสิตที่ศึกษาในกลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ มีความรับผิดชอบ ความอดทน และความซื่อสัตย์ สูงกว่านิสิตที่ศึกษาในกลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และนิสิตที่ศึกษาในกลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ มีความรับผิดชอบสูงกว่านิสิตนักศึกษาที่ศึกษาในกลุ่มสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

นิสิตนักศึกษาที่ศึกษาในกลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ และกลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มีความประหยัดสูงกว่านิสิตนักศึกษาที่ศึกษาในกลุ่มสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะลักษณะของนิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่ที่ศึกษาในกลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพและกลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จะเป็นผู้ที่มีเหตุผล มีความคิดที่เป็นระบบ มีการวางแผนในการทำงาน มั่นใจในตนเอง ชอบแก้ปัญหา และมีความมั่นคงทางอารมณ์สูง ส่งผลทำให้มีรูปแบบการดำเนินชีวิตที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเป็นจริง เนื่องจากมีวิธีการคิดที่เป็นตรรกะ ความเป็นเหตุเป็นผล จึงมักจะมีการไตร่ตรองและวางแผนการใช้จ่ายอย่างรอบคอบ คำนึงถึงความคุ้มค่าก่อนที่จะใช้จ่ายใช้สอยหรือในการตัดสินใจทำสิ่งใดๆ ส่วนลักษณะของนิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่ในกลุ่มสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์นั้น มักจะเป็นผู้ที่มีจินตนาการสูง รักสวยรักงาม อารมณ์ค่อนข้างแปรปรวน ชอบการรวมกลุ่มและการเข้าสังคม และมักจะใช้อารมณ์ในการตัดสินใจในการกระทำสิ่งใดมากกว่าการใช้เหตุผล โดยเฉพาะในเรื่องของการใช้จ่ายเงินเพื่อการบริโภคหรือซื้อสิ่งของเครื่องใช้ที่ตนชอบ ดังที่เอนท์วิทเติล (วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา. 2530: 105-106; อ้างอิงจาก Entwistle: n.d) ได้กล่าวถึงลักษณะนักศึกษาตามสาขาวิชาต่างๆ ว่า นักศึกษาสาขาอักษรศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มีลักษณะดี คือ ภาษาคำนึงถึงคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์สูง เหตุผลเรียบง่าย รุนแรงแต่เจ้าอารมณ์ มีบุคลิกภาพไม่แน่นอน และไม่ค่อยมีเหตุผลในด้านการเมือง เศรษฐกิจ หรือทฤษฎีต่างๆ และนักศึกษาสาขาสังคมศาสตร์ จะไม่ค่อยมักใหญ่ใฝ่สูง ใจค่อนข้างคับแคบ คุณค่าทางศาสนาค่อนข้างต่ำแต่เรียบง่าย เจ้าปัญญา และสนใจในเศรษฐกิจและการเมืองสูง ส่วนนักศึกษาสาขาวิทยาศาสตร์นั้น จะมีความสามารถทางด้านคำนวณสูง มีอารมณ์มั่นคง เป็นนักอนุรักษ์นิยม มีระเบียบแบบแผน มีค่านิยมทางสุนทรียศาสตร์ต่ำ แต่มีความคิดทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองสูง ทั้งนี้งานวิจัยของภาวนา ใจประสาธ (2534: 100) ที่ได้ศึกษาการดำรงชีวิตของนักศึกษาภายในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พบว่า นักศึกษาสาขาวิชาสังคมศาสตร์ และสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มีการใช้จ่ายเงินในการเที่ยวเตร่ในเมือง และชมภาพยนตร์ ต่ำกว่านักศึกษาสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ และงานวิจัยของเพลินทิพย์ โกเมศโสภา และชัชพงศ์ ตั้งมณี (2534: ออนไลน์) ที่ทำการศึกษากิจกรรมการใช้เวลาและรูปแบบการใช้จ่ายของนิสิตนักศึกษา

ในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า นิสิตนักศึกษาสายวิทยาศาสตร์มีการใช้จ่ายค่อนข้างมากกว่านิสิตนักศึกษาสายสังคมศาสตร์และสาขามนุษยศาสตร์

นิสิตนักศึกษาที่ศึกษาในกลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพและกลุ่มสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มีความกตัญญูทวดที่สูงกว่านิสิตนักศึกษาที่ศึกษาในกลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการเรียนรู้ในกลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีนั้น เนื้อหาสาระของวิชาที่เรียนนั้นจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ ค้นคว้า พัฒนา ประดิษฐ์คิดค้นสิ่งใหม่ๆ รวมทั้งการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ให้เหมาะสมกับการพัฒนาประเทศ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องเกี่ยวกับเครื่องมือ เครื่องจักรต่างๆ แตกต่างจากการเรียนในกลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ เนื้อหาวิชาที่เรียนนั้นมีความเกี่ยวข้องกับความเป็นผู้ใหญ่ของมนุษย์หรือสิ่งมีชีวิตอื่นๆ ต้องมีการติดตามวิทยาการใหม่ๆ ที่เกี่ยวข้องสุขภาพอนามัย และใกล้ชิดกับความเป็นความตายของมนุษย์ สำหรับการเรียนในกลุ่มสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์นั้นมีความเกี่ยวข้องเกี่ยวกับสภาพสังคม ศาสนา และวัฒนธรรมของมวลมนุษยชาติ ทำให้มีโอกาสเรียนรู้เกี่ยวกับสภาพความเป็นจริงในการดำเนินชีวิต ส่งผลให้นิสิตนักศึกษาที่ศึกษาในกลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพและกลุ่มสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มีความเข้าใจในชีวิตและมีความละเอียดอ่อนทางด้านจิตใจมากกว่านิสิตนักศึกษาที่ศึกษาในกลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ดังที่เฟลด์แมน และนิวคอมบ์ (Feldman; & Newcomb. 1970: 153) กล่าวว่า ลักษณะของสาขาวิชาที่มีเนื้อหาวิชา วิธีการเรียนการสอน ระบบการเรียนการสอน และกิจกรรมการเรียนการสอนที่แตกต่างกัน จะส่งผลให้นิสิตนักศึกษามีคุณลักษณะที่แตกต่างกันตามไปด้วย ทั้งนี้งานวิจัยของสุวิมล ว่องวานิช และ นางลักขณ์ วิรัชชัย. (2543: 74) ที่ทำการศึกษาระดับปริญญาโทและปริญญาเอกเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมระดับบุคคลเพื่อมุ่งความสำเร็จของส่วนรวมของนิสิตนักศึกษามหาวิทยาลัย: การศึกษาเชิงปริมาณและคุณภาพ พบว่า นิสิตนักศึกษาในกลุ่มสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ประเมินตนเองว่ามีระดับคุณธรรมในด้านความกตัญญูทวดที่สูงกว่านิสิตนักศึกษาในกลุ่มสาขาวิทยาศาสตร์การแพทย์และวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี

2.5 ผลจากการวิจัยพบว่า นิสิตนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน มีคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยพบวานิสิตนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง มีคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวมสูงกว่านิสิตนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนปานกลางและต่ำ และนิสิตนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนปานกลาง มีคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวมสูงกว่านิสิตนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะนิสิตนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง มักจะเป็นผู้ที่มีความตั้งใจศึกษาหาความรู้ มีความขยันหมั่นเพียร มีความรับผิดชอบและมีวินัยในตนเอง และนิสิตนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนปานกลางมักจะเป็นผู้ที่เอาใจใส่และสนใจในการเรียนพอสมควร ค่อนข้างมีวินัยในตนเอง ชอบทำกิจกรรมนอกหลักสูตร เช่น กีฬา ดนตรี หรือออกค่ายอาสาพัฒนา สำหรับนิสิตนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำนั้นมักจะไม่ค่อยมีความตั้งใจในการเรียน เข้าเรียนสม่ำเสมอ แต่การเรียนรู้ค่อนข้างช้ากว่านิสิตนักศึกษาในกลุ่มอื่น ไม่มีวินัยในตนเอง และขาดความมั่นใจ จากลักษณะที่แตกต่างกันดังกล่าว ทำให้นิสิตนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกัน มีคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวมแตกต่างกัน ดังที่สำเนาวิ ขจรศิลป์ (2538: 10-14) ได้กล่าวว่า นิสิตนักศึกษาที่มีระดับสติปัญญาสูงจะสามารถ

เรียนรู้และเกิดการพัฒนาด้านต่างๆ ได้ดีกว่าผู้ที่มีสติปัญญาต่ำ ทั้งนี้งานวิจัยของสุนันทา แก้วสุข (2539: ออนไลน์) ที่ทำการศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับจริยธรรมของนักศึกษาครู สถาบันราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า นักศึกษาครูที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง มีระดับจริยธรรมโดยรวมสูงกว่านักศึกษาครูที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนปานกลางและต่ำ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า

นิสิตนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง มีความใฝ่รู้ ความมีวินัยและรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์สุจริต และความอดทนอดกลั้น สูงกว่านิสิตนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนปานกลางและต่ำ และนิสิตนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนปานกลาง มีความใฝ่รู้ ความมีวินัยและรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์สุจริต และความอดทนอดกลั้น สูงกว่านิสิตนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะนิสิตนักศึกษาที่มีผลการเรียนสูง จะเป็นผู้ที่มีลักษณะทางการเรียนที่ดีกว่า มักจะเป็นคนที่มีการทำหน้าที่ของตนเองอย่างเต็มที่ มีเป้าหมายชีวิตที่ดี มีโลกทัศน์กว้างไกล มีวินัยในตนเอง มีความรับผิดชอบและเอาใจใส่ต่อการศึกษาเล่าเรียน เป็นผู้มีลักษณะของความขยันและอดทน ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญของความพากเพียรพยายามในการศึกษาเล่าเรียน เช่น การอ่านหนังสือ การค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมเพื่อพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ลักษณะดังกล่าวเป็นสิ่งที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเรียนที่ดีและนำมาซึ่งผลการเรียนที่ดี นอกจากนั้นสติปัญญาที่ดียังส่งผลต่อการพัฒนาด้านต่างๆ ได้ดีกว่านิสิตนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนปานกลางและต่ำ ดังที่เอตซิโอนี (สมชาย เรื่องสม. 2541: 57; อ้างอิงจาก Etzioni. n.d.: unpaged) ได้กล่าวว่า ความมีวินัยในตนเองมีความสัมพันธ์กับการเรียนของนักศึกษา เพราะวินัยในตนเองเป็นปัจจัยที่สำคัญสำหรับการเรียนรู้ สอดคล้องกับงานวิจัยของขวัญฤดี ขำซ้อนสัจย์ (2542: บทคัดย่อ) ที่ได้ทำการศึกษาพฤติกรรมความรับผิดชอบของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหิดล พบว่า นักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง มีพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อการศึกษาเล่าเรียนและต่อสังคมสูงกว่านักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนปานกลางและต่ำ และงานวิจัยของสถิตาพร คำสด (2546: 126) ที่ศึกษาพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองของนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พบว่า นิสิตที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง มีพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองด้านความรับผิดชอบ ความอดทน และความซื่อสัตย์สูงกว่านิสิตที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนปานกลางและต่ำ

นิสิตนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง มีความประหยัดสูงกว่านิสิตนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนปานกลางและต่ำ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะนิสิตนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงส่วนใหญ่ จะใช้เวลาส่วนใหญ่เพื่อการศึกษาเล่าเรียนหรือการค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมมากกว่าการทำกิจกรรมอื่นๆ รวมทั้งการเที่ยวเตร่กับเพื่อนฝูง นอกจากนั้นผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนยังเป็นเครื่องชี้ระดับความสามารถทางสติปัญญา ทำให้เป็นผู้ที่มีการคิดวิเคราะห์และมีเหตุผลในการที่จะตัดสินใจทำสิ่งใด ทำให้มีความยับยั้งชั่งใจในการใช้จ่ายมากกว่า ส่วนนิสิตนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนปานกลางและต่ำนั้น การใช้ชีวิตในขณะเป็นนิสิตนักศึกษาจะชอบในการทำกิจกรรมอื่นๆ มากกว่าการเรียน ชอบเข้าร่วมกิจกรรมสังคม ชอบการพบปะสังสรรค์กับกลุ่มเพื่อน บางคนอาจจะดื่มสุรา สูบบุหรี่ หรือเที่ยวสถานเริงรมย์ต่างๆ ซึ่งจะต้องมีการใช้จ่ายเงินในการซื้อบริการต่างๆ จากสถานที่เหล่านั้น ดังที่วัลลา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2530: 47-48) ได้อธิบายลักษณะนิสิตนักศึกษาโดยยึดหลักของคอฟแมน (Kauffman) ว่า นิสิตนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงจะเป็นกลุ่มที่สนใจวิชาการ ส่วนใหญ่

มาจากครอบครัวชนชั้นกลางและมีพ่อแม่มีการศึกษาดี มักสนใจในการศึกษา ห่วงกังวลอยู่กับผลการเรียน ไม่ชอบยุ่งเกี่ยวกับคนในสังคมและมีเพื่อนน้อย และแอสติน (ลิซิทกุล กุศลรัตน์รักษ์. 2547: 26; อ้างอิงจาก Astin. 1993 105-128) กล่าวว่า นิสิตนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนปานกลางและต่ำ ส่วนใหญ่มาจากครอบครัวที่มีระดับการศึกษาและฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมปานกลาง การใช้ชีวิตในขณะเป็นนิสิตนักศึกษา ชอบดื่มสุรา สูบบุหรี่ เที่ยวกลางคืน ชอบเข้าสังคมและงานเลี้ยงสังสรรค์ ทั้งนี้งานวิจัยของอเล็กซานเดอร์ และ ไชมอน (วาสนา เจือทอง. 2531: 68; อ้างอิงจาก Alexander; & Simon. 1975: unpagged) ที่ทำการศึกษาค้นคว้าประกอบที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษามหาวิทยาลัย พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีความเกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตของผู้เรียน ผู้ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงมักเป็นผู้ที่มีความพร้อมในองค์ประกอบต่างๆ เช่น ลักษณะส่วนบุคคล ภูมิหลังทางเศรษฐกิจและสังคมมากกว่า ซึ่งแสดงถึงการมีคุณภาพชีวิตที่ดีกว่าผู้ที่มีความพร้อมในองค์ประกอบต่างๆ น้อยกว่าหรือมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ

นิสิตนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนปานกลางและสูง มีความกตัญญูกตเวทียิ่งกว่านิสิตนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ ส่วนอื่นๆ ไม่พบความแตกต่าง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะนิสิตนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนปานกลางและสูง ส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มที่สนใจการเรียน ไม่ค่อยเที่ยวเตร่ ใช้เวลาอยู่กับบ้าน ทำให้มีความใกล้ชิดสนิทสนมกับครอบครัว และมีความต้องการที่จะให้บิดามารดามีความภาคภูมิใจในตนเอง จึงมีความตั้งใจศึกษาเล่าเรียน เพื่อเป็นการตอบแทนพระคุณของบิดามารดาหรือผู้ปกครอง ส่วนนิสิตนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำนั้น จะมีความสนใจในการเรียนน้อย ซึ่งอาจเนื่องมาจากการมีปัญหาส่วนตัวหรือปัญหาครอบครัว บางคนต้องใช้เวลาว่างในการทำงานหารายได้ บางคนชอบที่จะใช้ชีวิตอยู่ในกลุ่มเพื่อนมากกว่าการที่จะอยู่บ้าน ทำให้มีความใกล้ชิดกับบุคคลในครอบครัวน้อย ดังที่สวนา พรพัฒน์กุล (สุตินาถ รัตนจรณะ. 2527: 64; อ้างอิงจาก สวนา พรพัฒน์กุล. ม.ป.ป.: ไม่มีเลขหน้า) ได้กล่าวว่า ผู้ที่มีระดับสติปัญญาสูงย่อมวิเคราะห์ วิเคราะห์ และมองเห็นความแตกต่างของการประพฤติปฏิบัติในทางที่ดีและไม่ดีได้ชัดเจนกว่าผู้ที่มีสติปัญญาด้อยกว่า จึงสามารถเลือกประพฤติปฏิบัติหรือมีทัศนคติที่ดีได้ถูกต้องมากกว่า ทั้งนี้งานวิจัยของธิดิยา จตุวงศ์ (2546: 75) ที่ได้ทำการศึกษาลักษณะนิสัยของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พบว่า นิสิตที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงมีลักษณะส่วนบุคคลแตกต่างจากนิสิตที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนปานกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.6 ผลจากการวิจัยพบว่า นิสิตนักศึกษาที่มีสถานภาพของครอบครัวบิดามารดาอยู่ร่วมกัน บิดามารดาแยกกันอยู่หรือหย่าร้าง บิดาหรือมารดาถึงแก่กรรม และบิดาและมารดาถึงแก่กรรม มีคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวมและเป็นรายด้านไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะจากสภาพโดยทั่วไปในสังคมไทย นิสิตนักศึกษาต่างได้รับการกล่อมเกลาและปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมพื้นฐานมาจากครอบครัวตั้งแต่วัยเด็ก ครอบครัวถือได้ว่าเป็นสถาบันแรกที่ได้ให้การอบรมทางจิตใจให้แก่เด็กและมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของเด็กในอนาคต ลักษณะของครอบครัวไทยนั้นมีความแตกต่างจากครอบครัวของชนชาติอื่นๆ ค่อนข้างมาก โดยทั่วไปแล้วครอบครัวไทยส่วนใหญ่มักจะเป็นครอบครัวขยายและประกอบด้วยคนหลายช่วงอายุ ได้แก่ ปู่ย่า ตายาย ญาติพี่น้อง ที่อาศัยอยู่ในบริเวณเดียวกันหรือใกล้เคียงกันที่มีความใกล้ชิด เอื้ออาทรต่อกัน

และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ดังนั้นการอบรมเลี้ยงดูบุตรหลานในครอบครัวไทยนั้น ถึงแม้ว่านิสิตนักศึกษาจะอยู่ในสถานภาพของครอบครัวที่บิดามารดาอยู่ร่วมกัน บิดามารดาแยกกันอยู่หรือหย่าร้าง บิดาหรือมารดาถึงแก่กรรมหรือบิดาและมารดาถึงแก่กรรม ก็ยังได้รับการดูแลเอาใจใส่จากบุคคลต่างๆ ที่ใกล้ชิดหรือให้การเลี้ยงดู เช่น ปู่ย่าตายาย ลุงป้า น้าอา ซึ่งต่างก็ได้ทำหน้าที่ในการอบรมบ่มนิสัยเพื่อให้บุตรหลานของตนเป็นคนดี นอกจากนั้นขนบธรรมเนียมประเพณีและความเชื่อต่างๆ ทางศาสนา ยังมีส่วนทำให้สมาชิกทุกคนในครอบครัวมีกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งทำให้เกิดความรัก ความสามัคคี ความรักใคร่กลมเกลียว และมีความผูกพันกัน ทั้งนี้จากการที่นิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่ที่เข้าเรียนในสถาบันอุดมศึกษานั้นเป็นวัยเริ่มต้นของความเป็นผู้ใหญ่ ได้ผ่านการประสบการณ์และการขัดเกลาจากกระบวนการทางสังคมมาเป็นช่วงระยะเวลาหนึ่งแล้ว ทำให้ได้มีการเรียนรู้ที่จะปรับความต้องการและความสามารถของตนให้เข้ากับกฎเกณฑ์ทางสังคม เพราะต่างก็มีความมุ่งหวังที่จะประสบความสำเร็จในชีวิตเหมือนๆ กัน ดังที่เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2539: 141) ได้กล่าวว่า ครอบครัวเปรียบเสมือนเบ้าหลอมลักษณะชีวิตคนตั้งแต่แรกเกิด มีอิทธิพลสำคัญต่อการเรียนรู้ของทุกคน โครงสร้างของครอบครัวที่มีความเข้าใจ มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน มีลักษณะการอบรมเลี้ยงดูที่ดี จะทำให้การเรียนรู้ของคนในครอบครัวพัฒนาได้เร็วขึ้นและความสัมพันธ์ของบุคคลในครอบครัวยังมีผลต่อความสามารถในการปรับตัวของบุคคลอีกด้วย สอดคล้องกับงานวิจัยของนพรัตน์ เรียบทวี (2548: 72-73) ที่ทำการศึกษางานประกอบที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตของนักศึกษาปริญญาตรี คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พบว่า สถานภาพการสมรสบิดามารดาอยู่ร่วมกัน บิดามารดาแยกกันอยู่ และบิดามารดาถึงแก่กรรม ไม่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของนักศึกษา และงานวิจัยของสุวิมล ว่องวานิช และ นงลักษณ์ วิรัชชัย (2543: 93) ที่ทำการศึกษางานปัจจัยและกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรมระดับบุคคลเพื่อมุ่งความสำเร็จของส่วนรวมของนิสิตนักศึกษามหาวิทยาลัย: การศึกษาเชิงปริมาณและคุณภาพ พบว่า นิสิตนักศึกษาที่มีบิดาและ/หรือมารดาเสียชีวิต มีค่าคุณธรรมชุดปัจจัยสนับสนุน (ความมีเมตตาไม่เห็นแก่ตัว) สูงกว่านักศึกษาที่มีบิดามารดาอยู่ด้วยกันอย่างน้อยสำคัญทางสถิติ สำหรับคุณธรรมชุดอื่นๆ นั้นให้ผลไม่แตกต่าง

2.7 ผลจากการวิจัยพบว่า นิสิตนักศึกษาที่บิดามารดาหรือผู้ปกครองมีการศึกษาดำรงระดับปริญญาตรี และบิดามารดาหรือผู้ปกครองมีการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า มีคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะนิสิตนักศึกษาโดยส่วนใหญ่ได้ผ่านการอบรมเลี้ยงดู หล่อหลอมพฤติกรรม และมีการปรับตัวทางสังคมมาพอสมควร ทำให้พัฒนาการทางร่างกายและจิตใจมีความสัมพันธ์กันมากขึ้น เริ่มมีความเป็นผู้ใหญ่ มีเหตุผลและมีความคิดเป็นของตนเอง มีความสนใจเรื่องข่าวสารและความเคลื่อนไหวในทุกด้าน โดยเฉพาะเรื่องอาชีพและรายได้ ชอบการคบหาสมาคมกับเพื่อนฝูง มีความตื่นตัวยอมรับในสิ่งใหม่ๆ รู้จักคิด แก้ปัญหาชีวิต นอกจากนั้น ยังมีความเชื่อมั่นในตนเองเป็นอย่างมาก ชอบที่จะตัดสินใจในการลงมือกระทำสิ่งต่างๆ ด้วยตนเอง ดังนั้นบิดามารดาหรือผู้ปกครองจึงมีบทบาทลดลง คงทำหน้าที่ได้เพียงแค่มุ่งเป็นผู้ให้คำแนะนำ ปรีกษา และช่วยเหลือในยามจำเป็นเท่านั้น นอกจากนี้ไม่ว่าบิดามารดาหรือผู้ปกครองจะมีการศึกษาในระดับใดก็ตามต่างก็ให้ความสำคัญและสนใจกับการศึกษาของบุตรหลานของตน และมีความมุ่งหวังที่จะให้บุตรหลานของตนเป็นคนดี มีอาชีพการงานที่ดี และมีอนาคตที่ดี ดังที่ปราโมทย์ สุคนธ์

(2548: ออนไลน์) ได้กล่าวว่า วัยผู้ใหญ่ตอนต้น (Young adulthood) จะเป็นช่วงของการบุกเบิกในอาชีพการงานที่แท้จริง บุคคลในวัยนี้จะมีเชื่อมั่นในความสามารถของตนเป็นอย่างมาก บางคนมีอุดมการณ์ที่หวังจะเปลี่ยนแปลงปรับปรุงระบบหรือสังคมที่ตนอยู่ บางคนก็ยังเผชิญกับความขัดแย้งระหว่างแนวคิดส่วนตัวกับสิ่งที่ถูกปลูกฝังมาในมโนธรรมหรือประเพณีวัฒนธรรม ถึงแม้จะไม่มีการบดบังทัศนคติใดถูกหรือผิดที่ตายตัว ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาความเป็นตัวของตัวเองที่สมบูรณ์โดยไม่ต้องรู้สึกผิด ทั้งนี้งานวิจัยของหทัยกาญจน์ บัวหนอง (2547: บทคัดย่อ) ที่ได้ทำการศึกษาคูณลักษณะบางประการของนักเรียนที่ส่งผลต่อความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง พบว่า นักเรียนที่ผู้ปกครองมีระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรีจะมีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่านักเรียนที่ผู้ปกครองมีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า

นิสิตนักศึกษาที่ระดับการศึกษาของบิดามารดาหรือผู้ปกครองต่ำกว่าระดับปริญญาตรี มีความกตัญญูตวกว่สูงกว่หานิสิตนักศึกษาที่ระดับการศึกษาของบิดามารดาหรือผู้ปกครองระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะนิสิตนักศึกษาที่ระดับการศึกษาของบิดามารดาหรือผู้ปกครองต่ำกว่าระดับปริญญาตรีส่วนใหญ่มจะมีฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวอยู่ในระดับปานกลางและมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ยึดง่ายตามอัตภาพ มีความอดทนและพยายามในการทำงานหาเงิน เพื่อที่จะให้บุตรธิดาของตนได้มีโอกาสเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ได้ศึกษาเล่าเรียนในระดับที่สูงกว่าตนเองเคยได้รับ เพราะจะได้มีโอกาสในการเลือกทำงานที่ดี ดังนั้นเมื่อนิสิตนักศึกษาได้มีโอกาสเข้ามาเรียนในสถาบันอุดมศึกษา ก็จะมีคามตระหนักในความลำบากของบิดามารดาหรือผู้ปกครอง และมีความมุ่งมั่นในการแสวงหาความรู้ ขยันอดทน และมีความตั้งใจในการเรียน เพื่อที่จะได้หางานที่ดีทำหลังจากจบการศึกษา เพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลบุพการีและครอบครัวให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น นอกจากนั้นคำสอนของศาสนาก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อคุณธรรมและจริยธรรมด้านความกตัญญูตวกว่หานิสิตนักศึกษา ดังที่พระมหาอุดม สารเมธี (2549: 22) ได้กล่าวว่า พ่อแม่เป็นบุคคลผู้ที่มีความสำคัญต่อลูกมาก เป็นผู้ให้กำเนิด จึงเป็นผู้มีพระคุณอันยิ่งใหญ่ ลูกทุกคนจึงต้องรู้จักตอบแทนพระคุณของท่าน มีความกตัญญูตวกว่ท่าน สำนึกในพระคุณของท่านอยู่เป็นนิตย์ ตอบแทนพระคุณของท่านโดยการทำความดี ช่วยแบ่งภาระของท่าน และรักษาชื่อเสียงของพ่อแม่และวงศ์ตระกูล จึงจะได้ชื่อว่าเป็นลูกที่ดี ทั้งนี้งานวิจัยของวิมา คิริสุข และคณะ (2542: 91) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง พ่อใหญ่แม่ใหญ่: สถานภาพและบทบาทผู้สูงอายุไทยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่าผู้สูงอายุบางท่านเชื่อว่า เพราะลูกหลานมีการศึกษาดี จึงทำให้เคารพ เข้าใจ และพูดคุยกับผู้สูงอายุได้ดี แต่หลายท่านกลับพิจารณาว่า การที่ลูกหลานเรียนหนังสือมาก อาจทำให้เคารพและเชื่อฟังผู้สูงอายุในครอบครัวน้อยลง

2.8 ผลจากการวิจัยพบว่า นิสิตนักศึกษาที่มีฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวต่างกัน มีคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยพบว่า นิสิตนักศึกษาที่มีฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวปานกลางและต่ำ มีคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวมสูงกว่หานิสิตนักศึกษาที่มีฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะครอบครัวของนิสิตนักศึกษาที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสูง โดยส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัวและอาศัยอยู่ในสังคมเมืองซึ่งมีความพร้อมในปัจจัยทางด้านต่างๆ นอกจากนั้นลักษณะทางอาชีพของครอบครัวที่ทำธุรกิจการค้า ทำให้ต้องมีรูปแบบในการดำเนินชีวิตที่ซับซ้อนกว่า มีการคำนึงถึงผลประโยชน์ที่จะได้รับจากการ

ดำเนินกิจการมากกว่าการที่จะดำเนินชีวิตอย่างเรียบง่าย เงินได้ถูกเลือกให้เป็นปัจจัยหลักของครอบครัว ต้องมีการติดต่อกิจการตลอดเวลา โดยทั้งภาระในการดูแลลูกให้กับคนอื่น ๆ หรือลูกจ้าง ทำให้บุคคลในครอบครัวขาดความใกล้ชิดสนิทสนมกัน ต่างคนต่างดำเนินชีวิตกันอย่างอิสระ ส่วนครอบครัวของนิสิตนักศึกษาที่มีฐานะทางเศรษฐกิจปานกลางและต่ำนั้น ส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพข้าราชการ พนักงานบริษัท เกษตรกรหรือรับจ้างทั่วไป ซึ่งมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ยากลำบาก สอดคล้องตามอัตภาพ ทุกคนในครอบครัวมีความใกล้ชิด ดูแลและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีการทำกิจกรรมในครอบครัวร่วมกัน ทำให้เด็กได้มีโอกาสได้เรียนรู้และปลูกฝังความเชื่อ ความคิด ทักษะคิดทั้งทางตรงโดยการสั่งสอนบอกกล่าว และทางอ้อมโดยการทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดี ดังที่สุพัตรา สุภาพ (2546: 68-69) ได้กล่าวว่า ครอบครัวเป็นสถาบันที่สำคัญมากต่อระบบการพัฒนาทางร่างกายและจิตใจของเด็ก เป็นแหล่งการอบรมให้รู้จักกฎเกณฑ์ คุณค่า แบบของความประพฤติ และสอนให้รู้จักการปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมในสังคม ทั้งยังทำหน้าที่เป็นสถาบันเศรษฐกิจ โดยพ่อแม่เป็นคนหาเงินทองมาเลี้ยงดูครอบครัว และนำเงินไปใช้ในการบริโภคต่างๆ เช่น ด้านการศึกษา การดำรงชีวิต เป็นต้น ทั้งนี้งานวิจัยของสุวิมล ว่องวานิช และ นางลักษณ์ วิรัชชัย (2543: 127) ที่ทำการศึกษายปัจจัยและกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรมระดับบุคคลเพื่อมุ่งความสำเร็จของส่วนรวมของนิสิตนักศึกษามหาวิทยาลัย: การศึกษาเชิงปริมาณและคุณภาพ พบว่า นิสิตนักศึกษาที่มาจากครอบครัวที่มาจากครอบครัวที่มีรายได้ค่อนข้างต่ำ ได้รับการปลูกฝังให้มีความขยันหมั่นเพียรและอดทนแตกต่างจากนิสิตนักศึกษาที่มาจากครอบครัวที่มาจากครอบครัวที่มีรายได้ค่อนข้างดี เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า

นิสิตนักศึกษาที่มีฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวปานกลาง มีความมีวินัยและรับผิดชอบสูงกว่านิสิตนักศึกษาที่มีฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวสูง ส่วนคู่อื่นๆ ไม่พบความแตกต่าง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะนิสิตนักศึกษาที่มีฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวสูง จะได้รับเลี้ยงดูและเอาใจใส่เป็นอย่างดีจากบิดามารดาและบุคคลในครอบครัว ส่วนใหญ่ภายในครอบครัวจะมีคนช่วยทำงานบ้านหรือผู้ช่วยแม่บ้านคอยทำงานทุกอย่างภายในบ้าน ทำให้นิสิตนักศึกษาไม่ต้องมีหน้าที่ที่จะต้องรับผิดชอบภายในบ้าน ส่วนนิสิตนักศึกษาที่มีฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวปานกลางส่วนใหญ่จะมาจากครอบครัวที่มีจำนวนสมาชิกในครอบครัวประมาณ 3-5 คน หรืออาจจะมาจากครอบครัวที่มีอาชีพเกษตรกรซึ่งเป็นครอบครัวที่ทุกคนต้องช่วยกันทำงาน มีการแบ่งภาระหน้าที่ และความรับผิดชอบต่างๆ ภายในบ้านให้ทุกคนทำ ซึ่งการแบ่งงานให้ทุกคนในบ้านได้ทำนั้น เป็นการปลูกฝังความมีวินัยและความรับผิดชอบทางอ้อม ดังที่สุพัตรา สุภาพ (2546: 52) ได้กล่าวว่า การปลูกฝังระเบียบวินัยนั้น เพื่อให้สมาชิกมีความประพฤติตามที่กลุ่มกำหนด เป็นการแสดงความพอใจในปัจจุบัน เพื่อผลประโยชน์ในวันข้างหน้า เช่น การสอนให้เด็กกิน นอน และเล่นให้เป็นเวลา พุดจาให้ไพเราะ เป็นต้น และมิทตัน และ แฮริส (ชุดินาถ รัตนจรณะ. 2527: 23-24; อ้างอิงจาก Mitton; & Harris. 1962: 407-416) ได้กล่าวว่า เด็กทุกคนควรได้มีโอกาสได้รับการฝึกให้มีความรู้สึกรับผิดชอบ ทักษะและพฤติกรรมต่อความรับผิดชอบของผู้ใหญ่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาการด้านความรับผิดชอบของเด็ก ทั้งนี้งานวิจัยของยงยุทธ วาสนบุญมา (2529: ออนไลน์) ที่ทำการศึกษาค่านิยมพื้นฐานของนิสิตนักศึกษา มหาวิทยาลัยในภาคใต้ พบว่า นิสิตนักศึกษาที่ผู้ปกครองมีสภาพเศรษฐกิจสังคมสูง ปานกลาง และต่ำ มีค่านิยมด้านความรับผิดชอบและความมีระเบียบวินัย ไม่แตกต่างกัน

นิสิตนักศึกษาที่มีฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวปานกลางและต่ำ มีความประหยัดสูงกว่า นิสิตนักศึกษาที่มีฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวสูง ส่วนคนอื่นๆ ไม่พบความแตกต่าง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะนิสิต นักศึกษามาจากครอบครัวที่มีฐานะทางการเงินดี บิดามารดาและผู้ปกครองส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพค้าขายหรือ ประกอบธุรกิจส่วนตัว ซึ่งมีรายจ่ายเพียงพอกับรายได้ สามารถจัดสรรสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ให้แก่นิสิต นักศึกษาได้เป็นอย่างดี และเนื่องจากความพร้อมของครอบครัวทำให้ไม่ต้องคอยกังวลว่าตนจะตกเป็นภาระอันหนักอึ้งของครอบครัว ทั้งยังเป็นการเปิดโอกาสให้นิสิตนักศึกษาสามารถใช้เงินได้อย่างเต็มที่และใช้ชีวิตได้ สะดวกสบายกว่านิสิตนักศึกษาที่มีฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวปานกลางและต่ำ ซึ่งบิดามารดาและผู้ปกครอง ส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพรับราชการ พนักงานบริษัท เกษตรกรหรือรับจ้างทั่วไป ซึ่งมีรายได้พอดีกับรายจ่าย หรืออาจจะน้อยกว่ารายจ่าย ประกอบกับสถานะทางเศรษฐกิจในปัจจุบัน ทำให้ต้องวางแผนการใช้จ่ายเงินภายใน ครอบครัวอย่างรอบคอบในแต่ละเดือน นอกจากนั้นบิดามารดาและผู้ปกครองก็ได้ให้เงินค่าใช้จ่ายส่วนตัวแก่นิสิต นักศึกษาในจำนวนที่เหมาะสม คือ ให้มีความพอดีกับค่าใช้จ่ายในการเรียน ค่าอาหาร และอื่นๆ จึงทำให้นิสิต นักศึกษาต้องใช้เวลาที่ได้รับให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่าตามฐานะของตนเอง ดังที่พระมหากษัตริย์ ภูเก็ต (2544: 41-42) ได้กล่าวว่า ครอบครัวจะต้องปลูกฝังการรู้จักใช้สอยปัจจัยเลี้ยงชีพอย่างถูกต้อง คือ การรู้จักคุณค่า และสาระของปัจจัยเครื่องใช้ที่เป็นวัตถุเงินทองได้อย่างรู้เท่าทัน ไม่หลงใหลพุ่มพวยไปตามค่านิยมที่ปราศจากการ พิจารณาในแง่ของจริยธรรมให้แก่บุตรหลาน ทั้งนี้งานวิจัยของอดิสร พงษ์ศรี (2546: 67) ที่ได้ศึกษาการใช้ชีวิต ภายใต้อาณัติของนิสิตปริญญาตรี คณะพลศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พบว่า นิสิตที่บิดามารดา มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีการใช้ชีวิตภายใต้อาณัติในด้านเศรษฐกิจไม่แตกต่างกัน

นิสิตนักศึกษาที่มีฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวต่ำ มีความกตัญญูตวกตวกสูงกว่านิสิต นักศึกษาที่มีฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวสูง ส่วนคนอื่นๆ ไม่พบความแตกต่าง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะนิสิต นักศึกษาที่มีฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวต่ำ สภาพความเป็นอยู่ของครอบครัวอาจจะมีความพร้อมทางด้าน ต่างๆ น้อยกว่า และกว่าที่จะเรียนถึงระดับอุดมศึกษาได้ก็จะต้องเห็นความยากลำบากของบิดามารดาและบุคคลใน ครอบครัวที่ต้องอดทนทำงานหนักและทุ่มเททั้งแรงกายแรงใจ เพื่อจะให้บุตรหลานได้รับโอกาสที่ดีในการศึกษาและ การประกอบอาชีพในอนาคต ทำให้นิสิตนักศึกษามองเห็นคุณค่าและซาบซึ้งในสิ่งต่างๆ ที่บุคคลในครอบครัวได้ กระทำให้แก่ตนเอง เมื่อมีโอกาสได้เข้ามาเรียนในสถาบันอุดมศึกษาก็มุ่งมั่นแสวงหาความรู้ มีความขยัน อดทน มุ่งมั่นในการเรียน และมีความมุ่งมั่นที่จะไปทำงานช่วยเหลือช่วยเหลือเกื้อกูลบุพการีและครอบครัวให้มีความ เป็นอยู่ที่ดีขึ้น นอกจากนั้นสังคมไทยยังยกย่องบุคคลที่มีความกตัญญู และเห็นว่าการเลี้ยงดูบุพการีเป็นสิริมงคลที่ ทุกคนควรปฏิบัติ ส่วนนิสิตนักศึกษาที่มีฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวสูงนั้น สภาพความเป็นอยู่ของครอบครัว ก่อนข้างจะมีความพร้อมในทุกๆ ด้าน นิยมอาศัยเป็นครอบครัวเดี่ยว ทุกคนต่างมีภาระหน้าที่ที่จะต้องทำ จึงทำให้ ความสัมพันธ์ของบุคคลในครอบครัวมีน้อย ดังที่ ส. ผ่องสวัสดิ์ (2549: 302-310) ได้กล่าวว่า การตอบแทนคุณ บิดามารดาและผู้มีพระคุณนั้นเป็นสิ่งสำคัญ คนเราจะทำอะไรเจริญก้าวหน้าขนาดไหน ก็ดูจากวิธีการที่เขาตอบแทน พระคุณบิดามารดาว่าเป็นอย่างไร และพระมหากษัตริย์ สารเมธี (2549: 27-28) ได้กล่าวว่า วิธีตอบแทนคุณพ่อแม่ ของนักเรียนนักศึกษานั้น ทำได้โดยการเป็นเชื่อฟังคำสั่งสอนของผู้ใหญ่ มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตน ขยัน

หมั่นเพียรเอาใจใส่ต่อการเรียน รู้จักใช้จ่ายอย่างประหยัดและเห็นคุณค่าของเงินที่พ่อแม่หามาให้เราใช้จ่าย ไม่เป็นคนเกียจคร้าน ไม่เที่ยวเตร่หรือคบเพื่อนไม่ดี เป็นต้น เมื่อถูกปฏิบัติได้อย่างนี้ก็ถือว่า เป็นการตอบแทนพระคุณพ่อแม่เช่นกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของลัดดาวัลย์ พงศรีสมุทร และ วิลาสลักษณ์ ชั่ววัลลี (สุวิมล ว่องวานิช และ นางลักษณ์ วิรัชชัย. 2543: 25; อ้างอิงจาก ลัดดาวัลย์ พงศรีสมุทร; และ วิลาสลักษณ์ ชั่ววัลลี. 2524: ม.ป.น.) ที่ได้ศึกษาวัฒนธรรมทางจิตใจ 5 ด้าน ได้แก่ ความซื่อสัตย์ ความเอื้อเฟื้อ การมีสัมมาคารวะต่อบิดามารดา ความกตัญญูต่เวที และการยึดผลประโยชน์ พบว่า นักเรียนที่มีฐานะความเป็นอยู่ต่ำได้รับการถ่ายทอดเรื่องความกตัญญูต่เวทีจากครอบครัวมากกว่านักเรียนที่มีฐานะความเป็นอยู่สูง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลการวิจัยที่พบว่า นิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลมีคุณธรรมและจริยธรรมด้านความมีวินัยและรับผิดชอบ ด้านความซื่อสัตย์สุจริต ด้านความอดทนอดกลั้น ด้านความประหยัด และด้านความกตัญญูต่เวที อยู่ในระดับสูง ยกเว้นคุณธรรมและจริยธรรมด้านความใฝ่รู้ อยู่ในระดับปานกลาง ผู้วิจัยขอเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้ในแต่ละด้าน ดังต่อไปนี้

1. ด้านความใฝ่รู้ จากผลการศึกษาพบว่า นิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชนในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลมีคุณธรรมและจริยธรรมด้านความใฝ่รู้อยู่ในระดับปานกลาง เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาดำเนินการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมด้านความใฝ่รู้ของนิสิตนักศึกษาให้มีระดับสูงขึ้น สถาบันอุดมศึกษาควรที่จะเสริมสร้างทัศนคติ และค่านิยมที่ถูกต้องที่จะส่งผลต่อการเรียนรู้ให้ประสบความสำเร็จ โดยอาจารย์ผู้สอนจะต้องคอยกระตุ้นให้นิสิตนักศึกษาเกิดความรู้สึกลอยๆ ที่จะเรียนรู้ตลอดเวลา ได้แก่ การพัฒนาเทคนิคการสอนที่ทำให้เกิดความสุขสนุกสนานในการเรียน การใช้สื่อการสอนที่ทันสมัยประกอบการสอน การนำความรู้ วิทยาการ และเทคโนโลยีใหม่ๆ มาพูดคุย และแลกเปลี่ยนความรู้ในห้องเรียนเสมอ การนำนิสิตนักศึกษาไปทัศนศึกษานอกสถานที่ในรายวิชาที่ต้องเรียนรู้จากประสบการณ์จริง การเชิญวิทยากรจากหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้องมาบรรยายในเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับรายวิชาที่สอน การนำนิสิตนักศึกษาเข้าร่วมอบรมสัมมนาหรือเข้าชมนิทรรศการที่ทางมหาวิทยาลัยหรือหน่วยงานอื่นๆ จัดขึ้น การเปิดโอกาสให้ซักถามปัญหาเสมอๆ ในการเรียน การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมสนับสนุนให้นิสิตนักศึกษามีความคิดสร้างสรรค์ และการสร้างสรรค์ผลงานที่เป็นของตนเอง นอกจากนั้นแล้วอาจารย์ผู้สอนจะต้องเป็นตัวอย่างที่ดีในการปฏิบัติตนเป็นผู้ที่มีความใฝ่รู้ ใฝ่เรียน และมีความกระตือรือร้นอยู่ตลอดเวลา

2. ด้านความมีวินัยและรับผิดชอบ จากผลการศึกษาพบว่า นิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชนในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลมีคุณธรรมและจริยธรรมด้านความมีวินัยและรับผิดชอบอยู่ในระดับสูง เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาดำเนินการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในด้านความซื่อสัตย์สุจริตของนิสิตนักศึกษาให้มีระดับสูงขึ้น สถาบันอุดมศึกษาจะต้องฝึกนิสัยความมีวินัยและรับผิดชอบให้กับนิสิตนักศึกษา โดยการส่งเสริมให้นิสิตนักศึกษาฝึกฝนตนเองให้เป็นคนที่สามารถรับผิดชอบชีวิตตนเอง มีเป้าหมายในการศึกษา และ

สามารถบังคับและควบคุมตนเองให้มีวินัยในการเรียนได้ สถาบันอุดมศึกษาจะต้องมีส่วนสำคัญในการกระตุ้นจิตสำนึกให้นิสิตนักศึกษาเป็นคนที่รู้จักใช้เวลาให้เกิดประโยชน์สูงสุด สร้างค่านิยมในเรื่องของการใช้เวลา การรู้จักแบ่งเวลาให้ถูกต้อง ทั้งเวลาเรียน เวลาทำงาน เวลาพักผ่อน เวลาในการสังสรรค์กับครอบครัวและเพื่อนฝูง เวลาในการหาความรู้เพิ่มเติม ปลูกฝังการเรียนรู้ที่จะใช้เวลาอย่างถูกต้อง และเห็นคุณค่าของการตรงต่อเวลา นอกจากนี้สถาบันอุดมศึกษาควรมีความเข้มงวดกวดขันในเรื่องของการแต่งกายของนิสิตนักศึกษาให้มีความเหมาะสมและถูกต้องตามระเบียบของสถาบัน และผลจากการศึกษาที่พบว่า นิสิตนักศึกษาชายมีคุณธรรมและจริยธรรมด้านความมีวินัยและรับผิดชอบต่อนิสิตนักศึกษาหญิงนั้น สถาบันอุดมศึกษาควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนให้นิสิตนักศึกษาชายได้เข้ารับการฝึกวิชารักษาดินแดน การฝึกในค่ายทหาร หรือร่วมกิจกรรมการกีฬาที่ต้องเล่นเป็นทีม เพื่อที่จะได้พัฒนาตนเองให้เป็นผู้ที่มีวินัย มีความรับผิดชอบ สามารถทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี และมีน้ำใจเป็นนักกีฬา ทั้งนี้อาจารย์ผู้สอนในสถาบันอุดมศึกษาควรจะมีการสอดแทรกคุณธรรมและจริยธรรมด้านความมีวินัยและรับผิดชอบในการเรียนการสอนอย่างสม่ำเสมอ และเปิดโอกาสให้นิสิตนักศึกษากำหนดมาตรการในการลงโทษกันเอง เมื่อมีผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์และกติกาของหมู่คณะที่ได้กำหนดไว้ ทั้งยังต้องปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ นิสิตนักศึกษา

3. ด้านความซื่อสัตย์สุจริต จากผลการศึกษาพบว่า นิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชนในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลมีคุณธรรมและจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์สุจริตอยู่ในระดับสูง เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาดำเนินการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์สุจริตของนิสิตนักศึกษาให้มีระดับสูงขึ้น สถาบันอุดมศึกษาควรเสริมสร้างลักษณะนิสัยและการประพฤติปฏิบัติตนที่ถูกต้อง เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น ต่อสังคมที่ตนเองอยู่อาศัย และต่อประเทศชาติ จนถึงมนุษยชาติ อาจารย์ผู้สอนในสถาบันอุดมศึกษาควรใช้การเรียนการสอนเป็นการกระตุ้น เพื่อให้นิสิตนักศึกษาเกิดกระบวนการพัฒนานิสัยเรื่องความซื่อสัตย์สุจริต ดังเช่น การยกย่องสรรเสริญผู้ที่ทำความดีต่างๆ โดยเฉพาะผู้ที่แสดงออกซึ่งความซื่อสัตย์สุจริต การทำกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นิสิตนักศึกษาได้เรียนรู้จากเหตุการณ์จริงที่เกิดขึ้นในสังคม โดยการนำเอาเหตุการณ์ต่างๆ เหล่านั้นมาพิจารณาในหลายๆ แง่มุม แล้วเชื่อมโยงวิชาการทุกแขนงเข้าด้วยกัน การให้นิสิตนักศึกษาจัดนิทรรศการแสดงชีวประวัติของบุคคลที่สังคมหรือองค์กรต่างๆ ยกย่องว่าเป็นคนซื่อสัตย์สุจริตเป็นระยะๆ ในการเรียนไม่ว่าจะเป็นสาขาวิชาใดก็ตาม อาจารย์ผู้สอนควรให้ความสำคัญกับการสร้างนิสัยความซื่อสัตย์สุจริตต่อตนเองและผู้อื่นๆ ให้เกิดแก่นิสิตนักศึกษา และไม่ควรแยกการสอนเรื่องความซื่อสัตย์สุจริตจากการสอนอื่นๆ โดยการสอดแทรกในวิชาที่สอนเสมอ และผลจากการศึกษาที่พบว่า นิสิตนักศึกษาชายมีคุณธรรมและจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์สุจริตต่ำกว่านิสิตนักศึกษาหญิงนั้น สถาบันอุดมศึกษาควรมีการส่งเสริมและเน้นย้ำให้นิสิตนักศึกษาชายมีความตระหนักถึงจรรยาบรรณในวิชาชีพ คุณค่าและศักดิ์ศรีของตนเอง และผลเสียที่จะเกิดขึ้นกับสังคมและประเทศชาติ

4. ด้านความอดทนอดกลั้น จากผลการศึกษาพบว่า นิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชนในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลมีคุณธรรมและจริยธรรมด้านความอดทนอดกลั้นอยู่ในระดับสูง เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาดำเนินการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมด้านความอดทนอดกลั้นของนิสิตนักศึกษาให้มีระดับสูงขึ้น สถาบันอุดมศึกษาควรจัดให้มีการเรียนการสอนหรือโปรแกรมการฝึกอบรมทางด้านความอดทน

(ขันติ) เพื่อให้บัณฑิตศึกษาสามารถอดทนอดกลั้นต่อสิ่งต่างๆ ที่มากระทบได้เป็นอย่างดี ทั้งในเรื่องการเรียน การทำงาน และเรื่องส่วนตัว ซึ่งจะส่งผลทำให้บัณฑิตศึกษาสามารถควบคุมตนเองได้เป็นอย่างดี ทั้งยังครอบคลุมถึงเรื่องความมีเมตตา การยอมรับในตนเองและผู้อื่น รวมไปถึงการนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน และผลจากการศึกษาที่พบว่า นิสิตนักศึกษาชายมีคุณธรรมและจริยธรรมด้านความอดทนอดกลั้นต่ำกว่านิสิตนักศึกษาหญิงนั้น สถาบันอุดมศึกษาควรจะมีการฝึกให้นิสิตนักศึกษาชายได้อยู่ในสถานการณ์ที่มีความกดดัน และให้เรียนรู้ที่จะหาวิธีการในการแก้ไขสถานการณ์ต่างๆ เหล่านั้นด้วยตนเอง ซึ่งจะส่งผลดีต่อนิสิตนักศึกษาในการทำงาน หลังจากที่จะจบการศึกษาไปแล้ว นอกจากนั้นแล้วการให้นิสิตนักศึกษาเข้ารับการอบรมพัฒนาจิตใจ เช่น การอบรมวิปัสสนากรรมฐานตามสถานวิปัสสนาต่างๆ ก็เป็นวิธีฝึกความอดทนอดกลั้นวิธีการหนึ่งที่ได้รับการยอมรับ และมีการปฏิบัติกันอย่างแพร่หลายในสถาบันอุดมศึกษาต่างๆ

5. ด้านความประหยัด จากผลการศึกษาพบว่า นิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชนในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลมีคุณธรรมและจริยธรรมด้านความประหยัดอยู่ในระดับสูง เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาดำเนินการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมด้านความประหยัดของนิสิตนักศึกษาให้มีระดับสูงขึ้น สถาบันอุดมศึกษาจะต้องทำการปลูกจิตสำนึกชอบในเรื่องการเห็นคุณค่าของเงิน การใช้เวลา การพึ่งพาตนเอง และการประหยัดอดออมให้กับนิสิตนักศึกษาในการตัดสินใจใช้ทรัพย์สินและทรัพยากรต่างๆ ที่มีอยู่ทั้งที่เป็นของส่วนตนและส่วนรวมอย่างมีคุณค่า โดยการส่งเสริมให้นิสิตนักศึกษามีความตระหนักและเห็นคุณค่าของการประหยัดเรียนรู้ที่จะพึงพอใจในสิ่งที่ตนเองมีอยู่ นอกจากนี้ยังต้องเป็นผู้ที่รู้จักวางแผนในการใช้เงินเป็นอย่างดี เช่น การทำบัญชีรายรับรายจ่ายประจำวัน การเก็บออมเงินสำรองไว้ใช้จ่ายในยามฉุกเฉิน รวมทั้งการทำงานหารายได้พิเศษในระหว่างเรียน เป็นต้น ไม่ก่อหนี้ หรือบริโภคสิ่งที่ไม่มีความจำเป็นในชีวิตประจำวันและสิ่งที่ฟุ่มเฟือยต่างๆ เช่น การดื่มสุรา สูบบุหรี่ หรือเสพยาเสพติด รวมทั้งการช่วยประหยัดพลังงานในสถาบันอุดมศึกษา เช่น การปิดไฟ ปิดเครื่องปรับอากาศทุกครั้งหลังจากเลิกเรียนแล้ว และการช่วยดูแลรักษาทรัพย์สินต่างๆ ของทางสถาบัน

6. ด้านความกตัญญูกตเวที จากผลการศึกษาพบว่า นิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชนในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลมีคุณธรรมและจริยธรรมด้านความกตัญญูกตเวทีอยู่ในระดับสูง เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาดำเนินการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในด้านความกตัญญูกตเวทีของนิสิตนักศึกษาให้มีระดับสูงขึ้น สถาบันอุดมศึกษาควรจะทำหน้าที่ในการปลูกฝังจิตสำนึกรักและกตัญญูต่อบิดามารดา ผู้มีพระคุณ และต่อแผ่นดินเกิดให้เกิดแก่นิสิตนักศึกษา นอกจากนี้อาจารย์ผู้สอนในแต่ละรายวิชา ควรจะมีการบอกกล่าวเน้นย้ำ หรือสอดแทรกคุณธรรมและจริยธรรมด้านความกตัญญูกตเวทีเข้าไปในเนื้อหาการสอน ตลอดจนจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อเป็นการส่งเสริมให้นิสิตนักศึกษามีคุณธรรมและจริยธรรมในด้านนี้เพิ่มมากขึ้น และอาจารย์ที่ปรึกษาควรจะประพฤติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดี ให้การดูแลเอาใจใส่และให้คำปรึกษาแก่นิสิตนักศึกษาอย่างใกล้ชิด รวมทั้งทำหน้าที่ในการอบรมบ่มนิสัยให้นิสิตนักศึกษาเป็นคนดีมีความกตัญญูกตเวที

ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการวิจัยในเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการในการเก็บรวบรวมข้อมูลในรูปแบบอื่นๆ นอกเหนือจากการใช้แบบสอบถาม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความละเอียดและครอบคลุมยิ่งขึ้น โดยการสังเกตพฤติกรรมของนิสิต นักศึกษา หรือการสัมภาษณ์ เป็นต้น
2. เนื่องจากแบบสอบถามคุณธรรมและจริยธรรมชุดนี้เป็นแบบให้นิสิตนักศึกษารายงานตนเอง อาจจะทำให้เกิดความลำเอียงในการตอบแบบสอบถามได้ จึงควรจะทำการศึกษาซ้ำเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมของ นิสิตนักศึกษาในทัศนะของอาจารย์และบุคลากรอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง
3. ควรจะทำการศึกษาซ้ำเกี่ยวกับการเปรียบเทียบระดับคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา ระหว่างกลุ่มสาขาวิชาต่างๆ หรือโดยการเจาะจงประเภทของสถาบันอุดมศึกษา เพื่อยืนยันผลการวิจัยในครั้งนี
4. ควรจะทำการศึกษาซ้ำเกี่ยวกับการเปรียบเทียบระดับคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาที่มี สถานภาพของครอบครัวที่แตกต่างกัน เพื่อยืนยันผลการวิจัยในครั้งนี
5. ควรทำการศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมในด้านอื่นๆ ที่นอกเหนือจากนี้ โดยทำการศึกษาในรูปแบบ ของพฤติกรรม เช่น พฤติกรรมการใช้จ่ายของนิสิตนักศึกษา พฤติกรรมด้านการแต่งกาย เป็นต้น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กนกวรรณ วิวัฒน์ธนะชัย. (2545). การศึกษาองค์ประกอบคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมของนักเรียน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดกรุงเทพมหานคร. ปรินซ์นิพนธ์ กศ.ม.(การวัดผลการศึกษา).
กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร
- กรกช อินทุโสภณ; และเพิร์ล วัฒนาภูล. (2533). การศึกษาค่าใช้จ่ายส่วนตัวของนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชน
ในประเทศไทย. ใน *บทความวิจัย 2528-2533*. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยและพัฒนา
มหาวิทยาลัยพายัพ.
- กรมการศาสนา. (2521). *ศีลธรรมและวัฒนธรรมไทย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2523). *แนวทางการพัฒนาจริยธรรมไทย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- (2524). การศึกษาหาเกณฑ์ปกติของระดับพัฒนาการทางจริยธรรม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- (2531). *การประเมินคุณลักษณะทางจิตพิสัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- (2539). *แนวคิดเกี่ยวกับมาตรฐานและตัวบ่งชี้การศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านผลผลิต ปัจจัย และ
กระบวนการ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- (2541). *กรอบความคิดเพื่อส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่เน้นความมีวินัยและ
ความเป็นประชาธิปไตย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- กระทรวงการต่างประเทศ. (2549). *ตัวอย่างบางตอนของพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระ
พระเจ้าอยู่หัวที่ทรงพระราชทานในวโรกาสต่างๆ*. สืบค้นเมื่อ 21 พฤษภาคม 2549.
จาก <http://www.mfa.go.th/web/240.php>
- กระทรวงสาธารณสุข กรมสุขภาพจิต. (2546). *คู่มือความฉลาดทางอารมณ์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์
การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กระปุกการศึกษา. (2546, 9 กันยายน). *วิตามินเสริมของมหาวิทยาลัยที่ดี*. สืบค้นเมื่อ 10 กันยายน 2546.
จาก http://www.kapook.com/content/publish/article_12095.shtml
- กรีติ บุญเจือ. (2534). *จริยศาสตร์สำหรับผู้เริ่มเรียน*. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช
- กิจพัฒน์ เรืองช่วย. (2531, กรกฎาคม). เราจะปลูกฝังจริยธรรมในสถานศึกษาได้อย่างไร. *สารพัฒนาหลักสูตร*.
(76): 26-30.
- กิตติพงษ์ วรจำปา. (2536). *บทบาทของโรงเรียนมัธยมขนาดใหญ่ จังหวัดนนทบุรี สังกัดกรมสามัญศึกษา
ในการพัฒนาความประพฤตินักเรียน*. ปรินซ์นิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ:
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร
- กุลกนก นิมหนู. (2537). *พฤติกรรมแสดงออกของวัยรุ่นที่มีรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูต่างกันในแต่ละจังหวัด
เชียงใหม่*. วิทยานิพนธ์ วท.ม. (สาขาวิชาจิตวิทยาโรงเรียน). เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
เชียงใหม่. สืบค้นเมื่อ 26 สิงหาคม 2549, จากฐานข้อมูลปรินซ์นิพนธ์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- กัลยา สุวรรณรอด. (2537). *การวิเคราะห์องค์ประกอบความมีวินัยในตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา*. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (การวัดผลการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2539). *ทิศทางแห่งศตวรรษที่ 21: แนวคิดปฏิรูปการศึกษาไทย*. กรุงเทพฯ: ชัคเชลมีเดีย
- (2541). *มหาวิทยาลัยที่ทางแยก: จุดประกายวิสัยทัศน์อุดมศึกษาไทยในอนาคต*. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: ชัคเชลมีเดีย
- เกษม วัฒนชัย. (2549). *ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง: คุณธรรมพื้นฐาน*. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. สืบค้นเมื่อ 29 สิงหาคม 2549, จาก <http://www.finearts.cmu.ac.th/library/Update%20day/porpeang.htm>
- โกเมท เพือกสุบรรณ. (2539). *การศึกษาการพัฒนาคุณธรรมนักศึกษาครูในวิทยาลัยครู*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (อุดมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร
- โกศล มีคุณ. (2531). *การวัดจริยธรรม*. ตำราชั้นสูง. ราชบุรี: วิทยาลัยครูหมู่บ้านจอมบึง
- โกสินทร์ รังสยาพันธ์. (2531). *ปรัชญาและคุณธรรมสำหรับครู*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- ขวัญฤดี ขำสอนสัตย์. (2542). *การศึกษาพฤติกรรมการความรับผิดชอบของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหิดล*. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (การอุดมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร
- คณะอนุกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้. (2543). *ปฏิรูปการเรียนรู้ผู้เรียนสำคัญที่สุด*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- คมกฤช ใจคำปัน. (2544). *การสร้างแบบวัดคุณธรรมจริยธรรมพื้นฐานของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (การวัดและประเมินผล). เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. สืบค้นเมื่อ 5 มีนาคม 2548, จากฐานข้อมูลปรินญาณิพนธ์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- จตุพร ศิลาเดช. (2543). *ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมพื้นฐานของนักเรียนระดับประถมศึกษา*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (การวัดและประเมินผล). เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. สืบค้นเมื่อ 5 มีนาคม 2548, จากฐานข้อมูลปรินญาณิพนธ์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- จริยา นวลนิรันดร์. (2540, พฤษภาคม-สิงหาคม). *การศึกษาค่านิยมทางจริยธรรมของนักศึกษา มหาวิทยาลัยหอการค้า*. *วารสาร มกค.* 17(2): 66-82.
- จรัส สุวรรณเวลา. (2545). *อุดมศึกษาไทย*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จิราพร หัสเนตร. (2548, มีนาคม). *วิกฤตเด็กไทย*. *วารสารวงการครู*. 2(15): 117.
- เจริญ ไวรวัจนกุล. (2531). *ความเป็นครู*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2543). *หลักสูตรนิเทศศาสตร์บัณฑิต (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ.2543)*. สืบค้นเมื่อ 31 พฤษภาคม 2549, จาก <http://www.commart.chula.ac.th//degree/bachelor1.php>

- ชม ภูมิภาค. (2525). การศึกษาเพื่อคุณธรรม. ใน *บทความวิทยุกระจายเสียงของสมาคมการศึกษาแห่งชาติ*.
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เจริญวิทย์การพิมพ์.
- ชาญชัย อินทรประวัติ. (2535). การศึกษาทัศนคติเกี่ยวกับการปลูกฝังจริยธรรมของนิสิตคณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา. สงขลา: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา.
- ชาติชาย กู้กิตติไมตรี. (2534, มิถุนายน-กรกฎาคม). ทบทวนการปลูกฝังและเสริมสร้างจริยธรรมแก่เด็กและ
เยาวชน. *วารสารการศึกษาแห่งชาติ*. 2(5): 5.
- ชุตินาถ รัตนจระณะ. (2527). การศึกษาค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในวิทยาลัยครู
ภาคกลาง. *ปริญานิพนธ์ กศ.ม.*. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
ถ่ายเอกสาร.
- ชุตินาถ สัจจามันท์. (2549). *สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช*
กับความเป็นครูและพระราชกรณียกิจด้านการศึกษา. สืบค้นเมื่อ 18 พฤษภาคม 2549, จาก
<http://www.odi.stou.ac.th/ODI/King9&STOU/Poem-Story-02.htm>
- ชำนาญ นิสารัตน์. (2524). พุทธศาสนาในประเทศไทย ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524.
พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- ชำเลื่อง วุฒิจันทร์. (2524). *คุณธรรมและจริยธรรม*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- ชัยพร วงศ์วรรณ. (2540). *การสอนค่านิยมและจริยธรรม*. กรุงเทพฯ: สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล.
- โชติ จินตแสง. (2542). 38 มงคล. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ณัฐพล ปุณณสร้างเกียรติ; และวิรินทร์ บัวเพื่อน. (2548, 29 พฤษภาคม). สัมภาษณ์โดย อรพินทร์
สันติชัยอนันต์ ที่มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.
- ดลฤดี รพีนิพนธ์. (2548). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนอาชีวศึกษาระดับประกาศนียบัตร*
วิชาชีพ สังกัดกรมอาชีวศึกษาในจังหวัดพิษณุโลก. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (การบริหารการศึกษา).
พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม. สืบค้นเมื่อ 19 พฤษภาคม 2549,
จาก http://dcms.thailis.or.th/object/22/html_metadata/22_162.html
- ดวงเด่น นุเรมรัมย์. (2548). *ความรู้เกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม*. สืบค้นเมื่อ 8 พฤษภาคม 2548.
จาก <http://www.duangden.com/Ethical.html>.
- ดวงเดือน พันธุมนานิน; และเพ็ญแข ประจันปัจฉนิก. (2520). *รายงานการวิจัย ฉบับที่ 21 เรื่อง จริยธรรมของ*
เยาวชนไทย. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ดวงเดือน พันธุมนานิน. (2543). *ทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรม : การวิจัยและพัฒนาบุคคล*. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิต
พัฒนบริหารศาสตร์.
- (2544). *ครูกับการปลูกฝังจริยธรรมแก่นักเรียน*. กรุงเทพฯ: บริษัท ส่งเสริมการศึกษาและจริยธรรม
จำกัด.

- ดวงเดือน พันธุมนานิน. (2547). บทปริทัศน์ : พฤติกรรมจริยธรรม. วารสารจิตพฤติกรรมศาสตร์: ระบบพฤติกรรมไทย. 1(1): 171.
- ทวี คันทณีพันธ์. (2542). การพัฒนาจิตพิสัยในระบบการเรียนการสอนความมีวินัยระดับอุดมศึกษา. กลุ่มพัฒนามาตรฐานคุณภาพการศึกษา สำนักงานพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตการศึกษา 11. นครราชสีมา. ถ่ายเอกสาร.
- ทศวรรษ พิลาภ; และวราวัธน์ จิรพรจรัส. (2548, 2 มิถุนายน). สัมภาษณ์โดย อรพินท์ สันติชัยอนันต์ ที่มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี.
- ทองเรียน อมรัชกุล. (2525). การบริหารกิจการนิสิต : ทฤษฎีและแนวปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: จงเจริญการพิมพ์.
- ทิพาพร ลิขิตกุล. (2544). การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมกับการอบรมเลี้ยงดูของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (พื้นฐานการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง. ถ่ายเอกสาร.
- เทวินทร์ ขอเหนี่ยวกลาง. (2546). อนาคตของชาติฝากไว้ที่ "ละครทีวี". สืบค้นเมื่อ 31 พฤษภาคม 2549, จาก <http://www.ipoll.th.org/article/tv46/tv46.htm>
- ชนพงศ์ มงคล. (2544). ความคิดเห็นของผู้ปกครองเกี่ยวกับการพัฒนาจริยธรรมในโรงเรียน. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (การประถมศึกษา). เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. สืบค้นเมื่อ 2 มีนาคม 2548, จากฐานข้อมูลปริญญานิพนธ์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นพรัตน์ เรียบทวี. (2548). องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตของนักศึกษาปริญญาตรี คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- นภมณฑล ลิขมื่นเปี่ยม; และวลัยพร ศิริภิรมย์. (2545). แนวทางการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- นิพนธ์ ชัยมัติ; โกมล พิศดาร; และพนิดา เขียวรัมย์. (2548, 10 กุมภาพันธ์). สัมภาษณ์โดย อรพินท์ สันติชัยอนันต์ ที่มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี.
- นัยพรรณ วรณศิริ. (2539, กรกฎาคม-ธันวาคม). การพัฒนาจริยาบรรณในวิชาชีพ. วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. (23): 65-66.
- บุญมี แทนแก้ว. (2539). จริยศาสตร์ทั่วไป. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- บุญเตือน ปั่นแต่ง. (2535). ผลการใช้กลุ่มสัมพันธ์ที่มีต่อความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร. ถ่ายเอกสาร.
- เบญจวรรณ ศรีมารุต. (2541). ระเบียบวินัยของเด็กปฐมวัยที่ใช้การประเมินโดยใช้แฟ้มสะสมงาน. ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. (การอุดมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

เบญญาภา สุพอ. (2548, 27 กรกฎาคม). สัมภาษณ์โดย อรพินทร์ สันติชัยอนันต์ ทีมมหาวิทยาลัยราชภัฏ
จันทรเกษม.

ประภาศรี สีหอำไพ. (2540). พื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ:
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปราณี ตั้งใจดี. (2540). การสร้างแบบวัดคุณธรรมด้านความใฝ่รู้ ความมีระเบียบวินัย ความอดทน และการ
ตรงต่อเวลา สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (การประถมศึกษา). เชียงใหม่:
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. สืบค้นเมื่อ 2 มีนาคม 2548, จากฐานข้อมูลปริญาานิพนธ์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ปราณี วิรุทธวนิชย์. (2542). จริยธรรมกับชีวิต. กรุงเทพฯ: ศูนย์การพิมพ์สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา.

ปราโมทย์ สุคนิชย์. (ม.ป.ป.). พัฒนาการทางจิตใจ. สืบค้นเมื่อ 26 สิงหาคม 2549, จาก
<http://www.mahidol.ac.th/mahidol/ra/rapc/c1.htm>

ปัทมวรรณ อ่วมศรี. (2541). การศึกษาคุณลักษณะของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง. ปริญาานิพนธ์
กศ.ม. (การอุดมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

ปัทมา ปัญญาคุณ; และวิชาญ พรหมมาร์ตน์. (2548, 15 กุมภาพันธ์). สัมภาษณ์โดย อรพินทร์ สันติชัยอนันต์
ทีมมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.

ผู้จัดการออนไลน์. (2548, มกราคม 23). อารมณ์ ความรักและปัญหาทางจิต...เส้นทางชีวิตของเด็กไทย.
สืบค้นเมื่อ 24 มกราคม 2548, จาก [http://www.manager.co.th/QOL/ViewNews.aspx?](http://www.manager.co.th/QOL/ViewNews.aspx?NewsID=9480000010559)
NewsID=9480000010559.

ผู้จัดการออนไลน์. (2548, มกราคม 24). พฤติกรรมหลงทางของเด็กไทย...เหล่า วัวท ฟุ่มเฟือย ตัวการร้าย.
สืบค้นเมื่อ 24 มกราคม 2548, จาก [http://www.manager.co.th/QOL/ViewNews.aspx?NewsID](http://www.manager.co.th/QOL/ViewNews.aspx?NewsID=9480000010687)
=9480000010687.

พนม พงษ์ไพบูลย์. (2543). บันทึกปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่สี่ ความรู้คู่คุณธรรม. สืบค้นเมื่อ
18 เมษายน 2548, จาก <http://www.moe.go.th>

พรพิมล เจียมนาครินทร์. (2539). จิตวิทยาและการแนะแนวเด็กวัยรุ่น. เชียงใหม่ : คณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

พวงพยอม ชิดทอง. (2536). ผลการใช้สถานการณ์จำลองที่มีต่อการประหยัดของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5
โรงเรียนเชียงใหม่คริสเตียน จังหวัดเชียงใหม่. ปริญาานิพนธ์ กศ.ม.. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

พยงค์ จาดช้าง. (2539). การศึกษาการใช้เวลาของนักศึกษาที่เป็นนักกีฬามหาวิทยาลัยศรีปทุม กรุงเทพมหานคร.
ปริญาานิพนธ์ พย.ม. (การพยาบาล). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
ถ่ายเอกสาร.

- พิณทิพย์ วังเกล็ดแก้ว. (2547). การศึกษาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ปรินซ์นิพนธ์ กศ.ม. (การอุดมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- พิมพ์พรรณ เทพสุเมธานนท์. (2545). การศึกษาพฤติกรรมความรับผิดชอบของนักศึกษาวิทยาลัยรามคำแหง. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง. สืบค้นเมื่อ 22 พฤษภาคม 2549, จาก <http://www.thaiedresearch.org/result/result.php?id=6867>
- มหาวิทยาลัยรามคำแหง. (2548). พระบรมราชโองการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยรามคำแหง ณ อาคารใหม่สวนอัมพร. เมื่อวันที่ 11 เมษายน พ.ศ.2527. สืบค้นเมื่อ 20 เมษายน 2549, จาก <http://www.lib.ru.ac.th/speech/2527APR11.pdf>
- พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2535). การพัฒนาจริยธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระเทพโสภณ (ประยูร ธมมจิตโต). (2548). ขอบฟ้าแห่งความรู้. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง. พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (ม.ป.ป). หลักการพัฒนาดน. สืบค้นเมื่อ 27 ธันวาคม 2547, จาก <http://www.parliament.go.th/moral/hrdtrc5.pdf>
- พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ). (2520). อริยศีลธรรม (ชุดธรรมโฆษณ์). สุราษฎร์ธานี: ธรรมทานมูลนิธิ. ----- (2536). กตัญญูทศเวทีเป็นร่มไทรของโลก. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ธรรมสภา.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2528). ธรรมกับการพัฒนาชีวิต. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม. ----- (2539). วินัยเรื่องที่ใหญ่กว่าคิด. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา. ----- (2542). การศึกษากับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สหธรรมิก. ----- (2543). จริยธรรมสำหรับคนรุ่นใหม่. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม. ----- (2546). รุ่งอรุณของการศึกษา เบิกฟ้าแห่งการพัฒนาที่ยั่งยืน. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม. ----- (2549). พัฒนาการแบบองค์รวมของเด็กไทย. สืบค้นเมื่อ 19 พฤษภาคม 2549, จาก <http://advisor.anamai.moph.go.th/tamra/child/dev01.html>
- พระมหาจุฬาลงกูณ. (2546). ความกล้าหาญทางจริยธรรมในการบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์ในทศชาติชาดก. วิทยานิพนธ์ ศ.ม. (จริยศาสตร์ศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. สืบค้นเมื่อ 22 มีนาคม 2548, จากฐานข้อมูลปรินซ์นิพนธ์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- พระมหาบุญเพียร ปุณณวิริโย. (2544, กันยายน). ปฏิรูปการศึกษาเพื่อการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์. วารสารวิชาการ. 4(9): 37-42.
- พระมหาอดิสร ธีรสีโล. (2540). คุณธรรมสำหรับครู. กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พริ้นติ้งเฮ้าส์.
- พระมหาอุดม สารเมธี. (2549). กตัญญูทศเวทีตา การรู้จักตอบแทนคุณ. พิมพ์ครั้งที่ 4. นครปฐม: ระฆังทอง.
- พระมหาอุเทน ปัญญาปริทัตต์. (2546). ครูสร้างคน. กรุงเทพฯ: ธรรมดา.

- พระเมธีธรรมาภรณ์. (2542). ความสัมพันธ์ระหว่างจิตศาสตร์และจิตศึกษา. ใน *ความรู้คู่คุณธรรม: รวมบทความเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมและการศึกษา*. หน้า 89-93. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระราชวรมณี (ประยูทธ ปยุตโต). (2528). *คุณธรรมจริยธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนรุ่นใหม่*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เพลินทิพย์ โกเมศโสภา; และชัชพงศ์ ตั้งมณี. (2534). รายงานการวิจัย เรื่อง พฤติกรรมการใช้เวลาและรูปแบบการใช้จ่ายของนิสิตนักศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร. สืบค้นเมื่อ 23 กันยายน 2549, จาก http://202.28.18.231:8000/DCMS_CU/detail.nsp.
- ภาวนา ใจประสาธ. (2534). *การศึกษาการดำรงชีวิตของนักศึกษาภายในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่*. ปรินูญนิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- มนัส นิมมณี. (2547). *ศึกษาการรับรู้ของนักเรียนเตรียมทหารในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม*. สารนิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร
- มลิวลย์ บำรุงการ. (2531). *การสร้างแบบทดสอบวัดคุณธรรม 4 ประการ ตามพระบรมราโชวาทของรัชการที่ 9 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3*. ปรินูญนิพนธ์ กศ.ม. (การวัดผลการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (2547). *โครงการพัฒนาบัณฑิตอุดมคติไทย*. สืบค้นเมื่อ 26 กรกฎาคม 2548, จาก <http://edserv.oop.cmu.ac.th/Projects/IdealGraduate/Indexa01.html>.
- มารศรี กลางประพันธ์. (2548). *การพัฒนาคุณธรรมด้านความอดทน (ขันติ) ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี*. วิทยานิพนธ์ วท.ด. (การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ยงยุทธ ณ นคร. (ม.ป.ป.). *ความคิดสร้างสรรค์.....กับการเรียนการสอนในคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์*. สืบค้นเมื่อวันที่ 19 มิถุนายน 2548, จาก <http://pioneer.chula.ac.th/~yongyudh/book2/creativity.htm>.
- ยงยุทธ วาสนุญมา. (2529). *การศึกษาค่านิยมพื้นฐานของนิสิตนักศึกษา มหาวิทยาลัยในภาคใต้*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. สงขลา: มหาวิทยาลัยทักษิณ. สืบค้นเมื่อวันที่ 14 กันยายน 2549, จาก http://dc.thailis.or.th:8000/DCMS_TSU/detail.nsp
- ยอดชาย แพชนะ. (2538). *การเปรียบเทียบคุณภาพของแบบทดสอบวัดจริยธรรมความซื่อสัตย์ที่มีรูปแบบตัวเลือกคำตอบต่างกัน*. ปรินูญนิพนธ์ กศ.ม. (การวัดผลการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2542). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542*. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์

- ลิขิต ธีรเวคิน. (2548, 16 มิถุนายน). ความอดทน อดกลั้น เป็นส่วนสำคัญของการต่อสู้ชีวิต. ผู้จัดการรายวัน. หน้า 11.
- ลิขิตกุล กุศลรัตนรักษ์. (2547). การศึกษาประสบการณ์ในมหาวิทยาลัยของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตามการรับรู้ของนิสิต. ปรินิพนธ์ กศ.ม. (การอุดมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ลัดดา เสนาวงษ์. (2532). ความเป็นครู. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: พิธีจุฬารพิมพ์.
- วาสนา เจือทอง. (2531). ความสัมพันธ์ระหว่างภูมิหลัง รูปแบบการใช้ชีวิตกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของ นักศึกษาพยาบาล ในสถาบันการศึกษาพยาบาล กระทรวงกลาโหม. วิทยานิพนธ์ วท.ม.. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. สืบค้นเมื่อ 22 กันยายน 2549, จากฐานข้อมูลปรินิพนธ์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. (2543, มีนาคม). ความเป็นเอกภาพในการจัดการศึกษาเพื่อให้เป็นคนดี คนเก่ง และ คนมีความสุข. ครูทัศน์. (15)1: 28-31.
- วิเชียร เกตุสิงห์. (2541). รายงานการวิจัย เรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อลักษณะความเป็นพลเมืองไทยของนักเรียน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพฯ: เจริญผล.
- วิเชียร พงษ์ประเสริฐ. (2527). แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะของเยาวชน. ใน รายงานการวิจัยความคิด รวบรวมเกี่ยวกับจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในเขตกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.
- วิทย์ วิศวเวทย์; และเสฐียรพงษ์ วรรณปก. (2537). จริยธรรมกับบุคคล. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- วิทยาลัยเทคนิคราชบุรี. (2546). รายงานการประชุมครู-อาจารย์และข้าราชการวิทยาลัยเทคนิคราชบุรี ครั้งที่ 1/2545. ราชบุรี: วิทยาลัยเทคนิคราชบุรี.
- วินัย ณรงค์ฤทธิ์. (2530). เหตุผลเชิงจริยธรรมและทัศนคติของนักเรียนต่ออาชีพต่างๆ. ปรินิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- วิไล แสงเหมือนขวัญ. (2537). ความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะด้านคุณธรรมที่ประเมินโดยตนเอง ครูผู้สอน และเพื่อนร่วมชั้นเรียน. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม.. เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. สืบค้นเมื่อ 5 มีนาคม 2548, จากฐานข้อมูลปรินิพนธ์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วิโรจน์ นาคชาติ. (2542). ค่านิยมทางจริยธรรมของเยาวชน ศึกษาเฉพาะกรณี นักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัย รามคำแหง. ปรินิพนธ์ วท.ม. (จิตวิทยา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง. ถ่ายเอกสาร.
- วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา. (2530). บุคลากรนิสิตนักศึกษา. โครงการเอกสารตำราทางวิชาการ. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- (2543). การพัฒนานิสิตนักศึกษา. กรุงเทพฯ: ภาควิชาอุดมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.

- ศรินยา ชัยเพียรเจริญกิจ. (2530). ผลการใช้เทคนิคแม่แบบที่มีต่อการประหยัดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนชลกันยานุกูล จังหวัดชลบุรี. ปรินฏานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ศิริพร พูลรักษ์. (2539). การเปรียบเทียบรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวที่มีผลต่อพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของเด็กและวัยรุ่น. ปรินฏานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาพัฒนาการ). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ศรีเรือน แก้วกังวาล. (2540). จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ศักดิ์ชัย นิธิภูว. (2548). รายงานการวิจัยเอกสาร เรื่อง การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดี. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์. หลักธรรมทำตามรอยพระยุคลบาท. สืบค้นเมื่อ 19 มิถุนายน 2548, จาก <http://www.chulabook.com/cgi-bin/main/2003/description.asp?barcode=9789746191463>
- ส. ผ่องสวัสดิ์. (2549). ครอบครัวอบอุ่น. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพัฒนาเยาวชนต้นแบบศีลธรรม.
- สงวน สุทธิเลิศอรุณ. (2526). ปรัชญาและคุณธรรมสำหรับครู. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหามงกุฎราชวิทยาลัย
- สถิตาพร คำสด. (2546). การศึกษาพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองของนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ปรินฏานิพนธ์ กศ.ม. (การอุดมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สมชาย เรืองสม. (2541). การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความมีวินัยในตนเองกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาช่างอุตสาหกรรม ในวิทยาลัยเทคนิคเขตการศึกษา 4 สังกัดกรมอาชีวศึกษา. วิทยานิพนธ์ ด.อ.ม. (ครุศาสตร์เครื่องกล). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยพระจอมเกล้าธนบุรี. ถ่ายเอกสาร.
- สมพร พงษ์เสถียรศักดิ์. (2546). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการประพฤติดนตามคุณธรรมในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 1 ที่เรียนหลักธรรมในพุทธศาสนาด้วยการสอนแบบโยนิโสมนสิการกับการสอนแบบไตรสิกขา. ปรินฏานิพนธ์ กศ.ม. (การมัธยมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สมพร เทพลิทธา. (2542). คุณธรรมและจริยธรรม. กรุงเทพฯ: สมชายการพิมพ์.
- สมพันธ์ อภิรักษ์. (2543). คุณธรรม 7 ประการของนักศึกษาการศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนวิธีเรียนทางไกลระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย. ปรินฏานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาผู้ใหญ่). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สมบูรณ์ ชิตพงศ์. (2544). การวัดและประเมินด้านคุณธรรมจริยธรรม. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- สมบูรณ์ ทินกร. (2535). การศึกษาเปรียบเทียบความสามารถและความซื่อสัตย์ในการเขียนสะกดคำภาษาไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการสอนโดยใช้แบบฝึกทักษะการเขียนสะกดคำกับการใช้แบบฝึกหัดตามคู่มือครู. ปรินฏานิพนธ์ กศ.ม. (การมัธยมศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย

- มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สมสุดา ผู้วัฒน์; และอัจฉรา ณะมัย. (2543). รายงานการวิจัย เรื่อง ความอดทน : แหล่งที่มาและปัจจัย.
กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สาธิตา คักดีเยี่ยม. (2549?). สังคมชาวชนบท. สืบค้นเมื่อ 14 กันยายน 2549, จาก <http://www.cdd.go.th/creat/december/471217.htm>
- สินีนาน สุทธิจินดา. (2543). การศึกษาวินัยในตนเองของนักเรียนสาขาวิชาพาณิชยการ โรงเรียนอาชีวศึกษา
สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนในกรุงเทพมหานคร. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม.
(จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2539). จริยธรรมทางวิชาการ. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เลียงเชียง.
- สุนันทา แก้วสุข. (2536). การศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับจริยธรรมของนักศึกษาครู สถาบันราชภัฏในเขต
กรุงเทพมหานคร. สืบค้นเมื่อ 14 กันยายน 2549, จาก <http://library.uru.ac.th/dbresearch/images/013.htm>
- สุพัทธา สุภาพ. (2546). สังคมวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ 23. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชย์.
- สุวิมล ว่องวานิช; และนางลักษณ์ วิรัชชัย. (2543). รายงานการวิจัย เรื่อง ปัจจัยและกระบวนการที่เอื้อต่อการ
พัฒนาคุณธรรมระดับบุคคลเพื่อบ่มบ่มความสำเร็จของส่วนรวมของนิสิตนักศึกษามหาวิทยาลัย : การศึกษา
เชิงปริมาณและคุณภาพ. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุดใจ บุญอารีย์. (2547). ผลการฝึกความสามารถด้านการรู้คิดและความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม
ที่มีต่อทัศนคติต่อพฤติกรรมจริยธรรมของนักศึกษา. วารสารจิตพฤติกรรมศาสตร์ : ระบบพฤติกรรม
ไทย. 1(1): 95-131.
- สุดศิริ หอมกลิ่น. (2548, 26 กรกฎาคม). สัมภาษณ์โดย อรพินท์ สันติชัยอนันต์ ที่มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุทธิพงศ์ บุญผดุง. (2541). การสร้างแบบทดสอบวัดลักษณะความรับผิดชอบสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา
ปีที่ 3 โดยใช้การแสดงผลหลักฐานความเที่ยงตรง และความเชื่อมั่น. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม. (การวัดผล
การศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สุรางค์ โค้วตระกูล. (2544). จิตวิทยาการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: ด่านสุทธาการพิมพ์.
- สุพร ตั้งสมรพงษ์. (2545). การพัฒนาบัณฑิตในศตวรรษที่ 21. ใน เอกสารประกอบการสัมมนาชุดที่ 1
กระบวนการทัศน์และกลยุทธ์ในการพัฒนานิสิตนักศึกษามหาวิทยาลัยนเรศวร. เมื่อวันที่
8-9 สิงหาคม 2545. จัดโดยทบวงมหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. กรุงเทพฯ:
ทบวงมหาวิทยาลัย.
- สุวรรณ วชิระปาวการสกุล. (2533). การสร้างแบบทดสอบวัดคุณธรรมด้านกัลยาณมิตรสำหรับนักเรียนชั้น
ประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดกรุงเทพมหานคร. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม. (การวัดผลการศึกษา). กรุงเทพฯ:
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

- สุภาพ เครือเนตร. (2542). *ปฏิรูปการศึกษาศาสนาหลักศาสนา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เลียงเชียง.
- สุภรณ์ ลิ้มอารีย์. (2543). *บัณฑิตมหาชน. ใน การสร้างหลักสูตรและรายวิชาใหม่ด้านคุณธรรมและจริยธรรม: แนวทางพัฒนาศักยภาพคนดีไทย*. กรุงเทพฯ: ทบวงมหาวิทยาลัย.
- เสฐียรพงษ์ วรรณปก. (2547). *จุดประกายแห่งชีวิต*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: ศยาม.
- เสาวนีย์ ศรีมนตรี. (2539). *การเปรียบเทียบผลงานของการใช้เทคนิคแม่แบบและการใช้สถานการณ์จำลองที่มีวินัยในตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดบ่อ (นนทวิทยา) อ.ปากเกร็ด จ.นนทบุรี*. ปริญาณิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สำเนา ขจรศิลป์. (2537). *มิติใหม่ของกิจการนักศึกษา 1 : พื้นฐานและบริการนักศึกษา*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต.
- (2538). *มิติใหม่ของกิจการนักศึกษา 2 : การพัฒนานักศึกษา*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2539). *คุณภาพภายนอกกระตือรือร้นการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพฯ: สำนักงาน.
- (2544ก). *การวัดและประเมินผู้เรียนด้านคุณธรรมจริยธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- (2544ข). *การพัฒนาและประเมินผลผู้เรียนด้านคุณธรรมจริยธรรม : กรณีศึกษาจากการปฏิบัติจริง*. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- (2545ก). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545*. กรุงเทพฯ: พรักหวานกราฟฟิค.
- (2545ข). *แผนการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมแห่งชาติ (พ.ศ. 2545-2559)*. กรุงเทพฯ: สำนักงาน.
- (2547). *แนวคิดด้านวิธีการพัฒนาคุณธรรม*. สืบค้นเมื่อ 24 กุมภาพันธ์ 2548, จาก <http://www.onec.go.th/publication/4004001/intro002.htm>
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2548). *รายงานสารสนเทศทางการศึกษา*. สืบค้นเมื่อ 24 กุมภาพันธ์ 2548, จาก <http://www.mua.go.th/default1.php>
- สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย. (2543). *(ร่าง) แผนการพัฒนานักศึกษาในแผนพัฒนาการศึกษา ระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549)*. กรุงเทพฯ: ทบวงมหาวิทยาลัย.
- สำนักงานมาตรฐานอุดมศึกษา. (2543). *การสร้างหลักสูตรและรายวิชาใหม่ด้านคุณธรรมและจริยธรรม: แนวทางพัฒนาศักยภาพคนดีไทย*. กรุงเทพฯ: ทบวงมหาวิทยาลัย.
- สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน). (2547). *มาตรฐานการศึกษาและตัวบ่งชี้เพื่อการประเมินคุณภาพภายนอก: ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2547*. กรุงเทพฯ: จุฑาทอง.

- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2548). *มาตรฐานการศึกษาของชาติ*. กรุงเทพฯ: สหภาพบล็อกและการพิมพ์ ไสว มาลาทอง. (2542). *คู่มือการศึกษาจริยธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- หทัยกาญจน์ บัวหนอง. (2547). *คุณลักษณะบางประการของนักเรียนที่ส่งผลต่อความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง*. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (สาขาวิชาการวัดและประเมินผลการศึกษา). สืบค้นเมื่อ 26 สิงหาคม 2549, จาก <http://www.geocities.com/watponcmu/HATAIKAN.HTM>.
- อดิสร พงษ์ศรี. (2546). *การใช้ชีวิตภายในมหาวิทยาลัยของนิสิตปริญญาตรี คณะพลศึกษา มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การอุดมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- อมรกุล อินโชนนท์. (2549). ความประหยัด...ใช่จะสร้างได้ด้วยทางลัด. (2549, 22 มกราคม). กรุงเทพฯ ธุรกิจออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 18 สิงหาคม 2549, จาก <http://www.Bangkokbiznews.com/bodyheart/20060104/news.php?n...>
- อรรณพ พานิชปฐมพงษ์. (2542). *ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยบางประการกับพฤติกรรมด้านความมีวินัยในตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การวัดผลการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- อภิญา มานะโรจน์. (2539). *กระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์มหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- อารี พันธุ์มณี. (2542). *จิตวิทยาการเรียนการสอน*. กรุงเทพฯ: บริษัท ต้นอ้อ 1999 จำกัด.
- อาภา โลจายะ. (2535). *พฤติกรรมจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาลสภาการศึกษาไทยตามความคิดเห็นของผู้บริหารพยาบาลและอาจารย์พยาบาล*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- อำนาจ หงษา. (2545). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำรงชีวิตภายในมหาวิทยาลัยของนิสิตปริญญาตรี คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- Atkinson, R.F Conduct. (1969). *An Introduction to Moral Philosophy*. London: Mainilian.
- Brown, Roger. (1968). *Social Psychology*. New York: The Free Press.
- Cope, Robert; & William Hannah. (1975). *Revolving College Doors*. New York: John Wiley & Sons, Inc.
- Cronbach, Lee J. (1984). *Essentials of Psychological Testing*. 4th ed. New York: Harper & Row
- Defines: Responsibility*. Retrieved June 5, 2005, from URL: <http://en.wikipedia.org/wiki/Responsibility>
- Feldman, Kenneth A.; & Theodore, M.N. (1970). *The Impact of College Students*. San Francisco: Jossey-Bass Inc.

- Ferguson, Gorge A. (1981). *Statistical Analysis in Psychology and Education*. 5th ed.
New York: McGraw-Hill.
- Good, Carter V.; & Merle, W.R. (1973). *Dictionary of Education*. New York: Mc Graw-Hill.
- Kohlberg, Lawrence. (1976). "Moral Stage and Moralization: The Cognitive Development Approach". *Moral Development and Behavior*. Ed. by Thomas Lickona, pp. 29-35.
New York: Holt Rinehart and Winston.
- Kohlberg, Lawrence. (1984). *The Psychology of Moral Development*. Volume II. San Francisco: Harper & Row.
- Krejcie, Robert V.; & Morgan, Daryle W. (1970). "Determining Sample Size for Research Activities". *Journal of Educational and Psychological Measurement*. 30: 607-610.
- Lee, Catherine. (2002, February 6). "Why Students Cheat". *INSIDECUA Online*. Retrieved May 27, 2006, from URL: <http://inside.cua.edu/previous/scitech.cfm?InsideID=47>
- Levine, Charles G.; Patricia, Pakvis; & Ann, Higgins-D'Alessandro, (2000). "Ego and Moral Development in University Context : The Value Consistency Thesis Extended". *Journal of Adolescent Research*. (15): 482-503.
- Likert, R.A. (1932). *Technique for the Measurement of Attitude*. Chicago: Rand McNally Company.
- Longman. (2004). *Longman Active Study Dictionary*. New ed. London: Longman Group.
- Michaels, J.W.; & Miethe, T.D. (1989). *Applying Theories of Deviance to Academic Cheating*. *Social Science Quarterly*. (70): 876.
- Pino, N.W.; & Smith, W.L. (2003, December). "College Students and Academic Dishonesty". *College Student Journal*. Retrieved May 29, 2006, from URL: http://findarticles.com/p/articles/mi_m0FCR/is_4_37/ai_112720412
- Walter, Morgan L.; & Others. (1966). *The Holt Basic Dictionary of American English*.
New York: Holt Rinehart and Winston.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพแบบสอบถาม

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพแบบสอบถาม

1. ชื่อ - สกุล รองศาสตราจารย์ ดร.ศักดิ์ชัย นิธิภูหวิ
ตำแหน่ง อาจารย์ประจำภาควิชาพื้นฐานการศึกษา
สังกัด คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

2. ชื่อ - สกุล อาจารย์ ดร.ราชนันท์ บุญธิมา
ตำแหน่ง อาจารย์ประจำสำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา
สังกัด สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

3. ชื่อ - สกุล รองศาสตราจารย์แสงเดือน ทวีสิน
ตำแหน่ง อาจารย์ประจำภาควิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา
สังกัด คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมและเทคโนโลยี
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

4. ชื่อ - สกุล ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กุลธิตา ธรรมวิวัฒน์
ตำแหน่ง รองคณบดีฝ่ายวิเทศสัมพันธ์และกิจการนักศึกษา
อาจารย์ประจำภาควิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา
สังกัด คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมและเทคโนโลยี
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

5. ชื่อ - สกุล ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิทธิชัย แก้วเกื้อกุล
ตำแหน่ง หัวหน้าภาควิชาครุศาสตร์อุตสาหกรรม
สังกัด คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมและเทคโนโลยี
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

ภาคผนวก ข

หนังสือเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพแบบสอบถาม

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โทร. 5731

ที่ ศธ 0519.12/๒๒๓๐

วันที่ ๑๖ กันยายน 2548

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน คณะบดีคณะศึกษาศาสตร์

เนื่องด้วย นางอรพินทร์ สันติชัยอนันต์ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง "การศึกษากุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล" โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อัจฉรา วัฒนาณรงค์ และ อาจารย์สุวพร ตั้งสมรพงษ์ เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำปริญญานิพนธ์ ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยขอเรียนเชิญ รองศาสตราจารย์ศักดิ์ชัย นิรัญทวิ เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบงาน การศึกษากุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ข้าราชการในสังกัดเป็นผู้เชี่ยวชาญให้ นางอรพินทร์ สันติชัยอนันต์ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เพ็ญศิริ จิระเดชากุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โทร. 5731

ที่ ศธ 0519.12/๒๒๖๑

วันที่ ๑๕ กันยายน 2548

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน ผู้อำนวยการสำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา

เนื่องด้วย นางอรพินท์ สันติชัยอนันต์ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง “การศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อังฉรา วัฒนาณรงค์ และ อาจารย์สุพร ตั้งสมรพงษ์ เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำปริญญานิพนธ์ ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยขอเรียนเชิญ อาจารย์ราชนันท์ บุญธิมา เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบตาม การศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ข้าราชการในสังกัดเป็นผู้เชี่ยวชาญให้ นางอรพินท์ สันติชัยอนันต์ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เพ็ญลิริ จีระเชรากุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ที่ ศธ 0519.12/ ๒๒ 3.2

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

๑8 กันยายน 2548

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน คณะบดีคณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมและเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

เนื่องด้วย นางอรพินท์ สันติชัยอนันต์ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำปริญญานิพนธ์เรื่อง “การศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อัจฉรา วัฒนาณรงค์ และ อาจารย์สุพร ตั้งสมรพงษ์ เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำปริญญานิพนธ์ ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยขอเรียนเชิญ อาจารย์สิทธิชัย แก้วเกื้อกูล เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแบบสอบถาม การศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ข้าราชการในสังกัดเป็นผู้เชี่ยวชาญให้ นางอรพินท์ สันติชัยอนันต์ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เพ็ญศิริ จีระเชชากุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-664-1000 ต่อ 5731

หมายเหตุ : ต้องการสอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ มือถือ 01-3408559

ที่ ศร 0519.12/๑๖๔๔

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

3 กุมภาพันธ์ 2549

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน ทบปติคณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมและเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

เนื่องด้วย นางอรพินท์ สันติชัยอนันต์ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง “การศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมของ นิสิตนักศึกษา สถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์อรรถา วัฒนาณรงค์ และ อาจารย์สุพร ตั้งสมรพงษ์ เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำปริญญานิพนธ์ ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยขอเรียนเชิญ รองศาสตราจารย์แสงเดือน ทวีสิน และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์กุลธิดา ธรรมวิวัฒน์ เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแบบสอบถามการศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา สถาบันอุดมศึกษาในเขต กรุงเทพมหานครและปริมณฑล

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ข้าราชการในสังกัดเป็นผู้เชี่ยวชาญให้ นางอรพินท์ สันติชัยอนันต์ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เพ็ญสิริ จิระเดชากุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-664-1000 ต่อ 5731

หมายเหตุ : สอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ มือถือ 01-340-8559

ภาคผนวก ค

หนังสือขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ วิทยาลัยวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โทร. 5731

ที่ ศธ 0519.1266.๒.๐

วันที่ ๒๖ มกราคม 2549

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เพื่อการวิจัย

เรียน อธิการบดีมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

เนื่องด้วย นางอรพินท์ สันติชัยอนันต์ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง “การศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา สถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อัจฉรา วัฒนาณรงค์ และ อาจารย์สุวพร ตั้งสมวรพจน์ เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำปริญญานิพนธ์ ในกรณี นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยขอให้นิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1-4 ภาคปกติ จำนวน 75 คน ตอบแบบสอบถามคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา ในระหว่างเดือน มกราคม - เมษายน 2549

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ นางอรพินท์ สันติชัยอนันต์ ได้เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์เพ็ญศิริ จีระเดชากุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ที่ ศบ 0519.12/๒๕๔๙

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

มกราคม 2549

เรื่อง ขอกความอนุเคราะห์เพื่อการวิจัย

เรียน อธิการบดีมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

เนื่องด้วย นางอรพินท์ สันติชัยอนันต์ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา สถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อัจฉรา วัฒนาณรงค์ และ อาจารย์สุพร ตั้งสมรพงษ์ เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำวิทยานิพนธ์ ในกรณี นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยขอให้ นิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1-4 ภาคปกติ จำนวน 250 คน ตอบแบบสอบถามคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา ในระหว่างเดือน มกราคม - เมษายน 2549

จึงเรียนมาเพื่อขอกความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ นางอรพินท์ สันติชัยอนันต์ ได้เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เพ็ญศิริ จิระเชษฐกุล)

กณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ปฏิบัติราชการแทนอธิการบดี มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สำนักงานกณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-664-1000 คัล 5731

หมายเหตุ : สอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ มีชื้อ 09-202-5753, 01-340-8559

ที่ ศบ 0519.12/๐๕๔๔

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

๒๔ มกราคม 2549

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เพื่อการวิจัย

เรียน อธิการบดีมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

เนื่องด้วย นางอรพินท์ สันติชัยอนันต์ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง “การศึกษาคูณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา สถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อัจฉรา วัฒนาณรงค์ และ อาจารย์สุพร คังสมวรพงษ์ เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำปริญญานิพนธ์ ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยขอให้ นิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1-4 ภาคปกติ จำนวน 80 คน ตอบแบบสอบถามคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา ในระหว่างเดือน มกราคม - เมษายน 2549

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ นางอรพินท์ สันติชัยอนันต์ ได้เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เพ็ญศิริ จิระเชชากุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ปฏิบัติราชการแทนอธิการบดี มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-664-1000 ต่อ 5731

หมายเหตุ : สอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ มีอธิ 09-202-5753, 01-340-8559

ที่ ศธ 0519.12/ว.ร.ด.ร

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ตลุมพית 23 กรุงเทพฯ 10110

๖ มกราคม 2549

เรื่อง ขอลาอนุเคราะห์เพื่อการวิจัย

เรียน อธิการบดีมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

เนื่องด้วย นางอรพินท์ สันติชัยอนันต์ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง “การศึกษากุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา สถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อังนรา วัฒนาณรงค์ และ อาจารย์สุพร ตั้งสมรพงษ์ เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำปริญญานิพนธ์ ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยขอให้นิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1 – 4 ภาคปกติ จำนวน 120 คน ตอบแบบสอบถามคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา ในระหว่างเดือน มกราคม - เมษายน 2549

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ นางอรพินท์ สันติชัยอนันต์ ได้เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เพ็ญศิริ จีระเชษฐกุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ปฏิบัติราชการแทนอธิการบดี มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-664-1000 ต่อ 5731

หมายเหตุ : สอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ มือถือ 09-202-5753, 01-340-8559

ที่ ศร 0519.12/ ๒๕๔๙

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ตูลุมวิท 23 กรุงเทพมหานคร 10110

มกราคม 2549

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เพื่อการวิจัย

เรียน อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

เนื่องด้วย นางอรพินท์ สันติชัยอนันต์ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง "การศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา สถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล" โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อัจฉรา วัฒนางรงค์ และ อาจารย์สุพร ตั้งสมวรพงษ์ เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำปริญญานิพนธ์ ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยขอให้นิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1 - 4 ภาคปกติ จำนวน 265 คน คอบแบบสอบถามคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา ในระหว่างเดือน มกราคม - เมษายน 2549

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ นางอรพินท์ สันติชัยอนันต์ ได้เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เพ็ญศิริ จิระเชษฐกุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ปฏิบัติราชการแทนอธิการบดี มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-664-1000 ต่อ 5731

หมายเหตุ : สอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ มือถือ 09-202-5753, 01-340-8559

ที่ ศธ 0519.12/๐๖๕๖

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุโขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

๒๕ มกราคม 2549

เรื่อง ขอลาความอนุเคราะห์เพื่อการวิจัย

เรียน อธิการบดีมหาวิทยาลัยกรุงเทพ

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

เนื่องด้วย นางอรพินท์ ตันติชัยอนันต์ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง “การศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา สถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อัจฉรา วัฒนางรงค์ และ อาจารย์สุพร ตั้งสมวรพจน์ เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำปริญญานิพนธ์ ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยขอให้นิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1-4 ภาคปกติ จำนวน 230 คน ตอบแบบสอบถามคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา ในระหว่างเดือน มกราคม - เมษายน 2549

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ นางอรพินท์ ตันติชัยอนันต์ ได้เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เพ็ญศิริ จิระเดชากุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ปฏิบัติราชการแทนอธิการบดี มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-664-1000 ต่อ 5731

หมายเหตุ : สอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ มือถือ 09-202-5753, 01-340-8559

ที่ ศธ 0519.12/ ๖๔๖ ๖

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

๖ มกราคม 2549

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เพื่อการวิจัย

เรียน อธิการบดีมหาวิทยาลัยศรีปทุม

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

เนื่องด้วย นางอรพินท์ สันติชัยอนันต์ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง “การศึกษากุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา สถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อัจฉรา วัฒนาณรงค์ และ อาจารย์สุวพร ตั้งสมวรพจน์ เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำปริญญานิพนธ์ ในกรณี นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยขอให้ นิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1 - 4 ภาคปกติ จำนวน 190 คน ตอบแบบสอบถามคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา ในระหว่างเดือน มกราคม - เมษายน 2549

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ นางอรพินท์ สันติชัยอนันต์ ได้เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เพ็ญสรี จีระเชษฐกุล)

กณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ปฏิบัติราชการแทนอธิการบดี มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สำนักงานกณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-664-1000 ต่อ 5731

หมายเหตุ : สอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ มือถือ 09-202-5753, 01-340-8559

ที่ ศธ 0519.12/ค 4๕๙

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

๑๙ มกราคม 2549

เรื่อง ขอกความอนุเคราะห์เพื่อการวิจัย

เรียน อธิการบดีมหาวิทยาลัยสยาม

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

เนื่องด้วย นางอรพินท์ สันติชัยอนันต์ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง “การศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา สถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ชัยนรา วัฒนาณรงค์ และ อาจารย์สุพร ตั้งสมวรพงษ์ เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำปริญญานิพนธ์ ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยขอให้นิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1 - 4 ภาคปกติ จำนวน 125 คน ตอบแบบสอบถามคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา ในระหว่างเดือน มกราคม - เมษายน 2549

จึงเรียนมาเพื่อขอกความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ นางอรพินท์ สันติชัยอนันต์ ได้เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เพ็ญศิริ ชีระเชรากุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ปฏิบัติราชการแทนอธิการบดี มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-664-1000 ต่อ 5731

หมายเหตุ : สอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ มือถือ 09-202-5753, 01-340-8559

ที่ ศธ 0519.12/๐.๐.๒.๕

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

มกราคม 2549

เรื่อง ขอกความอนุเคราะห์เพื่อการวิจัย

เรียน อธิการบดีมหาวิทยาลัยหอการค้า

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

เนื่องด้วย นางอรพินท์ สันติชัยนันต์ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง "การศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา สถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล" โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อัจฉรา วัฒนาณรงค์ และ อาจารย์สุพร ตั้งสมรพงษ์ เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำปริญญานิพนธ์ ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยขอให้นิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1-4 ภาคปกติ จำนวน 180 คน ตอบแบบสอบถามคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา ในระหว่างเดือน มกราคม - เมษายน 2549

จึงเรียนมาเพื่อขอกความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ นางอรพินท์ สันติชัยนันต์ ได้เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เพ็ญศิริ จีระเชษฐกุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ปฏิบัติราชการแทนอธิการบดี มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-664-1000 ต่อ 5731

หมายเหตุ : สอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ มือถือ 09-202-5753, 01-340-8559

ที่ ศธ 0519.12/ ๔๖๑

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

๒๔ มกราคม 2549

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่เพื่อการวิจัย

เรียน อธิการบดีมหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

เนื่องด้วย นางอรพินท์ สันติชัยนันต์ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การศึกษาคูณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา สถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อังฉรา วัฒนาณรงค์ และ อาจารย์สุพร ตั้งสมรพงษ์ เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำวิทยานิพนธ์ ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยขอให้ นิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1-4 ภาคปกติ จำนวน 75 คน คอบแบบสอบถามคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา ในระหว่างเดือน มกราคม - เมษายน 2549

จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตฯ ได้โปรดพิจารณาให้ นางอรพินท์ สันติชัยนันต์ ได้เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เพ็ญศิริ จิระเชษฐกุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ปฏิบัติราชการแทนอธิการบดี มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-664-1000 ต่อ 5731

หมายเหตุ : สอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ มือถือ 09-202-5753, 01-340-8559

ภาคผนวก ง
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามสำหรับงานวิจัย เรื่อง คุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา

- คำชี้แจง:**
1. แบบสอบถามฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการทำปริญญาบัตรระดับมหาบัณฑิต เรื่อง “คุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล” โดยมีความมุ่งหมายของการวิจัยเพื่อทำการศึกษาและเปรียบเทียบคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ในด้านความรู้ ด้านความมีวินัยและความรับผิดชอบ ด้านความซื่อสัตย์สุจริต ด้านความอดทนอดกลั้น ด้านความประหยัด และด้านความกตัญญูตวกว่
 2. แบบสอบถามเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาด้านต่างๆ ได้แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังต่อไปนี้
 - ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม
 - ตอนที่ 2 แบบสอบถามคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษา 6 ด้าน
- คำตอบของท่านไม่มีผลกระทบใดๆ ต่อตัวท่านหรือผลการเรียนของท่าน ดังนั้นจึงใคร่ขอความกรุณาท่านได้ให้ข้อมูลตามความเป็นจริง และโปรดตอบทุกข้อ ทั้งนี้ ผู้วิจัยขอรับรองว่า จะเก็บข้อมูลนี้ไว้เป็นความลับ โดยจะนำผลมาทำการวิเคราะห์เพื่อเสนอผลการวิจัยในภาพรวมเท่านั้น จะไม่มีการเปิดเผยข้อมูลเป็นรายบุคคล และขอขอบคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการกรอกแบบสอบถามในครั้งนี้

ขอแสดงความนับถือ

นางอรพินทร์ สันติชัยอนันต์
นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาการอุดมศึกษา

ตอนที่ 1: ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

โปรดกาเครื่องหมาย ☒ ลงใน ☐ ตามความเป็นจริงเกี่ยวกับตัวท่าน

1. เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง

2. ภูมิลำเนา

☐ ภาคกลาง ☐ ภาคเหนือ
☐ ภาคใต้ ☐ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
☐ กรุงเทพมหานคร

3. ประเภทของสถาบันอุดมศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่

☐ สถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ☐ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน

4. กลุ่มสาขาวิชาที่กำลังศึกษาอยู่

4.1 กลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

☐ วิทยาศาสตร์ ☐ วิศวกรรมศาสตร์
☐ เกษตรศาสตร์ ☐ วนศาสตร์
☐ เทคโนโลยีสารสนเทศ ☐ อื่นๆ โปรดระบุ.....

4.2 กลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ

☐ แพทยศาสตร์ ☐ ทันตแพทยศาสตร์ ☐ เภสัชศาสตร์
☐ เทคนิคการแพทย์ ☐ พยาบาลศาสตร์ ☐ สาธารณสุขศาสตร์
☐ สหเวชศาสตร์ ☐ สัตวแพทยศาสตร์ ☐ กายภาพบำบัด
☐ อื่นๆ โปรดระบุ.....

4.3 กลุ่มสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

☐ ศึกษาศาสตร์ ☐ รัฐศาสตร์ ☐ นิเทศศาสตร์
☐ นิติศาสตร์ ☐ เศรษฐศาสตร์ ☐ บริหารธุรกิจ
☐ มนุษย์ศาสตร์ ☐ สังคมศาสตร์ ☐ ศิลปกรรมศาสตร์
☐ สถาปัตยกรรมศาสตร์ ☐ อื่นๆ โปรดระบุ.....

5. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

☐ คะแนนเฉลี่ยสะสมมากกว่า 3.25 ขึ้นไป
☐ คะแนนเฉลี่ยสะสมระหว่าง 2.50-3.25
☐ คะแนนเฉลี่ยสะสมน้อยกว่า 2.50

6. สถานภาพของครอบครัว

☐ บิดามารดาอยู่ร่วมกัน ☐ บิดามารดาแยกกันอยู่หรือหย่าร้าง
☐ บิดาหรือมารดาถึงแก่กรรม ☐ บิดาและมารดาถึงแก่กรรม

7. ระดับการศึกษาของบิดามารดาหรือผู้ปกครอง

- ☐ ต่ำกว่าระดับปริญญาตรี
- ☐ ระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า

8. ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว

- ☐ รายได้ต่อเดือนสูงกว่า 30,000 บาท
- ☐ รายได้ต่อเดือนอยู่ระหว่าง 15,000-30,000 บาท
- ☐ รายได้ต่อเดือนต่ำกว่า 15,000 บาท

ตอนที่ 2: แบบสอบถามคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษา 6 ด้าน คือ ด้านความใฝ่รู้ ด้านความมีวินัยและรับผิดชอบ ด้านความซื่อสัตย์สุจริต ด้านความอดทนอดกลั้น ด้านความประหยัด และด้านความกตัญญูทวดเวท

คำชี้แจง แบบสอบถามนี้ มีจำนวน 76 ข้อ ขอให้ นิสิตนักศึกษาพิจารณาการปฏิบัติของตัวท่าน และโปรดกาเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับข้อมูลที่เป็นจริงเกี่ยวกับตัวท่านมากที่สุด เพียง 1 ช่อง ของแต่ละข้อ

5	หมายถึง	มีการปฏิบัติในเรื่องดังกล่าวอยู่เป็นประจำ
4	หมายถึง	มีการปฏิบัติในเรื่องดังกล่าวเกือบทุกครั้ง
3	หมายถึง	มีการปฏิบัติในเรื่องดังกล่าวเป็นบางครั้งบางคราว
2	หมายถึง	มีการปฏิบัติในเรื่องดังกล่าวนานๆ ครั้ง
1	หมายถึง	ไม่เคยมีการปฏิบัติในเรื่องดังกล่าวเลย

ตัวอย่าง

คุณธรรมและจริยธรรม	ระดับการปฏิบัติ				
	5	4	3	2	1
1. เข้าห้องสมุดเพื่อหาความรู้เพิ่มเติม	✓				
2. เตรียมตัวอ่านหนังสือก่อนเข้าเรียน				✓	

ในข้อที่ 1 แสดงว่า เมื่อพิจารณาการระดับการปฏิบัติของท่านในข้อนี้ ท่านเข้าห้องสมุดเพื่อหาความรู้เพิ่มเติมเป็นประจำ

ในข้อที่ 2 แสดงว่า เมื่อพิจารณาการระดับการปฏิบัติของท่านในข้อนี้ ท่านมีการเตรียมตัวอ่านหนังสือก่อนเข้าเรียนนานๆ ครั้ง

คุณธรรมและจริยธรรม	ระดับการปฏิบัติ				
	5	4	3	2	1
ด้านความรู้					
1. เมื่อมีเวลาว่าง จะเข้าห้องสมุดเพื่อหาความรู้เพิ่มเติม					
2. พูดคุยและแลกเปลี่ยนความรู้ใหม่ๆ กับอาจารย์และเพื่อนๆ					
3. เตรียมบทเรียนมาล่วงหน้าก่อนเข้าเรียน					
4. ทบทวนบทเรียนและค้นคว้าเพิ่มเติมในเรื่องที่อาจารย์สอนไปแล้ว แต่ยังไม่เข้าใจต้องแก้ไข					
5. มีความกระตือรือร้นในการศึกษาเล่าเรียน					
6. มีความสนใจที่จะเรียนรู้วิทยาการและเทคโนโลยีใหม่ๆ					
7. อ่านหนังสือประเภทต่างๆ ที่ให้ความรู้นอกเหนือจากการอ่านบทเรียน เช่น หนังสือพิมพ์ วารสาร นิตยสาร เป็นต้น					
8. มีความสนใจ ติดตามความก้าวหน้า และความเคลื่อนไหวทางวิชาการ ในเรื่องเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วิทยาศาสตร์ ฯลฯ					
9. พูดคุย ซักถาม หรือสนทนากับผู้มีความรู้หรือผู้เชี่ยวชาญในศาสตร์สาขาต่างๆ					
10. เข้าร่วมอบรมสัมมนาหรือเข้าชมนิทรรศการ ที่ทางมหาวิทยาลัยหรือหน่วยงานอื่นจัดขึ้น					
11. มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และสร้างสรรค์ผลงานที่เป็นของตนเอง					
12. มีความสนใจและเชื่อมโยงความรู้เดิมไปสู่ความรู้ใหม่					
ด้านความมีวินัยและรับผิดชอบ					
13. ปฏิบัติตามกฎระเบียบและข้อบังคับของมหาวิทยาลัย					
14. แต่งกายสุภาพเรียบร้อย และถูกต้องตามระเบียบของมหาวิทยาลัย					
15. ไม่สูบบุหรี่ ดื่มสุรา หรือสิ่งเสพติดอื่นๆ ที่ทำลายสุขภาพ					
16. ใช้ระเบียบแถวในการรับบริการต่างๆ ทั้งในและนอกมหาวิทยาลัย					
17. ทำตารางและปฏิบัติตามตารางในการดูหนังสือ และทำการบ้าน					
18. เข้าชั้นเรียนทุกชั่วโมง					
19. ไม่นำงานอื่นขึ้นมาทำในห้องเรียน ในขณะที่อาจารย์กำลังสอน					
20. ทำการบ้านทุกวิชาด้วยตนเอง					
21. ส่งงานที่อาจารย์มอบหมายให้ทำตรงเวลา					
22. เมื่อได้รับมอบหมายให้ทำการสิ่งใด จะเอาใจใส่งานนั้นอย่างเต็มความสามารถ					
23. เมื่อต้องทำงานร่วมกับผู้อื่น จะรับผิดชอบในงานของตนเองอย่างเต็มที่ และให้ความช่วยเหลือผู้อื่น เมื่องานของตนเสร็จแล้ว					
24. ข้ามถนนโดยใช้ทางม้าลาย สะพานลอย หรือในที่ที่กำหนด					

คุณธรรมและจริยธรรม	ระดับการปฏิบัติ				
	5	4	3	2	1
25. ช่วยรักษาความสะอาด และความเป็นระเบียบเรียบร้อยทั้งที่บ้าน/ที่พักอาศัย มหาวิทยาลัย และสถานที่ต่างๆ					
ด้านความซื่อสัตย์สุจริต					
26. ไม่กล่าวเท็จ หรือพูดโกหก					
27. ยอมรับผิด เมื่อกระทำความผิด					
28. ไม่หยิบของผู้อื่นก่อนได้รับอนุญาต					
29. ไม่ลอกการบ้านเพื่อน หรือให้เพื่อนลอกการบ้าน					
30. ไม่แอบอ้างนำผลงานของคนอื่นมาเป็นของตน					
31. ยืมของผู้อื่นไปแล้วส่งคืน					
32. ไม่ทุจริตในการสอบ					
33. ไม่หลอกลวงผู้อื่น					
34. ไม่ปลอมแปลงเอกสาร					
35. เมื่อเก็บสิ่งของของผู้อื่นได้ จะรับนำไปติดต่อกับเจ้าของ					
36. เมื่อได้รับเงินทอนเกิน จะนำไปคืนทันที					
37. ปฏิบัติตามข้อตกลงและสัญญาที่ให้ไว้กับผู้อื่น					
38. ไม่นำสิ่งของส่วนรวมไปใช้เพื่อประโยชน์ของตน					
39. ไม่นอกใจคนรัก					
40. ไม่ทรยศ หรือคิดร้ายต่อเพื่อน					
41. ปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด					
ด้านความอดทนอดกลั้น					
42. ตั้งใจเรียนทุกวิชา แม้จะมีบางวิชาที่ไม่ชอบ					
43. สามารถคอย เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่พอใจ					
44. ยอมรับในความคิดเห็นของบุคคลอื่นที่แตกต่างจากตน					
45. ตั้งใจทำงานที่ได้รับมอบหมายโดยไม่ย่อท้อ แม้ว่างานนั้นจะยากลำบากและมีอุปสรรค					
46. ไม่แสดงความเสียใจ เมื่อถูกตำหนิ					
47. ไม่กล่าวคำหยาบ เมื่อถูกยั่ว					
48. รับฟังข้อบกพร่องของตนเอง เพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไข					
49. เมื่อทำความผิดต่อผู้อื่น ก็จะกล่าวคำ “ขอโทษ”					
50. มีความขยันหมั่นเพียรในกิจการต่างๆ					

คุณธรรมและจริยธรรม	ระดับการปฏิบัติ				
	5	4	3	2	1
51. มีน้ำใจเป็นนักกีฬา และรู้จักให้อภัยผู้อื่น					
52. ยอมรับในสิ่งที่ผิดพลาด					
ด้านความประหยัด					
53. ใช้จ่ายเงินเท่าที่จำเป็น สมควรแก่สภาพ					
54. กำหนดรายจ่ายให้พอเหมาะพอควรแก่กำลังทรัพย์					
55. เก็บสะสมเงินไว้บางส่วน เพื่อใช้จ่ายยามจำเป็น					
56. มีการวางแผนการใช้จ่ายเงินอย่างรอบคอบในแต่ละเดือน					
57. คำนึงถึงผลดี ผลเสีย และความคุ้มค่าก่อนที่จะซื้อสิ่งของใดๆ					
58. รักษาซ่อมแซมสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ให้ใช้งานได้อยู่เสมอ					
59. นำเสื้อผ้าเก่าที่ไม่ทันสมัยแล้ว มาดัดแปลงให้สวยงาม แล้วนำมาสวมใส่ใหม่ได้					
60. ปิดไฟฟ้าหรือนำประปาทุกครั้ง หลังจากที่ใช้แล้ว					
61. ปิดโทรทัศน์หรือวิทยุ เมื่อไม่มีใครดูหรือฟัง					
62. ไม่ใช้โทรศัพท์มือถือ พูดคุยในเรื่องไร้สาระ					
63. ไม่ใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือย ให้หมดเปลืองโดยเปล่าประโยชน์					
64. ช่วยดูแลและประหยัดการใช้พลังงานทั้งในมหาวิทยาลัยและในที่สาธารณะ					
65. เดินทางโดยใช้รถสาธารณะ แทนการเดินทางโดยรถส่วนตัว					
ด้านความกตัญญูกตเวที					
66. แสดงความเคารพนับถือบุพการี ครูอาจารย์ และผู้มีพระคุณ					
67. ถ้าเป็นคำสั่งสอนของพ่อแม่และ/หรือผู้มีพระคุณที่เป็นประโยชน์ แม้ว่าจะขัดกับความรู้สึก แต่ก็ยินดีที่จะปฏิบัติตาม					
68. ดูแลและไม่ละทิ้งพ่อแม่และ/หรือผู้มีพระคุณ ในยามที่ท้อลำบากหรือเดือดร้อน					
69. ตั้งใจทำให้พ่อแม่และ/หรือผู้มีพระคุณภาคภูมิใจ					
70. ระลึกถึงและตอบแทนบุญคุณผู้ที่เคยให้ความช่วยเหลือตนอยู่เสมอ					
71. ช่วยพ่อแม่/ผู้ปกครองทำงานบ้าน					
72. ไม่ประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นที่เสื่อมเสียของครอบครัวและมหาวิทยาลัย					
73. อาสาช่วยเหลืองานของครูอาจารย์เสมอ					
74. มีความจงรักภักดีต่อประเทศชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์					
75. มีจิตสำนึกในหน้าที่และกตัญญูต่อแผ่นดินเกิด และตอบแทนเมื่อมีโอกาส					
76. ช่วยดูแลและรักษาทรัพยากรของประเทศชาติ					

ภาคผนวก จ

ผลการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม และค่าอำนาจจำแนกรายข้อ

ผลการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม และค่าอำนาจจำแนกรายข้อ

เรื่อง “คุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาระดับอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล”

1. ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามทั้งฉบับ มีค่าเท่ากับ 0.8712
2. ค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (Discrimination Power) ของแบบสอบถาม

ข้อที่	ค่าอำนาจจำแนก (t)	ข้อที่	ค่าอำนาจจำแนก (t)	ข้อที่	ค่าอำนาจจำแนก (t)
ด้านความใฝ่รู้		ด้านความมีวินัยและรับผิดชอบ		ด้านความซื่อสัตย์สุจริต	
1	1.64*	13	4.24	26	2.00
2	1.47*	14	3.34	27	2.38
3	2.44	15	-0.31*	28	0.29*
4	1.64*	16	2.56	29	1.77
5	1.85	17	3.53	30	2.35
6	4.25	18	2.24	31	2.87
7	2.03	19	3.33	32	1.97
8	3.15	20	3.46	33	5.81
9	2.64	21	1.95	34	5.00
10	2.15	22	2.44	35	4.00
11	2.78	23	4.42	36	5.63
12	4.01	24	0.96*	37	4.33
		25	1.64*	38	5.12
				39	1.30*
				40	3.66
				41	3.77

* $t < 1.71$ = ปรับปรุงข้อคำถาม

ข้อที่	ค่าอำนาจจำแนก	ข้อที่	ค่าอำนาจจำแนก	ข้อที่	ค่าอำนาจจำแนก
	(t)		(t)		(t)
ด้านความอดทนอดกลั้น		ด้านความประหยัด		ด้านความกตัญญูทเวที	
42	2.28	53	3.19	66	3.45
43	3.40	54	1.94	67	3.34
44	2.94	55	2.18	68	2.86
45	2.00	56	4.84	69	4.06
46	5.60	57	2.93	70	4.11
47	3.63	58	2.49	71	2.83
48	5.12	59	1.08*	72	6.97
49	3.58	60	2.65	73	3.38
50	3.58	61	3.45	74	3.37
51	4.43	62	2.26	75	2.38
52	3.46	63	2.28	76	3.37
		34	5.61		
		65	3.46		

* $t < 1.71$ = ปรับปรุงข้อคำถาม

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ - สกุล	นางอรพินทร์ ลันติชัยอนันต์
วันเดือนปีเกิด	วันที่ 19 กรกฎาคม พ.ศ. 2513
สถานที่เกิด	อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	4/159 หมู่บ้านสวนธนวิลเลจ ซอยประชาอุทิศ 59 ถนนประชาอุทิศ แขวงบางมด เขตทุ่งครุ กรุงเทพฯ 10140
ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน	อาจารย์พิเศษ
สถานที่ทำงานในปัจจุบัน	ภาควิชาครุศาสตร์โยธา คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมและเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2533	ประกาศนียบัตรวิชาชีพ สาขาช่างเทคนิคสถาปัตยกรรม มหาวิทยาลัยราชชมงคลล้านนา วิทยาเขตภาคพายัพ เชียงใหม่
พ.ศ. 2535	ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง สาขาเทคโนโลยีงานโยธา มหาวิทยาลัยราชชมงคลล้านนา วิทยาเขตภาคพายัพ เชียงใหม่
พ.ศ. 2538	ครุศาสตร์อุตสาหกรรมบัณฑิต สาขาวิศวกรรมโยธา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี
พ.ศ. 2541	Certificate in English as Second Language Program. International English Center (IEC), University of Colorado at Boulder, USA.
พ.ศ. 2549	การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ